

SUNUŞ

Yıllarca mücadeleden, sonra, Güney Vietnam halkı daima yeni ve olağanüstü zaferler kazandı.

Asya, Afrika ve Latin Amerika halkları ve bütün dünyadaki ilerici insanlar gözlerini bize çeviriyorlar. Bunda şaşılacak bir şey yoktur. Çünkü ülkemizin yarısı bir sömürge hükümetinin egemenliği altında yaşamakta, bütün sömürgecilerin elebaşısı büyük bir emperyalist devlete karşı direnmekte ve büyük bir kararlılık ve sarsılmaz bir azimle ona kafa tutmaktadır.

Güney Vietnam'da her bölge, her ırmağ, her tepe, her köy ve her insanın kendine ait bir kahramanlık öyküsü vardır. Ve bu öykülerin her biri, 14 milyon Güney Vietnamlının karakteri hakkında bir karar verebilmemiz için yeterlidir.

Amerikan emperyalistleri, Güney Vietnam'daki savaş güçlerine sayıca bire karşı onluk bir üstünlük sağlamak için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Bu sayıca üstünlüğün çoğu zaman çok daha fazla olduğunu bir yana bıraksak bile, bire karşı onluk bir üstünlük oranına ihtiyaçları olması, Yanke askerlerinin değeri hakkında bir fikir verebilir. Örneğin, Hon Dat köyünde dışlerine kadar silahlı bin beş yüz düşman askeri, içlerinde üçü kadın ve ikisi 7 ve 13 yaşlarında çocuk olmak üzere topu topu 19 Güney Vietnamlıya karşı on günlük bir çarpışmadan sora geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

An Duk, bu romanında bir idealle silahlanmış insanların olağanüstü gücünü göstermeyi başarmıştır. O insanlar ki, demirden bir mücadele azmine sahiptirler ve sayı ve silahları korku verici görünen, ama

gerçekte en önemli bir nitelikten, savaşma azminden yoksun olan gerçek şeytanların karşısında sarsılmaz bir kaya gibi durabilmişlerdir. Hon Dat (Şafakta Kazandık Zaferi) romanının tipik karakteri buradan geliyor.

Hikaye, 1961 yılındaki o kızgın «zincirleme ayaklanma» günlerinden sonra geçer. An Duk'un kahramanlarının çoğu bugün hâlâ hayattadırlar ve şu anda ilkinden daha şaşırtıcı ve daha başarılı yeni -Hon Dat» lan daha geniş bir düzeyde yaratmakla meşguldürler.

Eksikleri olmasına karşın, Hon Dat romanı etkileyici ve gerçeğe sadık, iyi bir çalışmadır; Amerikan saldırganlarına ve kuklalarına karşı mücadelemizin büyük senfonisini oluşturan birçok hikâyeden biridir. Bütün ülkemizin savaşmaya ve yenmeye kararlı olduğu tam şu sırada yayınlanması çok isabetli olmuştur.

An Duk'a teşekkür ederiz.

Güney Vietnam, Aralık 1965

TRAN BAÇ DANG

Ulusal Kurtuluş Cephesi

Merkez Komitesi Başkanlığı Üyesi

Güney Vietnam Sanat ve Edebiyat Birliği
Başkanı

BİRİNCİ BÖLÜM

•Haydi itiraf et bakalım, haklıymışım değil mi? Unutmamış seni işte!» diye kızkardeşi Su'yı sıkıştı-
rıyordu Kuyen. «Hem ne kadar da dokunaklı mek-
tubu; ve de on sekizinciymiş bu, düşün bir kez. Daha
ne istersin? Sen de neler getiriyorsun aklına... Şimdi
her şey belli oldu. Onun mektupları da aynı senin-
kiler gibi kaybolmuş demek. Hey Allahım, yedi yıllık
mektuplaşmanın sonucuna bak... hem de Kuzey, ül-
kemizin bir parçası olduğu halde!. Deli olur insan...
Ama artık kocan için üzülmen bitti, değil mi Su?...
Bu sana ders olsun; bundan sonra onun hakkında
'korkarım Kuzey'deki iyi hayata alışı, başkasını dü-
şünmeye zaman bulamıyor,' demezsin artık. İtiraf et,
haksızdın, değil mi?»

Genç kız sevinçten titreyen bir sesle konuşup du-
ruyordu. Niyeti eniştesini savunmak değildi. Su'nun
yedi yıldır yazdığı mektuplardan sonra eriştiği bu
mutluluğa sevinmekteydi. Bu mutluluğa katılıyor ve
onu korumaktan, güçlendirmekten sevinç duyuyordu.
Gözleri parılıyordu; arasına dudaklarını ısırarak söz-
lerini cesaret verici el hareketleriyle tamamlıyordu.

Eniştesinin fotoğrafını alarak mektubu Su'ya ge-
ri verdi. Çabuk adımlarla verandaya doğru yürüdü.
Küçük Tuy, merdivenlerde oynuyordu. Kuyen çocu-
ğu yanma çekti.

«İyi bak bu resme. Kim bu adam, söyle bakayım
teyzene?» diye sordu.

«Babam!» dedi küçük kız. Fotoğrafı eline aldı ve
dikkatle süzmeye bakladı. «Evet o.»

«Nereden bildin?»

Anam söyledi.»

iri siyah gözlerini birden teyzesine çevirdi ve kuş-
kuyula sordu:

«Teyze, gerçekten o mu?»

Kuyen küçük kızı kucağına aldı, yatağın kenarı-
na ilıştikten sonra dizlerine oturttu. Başını salladı:

«Elbette o şekerim. Şimdi iyice zihnine yerleştir
yüzünü... Baban ve sen artık birbirinizi tanıyorsu-
nuz.»

Sonra kızkardeşine döndü:

«San'ın mektubundan anlaşıldığına göre, senin
son gönderdiğin haberi ve Tuy'un fotoğrafını almış.
Düşünebiliyor musun Su?. Kocanın, kızının yüzünü
tanıması tam yedi yıl sürdü.»

Kuyen yeğeninin alnına sevgiyle bir fiske kon-
durdu:

«Evet küçüğüm, baban yedi yıldan sonra senin
şen yüzünü görebildi. O gittiğinde sen daha doğma-
mıştın, anlıyor musun?»

Kocası Kuzendeki birliklere dönmeden önce bir-
likte geçirdikleri kısa vedalaşma saatlerini, sanki
dünmüş gibi anımsıyordu Su.

Tabanım kurtların delik deşik ettiği sırtıklar üze-
rindeki bu aynı evde San, dudaklarında her zaman-
ki gülümseyişi ve sakın haliyle, hareket saatini bek-
lemişti. Sakin görünüşünün arkasında, gizlediği şeyi
o zamanlar yalnız karısı biliyordu. Köyde herkese,
«iki yıl dediğin ne ki, çabucak geçer,» dediği halde,
son gecelerinde gerçek düşüncesini karısına söyle-
mişti:

«Sevgilim, anamı üzmemek için iki yıl dedim,
ama sana gerçeği söylemeliyim. Bunun böyle olaca-
ğına ben inanmıyorum. Bir yıl sonra yeniden başla
yabilir ve üç, dört, beş yıl da sürebilir. Her şeye karşı
hazırlıklı olmalıyız.»

Gece geç vakit karısının başını omuzuna daya-
mış ve bir anlık bir suskunluktan sonra kendi kendi-
ne konuşurcasına söylenmişti:

«Acaba orada da buradaki kadar çeşitli meyve-
ler var mıdır? Orada da mango, turunç var mıdır ki?
Turunç... evet, kışkusuz orada da turunç vardır Yal

nız hangi mevsimde yetiştiklerini bilmiyorum. Herhalde burada olduğu gibi Tet (*) zamanında değil.»

Su, ilk önce kocasının sadece gidişinden söz etmemek için, bunları öylesine konuştuğunu düşünmüştü. Ama birdenbire bu safça sözlerle söylemek istediklerini anlayıverdi. İki yıl önce, Long Çau Ha (**) seferinin galipleri onuruna verilen bir ziyafette, sofralara yemek taşırken San'm dikkatini çekmişti. Önce bunun farkında olmamıştı. Sonraları San, saçlarındaki turunc çiçeği kokusundan çok hoşlandığını itiraf etmişti. İlk olarak bu ziyafet sırasında birbirlerini tanımışlar, sonra da bu karşılaşmayı unutmamışlardı. San, bir gün ona yalnız rastlamış ve gülümseyerek yavaşça sormuştu:

«Turunc çiçeği kokusunu niye artık sürünmüyorsun?»

Ve Su, bir hayli şaşırmış, kızarmış ve gülmemek için dudaklarını ısırılmıştı.

Öykülerinin başlangıcı bu karşılaşmaları olmuştu. Ülkenin her yanından zafer haberlerinin geldiği o on ikinci ayda, Hon Dat'ta, yeni açan turunc çiçeklerinin iç bayıltıcı kokusu her yanı sararken aşkları başlamıştı.

İki yıl sonra tam Dien Bien Fu'daki büyük zafer sırasında evlendiler. Düğünleri çevredeki en şenlikli düğün oldu.

Topu topu bir ay birlikte yaşayabildiler ve sonra Aradan yedi yıldan fazla bir zaman geçti.

Ve Su işte ancak bugün kocasından ilk haberi alabiliyordu. Kısacık bir mektubun içinden çıkan küçücük bir fotoğrafta kocasının sevgili yüzüne yine kavuşmuştu.

Yedi yıl... bu kadar uzun zaman ona şimdi gerçek değilmiş gibi geliyordu.

1*1 Budist takvime göre yeni yılın başlangıcı. (Ç.N.)

(**) Long Çau Ha, Mekong deltasında üç vilâyetin adıdır. 1952'deki Long Çau Ha çarpışması, Fransız sömürge birliklerine karşı yapılan birçok askeri seferlerden biriydi.

«Zaman nasıl geçiyor?» dedi hayretle, «tam yedi yıl olmuş.»

«Ama her halde bizim burada neler çektiğimizden hiç haberi olmamıştır,» dedi Kuyen. «Ondan boşanman için önüne sürdükleri kâğıtları imzalayasın diye seni nasıl zorladıklarını bir bilseydi!.. 'Kaplan kafesine' ve 'timsah çukuruna' (*) atıklarını ve bütün öbür korkunç şeyleri bilseydi!»

«Nereden bilsin?» dedi Su, dudaklarında sevecen bir gülümseyişle. «Belki bu gibi şeylerden konuşulduğunu işitmiştir, ama sahiden nasıl olduğunu nereden bilsin?»

Tuy, onlar konuşurlarken teyzesinin dizinden inmiş, anasının küçük dikiş kutusuna gitmişti. Kutudan küçük bir ayna çıkardı. Yatağın dip tarafına oturarak, sırtını duvara dayadı. .Sonra hiç sesini çıkarmadan aynada uzun uzun yüzünü inceledi. Daha sonra avucunu açıp babasının fotoğrafına baktı. Bir fotoğrafa, bir aynadaki yüzüne bakıyor, gözlerin, dudakların, kulakların bütün ayrıntılarını karşılaştırarak, benzerlikleri araştırıyordu. Gözleriyle kaşlarını, ne kadar uğraşıysa benzetemedi. Kendi gözleri yuvarlak, babasınıninkiler ise eğiktiler. Resimdeki kaşlar çok sıkı. Ama işte, burunları ve ağızları hemen hemen aynıydı. Gözlerini iri iri açtı ve yüreği sevinçle çarparak, diğer ortak çizgilerini araştırmaya girişti. Bütün ayrıntılarına kadar babasına benzemek istiyordu. Çünkü, onun da yalnızca kendisine ait bir babası olduğunu öğrendiği günden beri, onu bütün kalbiyle sevmiştir. Birdenbire, babasından gelen her şeyin çok güzel olması gerektiği ve babasının, onu kuşkusuz

(*) «Kaplan kafesi» ve «timsah çukuru», Amerikan emperyalistlerinin ve kukla ordularının, tutsak düşen kurtuluş savaşılarına uyguladıkları iki işkence yöntemidir. «Kaplan kafesi» bir tabut kadar dar ve alçak bir çukurdur. Üstü dikenli tellerle örtülmüştür. Tutsaklar kızgın güneş altında bunun içinde çömeltilir ya da yatırılır. «Timsah çukuru» da aynıdır. Yalnız yan yana su doldurulmuştur. Bunun içine konulan tutsakların vücutları zamanla çürümeye başlar.

dünyada her şeyden fazla sevdiği kanısına vardı. Bu sabah, anası ona fotoğrafı gösterip, bunun babası olduğunu söylediğinde, hemencecik inanmıştı. Çünkü, bir defa anası ona hiç yalan söylemezdi, ayrıca da resme bakınca, resimdeki yüze sanki daha önce rastlamış gibi bir duyguya kapılmıştı. Oysa şimdiye kadar babasının yüzünü yalnızca anasının tarifıyla kendi kendine kafasında canlandırmıştı.

Su için, başından geçen en acılı olaylardan biri de şuydu: San vedalaşıp ayrıldıktan sonra Su, onun bir resmini küçük bavulunda saklamıştı. Fakat düşmanlar 1956 yılında onu tutuklayıp bölgenin başkentine götürdükleri zaman resmi bulmuşlar ve gözlerinin önünde yırtınışlardı. Aynı yıl küçük Tuy dünyaya gelmişti.

Su bir yandan kızkardeşiyle konuşurken, bir yandan da gizlice çocuğunu gözlüyordu. Kuyen de döndü ve Tuy'un fotoğrafı nasıl titizlikle incelediğini görünce, gülmek için elini ağzına kapattı. Fakat kendisini tutamadı. Teyzesinin kahkahası küçük kızı ürküttü ve utanarak kıpkırmızı bir yüzle fotoğrafı ve aynayı koynuna saklamaya çalıştı.

Su gülmedi. «Nasıl şekerim, benziyor musun babana?» diye sordu.

Tuy sesini çıkarmadan sırtını döndü. Gözleri birdenbire yaşla dolmuştu. Su, içli çocuğun ağlamak üzere olduğunu farkettiler. Annesi bir gün Su'ya, 'senin çocuğun tıpkı senin o yaştaki halin' demişti. Kızına deminki soruyu sorduğunda kendi gözleri neden buğulanmıştı acaba? Çocuğu kucağına aldı ve ana kızın gözlerinden aynı anda yaşlar boşandı.

Kuyen sessizce bu sahneyi seyrederek gülümsüyordu. Bu gözyaşlarının bugünkü mutluluğun sonucu olduğunu ve nedeninin yıllarca çekilen acılar, türlü türlü sınavlar ve bekleyişler olduğunu biliyordu. Fakat bu gözyaşlarının, kızkardeşinin ve bütün ailenin sevincini gölgelemesini istemiyordu. Hemen ayağa fırladı:

•Tam ağlayacak zamanı buldunuz şimdi. Ondan haber gelmediği zaman yakınmandan yanına varılmazdı. Haberi aldın, bu sefer de gözlerinden çeşme

gibi yaş akıtıyorsun. Seni anlayabilene aşkolsun!»

Sonra kapıya doğru yürüdü:

«Peki öyleyse, siz burada rahatlayıncaya kadar ağlayadurun; ben anamı bulup haberi götüreyim.»

Su, hıçkırıklarını boğmaya çalışarak «ama onun haberi var,» dedi; «akşam yemeğine birkaç yengeç ve balık tutmak için sahile indi.»

Kuyen sevinçle olduğu yerde kaldı:

«Bak hele sen! Mektubu kutlamak için ziyafet var demek. Bir de eniştem eve dönerse, artık koca bir domuz kesilir herhalde.»

«Onun için değil. Bu akşam Tam Çan ve Nan gelecekler de ondan.»

«Sahi, ben onları unutmuştum. Parti Bölge Komitesinin genişletilmiş toplantısı bu sabah sona erdi. Tam Çan ve Nan bugün öğleden sonra dönüyorlar. Nan'ın ikinci köydeki VT-3 Müfrezesinden birkaç yoldaş, bana Tam Çan'ın bir süre için buraya atandığını söylediler.» (*)

Su'nun sesi yine olağan haline dönmüştü:

«Öyle sanıyorum ki, onu Parti Bölge Sekreterliği-ne seçmişlerdir, ne dersin?»

«Kuşkusuz! Parti Sekreteri ve aynı zamanda Ajitasyon ve Propaganda Sorumlusu... Bana sorarsan, o buna gerçekten lâyıktır. Partinin onu hep düşmanın azdığı kötü günlerde buraya gönderdiğinin farkında mısın? Ve o her zaman sakın kalmış, en büyük tehlikede bile soğukkanlılığını yitirmemiştir.»

«Haklısın. Ona her rastladığımda umutlarım yeniden canlanmıştır. Düşünüyorum da, köylülerimiz ne büyük işlere muktedir olduklarını, devrim sırasında nasıl da ortaya koyuyorlar... Tam Çan buna ne iyi bir örnek!.. Anam onun Fransızlar zamanında Vin-Han'da yaşadığını ve her hasat zamanı, sırtında hasır yorganı ile çalışmaya giderken gördüklerini anlatıyor.» (**)

(*) VT-3 Müfrezesi, (Vo Trang Tüyen Truyen) silahlı propaganda müfrezesidir.

(**) Durulmuş hasır şilte, silahı gizlemek için kullanılmaktadır.

«O zamanlar bile faaldi herhalde.»

«Evet, hatta daha önceleri de. Ayrıca altın gibi de bir kalbe sahip. Hapse düştüğüm zaman, beni teselli etmek ve cesaret vermek için bir sürü mektup yazmıştı. Onları sana göstermiştim, değil mi?»

«Tabii... Hepsini okudum.»

Su, kızkardeşine çapkınca bir bakış fırlattı:

«Unutma, Tam Çan olmasaydı, şimdi Nan'ı bırakmıştın sen. Sana her şeyi anlatmasaydı bugün hâlâ ağlayıp duracaktın.»

Kuyen'in yüzüne hoşnutça bir gülümseme yayıldı. En zor durumlarda bile bu gülümseyiş dudaklarından eksik olmazdı. Bütün köylüleri onun bu gülümseyişinin ömür boyu silinmeyeceğine emindiler. 1958 yılının o ayma kadar hiç ağlamamıştı. O ay geçtikten sonra da üzüntüleri hiçbir iz bırakmaksızın uçup gitmişti.

Su'nun şakayla takıldığı olay şöyle geçmişti:

Genç bir matbaa işçisi olan Nan, bir gizli örgütün irtibat adamı olarak Raç Gia kentinde çalışıyordu... 1955'te yakalanmış ve Fu Loy'daki tutsak kampına gönderilmişti. Orada, tutsakların Diyam (*) ve Amerikalılarca zehirlenmesiyle sonuçlanan mücadelelere katıldı. (**) Düşman, birçok tutsağı denize atmak üzere götürürken kurtulabilenlerden biri de o idi. Yolda kamyondan atlamış ve kaçmıştı. Köylüler, kelepçelerini egeleyerek kesmişler, onu saklamışlar ve oradan

(*) O zamanki Güney Vietnam Devlet Başkanı Ngo Din Diyam.

(**) 1 Aralık 1958'de ABD-Diyemkliğinin «FuLoy» deki toplama kampının gardiyanları, burada tutsak bulunan yurtseverlere zehirli yiyecekler verdiler. 1000 kişi hemen öldü ve 6000 kişide zehirlenme belirtileri görüldü. Yaşayanlar, yardım çağırmaya uğraşırlarken, askerler tarafından vuruldular ya da suda boğuldular.

Katliam ortaya çıktıktan sonra, halk hemen hemen bütün vilayetlerde katliamın sorumlusu ABD-Diyem kliğine karşı yürüyüşler ve toplantılar düzenledi.

gitmesi için yardım etmişlerdi. 1958'de Hon Dat'a geldiğinde henüz 22 yaşındaydı. Fakat genç yaşına karşın üç yıldır Parti üyesiydi. Partiye hapisteyken alınmıştı. Partiye alındığı gün, yumruğunu yalnızca havalinde var olan bir bayrağı selamlamak üzere kaldırdığını sonraları Kuyen'e anlatmıştı.

Hon Dat'ta ona, gençliği örgütlenme görevini verdiler. Böylece, o zamanlar henüz 17 yaşında olan Kuyen'le tanıştılar. Hon Dat da birçok köy gibi, uşak Ngo Din Diyam'in elindeydi. Bir defasında Nan, hemen hemen iki ay Kuyen'lerin evinin tahta tabanının altında oyulmuş bir gizli odada saklanmak zorunda kalmıştı. Oradan genç kızın ilk devrimci çalışmalarını yönetti. Genç kızın yalnız başına çalışmaya henüz alıştığı bir zamanda, düşmanın onu keşfettiğini öğrendi ve yine yerini değiştirmek zorunda kaldı. Yeni gizlenme yeri, gerçek mezarların arasına kazılmış bir sahte mezardı. Genç kız her gece bu sığınağa gelip ona yemeğini getiriyor ve çalışmaları üzerine konuşuyorlardı. Bazen yemekle birlikte mango veya muz da getirdiği olurdu. Elbiselerini değiştirir ve yıkamak için gizlice evine götürürdü. Gelmesine bir engel çıktığı zamanlarda onun yerine Sao Ana gelirdi. Fakat ihtiyar kadın ne zaman gelse gözyaşlarını tutamazdı.

«Nan, daha ne zamana kadar bunlara katlanacağız,» diye sordu bir defasında, «insanların kollarını, bacaklarını kopartıyorlar, kafalarını kesiyorlar. Dün benim kızlar, bataklıkta, bir gün önce dövülerek öldürülen yedi adamımızın kemiklerini ve et artıklarını buldular!»

Hıçkınıyordu bunları anlatırken.

«Kemikleri nereye götürdüler?» diye sordu Nan.

«Bir naylon parçasına sarıp mağaraya gizlediler.»

Başka bir defa ise Sao Ana, Nan'ın elini avuçlarına almış, uzun bir duraksamadan sonra alçak sesle sormuştu:

«Nan, biliyorsun ki, ben seni kendi evladım gibi görüyorum. Doğru söyle bana, Kuyen'le aranızda bir şey var mı? Eğer onu seviyorsan söyle, vereyim onu sana.»

Genç adam heyecanla Sao Ana'nın ellerine sarıl-

miştı. Kuşkusuz Kuyen'le birbirlerine âşıktılar. Ama onu şu anda en mutlu kılan şey, düşmanın bütün kudurganlığının üzerinde olduğu ve kendisinin bu acayip ve korkunç sığınakta yaşamak zorunda kaldığı bir sırada, Kuyen'in anasının ona bu yakınlığı göstermesi olmuştu.

Kendi kendine düşündü: Sao Ana'nın bu davranışı, kendisine karşı duyduğu sevginin ötesinde, ancak devrime olan inancı ve bağlılığı ile açıklanabilir. Sığınağın karanlığında yalnız başına kalınca hayret içinde düşünmeye devam etti: Kendisi yarın öldürülebilirdi. Niçin bu kadın bu kadar kaygısızdı? Bu kadar zor koşullar altında yaşayan bir erkekle kızının yazgısını birleştirmekten korku duymuyor muydu? Kuyen henüz gençliğinin filizlenme çağında, çok güzel bir kızdı. Kukla birliklerin subayları da dahil olmak üzere, çevresinde dolaşan erkekler, Hon Tre'deki sahile yüzmeye gelen kentli gençler çevresinden eksik olmuyordu. Ama Sao Ana komşularına sık sık. «böyle insanlar benim kızıma yaramaz,» derdi.

Hayranlarının sürekli ilgileri Kuyen'i kızdıırırdı. Fakat her gece mezarlığa geldiğinde, öfkesi bir sevecenlik ve umut denizinde yitip giderdi. Çocukluğundan beri gündüzleri bile buraya gelmeye cesaret' edemezken, şimdi hiç korkmuyordu. Artık ruhlardan değil, yalnızca polisten sakınmak zorundaydı. Neyse ki, kukla birlikler mezarlığı o kadar az görüyorlardı ki, Nan, ormandaki gizli kampa geri gidinceye kadar iki ay bu sığmakta rahatça kalabilmişti.

Fakat bir gün öğleye doğru kamptan ayrıldığında habersizce tuzığa düştü. Köyün kenarında pusuya yatmış birkaç kişi onu yakaladılar. Aynı gece kamp ve orman kuşatıldı. Neyse ki bütün adamlar salyangoz toplamaya gitmişlerdi. Böylece kukla hükümetin komandoları boş bir kulübeden başka bir şey bulamadılar. Ormandan kukla askerlerin sesleri işitiliyordu:

«Allah belasını versin! Bize burası olduğunu söylemişti.»

Askerler yarım saat kadar kulübede bekledikten sonra çekip gittiler.

Adamlardan biri kamptaki olaydan sonra, «bizi Nan ele vermiş olmalı.» dedi.

«Başka kim olabilir ki?»

«Aklım ermedi bu işe. Ama galiba hakkınız var.»

«Biz ona güvenip kamptan ayrılmadık. O ise yakanır yakalanmaz bizi ele verdi.»

Kuyen, Nan'ın tutuklandığı haberini henüz almıştı ki, bundan korkunç olan ihanet haberi geldi. Aynı günde iki kahredici darbe birden... Nan'ın böyle bir şey yapabileceğini aklı almadığı için inanmamakta direndi. Ne anası, ne de kızkardeşi inandılar bu habere. Fakat söylenti çabucak çevreye yayıldı: Kuyen'in nişanlısı gizli kampın yerini düşmana söylemişti!. İyi niyetliler Kuyen'e acıyorlardı. Genç kız kafasına bir tokmak yemişçesine sersemlemişti... Bütün gece ağladı ve bunun artık aralarında her şeyin sonu olduğunu, aşklarının artık bittiğini düşündü. Sevdiği erkeğin karakterini hayalinde canlandırdı, sonra içten bir inançla haykırdı: «Hayır! Hayır! Doğru olamaz bü!»

Ama söylentilerin inatla yayılması Kuyen'in kararlılığını sarsmıştı. Söylenenlere inanmamak için bütün mantığını ve Nan'a olan güvenini seferber edip direniyordu. Bu iç mücadelenin yorgunluğu, onu Parti Hücresi Sekreteri Hay Tep'e sürükledi. Hay Tep'in cevabını dinledi:

«Sakin ol kızım,» diyordu Hay Tep. «Komite bu sorunu henüz araştırıyor. Şimdiye kadar bir sonuca varamadık, çünkü kesin bir kanıt yok. Tam Çan'dan bir mektup aldık. Bize karar vermekte acele etmemizi salık veriyor. Eldeki bilgileri, bir yoldaşı ihanetle suçlama için yeterli görmüyoruz. Kuşkusuz uyanık olmamız gerek. Fakat düşmanın şeytanca oyunlarını gözden ırak tutmamalıyız. Bu iş için bir soruşturma açtım. Seni durumdan sürekli haberdar edeceğim.»

Kuyen yeniden umuda kapılarak eve döndü.

Kızkardeşine, «kesin hiçbir şey yok,» dedi; «Parti henüz hiçbir sonuca varamamış.»

«Ben sana söyledim. Parti üyelerine, yalnızca bilgi için, uyanık bulunmalarını bildiren bir çağrı gönderildi. Hepsi bu... Çocuk gibi boyuna ağlayıp durma. Sabırlı olalım.»

«Peki... Artık yalnız Partinin ve senin sözünü dinleyeceğim. Heyecanlanmayacağım.»

«Güzel... Yalnız söyle bakayım bana...»

Su bir anlık bocalamadan sonra gözlerini kızkardeşinin gözlerine dikerek devam etti:

«Eğer Nan'ı konuşturamadılarsa mesele yok. Peki, ya tersi olduysa... ne yapacaksın o zaman?»

Kuyen sustu. Sonunda kısık bir sesle, «o zaman yapacak bir şey yok,» dedi; «o zaman... o benim için sanki ölüymüş gibi, sanki hiç var olmamış gibi...»

Fakat bir buçuk hafta sonra Tam Çan kampa geldi ve onu çağırttı. Kuyen gelince ilk sözleri şunlar oldu:

«Hatırım için bana bir tavuk kes, e mi? Sana güzel bir haberim var.»

Kuyen hemen anladı. Yüreği çarparak ona koştu ve elini yakaladı. Tam Çan'ın dost gözleri genç kızın yüzünü inceledi ve yeniden sordu:

«Anlaştık mı? Tavuk keseceksin değil mi?»

«Evet,» dedi Kuyen, çekinerek.

Tam Çan ayağa kalktı ve genç kızı odanın bir köşesine, ötekilerden uzak bir yere çekti.

«Son günlerde çok perişan olduğumu işittim, doğru mu?» dedi, yumuşak bir sesle. «Öyleyse dinle, üzülecek hiçbir şey yok. Nan ihanet etmiş değil.»

Durakladı, sigarasının külünü silktikten sonra devam etti:

1

«Bir casus yuvasını ele geçirdik. Daha başka şeyler yanında, geçen ayki olayı da anlattılar. Kampı bulmalarının nedeni, Çua köyünde yüksek bir ağaca gözcüler yerleştirmiş olmaları. Oradan ormandaki her hareketi gözlüyorlarmış. Bir gün öğleden sonra ağaçların arasından duman çıktığını görmüşler ve hükümet kuvvetlerinin şefi Zam'a haber vermişler. Hepsisi bu. Bütün hikâye birazcık duman yüzünden. Başka hiçbir şey yok.»

Üzerinden ağır bir yük kalkan Kuyen, derin bir soluk aldı.

Tam Çan sözlerini sürdürdü:

«Ayrıca hapishanedeki habercilerimizin anlattığına göre, Nan tek bir kez bile zaaf göstermemiş.

Düşmanlar ona defalarca işkence etmişler, fakat ağzından tek bir laf alamamışlar. Nan'ın ihanet ettiği söylentisi de düşmandan çıkmadı. Fakat bir kere söz ortaya atıldıktan sonra, düşman da yaymak için elinden geleni yaptı elbet.»

Kuyen ayağa kalktı. Hem kendini suçluyordu, hem de mutluluktan sarhoş gibiydi. Soyguna uğradıktan sonra parasını çoğalmış olarak yeniden bulan bir cimri gibi hissediyordu kendini. Nan için duyduğu sevecenlik ve hayranlık duygusu, bütün acı duyguları içinden sildi süpürdü. Nan, yalnızca kendine leke sürdürme kile kalmamış, üstelik düşündüğünden de iyi çıkmıştı. Onu yitirmek yerine, sevgisine daha çok lâ-yık olan bir nişanlıyı yeniden bulmuştu. Sevinçten kendinden geçerek Tam Çan'ın elini kırmak istemiş-çesine sarsaladı. Umdüğundan daha fazlasına kavuşmuştu. Bir yüz karası gibi görünen şey, şimdi bir gurur vesilesi oluvermişti.

Kuyen, Tam Çan'la konuşmasından beş gün sonra aklının kıyısından bile geçmeyen bir olayla karşılaştı. Bardaktan boşanırcasma yağmur yağan bir gece yarısı Nan, Hon Dat'a çıkıp geldi. Kuyen de, anası da yatmışlardı. Birden kapının vurulduğunu ve birinin ona seslendiğini işitti. Önce düş gördüğünü sandı. Fakat sonra nişanlısının sesini tanıdı. Gerçekten oydu:

«Ana!.. Kuyen!.. Kapıyı açın!»

Sao Ana kalktı. Fakat Kuyen, eliyle ona geri durmasını işaret etti. Karanlıkta kapıya doğru ilerlerken yüreği delice çırpıyordu göğsünde. Kapıyı henüz yarıya kadar açmıştı ki, iliklerine dek ıslanmış olan, Nan'la çarpışmıştı.

«Kuyen, sen misin?» diye fısıldadı genç adam.

«Oh, Nan!»

«Şimdi kaçtım. Beni öldürmek için ırmağa sürük-lüyorlardı. Herifleri devirdim, suya atladım ve işte buradayım.»

Kuyen nişanlısının kollarına atıldı. Fakat Nan'ın acelesi vardı. «Beni hemen kampa götür,» dedi; «beni burada arayacaklardır. Her an gelebilirler.»

Kuyen bir an düşündükten sonra, kararlı bir sesle, «burada kal!» dedi.

Kaçak delikanlı, «nasıl olacak bu iş?» diye sordu şaşkınlıkla.

«Niye olmasın?.. Tabanın altındaki sığınağı kimse bilmiyor... Orada güvendesin. Ayrıca kampın yeri de-
ğiştirildi. Oraya gidemezsin.»

Sonra genç adamı kolundan tutarak sığınağa çekti:

«Haydi gel.»

Nan, genç kızın varlığının onu niye sakinleştirdi-
ğini anlayamadığı halde, kuzu gibi ardından gitti.

Geceleyin askerler geldiler. Kuyen ihtiyatlı dav-
ranarak, ancak ertesi günü öğleden sonra nişanlısı-
nın yanına gitti. Ondandır, nasıl tutuklandığını ve ken-
disine neler yaptıklarını anlatmasını istedi. Bu arada
Sao Ana'nın hazırladığı merhemi yaralarına sürmek
için gömleğini çıkarttırdı. Yukarıda, Su ve anası, Nan
için tavuk çorbası pişiriyorlardı. Genç adam, hâlâ yor-
gunluktan bitik bir durumda olduğu halde, tutuklan-
dığından bu yana başından geçenleri Kuyen'e anlata-
bilmek için kafasını toparlamaya çalıştı. Kuyen ona
söylentilerden söz edip etmemekte kararsızdı. Fakat
sonra her şeyi anlattı. Sıra kendi kuşkularını anlat-
maya gelince, Nan ürkererek ayağa fırladı; «Ne? Bir bu
eksikti zaten!» diye bağırdı. Kuyen ona durumu açık-
layabilmek için, olayı bütün ayrıntılarıyla anlatmaya
çalıştı. Nan, ancak genç kız sözlerini bitirdikten son-
ra yerine oturdu. Nişanlısının kendisine uzanan elini
itti; «demek öyle,» diye mırıldandı. «Benimse bir ay
boyunca hiçbir şeyden haberim olmadı.»

Sonra, ansızın doğrularak Kuyen'in gözlerinin
içine baktı:

«Ve sen de benden nefret ettin herhalde, değil
mi?»

Cevap beklemeden yine oturdu. Gözleri, sert man-
tar meşesi ağaçlarıyla sağlamlaştırılmış sığınak kapı-
sına dikilmişti.

Sonra sanki başkasıyla konuşmuş gibi söylendi:

«Eğer Nan bunu gerçekten yapsaydı, o zaman
senin ellerinle parça parça kesilmeye lâyık olurdu.
Ama böyle bir şey onun aklından bile geçmedi. O yal-
nız, sopalar vücuduna inerken, aynı geçen seferki gi-

bi, dişlerini iyi sıkmaya çalıştı. İşkenceci uşaklara, 'ben bir şey bilmiyorum; bilseydim bile size söylemezdim' dedi. İşte Nan'ın bütün söyledikleri bundan ibaret, küçük hanım!»

Sesi kırıncı Hadi ötekiler neyse, fakat sen nasıl benden kuşulanabildin?' demek istiyordu.

Kuyen anlamıştı. Suskun ve kolu kanadı kırılmış, oracıkta duruyordu. Ancak uzun bir sessizlikten sonra bir şeyi söylemişce cesaret edebildi:

«Ama... ben tam inanmadım.»

Genç adam kızın sözünü kesti:

«Tam inanmamış... ama birazcık inandın, değil mi?»

Bu anda kapı vuruldu. Gelen Su'ydu. Çorbayı getirmişti. Küçük kız kardeşinin yanaklarından süzölen yaşlara bakakaldı.

Tam Çan görünümünü seyretmek için yol ortasında durdu. Sonra hayranlık dolu bir sesle:

«Hon Dat'a her gelişimde nedense başka bir görünüm karşılar beni. Şu yeşillığe ve şu tarçın elması yapraklarının güzelliğine bakın. Ne ferahlık verici bir görünüm, değil mi?»

Parti Bölge Sekreterinin silahlı muhafızları, Nan ile Dat da durdular. Tam Çan'ın daha yakınında olan Nan, bakışlarını Hon Dat arazisi üzerinde gezdirdi. Anayoldan ayrılıp bu yola sapmakla ne iyi etmişlerdi.

Hon Dat Dağı, diğör iki kardeşi Hon Me ve Hon Sok'tan daha yüksekti. Köy, dağın eteğinde, yeş'lliklerin ortasıındaydı. On ikinci ayın başlangıcıydı ve güneş altında ısıll ısıll yanan toprakların üstünde. Tefin yaklaştığını haber veren bir meltem es'yordu. Tepe ve komşu köyler yeni yeşermiş bitkilerle bezenmişti. Meyve dolu ağaçlar bütün araziye kaplıyordu. B'rbirine karışmış kiremit ve saman damlar, köylere daha çok kasaba havası veriyordu. Evler dağın yamaçlarına kadar tırmanmışlardı. Uzaktan bakılınca, yağmur ve güneşten renkleri solmuş güvercin yuvalarını andırıyorlardı. Diğör bazıları ise kahverengi saotahtasından duvarlarıyla yepyeni gibiydiler. Hon Dat'ın arkasındaki sahil boyunca bambu kamışları uzanıyordu. İnce uzun, fildişi rengi kamışlar, mevsimlerin

değişmesine ve fırtınaların saldırısına karşı ilgisiz, sanki ezelden beri oradaydılar. Deniz, bu bambu perdenin arkasında yeşilimsi, mavi bir örtü gibi serilmiş yatıyordu. Nan, dalgaların yavaşça sahili okşayan köpüklerini seyrederken, kıyının sanki bir dantela ile çevrildiği duygusuna kapıldı.

Tam Çan elini Nan'ın omuzuna koydu ve yürümeye devam ettiler.

«Çok güzel "bir yer,» dedi; «ayaklanmanın üzerinden bir yıl bile geçmeden her şey değişiverdi. Halkın kararlı mücadelesi, düşmanın yıl ortasında giriştiği 'temizleme' hareketlerinde fazla zarar vermesine engel oldu.»

«Eyaletin kimi yerlerine zehirli kimyasal maddeler püskürttüklerinin aslı var mı?»

«Evet, ama bu, yenilgilerini daha da çabuklaştıracak. Buna karşın yeniden bellerini doğrultmaya başladılar. Şurada burada yeni ve güçlü çalışmalara giriştiklerini saptıyoruz.»

-Hon Dat'ta derslerini aldılar.»

«Ama sık sık yine geleceklerdir. Bizim burada bir kampımız olduğunu ve kente bütün yürüyüşlerin bu çevreden başladığını biliyorlar. Ayrıca, Hon Dat SEATO manevra bölgesinde bulunuyor. (*) Biz onları burada istemiyoruz. Eğer Hon Dat'ta askeri bir üs kurmaya kalkarlarsa, cehenneme kadar kovalamalıyız.»

Tam Çan yürüyüşünü yavaşlattı ve hafifçe gülümsedi.»

«Senin için Hon Dat'ın özel bir önemi var. Nereye gidersen git, sonunda yine buraya dönmek zorunda kalacaksın. Buraya kök saldın sayılır.»

(*) Güney Vietnam'ın güneybatı ucundaki Raç Gia vilayetine bağlı Hon Dat, Tayland'ın da içinde bulunduğu, ABD emperyalistlerinin askerî paktı SEA-TO'nun manevra alanı içinde bulunmaktadır. Bugün G. Vietnam'a uçan bombardıman uçaklarının büyük çoğunluğu Tayland'daki askeri üslerden havalandığı gibi, Tayland'dan Filipinler'e uzanan ABD savaş donanmasının rotası da G. Vietnam'ın güneybatı sahillerinden geçmektedir.

Nan gülümsedi. Yol arkadaşı sordu:

«Düğün Teften sonra olacakmış, öyle mi? Oysaki yeni yılla ikisini bir arada kutlamak daha iyi olur. Böylece ben de tören başkanlığını alıp, ihtiyar bilgin rolüne girmek fırsatını bulurum. Çünkü Teften sonra burada olamayacağım. Bir kadro kursuna gidiyorum. Atalarımız ne demişler: 'Evlenmeye karar verdiysen, ayağını sürüme'. Gerçekten diyalektik sözler bunlar. Unutma, birbirine engel olur gibi görünen iki şey, yani evlenmek ve kendini tümüyle devrime vermek, gerçekte bir birlik teşkil edebilir. Her ne kadar evlenmek, hâlâ kimilerini uyuşturup tembelleştirebiliyorsa da, pek çok kimseyi de daha büyük bir çabayla çalışmaya yöneltiyor. Her şey kadınla erkeğe bağlı. Sizde kuşum yok. Kuyen iyi bir eş. Yemek pişirmek, bahçede çalışmak, dikiş dikmek gibi ev işlerini ne kadar iyi yapıyorsa, Gençlik Birliği içinde de o kadar iyi çalışıyor. Gerçi geçen yıl aranızda geçen olay seni kızdırdı, biliyorum. Ama kızın nasıl bir karaktere sahip olduğunu özellikle bunda görebilirsin. Aslında sevinmen gerek. Asıl, söylentilerle hiç ilgilenmeseydi, hiçbir tepki göstermeseydi, o zaman kuşkulanman gerekirdi. Ama o neredeyse aklını oynatacaktı.»

Nan gülümsedi ve sevincini gizlemeye çalıştı. Başlangıçta kızdığı doğrudu. Ama şimdi nişanlısının sevmeye ve güvenilmeye eskisinden daha da lââyık olduğuna emindi. Şimdi Kuyen'in o korkunç söylentiler yüzünden neler çektiğini biliyordu. Kendi kendine, 'iki kez düşmanın elinden kurtuldun. Eğer yine yakalanacak olursan, aynı şekilde sağlam kalmalısın' diye düşündü.

Köyün kıyısına geldiklerinde Tam Çan sordu:

«Adamlar nerede Nan?»

«Köyün içindeler. Bize gelecek misin?»

«Evet, Hay Tep'i görmek istiyorum.»

Sonra muhafızına döndü:

«Lin Kuyn'a gidip aileni ziyaret etmek istiyor musun Dat?»

Dat sevinçle başını salladı.

«İyi, git öyleyse. Yarın dönmeye çalış.»

Genç adamın gözlerinin içi gülüyordu. Silahının

Kayışını düzelterek, «hadi eyvallah» dedi. Yola koyulmuştu bile. Önünde yalnızca dört kilometrelik bir yol vardı.

Hon Dat köyü, Hon Dat Dağının hemen eteğinde» dir. Oradan, okyanusun iki yüz metre berisindeki bambu sahiline kadar uzanır. Büyük ve sık ağaçlı bir koruluk köyü Vam Rang Irmağına bağlar. Vam Rang, denizin gelgit hareketiyle kabarıp alçalan küçük bir ırmaktır. Bunu da sert bir borazan sesini andıran Bim-Bip kuşunun çığırışı haber verir. Hon Dat'ın, ya doğrudan toprak üstünde ya da sıırıklar üzerine kurulmuş olan evleri, sokaklara taşmış gibidir. Ekmek - ağaclarının, hindistancevizi palmiyelerinin, tarçinelması ağaclarının, avokado ve mango ağaclarının meyveleriyle dolu bahçelere doğru sıkışırlar. Yoldan evlerin sağ veya sol yanına doğru çeşitli ağaç merdi venler yükselir. Kiremit damlı büyücek evlerin, daha rahat olsun diye, çoğunlukla iki yanlarında da böylu çıkışları bulunur.

İki adam köyün ortasına vardıkları zaman çalgı sesleri ve türkü söyleyen bir kadın sesi işittiler.

«Bu, türkücümüz Nam No,» dedi Nan.

«Görünüşe bakılırsa, adamlarının burada hiç canlan sıklmıyor,» dedi Tam Çan. «Gerçekten Nam No mu bu? Güzel sesi varmış. Güzel de söylüyor. Adamlarının severek dinlemelerine şaşmamak gerek. Ça Tung'daki kukla askerlerin kızı dinleyebilmek için ateş etmeyeceklerini bildirdikleri doğru mu?»

«Doğru. Oldukça gülünç bir durum oldu bu. İçlerinden birkaçı, 'Hey sevgili küçük hanım! N'olur bir türkü söyleyin. Türkülerinizi çok seviyoruz. Ateş etmeyeceğimize söz verdik' diye seslendiler.»

«Bu iyi. Fakat türkülerin sözleri nasıl? Bu önemli bir mesele. Gerçi ben de bu konunun yabancısıyım ama benim kanımca bir türkü hem yüreğe, hem kafa ya seslenmeli. Kukla askerleri asker olduğuna pişman edebilmeli. Karılarını, çocuklarını düşündürerek onlarda sıra özlemi uyandırmalı. Silahlarını bırakıp kaçma isteklerini teşvik etmeli. Kuru bir öğreti havası içinde olmamalı, ama aptalca bir şakıma da olmamalı. Fakat onu 'sevgili küçük hanım' diye çağırıdıkla-

rına göre, türküleri oldukça duygulu olmalı, ne dersin?»

«Pek o kadar değil, Paralı askerlerin güzel kızlara nasıl davrandıklarını biliyorsun. Bazen çirkin laflar atıyorlar ve Nam No hep tersliyor. 'Haşarat bunlar' diyor. Eğer devrimci görevi olmasaymış, kıyame- te kadar bekleseler onlara tek türkü söylemezmiş.»

«Küçük Diep ne yapıyor? Hani şu Raç Gia'lı öğrenci? Tavrı nasıl?»

«İyi bir genç. Bütün birlik onu seviyor. Tabii, bu radaki hayat bazen ona biraz zorluk veriyor.»

«Kentten gelen gençler başlangıçta hep böyledir. Onunla özellikle ilgilenmeliyiz, bu bizim görevimiz. Bir eylem sırasında öldürülen bir yoldaşımızın oğlu dur o.»

Attıkları her adımda müzik sesi biraz daha yükseldi. Tam Çan, Tu Don'un lavtasını öbür seslerden ayırt edebiliyordu. «İhtiyar adam kör olduğundan beri daha bir duygulu çalışıyor,» dedi.

Yolun sonunda yüzlerce yıllık iki büyük keçi- boy-nuzu ağacını gördüler. Ağaçların dalları, ihtiyar çalgıcının ufak bir dükkancığa benzeyen ve yolun kıyısında yapayalnız duran küçük kulübesinin üstüne doğru uzanmışlardı. Koca bir san köpek yeni gelenlere doğru koştu. Sevinçli havlayışlarla çevrelerinde sıçrayarak ayaklarını yalamaya çalıştı. Kulübeye girdiklerinde içerdekiler eski bir melodinin havasıyla söyledikleri «doğrulun ey erkekler» türküsünün sonuna gelmişlerdi. Silahlı propaganda müfrezesinin adamları çalgıcının ve türkücünün çevresini sarmış- lardı. İki adam içeriye girince hepsi başlarını kapıya çevirdiler ve seslendiler:

«Tam Çan! Nan!»

Tam Çan hepsinin ellerini sıktı ve görünüşü öğrenci olduğunu belli eden bir genci kucakladı.

«Nasıl Diep? Nasıl buldun burasını?» diye gü- lerek sordu.

Diep bir genç kız gibi kızarak, «iyidir amca,* dedi.

Tam Çan, Nan No'nun da elini sıktı.

«Günaydın, yıldız türkücü!» dedi.

Genç kız utanarak karşı çıktı. «Alay etmeyin Tam kardeş!»

Tam Çan ihtiyar adamın yanına gitti:

«Sen nasılsın Tu Amca?»

«Sen misin Tam Çan» diye sordu ihtiyar adam ve titreyen eliyle sessizce Parti Sekreterinin elini kavradı.

«Son gelişinin üstünden çok zaman geçti,» dedi; «yoksa bana uğramadan gelip gittin mi?»

Tam Çan elini ihtiyar adamın ince ve zayıf omuzuna koydu:

«Başka yerlerde çok işlerim var. Ama Hon Dat'a gelip de seni ziyaret etmeden gitmem, merak etme!» dedi.

Sonra çevresine baktı ve sordu: «Tim nerede?»

«İrmağa balık tutmaya gitti.»

İhtiyar Tu Don sustu. Görmeyen gözlerini Parti Sekreterine dikmiş, sanki çizgilerini seçmeye çalışıyordu. Doğayı ve insanları seyrettiği gözleri dokuz yıl önce kör olmuştu. Komşularını, keçiboyunuzu ağa emi, dağın tepesini, sahili ve akrabalarını artık göremiyordu. Bir zamanlar gözlerinin hayran kaldığı her ne varsa değişmiş, başka bir biçime bürünmüştü. Çevresindeki şeylere hayalinde zorla bir biçim vermeğe çalışıyordu. Bu yüzden başkalarından daha çabuk kızıyor, daha çabuk seviniyordu.

Kısa bir zaman önce kukla birliklerinin domuzları, partili bir kadını onun yanbaşıda keçiboyunuzu ağacına bağlamışlar ve ellerini ağacın gövdesine çivilemişlerdi. İhtiyar adam, küfür, bağırma ve silah sesleri işitmişti. Sonra bir haykırış: «Yurttaşlar, bacınızın öcünü bunlarda komaym!» Sonra yine silah sesleri... El yordamıyla seslerin geldiği yere doğru atılmıştı. Fakat düşmanlar onu ittiler. Ayak sesleri uzaklaşınca ağaca doğru süründü. Kızın cesedi orada yoktu. Katiller birlikte götürmüşlerdi. Kendini yere atıp ağacın gövdesine sarılmış, çaresizlik içinde hıçkırarak ağlamıştı. Bütün gece ve onu izleyen gün, göz yaşları derin göz boşluklarını doldurdu. Her gece genç kızı gördüğünü ve sesleri işittiğini sandı. Kurşunlarla yaralanmış ve tırnaklarla kazınmış keçiboyunuzu

ağacını gözlerinin önüne getirmeye çalıştı. Ona göre ağaçtaki değişiklikler bunlardı.

Kukla hükümete karşı yapılan her mitingte, hatta ağustos ayında sağanak halinde yağan yağmurlar sonunda bütün yollar çamur deryası haline geldiği Zamanlarda bile, torununu elinden tutar ve kapıya Çıkarak yürüyüşçüler geçinceye kadar beklerdi. Sonra en arkaya takılır, karakol önünde ya da kentte kin ve nefretini haykırmak için yola koyulurdu. Mitmtgten dönünce kulübesinin önünden geçen yolun ayak izleriyle nasıl dolu olduğunu kafasında canlandırmaya çalışırdı. Böylece başkalarından daha fazla seviniyordu. Ayaklanma sırasında, halk kanlı kukla ajanlarını yargılarken hep o da orada olurdu. Bir gün çevrenin en zalim toprak ağası Muî yargılanıyordu Hay Tep, devrimci mahkeme adına, halka kararın ne olacağını sorunca, ihtiyar adam kollarını havaya fırlatmış ve «idam! idam!» diye haykırmıştı. Herkes onun sanki yeniden gözlerinin ışığa kavuştuğunu sandı. Ancak Muu idam edildikten sonra sopasına daya narak kulübesine döndü. *

Öfkesinde, neşesinde ve sevincinde bir şey değişmemişti. Bütün bu şeyler onda, Tam Çan'ı görmeye çalıştığı ışıksız gözlerinin derin boşlukları kadar derindeydiler.

«Demin söylediğim seni kırmasın,» dedi dürüst sesiyle; «bana vakit buldukça uğra. Devrim için çok çalıştığınızı biliyorum ve bu beni çok mutlu kılıyor. Beni ziyaret etmen kadar memnun ediyor.»

«Hâlâ içki içiyor musun amcacığım?» diye sordu Tam Çan.

İhtiyar adam cevap vermeden önce bir süre sessizce başını eğdi:

«Evet, ama çok değil.»

«Ne kadar az olursa o kadar iyi amca.»

«tiaklısm. Bugün artık eskisi gibi değil. Eskiden adamlarımızın kafalan sopalarla ezilirken kim rahat bir uyku uyuyabiliyordu? Benim gibi gör bir adam ne yapabilirdi, söylesene bana? Pirincimi, kulübemin önünden geçen ölümden kurtulmuşlar için biriktir-

mekten başka hiçbir şey! Onlar gittikten sonra gözlerini kapayamadığım için içiyordum.»

Bir • an sustu. «Ama halk ayaklandığından beri artık o kadar içmiyorum.»

Tam Çan, ihtiyar adamın kemikli elini daha sıkı kavradı. İçinde yine kabaran, karşı^ konulmaz bir duygunun yükseldiğini hissetti.

Kuyen, hâlâ çırpman levrek balığını yere koydu. Gömleğinin kollarını dirseklerine kadar kıvırdı ve geniş ağızlı bir bıçakla, ucunu balığın solungaçlarına taktığı ince bambu kamışını kesti. Balığın pullarını temizlemeye başladı. Sol elinin parmaklarını iyice gerdiği halde, balığı zorlukla elinde tutabiliyordu. İyi bir av, diye düşündü. Sao Ana sahilden eve gelirken yolda balığı eliyle tartarak 'dört kilo çeker' demişti. Islak balık, üzerinde ileri geri dolaşan bıçağın altında mor mor parılıyordu. Koca koca pullar madeni paralar gibi ortalığa saçılıyordu. Kuyen, temizlemeye devam etmeden önce pulları üstüste dizerek gülümsedi. Onun bu kadar büyük bir balığı, böyle çabucak hazırlayışını seyretmek bir zevkti. Bir bıçak darbesi... bir yüzgeç yerde. Bir daha... kuyruk da tamam. Balık, göz açıp kapayıncaya dek içi temizlenecek duruma gelmişti. Genç kız hindistancevizinden bir maşrapayla bir testiden su aldı. Bir porselen tasa doldurdu ve balığı bunun içine daldırdı. Daha sonra yeri suyla temizledi ve balık artıklarını attı.

Kuyen balığı temizlemeyi hemen hemen bitirmişti' ki. merdivenlerden neşeli bir ses işitti.

«Ana! Ana!»

Gelen, Tam Çan'dı. Sonra bir ses daha işitti ve Nan'ın şen ve sevgi dolu sesini hemen tanıdı. Balığı yere koydu. Çabucak ellerini yıkadı ve şakaklarına düşen bir tutam saçı düzelterek konuklarına doğru koştu. Sevinçle haykırdı:

«Tam kardeş!»

Nan'a sadece gözünün ucuyla kısa bir bakış fırlattı ve kasten Tam Çan'la ilgilenmeye başladı. Nişanlısı gülünecek durumdaydı. Üzerinde kimbilir no

reden bulduğu, kendine çok büyük gelen siyah bir ceket vardı. Nan nişanlısına bir şey söylemedi. Oda-
nın ortasına gidip durdu. Tuy'u yanına çekti ve şa-
pur şupur optü. Küçük kızın onu her öpüşünden son-
ra, yeterince şapırtılı olmadığı bahanesiyle yeniden
öpmesini istiyordu. Sonunda kollarını çözdü ve çocu-
đu Tam Çan'a gönderdi. Küçük kız ona doğru koştu.
Önüne gelince bir an duraklayıp kollarım indirdi.
Sonra boynuna atıldı.

Hepsi sevgi dolu, güleç gözlerle Tuy'un hareket-
lerini izliyorlardı. Her zamanki gibi, betel'ini (*) çiğ-
neyen Sao Ana mutlulukla gülümsedi. Arkasında du-
ran Kuyen, saklı bir gülümsemeyle anasının saçının
topuzunu tutan iğneleri düzeltti. Su'nun gülümseyişi
daha belirsizdi. Ama kızını seyrederken gururla ka-
rışık derin bir mutluluk duyduğu belli oluyordu. Çün-
kü Tuy, onun sevgisiniA meyvesi, San'm ve kendisinin
canlı bir suretiydi. Tuy, tazeliği ve saflığıyla onları
birleştiren bir bağ gibiydi.

«Okula gidiyor musun?» diye sordu Tam Çan.

«Evet amca,» diye cevap verdi küçük kız, duru
bir sesle.

«Yalnız mı gidiyorsun?»

«Hayır, ninemle birlikte.»

Sözlerine devam ekmeden önce ninesine yan bir
bakış fırlattı:

«Biliyor musun, o her gün benimle birlikte geli-
yor.»

Bu konuşmayı sedirin üstünden izleyen Sao Ana,
dudaklarının kenarından sızan kırmızı betel sularını
parmağıyla sildikten sonra söze karıştı:

«Evet, her gün ben götürüp getiriyorum. Ama yol-
da doğru durmuyor, 'n'olur bırak beni, yalnız gide-
yim büyük ana' diye başımın etini yiyor. Ama nasıl
yalnız göndereyim? Sen bana hak ver Tam Çan, her
gün gökyüzünde gümbürdeyen uçaklar, boyuna sa-
hili bombardıman eden savaş gemileri... Kendim gö-
türdüğüm zaman bile içim rahat etmiyor. Uça kiann

(*) Betel: Güney Doğu Asya'da tütün gibi çiğne-
nen areka palmyelerinin kurutulmuş meyvesi. (Ç.N.)

ilk gürültüsünü işitir işitmez yüreğim çarpmaya başlıyor. Uçaklar gelirse tek başına sokakta nasıl sığınak bulacak?»

«Ama caddeye bir sürü sığınak yaptık, büyük ana,» diye cevap verdi küçük kız.

«Görüyor musun Tam Çan, nasıl konuşuyor. Sığınmak yapmışlar! Ben de biliyorum. Ama söyler misin bana; sığınanın içinde bir yılan çıksa ne yapacak?—Biraz durakladı. Bir parça betel daha hazırladı ve sözlerine devam etti: «Çocuklar korkudan ilk gördükleri deliğe kendilerini atıyorlar. Yılanlara hiç dikkat etmiyorlar. Hatta büyükler bile...»

Tabancasının kılıfını çözmek için ceketini çıkartan Tam Çan kahkahayı bastı. Ötekiler de güldüler. Çenesini anasının omuzuna dayayan Kuyen, gülererek:

«Anam her şeyden korkar zaten,» dedi.

Küçük kızma yan gözle bakan Sao Ana, «evet, ben korkağın tekiyim,» dedi.

Hayır Sao Ana, sen korkak değilsin, diye düşündü Tam Çan. 1958'de gerçekten korkulacak bir durumda nasıl davrandığını görmüştü onun. Bir gün Hon Dat'taki askeri üssün kulesinde kukla birliklerin iki nöbetçi askeri, dağın yakınında, manda sırtında bir çocuk görmüşlerdi. Bir sigarasına bahse girdiler ve askerlerden biri nişan alarak çocuğa ateş edip öldürdü. Çocuk yere düşüp yuvarlandı. Hon Dat halkı öfkeyle çocuğun cesedini kışlaya taşıdı. Hay Tep, karısına ve Su'ya mitinge katılmalarını ve ne pahasına olursa olsun, suçlunun cezalandırılmasında ayak diremelerini söyledi. O ve Tam Çan, ırmağın karşı yakasındaki bir eve gizlenerek olanları izlediler. Kukla askerler, caddeyi ve kışlanın girişini tutmuşlardı. Suçlamalara karşı, çocuğun bir kaza kurşunuyla öldüğü cevabını verdiler. Fakat yürüyüşçüler barikatları aşarak yürümeye devam ettiler. Bu sırada Hoa Dat'taki üs kumandanı Zam, koşarak dışarı fırladı. Halkın karşısına dikildi ve silahını, mitingin en önünde yürüyen Sao Ana'ya çevirdi. «Geri dönün!» diye bağırdı; «bir adım daha atarsan, işin bitik kocakarı!» Bu, başarı ya da yenilgiyi belirleyecek bir andı. Zam. Sao Ana'yı öldürmekten çekinmeyecek kanlı bir de-

liydi. Eğer geri çekilirse m¼cadele yitirilmiş demekti. Sao, Zam'ın karşısında bir kaya gibi durdu. Tam Çan'ın uzaktan işitemediği birkaç şey söyledi. Yalnızca Zam'ın elindeki silahın sarsıldığını gördü Tam Çan. Bu sırada bir kadın öne çıktı ve silahla Sao Ananın arasına girdi. Bu, üs komutanının anası Ca Zoy idi. Oğluna bir şeyler söyledi ve silahın namlusunu öfkeyle yukarı itti. Sao Ana ve ötekiler, bu fırsattan yararlanarak kışlaya girdiler. Sonunda düşman, katili tutuklamak zorunda kaldı. Zam, onu hapishaneye göndereceğine söz verdi. Geriye dönerlerken, Tam Çan yolda Sao Ana'yı çevirip Zam'a ne söylediğini sordu «Ona, 'eğer beni öldürürsen, bu ana Ca Zoy'i öldürmekle birdir, Zam' dedim,» diye cevap verdi ihtiyar kadın. Zam'ın anası ise, «Bayan Sao'ya ateş etme, bana et. İşte göğsüm, ne duruyorsun Zam, ateş etsene?» demişti. Zam tetiğe basamamıştı. Onun gibi canavar bir deli bile öz anasını öldürmeyi kendine yediremiyordu.

Şimdi Tam Çan, Sao Ana'ya bakarken, silah göğsüne çevrildiğinde kaya gibi durduğu o anı sanki dün muş gibi hatırladı.

«Anlaşılan sen uçaklardan korkuyorsun ana,» dedi, «peki nasıl oldu da Zam'ın silahından korkmadın?»

Sao Ana bir süre ses çıkarmadı. Sonra ağır ve açık bir sesle, «Benim uçaklardan da korkum yok,» dedi, «ama ben çocuklarımın ve torunumun üstüne titriyorum. Benim başka korkacak nem var? Bir ayağım zaten çukurda. Fakat bu da boş laf. Aslında ben daha ölmeye razı değilim. Ülkemizin yeniden birleşeceği güne kadar yaşamak istiyorum. Sonra Başkan Ho'nun yüzünü kendi gözlerimle görmeliyim. Ancak ondan sonra gözlerimi rahatça yumabilirim.»

«Merak etme ana, ergeç o günleri göreceksin.»

«Emin misin Tam Çan? Gerçekten emin misin evladım?»

Yalvaran gözlerini Parti Sekreterine dikerek sorusunu yineledi. Sanki şöyle sormak istiyordu: 'Yeni ne biliyorsun? Parti ne diyor? Söyle bana, ben de sevineyim.' Tam Çan'ın her şeyi herkesten önce öğrendiği ve kavradığı fikrindeydi. Bu kadronun söylediği

her şeye inanıyor; her düşüncesini kabul ediyordu. Çünkü Partiye güveni sonsuzdu ve Parti kendisi, küçük evi ve bütün köyü için her şeyin iyi, sevinçli ve yolunda gitmesini sağlamak üzere Tam Çan'ı sorumlu kılmıştı.

«Eminim ana,» diye cevap verdi Tam Çan; «görüyorsun, karanlık yıllar geride kaldı. Eskiden biz, sadece barış içinde yaşamak ve ülkemizi birleştirmek istedik. Fakat Amerikalılar ve Ngo Din Diyim buna izin vermediler. Ülkemizin birleşmesi isteminde bulunan herkesin kafası kesildi, karnı yarıldı. Bu böyle süremezdi. Bu yüzden hep birlikte ayaklandık. Bir ke-re başladıktan sonra, artık saygı görmek ve barış içinde yaşamak hakkımızı almadan silahlarımızı bırakmayacağız.»

«Mücadele uzun sürecek mi?»

«Baskı devam ettiği müddetçe mücadelemiz sürecektir. Amerikalılar gidinceye kadar herkes bu mücadeleden kendi payına düşeni verecek.»

«Onlar da çok inatçı galiba. Ne zaman gidecekler?»

«Ancak biz onları yendiğimiz zaman gidecekler. Aynı Fransızlar gibi.»

Sao Ana ellerini eteğine koydu ve alçak sesle mırıldandı:

«Hepsini anlıyorum, ama... ben sizler için üzülüyorum, Bu genç yaşta evinizin, barkınızın dağıldığını görmek zor şey. Benim ihtiyar kemiklerim önemli değil... Ama dinleyin, ben bu ihtiyar halime karşın siz?i gölgeniz gibi izleyeceğim. Nereye giderseniz gidin, hep yanınızda olacağım. Hâlâ siyasal mücadeleye katılabilirim ve birlikler için yemek pişirebilirim.»

Kuyen'in hâlâ omuzlarına yaslanmakta olduğunu farketti.

«Niye hâlâ burada oturup duruyorsun? Bu adamları açlıktan öldürecek misin? Çabuk balığı hazırla, yoksa geç olacak.»

Kuyen çenesini yavaşça anasının omuzlarından çekti ve mutfağa doğru yürüdü. Nan, Tuy'u elinden tutarak onun ardından gitti. Kuyen balığı çevirdi ve bıçakla karnını yardı. Tabancasını çıkartarak duvara asmakta olan Nan'a alçak sesle sordu:

«Ceketi kimden aldın?»

«Tam yoldaş verdi.»

«Peki, sana yolladığım elbise nerede?»

«Bir arkadaşına verdim.»

«Yine mi?»

Balığın içini temizledi ve özenle yıkadı.

«Su'nun kocasından mektup geldi, haberin var mı?»

«Evet, nasılmış Kuzey'de durum?»

Kuyen kaşlarını çatı:

«Nasıl olabilir ki? öğrenim, eğitim... onların bir eksigi yok. San iyi bir adam. Mektubunu okuyunca yüreğim parçalandı. Karısına verdiği tavsiyelerde her şeyi düşünüyor. 'Kendini üzme, Tuy'un eğitimine dikkat et' diyor.» Bir saniye durakladıktan sonra alçak sesle sürdürdü: «Bizim durumumuzu da soruyor.»

«Bizden nasıl haberi oldu ki?»

«Su ona yazıyor. San'ın Su'ya 18 mektup yazdığını biliyor musun? Bana mektup yazmamayı bozulmaz kural haline getiren senin tam tersine.»

Nan, genç kızın ceketini yakalayarak çekti: «Tekrar et bakayım! Sana hiç mektup yazmadığım doğru mu?»

Kız gülümsedi, fakat cevap vermedi. Nan daha hızlı çekti. Yine cevap yok. Parmağını kızın kaburga kemiklerine bastırdı. Nişanlısı hafifçe bağırdı:

«Yapma Nan, işimden alıkoyuyorsun beni!.. Peki öyleyse, hepsini toplarsan bana tam tamına bir mektup yazdın.»

«Kaç tane, kaç tane?» diye sordu Nan ve parmağını daha hızlı bastırdı,

«iki... iki!» dedi kız. '

Tuy ellerini çırparak Nan'a cesaret veriyordu: «Bir daha Nan Amca! Bir daha gıdıklal!»

Kuyen küçük kıza döndü ve dudaklarını ısırdı: «Sen de amcadan yanaşın ha? Peki öyleyse, ben de bir daha seninle oynamayacağım.»

Küçük kız Nan'ın koluna asıldı ve cevap verdi. «Oynamazsan oynama. Ben de Nan Amca'yla oynarım.»

«Güzel, çok güzel! Git onunla oyna öyleyse. Yarın kiminle oynayabileceğini görürsün sen.»

Tuy, Nan'a sarıldı ve başını yukarı kaldırarak: «Gidecek misin amca?» diye sordu. «N'olur burada kal. Öbür güne, daha öbür güne kadar benimle oyna. Söz ver, n'olursun?»

Yaklaşan ayak sesleri işittiler. Sao Ana mutfağa girince, Nan geçmesi için ona yol verdi.

«Ne kadar kalacaksın burada Nan?» diye sordu ihtiyar kadın.

«Belki öbür güne kadar,» diye cevap verdi genç adam. Bir anda ciddileşivermişti. Parmaklarıyla saçlarını düzeltti ve elini ensesinde unuttu. Kuyen bu komik poza gülmek için kendini zor tutarak dikkatini balığı hazırlamaya verdi yeniden.

«Ne pişiriyorsun Kuyen?»

«Soya suyunda levrek.»

«Böyle güzel bir balıkla fena olmayacak herhalde. Karideslerle, pavuryaları nasıl yapacaksın?»

«Karidesleri domates salçasıyla, pavuryaları da sirkeyle yapacağım. İyi mi ana?»

«Çok iyi. Mutfagımızın onuru sana emanet.»

Sao Ana gülümseyerek çıktı. Kızlarına tam bir güveni vardı. Su ve Kuyen birinci sınıf aşçıydılar. Yemek pişirmesini onlara çocukluklarından beri büyük bir özenle öğretmişti. Her zaman onlara, «biz fakiriz,» derdi. «Onun için en küçük balığı bile en iyi şekilde pişirmeliyiz.»

Devrimden önce gerçekten fakirdi. Fakat ayaklanmadan sonra, devrimin etkin bir elemanının dul karısı olarak, dört ar (yarım dönüme yakın) verimli toprakla, bir meyve bahçesi payına düşmüştü. Kocasısı 1940'ta «bir komünist olmak ve silah bulundurmak suçundan» beş militan ile birlikte burada, Hon Dat'ta kurşuna dizilmişti. Silahlarını ve el bombalarını o zamanlar henüz yıkılmamış olan Ejderhadağı mabedinde yapıyorlardı. Sao Ana'nın ilk oğlu, direnme hareketi sırasında, Mop Van kanalı yakınında bir silahlı çatışmada şehit düşmüştü. Damadı, yani Su'nun kocası oğlunun silah arkadaşıydı. Bütün aile, baba, çocuklar, damatlar ve ana, hayatlarını devrim yoluna koy-

muşlardı. Şimdi 62 yaşındaydı ve hayatın sınavları, zorlukları saçlarını bembeyaz yapmıştı. Buna karşın her zaman söylerdi: «Çok şükür, ülkemizin birleştiğini görmek için, hâlâ bahçede çalışacak, pirinç ekecek kadar gücüm kuvvetim var.» Gerçekten mümkün olan her şekilde devrim davasına bağlanmıştı; kocası, çocukları, bahçesi ve pirinç tarlası, eti ve kanı, her şeyiyle. Devrim onun bütün umuduydu. Tanıdığı bütün sevinçlerin kaynağıydı. Ve bu sevinç, onun büyük ve yalın yüreğini bazen yatıştırıyor, bazen taşarcasına kabartıyordu. Bunu anlamak zor değildi. Nan, Tam Çan ve ötekileri çevresinde toplanmış görünce, kırışık yüzü bu yüzden böylesine ışıldıyordu.

Tam oturma odasına girdiği sırada, Su, Tam Çan'a mektubu gösteriyordu. Sao Ana devrimciye dokunarak:

«Yazdıklarının hepsini anlamadım... Çünkü bir defa dinledim. Oku oğlum. Ben de bu gece Kuyen'e söyleyeceğim, onu yavaş yavaş bir daha okusun bana. San, derin düşünceli bir adamdır. Bu yüzden, onu anlayabilmek için en ufak sözünü bile düşünüp tartmak gerek.»

Tam Çan mektubu okurken arada sırada gülümseyordu. Su'nun uzattığı fotoğrafı çeşitli şekillerde tutarak dikkatle inceledi.

«Toplamış görünüyor. Gittiğinden beri derisinin rengi de açılmış,» dedi gülerek ve fotoğrafı Su'ya geri verdi. «Sosyalist bir ülkede yaşamamanın ne demek olduğunu görüyorsunuz işte.»

Sao Ana keyifli keyifli güldü. Su ise kaygılı bir sesle:

«Bense ona gönderdiğim fotoğrafta öyle zayıftım ki. Resmi, hapisten yeni çıktığım zaman çekirtmiştim.»

Sao Ana kızma arı^a çıktı: «Seni tıktıkları o delikte şişmanlayacak değildin ya!»

Tam Çan elinde olmayarak yine gülümsedi. Ama sonra gülümsemesi dudaklarında dondu. «Dinle bak Su,» dedi, «o resmin değeri ölçüsüzdür. Her insan, gurur duyabileceği böyle bir resme sahip değil. San'm o resmi bütün diğerlerinden üstün tutacağına emi-

nim. Hapisten çıkar çıkmaz çektiğini ona yazsaydın bari.»

«Yazdım ama, biraz başka türlü dile getirdim. 'Bu fotoğraf, geçirdiğim kazadan hemen sonra çekilmiş tir' gibi bir şey yazdım.»

«Ne demek istediğini anlamıştır mutlaka.»

«Anlamıştır herhalde...»

Sao Ana tahta sedirin üzerine çiçekli bir örtü serdi. Değerli konukları için sakladığı iki örtüden biriydi bu. Nan ve Tam Çan çaylarını içerken, dışarıda Hay Tep'in sesini işittiler. Nan kapıya koştuğunda Hay Tep avluya girmişti bile. Yeni gelen, iri yarı, sağlam kemikli bir adamdı. Başına çizgili bir örtü sarmış, kolunda yapma deriden bir okul çantası, omuzunda transistör bir Japon radyosu asılıydı. Nan'ı askerce selamladı. Merdivenleri ikişer ikişer çıkarak yukarı koştu. Ayaklarının iki parmağı kesilmiş olduğu halde, merdivenleri çıkarken hiç güçlük çekmiyordu.

«Çok oldu mu sen geleli Nan? Tam Çan nerede?»

«Burada.»

Parti Hücresi Sekreteri odaya girdikten sonra, çantasını sedirin bir köşesine atarak Tam Çan'a göz kırptı:

«Yine mi geldin?»

Sonra ceketinin önünü açtı, başındaki örtüyü çözdü ve göğsündeki terleri sildi.

Tam Çan bir bardak çay doldurarak Hay Tep'in önüne sürdü. Yeni gelen bardağı aldı ve güldü.

«Seni beklerken neredeyse deli olacaktım,» dedi; «Muu'dan aldığımız toprakların yeniden dağıtımını bize bir sürü zorluk çıkartıyor. Kolay bir iş değil, biliyor musun?»

«Ben de kolay olduğunu iddia etmedim zaten,» dedi Tam Çan, neşeli bir sesle.

Hay Tep çayından höpürdeterek bir yudum aldı: «Bazı sorunlarda akıl danışmak *içip*. hep seni bekledim. Sözgelimi...»

Tam Çan bir el hareketiyle Hay Tep'in sözünü kesti:

«Ağır ol. Önce çayını iç ve oturup birlikte yemek yiyelim! İş yarma kadar beklesin. Hele bu gün bir dinlen bakalım, emektar!... Günlük dertlerini unut biraz.»

Hay Tep sedirin kenarına çöktü ve arka arkaya üç bardak çay içti. Sao Ana odaya girdi.

«Hoş geldin Hay Tep. An Ba Ren ve Nam Tan nerede kaldılar?»

«Bilmiyorum ana, ben evden doğru buraya geldim.»

«Onları bu akşam yemeğe çağırdım, hâlâ gözük mediler.»

«Boş ver, onlara takma kafam, ana.»

Kuyen, iki elinde de dumanlan tüten birer kap olduğu halde odaya girdi. Adamlar ona yol vermek için çabucak kenara çekildiler. Genç kız, birinde karideslerin, öbüründe de pavuryaların olduğu kapları sofraya koydu. Özellikle karideslerin kokusu adamların ağzının suyunu akıtmıştı. Pembe renkli, kabukları soyulmuş, parmak büyüklüğünde karidesler koyu kırmızı bir domates salçasının içinde yüzüyorlardı. Su, alüminyum bir tavanın içinde, küçük küçük kesilmiş, sirkeyle hazırlanmış papaya, birkaç parça kavrulmuş çiroz ve yerfıstıklıktan bir çerez getirdi.

Hay Tep yemekleri gözden geçirmek için öne eğildi ve ellerini oğuşturdu. Su'yu kolundan tutarak:

«Enfes şeyler bunlar, küçük hanım,» dedi; «bizim köroğluya söyleyeyim de, size gelip ikinizden yemek dersi alsın. Ama bize ikram edeceklerinizin hepsi buyusa, sofraya oturmayız.»

Kuyen hemen araya girdi:

«Kızarmış bir balık da var!»

Hay Tep ellerini çırparak, «kızarmış balık!» diye bağırdı. Sonra eliyle reddeder gibi bir hareket yaparak, «ama hayır, kızarmış balık da olsa oturmayacağız,» dedi.

Kuyen'in gözleri büyüdü:

«Aptal,» dedi Su ona; «dostumuzu tanımıyor musun? Seninle eğleniyor, görmüyor musun?»

Hay Tep keyifle gülümsedi: «Sen zeki bir kızsın

Su Haydi öyleyse, ne istediğimi anladıysan getir bakalım, ama çabuk.»

«Pekala,» dedi Sao Ana; «küçük odaya gidip bak bakalım. Bir şişe yeter herhalde. Yoksa Hay Tep açlık grevine başlayacak.»

Su küçük odaya girdi ve kaynak gibi berrak bir şişe çavdar rakısıyla döndü. Hay Tep hemen şişeyi yi kaptı ve sanki elinden almalarından korkuyormuş gibi göğsüne bastırdı. Memnun, abartmalı bir iç çekişle arkadaşlarına göz kırptı. Sonra Nan'i süzerek yumuşak bir sesle:

«Sevgili dostum Nan; senin, nişanlının evindeki bu dayak yemiş köpek gibi duruşun kalbimi parçalıyor.»

Sao Ana'ya döndü: «Ana, sakın kanmayın bunun bu tavırlarına ha! Buradan başka her evde anlattığı fıkralarla milleti kırıp geçiriyor bu adam.»

Sao Ana güldü ve başını salladı. Hay Tep, biraz utangaç bir tavırla sofradaki yerine oturan Nan'a «oh olsun!» der gibilerden baktı. Sonra rakıyı küçük bardaklara koydu ve Sao Ana'ya da ısrarla içirmek istedi. Ama Sao Ana reddetti. Kuyen ve Su da istemediler.

Tam üçü bardaklarını tokuştururken önce avluda, hemen arkasından merdivenlerden yukarı çıkan hızlı ayak sesleri işittiler. Üçü henüz içmeye başlamamışlardı ki, Tan ve Ba Ren rüzgar gibi odaya daldılar. Tam Çan'ın ve Nan'ın elini sıkıp oturdular. Tan, alçak sesle konuştu:

«Şimdi bir haber aldık. Düşman Tri Ton'a binden fazla asker yığılmış. Yarın temizleme hareketinin başlayacağı kesin. Yalnız nereye olduğunu bilmiyoruz.»

«Kaç kişi dedin, bin mi?» diye sordu Tam Çan.

Tan başını salladı: «Düzenli birliklerden bir tabur, bir tabur milis ve bir bölük ranger.»

«Bunlar Zam'inkiler,» diye açıkladı Ba Ren, «hepsini tam öğrendik.»

Tam Çan kaşlarını çattı ve bir şey söylemedi. Öne eğildi. Tıpayı alarak şişenin ağzını kapattı. Şişeyi Su'ya vererek geri götürmesini rica etti.

"Öyleyse ufak bir bardak yeter,» dedi, ciddi bir

sesle, «haydi çabuk yemek yiyelim. Ana, haydi Su, Ku-yen, siz de yemeğe gelin şimdi. Öyle sanıyorum ki bu-
raya saldıracaklar. Ama yarından önce değil. Yine
de hazırlıklı olmalıyız; çünkü Zam'ın bölüğü de var.
Bakarsın daha önce de saldırabilirler.»

«Kart köpeğin son zamanlarda buralarda dolaş-
tığını gören olmamıştı hiç.»

«Önceden buraya gelmesi gerekmez, biliyorsun.»

Sao Ana kaplan kaldırmak için yemeklerini bit-
rinceye kadar bekledi. Erkekler aynı sedirin üstüne
bir daire çevirerek oturdular. Hay Tep örtüsünü yine
sıkıca başına sardı.

«Buraya gelecekleri açık,» dedi, «benim önerim,
tartışmayı kısa keselim ve hemen hazırlığa girişelim.
İşte önerim: Ba Ren kazıkları ve mayınları gömmek
için hemen gerillaları toplansın. Kanm miting grupla-
rını hazırlasın. Düşmanın kudurmuşcasına hareket et-
mesine engel olmak için legal mücadele çok önemli.»

«Ben kanma haber vereyim.»

Tam Çan parmaklarını sedirin kenarına vurdu.
«Hay Tep'le aynı görüşteyim,» dedi, «yalnız bin kişinin
de az-buz bir şey olmadığını unutmayalım. Yeraltı
sığınaklarımız ne âlemde? Geri çekilme yerleri hazır-
landı mı?»

«İyi sığınağımız az. Ancak birkaç grup sığınabi-
lir. Kumluk yerde sığınak kazmak çok zor. Boyuna
çöküyorlar. Birkaç tanesi çöktü ve henüz onaracak
zaman bulamadık... Düşmanı sebze bahçelerinin önün-
de karşılamayı düşünüyoruz. Eğer durum çok nazik-
leşirse mağaraya çekiliriz.»

Tam Çan bir süre sustu. Yüzünden bir kaygı göl-
gesi geçti: «Bu sığınak ve kazı işlerini mümkün olan
en iyi şekilde çözmeye çalışmalıyız, yoksa yeterince
hareketli olamayacağız...»

«Ama mağara savunma için biçilmiş kaftan,» dedi
Ba Ren, «bir kişi yüz kijiye durdurabilir orada. Ge-
çen sefer öyle oldu.»

«Evet, ama bu kez durum değişik. Hon Dat ma-
ğarasının savunma için büyük avantajları olduğu
doğru. Fakat biz soruna yalnızca arazi açısından ba-
kamayız. Ama şimdilik başka çaremiz olmadığından

bu çözümü kabul etmek zorundayız. Fakat gelecekte mağarayı tek sığınak yeri olarak göremeyiz.»

Tam Çan sonra Nan'a döndü: «Sen de silahlı propaganda müfrezeni alıp gerillalarla birlikte savaşıyorsun.»

«Peki. Bizim üç Mas silahımız, uç Tomson ve 15 MK3 elbombamız var. Hepimiz savaşa hazır durumdayız.»

Ba Ren, Nan'ın elini tutup sevinçle salladı.

Hay Tep; «Tam Çan, bence burada kalmamalı,» dedi.

Tam Çan bir an düşündükten sonra, «hayır, sizin yanınızda kalacağım,» dedi. Sonra Hay Tep'i yanına çekti ve alçak sesle:

«Siyasal mücadeleyi yürütmeye yardım etmek için köyde kalacağım. Benim saklanabileceğim bir ev biliyor musun?»

Hay Tep'in gözleri sevinçle parladı. Duraksama dan cevap verdi:

«Benim ev... Siyasal mücadeleyi yürüten gruplardan karım sorumlu... Senin yardımına sevinecektir Neyse ki benim sığınak sağlam. Senin için en uygunu orası.»

Tam Çan başını sallayarak onayladı:

«Hemen birisini Lin Kuyn'a yolla; muhafızım Dat'ı geri çağırсын. Bize yardım edebilir. Bir silah bir silahtır. Üstelik de iyi nişancıdır.»

Ba Ren birini Lin Kuyn'a gönderme işini üzerine aldı. Bu arada, güvenlik işlerinden sorumlu olan Tan alçak sesle:

«Bir şey daha var» dedi; «eğer düşman buraya gelirse, kuşkusuz köyden kendisine casus arayacaktır. Burada gözlemek için serbest bıraktığımız Ba Fi diye bir herif var. Onu ne yapacağımıza karar vermiyiz, yoksa...»

«Onu tutuklamalıyız. Bu balıkthane sahibi tehlikeli. Karısı da öyle.»

Tam Çan şaşırmişti: «Ben bu işi yaptınız sanıyordum. Hemen tutuklayın!» Fakat sonra ekledi: «Gözleminizde herhangi bir kanıt bulabildiniz mi?»

Tan, Tam Çan'ın bu soruyu niye sorduğunu anlamadan cevap verdi: «Yeni bir şey bulamadık.»

Tam Çan parmaklarını sedire tıklatarak: «Şimdi sabırsızca efendilerini bekliyor olmalıdır,» dedi, «eğer onu tutuklayıp ondan düşmanın niyeti hakkında bilgi alabilirsek çok işimize yarar. Kuşkusuz durumdan haberi vardır.»

Nan onların bir casus hakkında konuştuklarını biliyordu. Sözlerini keserek, «Onu gözlediğiniz zaman bir şeyden kuşkulandı mı?» diye sordu.

Hay Tep, «Dikkatli davranmalıyız» dedi; «evi köyün öbür yanındadır. Düşman uzak değil. Önce, bugün öğleden sonra evine herhangi bir asker gelip gelmediğini öğrenmeliyiz.»

«Bırakın bu işi ben yapayım, beni tanımıyor,» diye teklifte bulundu Nan.

«Çok iyi. Hemen işe girişelim. Hava neredeyse kararacak. Biz oraya varıncaya kadar...»

Nan hemen ayağa kalktı. Kuyen mutfaktan koşarak çıktı ve nişanlısına tabancasını verdi. Genç adam kayışını beline bağladı ve Tan'la birlikte kapıya yürüdüler.

«Onu doğru mağaraya götürün,» dedi Hay Tep.

Nan yolda giderlerken, «onu faka bastırmalıyız. Öyle yapalım ki, tutuklanmadan önce ağzından laf alalım,» dedi Tan'a.

«Nasıl?»

Nan, Tan'ın kulağına birkaç söz fısıldadı. Tanın yüzü aydınlandı: «İyi, çok güzel!»

Nan ekledi:

«Merak etme. Bizde kukla subayların üniformalarından var. Onu mutlaka tutuklayacağız. Önemli olan, bu işin ne bir dakika önce, ne de bir dakika sonra olması. Seni tanıdığı için sen dışarıda nöbetçi durursun. Biz bu işi yalnız becermeye çalışacağız.»

İKİNCİ BÖLÜM

Küçük Tri Ton kentinde hayat, o gün öğleden sonra birdenbire canlanıverdi. Raç Gia yönüne gönderilen askerlerin doldurduğu kamyonlar, ana cad

de boyunca sıralanan kahve, dükkan ve evleri toza boğuyorlardı. Kamyonlar durdukça aşağı atlayan haki üniformalı, kamufle elbiseli, meşin çizmeli veya botlu düzenli askerler, arkalarında yoğun bir toz bulutu bırakarak küçük gruplar halinde yürüyorlardı. Adımlarının sesi caddeyi çınlatıyordu.

Evlerin veya dükkanların kapılarına çıkan kent sakinleri, askerlerin geçişini izlerken, iğneleyici laflar atıyorlardı. Ranger'lerin arasında tanıdık yüzler olmasına karşın, kimsenin onlarla konuştuğu yoktu. Saygon'dan getirilen düzenli askerler meraklı bakışlarla dükkanları ve evleri seyrediyorlardı. Buna karşılık Ranger'lerin bakışları soğuk, yüzleri sanki taşlandı. Silahlı ve makineli tabancaları, her an ateşe hazır durumdaydı.

Ranger'lerin komutanı Teğmen Zam, ağır adımlarla en arkada yürüyordu. Kötü bakışlı gözlerinin küçücük gözbebekleri siyahtan çok, beyaza çalışıyordu. Kamufle elbisesi kaslı vücuduna hokka gibi oturuyordu. Kasketinin üç yanından ensesini ve kulaklarını güneşten koruyan üç bez sarkıyordu. Halk, bu kasketlere alay olsun diye «üç perdeli kasket» adını takmıştı. Kendi yüzünün renginde meşin bir kılıf içinde taşıdığı koca bir 12'lik kolt, yürürken durmadan kalçalarına vuruyordu. Ayrıca omuzunda bir silah ve belinde eğri bir kama asılıydı. Adamları da aynı onun gibi giyinmişlerdi; hepsinde birer silah, birer makineli tabanca ve birer Amerikan kaması... Zalim ve korkunç bir görünüşleri vardı.

Zam ansızın caddeden ayrılarak bir bara girdi. Bir bira şişesini kavradı. Çinli bar sahibinin kızgın yüzüne kısa bir bakış fırlattı ve gururla dışarı çıktı. Bıçağını çıkartarak şişenin ağzını kırdı ve köpüklü birayı ağzına boşalttı. Üçte ikisini içtikten sonra, ağzı kopmuş şişeyi önünde yürüyen askere verdi. Amirinin buna benzer ihsanlarına alışık olduğu anlaşılan asker, sevinçle şişeyi aldı ve aynı şefi gibi ağzına değdirmeden kafasına dikti.

Bu anda kumandandan dur emri gelmişti. Bölgenin askeri kışlası ancak iki tabur için yatacak yer gösterebiliyordu. Düzenli birliklerden iki tabur oraya

yerleştirildi. Milis ve Ranger'lerden kurulan öbür tabur ise, kuru ve bozulmuş bir pirinç tarlasında kamp kurma emrini aldı.

İriyarı milis komutanı bölüklerine, kendilerine gösterilen kamp yerine doğru yürümelerini emretti... Fakat Zam öfkeyle homurdandı:

«Allah kahretsin! Kendi doğduğum yerde de mi açıkta uyuyacağım?»

Ama yine de alacalı bu acalı sürüsünü sahile yakın boş araziye doğru sürdü.

Batan güneşin son ışınları kışlanın çevresindeki terk edilmiş tarlalara sanırlı ışık saçıyordu. Askerlerin bir kısmı çadırları kurup, yemek pişirecek yerler hazırlarken, öbürleri mataralarından gürültüyle höpürdeterek su veya içki içiyorlar ya da sırtüstü uzanarak sigaralarının dumanını gökyüzüne doğru üfürüyorlardı. Üstlerinden ter, sert tütün, alkol ve ucuz briyantın kaşımı keskin bir koku yayılıyordu; paralı askerlerin her yerde peşlerinde taşıdıkları o anlatılması olanaksız, tiksindirici koku.

Zam sert bir hareketle gömleğinin önünü açtı. Uğursuzluğa karşı bir sürü muska taşıyordu. Bileklerinde san ve kırmızı «catha» iplikleri, boynunda altın bir zincirin ucunda fildişinden oyulmuş bir şeytan suratı ve korkunç domuz dişleri asılıydı. Gri bir kumaş parçasının üstüne sırtüstü uzanmış, sigarasının söndüğünün farkında değil gibiydi. Birdenbire sigarasını fırlattı ve doğrularak oturdu. Patlak gözlerini, ekmek çıkartmakla uğraşan birkaç askere dikmişti. Küçük bir hizmet eri askerlerin arasından sıyrılarak yanına yaklaştı.

«Akşam yemeği hazır, ağabey,» dedi.

Zam isteksizce kalktı ve üzerine gazete kağıtları konulmuş bir bez parçasını serili olduğu yere kadar askerin peşinden gitti. Bezin üzerinde kızarmış bir tavuk, iki büyük parça ekmet ve açılmış bir sardalya kutusu vardı. Zam'ın yüzü karardı. Aksi bir sesle sordu:

«İçecek bir şey yok mu? Hepsi bitti mi?»

«Var ağabey,» dedi oğlan ve ona büyük bir matara uzattı. Zam matarayı alarak tıpasını çıkarttı ve

kafaya dikti. Birkaç yudum aldıktan sonra askere geri verdi. Sonra tavuğa saldırdı ve bir budunu hırsla ısırdı. Dudaklarından sızan yağın elinin tersiyle silerek tavuğu çiğnerken, altın dişleri donuk donuk parlıyordu. Oğlanın da birlikte yemesine izin verdi. Oğlan, teğmenine karşı eğlenme ve itaat karışımı bir tavırla yemeye başladı. Zam pirinç rakısını ard arda dikeyor ve yeniden tavuğa girişmeden önce zevkle hırlıyordu.

İki, adam, tavuğu yiyip mataradaki pirinç rakısını içip bitirdiklerinde, güneşin kızıl yuvarlağı hâlâ ufukta görünmesine karşın, hava kararmaya başlamıştı. Zam sallanarak ayağa kalktı ve öfkeyle sırtını kaşdı. Güneşe doğru bakarak, yalnız kendi anladığı bir küfür savurdu ve dişlerini göstererek sessizce sınıttı. Adamların çoğu şimdiden sarhoş olmuşlardı. Rakıyı tüketmişler, kalan ekmekleri bölüşüyorlardı. Kimileri gömleklerini çıkarmışlar, ejderha ve yılan dövmeleriyle dolu, güneş yanığı göğüslerini gösteriyorlardı. Ötekiler ateş yakmak için odun arıyorlar, büyük mantar meşesi kütüklerini buldukları yerde çalışıyorlardı. Gece olmuştu. Adamlar, ateşin çevresinde toplanmışlar, sopalara taktıkları teneke kaplarda su kaynatıyorlardı. Kamptan ayrılmaya yasasına karşın, birçokları rakı, bira ve yiyecek almak için kente inmişlerdi. Emir, Hareket Komutanlığından gelmişti. Ama birlik komutanlarının emre kulak astıkları yoktu. Adamların gürültülü içki âlemlerine Zam da katıldı. Adamları ona yağ çekiyorlar, içkiye davet ediyorlar, «ağabey» diye çağırıyorlar ve yardımcısı olan zayıf suratlı, çökük gözlü asteğmene ise «küçük ağabey» diyorlardı. Gerçekten de Zam, «ağabey» diye çağrılmayı yeğlerdi. «Teğmenim» sözü hoşuna gitmezdi.

«Ağabey müthiş adamdır. Fıçıyla içer, ama sarhoş olmaz,» dedi birisi. Bir başkası, «gel ağabey, birlikte içelim,» dedi.

Zam'ın yüzü sevinçle parladı. Her daveti kabul ederdi. İçkiyi hiçbir zaman reddettiği görülmemişti. Gerçekten de sarhoş olmaksızın bir balık gibi içebirdi. Gözlerinin şimdi kızarmaya başlayan akları,

sanki kana bulanmış ya da ateşi yansıtıyorlarmış gibi görünüyordu. Sadık hayranları çevresini alarak, rakı içme ve adam öldürme yeteneği üzerine övgüler düzmeye başladılar. Bir ara içlerinden biri sordu:

«Yarın Hon Dat'a gidince ailenizi ziyaret edecek misiniz, ağabey?»

Zam demin kafasına dikmek için kaldırdığı matarayı yere bıraktı. Uzun bir süre sessiz kaldı.

«Evet gideceğim,» dedi sonunda; «anama ve küçük kızkardeşime uğrayıp bir bakacağım.»

«Ca May şimdi yetişkin bir kız oldu, değil mi ağa bey?» diye sordu birisi.

«On dokuz yaşlarında olacak galiba...» dedi Zam.

«İşittiğime göre onları kentte oturmaya çağırmışsınız, niye gitmediler ki?»

«Bu sefer Hon Dat'ı temelli işgal edeceğiz. O zaman onları yanıma alacağım,» dedi. Sonra sesini alçaltarak:

«Hon Dat'ta hayat iyidir. Ben orada üs kumandanyken şimdikinden daha mutluydum. Her çeşU meyve yetişir orada. Kurutulmuş manda eti istemediğin kadar. Sürü sepet genç kız. Kimileri çok güzeldir ha! Harika memeleri vardır; şöyle, hindistancevizi büyüklüğünde!... Siz bu küçük avuçlarınıza sığdıramazsınız.»

Askerler sevinçle böğürerek güldüler. Yarın ayaklarını bu cennete basacaklarını biliyorlardı. Bu anda içlerinde pek azı onları orada bekleyen ölümü düşünmekteydi. Büyük çoğunluğu yağma etmek ve kadınların ırzına geçmek hayaliyle kendilerinden geçmişlerdi. Daha önce Hon Dat'a gelmiş olan kimileri, başarılarını bire bin katarak anlatıp şişiriyorlardı... Anlatıklarına göre, ne zaman canları diyelim ki manda eti istese, tepede otlayan hayvanlardan birine silahı doğrultmak ve tetiği çekmek yeterdi. Birisi, işlediği ırza geçme olaylarının her birini en ince ayrıntılarına kadar anlatıyor ve «en az on üç kadının iç çamaşırlarını yırtıp attığıyla» övünüyordu. Bir başkası bir Vie' kong'un kafatasını sandal demiriyle öyle güzel parçalamıştı ki, üstüne başına hep beyin parçaları sıçramıştı. Fakat hepsinden çok, Zam'ın insanların karnım

varıp içinden ciğerlerini söküp alma şampiyonluğu oy birliğiyle övüldü; göbeğin tam üstüne bir bıçak darbesi ve bıçağı hafifçe içerde döndürüp ciğeri söküp almak için dört parmağın ancak girebileceği kadar bir delik... hepsi o kadar!

Zam birçok kurbanlarının karnını yarmıştı, ciğer ve safra kesesini çıkartmaktaki çabukluğu ile ün yapmıştı. Fakat ustalığı bu kadarla kalmıyordu. İnsanları öldürmenin yüz çeşidini biliyordu. Damarlarında, zalim bir toprak ağası olan ve Hon Dat'ta zorba bir kral gibi hüküm sürmüş olan babasının kanı dolaşıyordu. Fakat Kmer milliyetinden, bahtsız bir kadın olan ve hayatı neredeyse aklını kaybedeceği uzun bir çileden ibaret olan anası Ca Zoy'den bir damla bile kan almadığını söylerlerdi.

Anası, bu çevredeki kilden kapkacak yapma işleyle uğraşan Kmer kadınlarının kahverengi, güneş yanığı cildi ve düzgün adımlı tipik yürüyüşü ile gençliğinde güzel bir kadınmış. Yaptıkları kapları satmak için Hon Dat'tan bölgenin başkenti Raç Gia'ya kadar günde ortalama 30 kilometre yol yürürlerdi. Bu yüzden canlı ve uyumlu bir yürüyüşleri vardı. Öyle ahenkli hareketlerle su dolu testiye kafalarına yerleştirirlerdi ki! Irmaktan yukarı çıkan kumlu patika boyunca, serbest ve yumuşak kol hareketleriyle yürürlerken, ellerini testiye hiç değdirmezlerdi.

Toprak ağası, Ca Zoy'i zorla kendine odalık yapmıştı. Nişanlısı Taç Ka buna öyle sinirlendi ki, köyden ayrılarak, sallarda tayfalık yapmak üzere Kamboçya'da Kompongçam'a gitti. Zam biraz büyüdüktan sonra Muu, Ca Zoy'i savsaklamaya ve daha genç kızlarla uğraşmaya başladı. Yeniden gebe kaldığı halde kadını evden kovdu ve Zam'ı kendi yanında alıkoymdu. Ca Zoy, Muu'nun büyük kagir evinden ayrılarak Hon Dat'a geri geldi. Kendisine küçücük bir kulübe yaparak, tarım işçisi olarak çalışmaya başladı. Bebeğini doğuracağı zaman, yalnız başına sürünerek pirinç tarlalarına gitmiş ve yüksek sesle bağırmamak için biçilmiş pirinç bitkilerinin kuru saplarını ısırarak zorunda kalmıştı. Mutlu bir rastlantı sonucu o gece Sao Ana ve kızı Su, pazardan eve dönerlerken tarlanın

yanından geçiyorlardı. Böylece küçük Ca Moy, Sao Ana'nın evinde doğdu. Bir hafta sonra Taç Ka, Kompongçam'dan geri döndü. Sao Ana'nın evine gelerek teşekkür etmek için yerlere kadar eğildi ve Ca Zoy ile küçük kızının kendi yanında yaşamalarına izin vermesini istedi. Fakat birkaç ay bile geçmeden Muu'nun tuttuğu kiralık katillerce ormanda odun keserken kısıtırıldı. Katillerden birini baltasıyla öldürdü. Fakat ötekilerle başa çıkamadı ve ağır yaralandı. Son kuvvetiyle sürünerek evinin bahçesine kadar geldi ve orada öldü. Ca Zoy hayatını kazanabilmek için yeni den kilden kapkacak yapmaya başladı ve küçük Ca May büyüyerek şirin ve cana yakın bir kız oldu. Ay-nı anasının bir kopyası gibiydi.

Zam, babasının yanında yaşamaya devam etti. Şimartıldı ve her yönden babasına benzedi. Büyük tasbinada büyüdü. Onu babasına bağlayan birçok şeyler vardı. Özellikle babasının hırsızlıkla sahip olduğu meyve bahçeleri ve kil çukurları. Kili, metreküp hesabı çevredeki testicilere satarlardı. Direnme savaşı sırasında, devrimci makamlar topraklarına el koydular ve köylülere dağıttılar. Muu, Raç Gia'ya kaçtı ve öfkeli köylüler kagir binayı yıktılar. Barıştan sonra Muu, oğluyla birlikte yine Hon Dat'a döndü. Bu arada Zam, Ngo Din Diye'm'in ordusunda asteğmen olmuştu. Muu, toprakları yeniden ele geçirdi, evi yeniden yaptırdı ve oğluyla birlikte, yıllarca içinde biriken kinin doğurduğu bir kudurganlıkla devrimcilerden öc almaya girişti. Zam, babasından bile daha zalimdi. Bir Amerikan silahıyla silahlandı ve etrafı, bölgedeki askeri kışlalardan bulabildiği en kanlı kiralık katillerle çevrili olduğu halde insan avına başladı. Ranger'ler beygir gibi koşabiliyorlardı. Devrimci kadrolar tarlalardan ormanlara kovalıyorlar ve gece gündüz devrimcilerin kamplanna saldırıyorlardı. Yağmurlu bir gecenin sessizliğinde ya da bir şafak vakti ormandan silah sesleri işitilirdi. Her silah sesinde insanlar, acaba devrimci harekete katılan oğulları, akrabaları ve dostları mı öldü diye, korku içinde bekliyorlardı.

Ama en çok acı çeken insan Ca Zoy idi. 1959'daki

ayaklanmada büyük toprak ağası Muu, halk tarafından idam edildi. Fakat Zam kaçtı ve eskisinden daha kanlı bir zalim oldu.

Dünyanın her yanında olduğu gibi, Hon Dat'ta da her ananın kendi özel dertleri vardır. Fakat çok azı Ca Zoy gibi bir cehennem hayatı yaşamıştır. Zam, Hot Dat'taki kukla birliklerin komutanlığına atanınca, anasına ve kızkardeşine yağmalardan topladığı ipekli kumaşlar, altınlar ve daha başka değerli öteberilar getirdi. İkisi de bu armağanları reddettiler. Bir defasında, anası armağanları avluya atarak yüzünü avuçlarına gömmüş ve hüngür hüngür ağlamıştı.

Ca Zoy, bayan Ba U'nun Hon Dat yakınında dört yol ağzındaki küçük dükkanına gidiyordu. Elinde boş bir şişe, karanlıkta sessizce yürüyordu. Hon Dat'lılar geceleyin ne zaman ışıksız birini dolaşırken görseler, bunun kara bahtlı Ca Zoy olduğunu bilirlerdi. Başka hiç kimsenin karanlıkta böyle gölge gibi dolaşma alışkanlığı yoktu. Onun aklının artık pek yerinde olmadığı söylenirdi. Fakat tuhaf değil mi, akli düzeninin sözde bozuk olmasına karşın, hiç yanlış adım atmadan, taşlara çarpmadan, çukurlara düşmeden, karanlıkta oldukça emin hareket edebiliyordu. Sanki ikinci bir görme duyusuna sahipti.

Dükkana vardığında, önce içerde kimse olmadığını sandı. Fakat içeri girince, Bayan Ba U'nun tezgâhin başına oturmuş, az açılmış bir gaz lambasının ışığında hesaplarıyla uğraştığını gördü. Bayan Ba U ayak sesleri işitince başını kaldırdı ve tatlı bir sesle sordu:

«Ah, siz misiniz bayan Ca Zoy? Ne istiyorsunuz bu saatte?»

Ca Zoy tek söz söylemeksizin boş şişesini gösterdi. Dükkan sahibi hemen anladı. Para saymayı bırakarak Şişeyi aldı. Ba U, ismine layık bir kadındı, (*) çünkü gerçekten çok şişmandı. Tezgahın üzerinden zorlukla

*) «Ba U», Vietnam dilinde şişman kadın demektir.

şişeye uzanırken, bileklerinde et yığınlarının kat kat olduğu görülüyordu. Bir toprak testiye doğru paytak paytak yürüdü. Testinin başına küçük bir bambu başlık taktı. Huni kullanmaksızın ve bir damla bile yere dökmeksizin, şaşılacak bir ustalıklı, şarabı Ca Zoy'in şişesine boşalttı. Şişeyi kadına verirken Kmerce sordu:

«Haber iştittiniz mi?»

«Hangi haberi?» diye sordu Ca Zoy ve kırılan dağınık saçlarını silkti.

Bayan Ba U kadının kulağına fısıldayarak, «Zam yine geri dönmüş,» dedi; «bugün Tri Ton'da onu bir askeri arabadan atlarken gördüm...»

«Zam... geri mi geldi? Tii Ton'da mı?...» Ca Zoy' in gözleri kocaman kocaman açıldı. Bakışlarım sanki bir şeyler arıyormuş gibi yere dikti. Sonra geri döndü ve sallanarak kapıya doğru ilerledi. Şişe yere dü şüp parçalandı. Pirinç şarabı aktı gitti. Fakat o bunun farkına bile varmaksızın karmakarışık olmuş bir yüzle koşmaya devam etti. Bayan Ba U beceriksiz adımlarla ardından koşarak kadını kolundan tuttu:

«Gelin içeri, size yeni bir şişe doldurayım. Gelin haydif...»

Onu yeniden dükkana soktu. Bulduğu boş bir limonata şişesine şarap doldurdu ve ağzını kapatıp kadına verdi:

«Bu kez dikkatli olun bari. Bunu da düşürmeyin,» dedi.

Zavallı Ca Zoy küçük bir çocuk gibi dükkancının tembih ettiği gibi şişeyi sımsıkı tuttu ve tek bir söz söylemeksizin dışarı çıktı. Karanlık yolda önüne çıkan her engelde tökezledi ve ikide bir düştü.

Dörtüyl ağzının biraz ilerisinde tek başına duran, küçük, tek odalı bir kulübede yaşıyordu. Eve geldiğinde kızı Ca May, yere bir hasırın üzerine oturmuş, lambanın san ışığında kenevirden bir çuval örmeye uğraşıyordu. Kız, anasına! kısa bir bakış fırlattı ve yine işine devam etti.

Ca May, anası Ca Zoy'e, ağabeyi Zam'dan çok daha fazla benziyordu. On dokuz yaşlarında, esmer tenli, güzel bir kızdı. Rengi anasından biraz daha

ktı İri siyah gözlerini uzun ve ipek gibi kaşlar çevreliyordu. Lambanın ölgün ışığı altında bile dudakları taze ve pembe gözüküyordu. Anasının gençliğinin daha da güzel bir kopyasıydı.

«Ca May,» dedi anası; «Zam geri döndü. Şimdi Tri Ton'daymış.»

«Tri Ton'da mı?» diye sordu genç kız; «kim söyledi bunu sana, ana?»

«Bayan Ba Uf»

Ca Zoy tahta sedirin sonuna oturarak bir ayağını yukarı çekti. Bir süre sessiz kaldı. Sonra küçük bir bardağa biraz pirinç şarabı boşaltarak bir yudumda su gibi içti. Sessizce duvardaki gölgeleri seyrediyordu. Her gece iki-üç çuval ördükten sonra, bir bardak pirinç şarabı içmeyi huy edinmişti. Fakat, şarap onu neşelendirip derdini unutmmasına yardımcı olacağı yerde, düşüncesini daha berraklaştırıyor. belleğini daha da açıyordu. Kızına baktı ve onun yaşında olduğu zamanlarını anımsadı. Elleriyle şekil verdikten sonra, fırında kızarttığı testileri düşündü. Taç Ka'nın prens, kendisinin de salyangoz yakalamaya çıkan fakir kız rollerine girdikleri Kmer halk temsillerini, Zu Ke gecelerini andı. Sonra belleğinde büyük toprak ağası. Muu'nun çehresi ve büyük taş binadaki hayatından sahneler canlandı. Taç Ka'nın Kompongçam'dan dönüşünden sonra birlikte geçirdikleri birkaç mutlu ay ve sonra o felaket: Taç Ka'nın bahçede yıkılıp kalışı, Çamur içindeki yüzü, sarsılarak toprağı avuçlayan elleri... Bütün bunlar, duvardaki gölgesini ve kenevir Çuvalı dokuyan kızını seyrederken bir film şeridi gibi gözlerinin önünden geçti. Daha sonraki olayları da unutmuyordu. Ona toprak veren devrimi ve hemşerilerinin karınlarını yarıp, kafataslarını parçalayan öglu Zam'ı da. Ba U'nun «Zam geri dönüyor,» diyen sesi hâlâ kulaklarında çınlıyordu. 'Daha ne kadar insan öldürecek?' diye düşündü zavallı kadın. 'Niye geri dönüyor? Niye artık ölmüyor?' diye bağırmak istedi. v 1, ^ n y a . da hangi ana oğlunun ölümünü isteyebilir? akat Ca Zoy hep oğlunun ölmesi için dua etmişti. ger oğlu temelli ortalıktan yok olsaydı, bu kadar acı çekmeyecekti. Fakat o, insanları kesmeye devam et-

tikçe, çaresizlikten ölecek gibi oluyordu. Ya o, ya Zam ölmeliydi! Ca May bir gün anasını azarlamıştı: «Zam'ı niye dünyaya getirdin? Ben onu kardeşim olarak görmüyorum!» Aynen böyle söylemişti kızı. Kendisi de komşularına aynı şeyi söylüyordu. «Zam artık benim oğlum değil,» diyordu. Birçok kez hıçkırarak yalvardı «ne olur, onu benim oğlum olarak görmeyin,» diye. Bunu söylerken kalbi parçalanıyordu. Bir ana için çocuğunu reddetmek zorunda kalmak oldum bittim korkunç bir şeydir. Dürüstlüğü ona öyle acılar veriyordu ki, çıldırarak duruma geliyordu. Yedi yıl, donuk, ilgisiz gözlerle, bu yan delilik halinde yaşadı. Gündüzleri çok seyrek dışarı çıkıyor, çoğunlukla geceyi bekliyordu. Karanlığın onu insanların bakışlarından koruyacağını düşünüyordu herhalde.

Çok zaman oğlunun vicdanına seslenmeye çalıştı. Ama Zam böyle şeylere yanaşacak adam değildi. Bazen can sıkıntısıyla kafasını sallar ve yapmacık bir öfkeyle anasını azarlardı. «Ana, beni Vietkong'a kazanmaya mı çalışıyorsun?» derdi. Fakat sonra dostça gülümserdi. Anlaşılan, özel birliklerin katili Zam, anasının yanındayken bir evlat da olabiliyordu. Ca Zoy, oğlunun anlatıldığı gibi, insanlann ciğerlerini sökmek için kannlannı yaran zalim bir kasap olduğuna bir süre inanmamıştı. Fakat kuşkulan feci bir şekilde yok oldu.

Zam bir gün onu ziyarete geldi. Anası dudaklarında kan gördü ve haykırdı:

«Zam, dudağın kanıyor!»

Zam tek söz söylemeksizin dudaklarını sildi ve gitti.

Tam bu sırada Ca May, koşarak ve haykırarak içeri girdi. Yüzünde dehşet okunuyordu. Kendinden fceçmiş bir durumda hıçkırarak, Zam'ın az önce sahilde bir adamın karnını yanp, ciğerlerini çıkardığını anasına anlattı. Sonra bir eve girmiş, bir tava alarak ciğeri kızartmış ve yemişti.

Ca Zoy kendini kaybetti. Kendine geldiğinde, oğlunun dudaklarındaki kanı anımsadı ve yeniden bayıldı.

Başka bir gün, Zam birkaç tutsakla birlikte Vam

Rang'ta bir baskından döndü. Tutsakların devrimci kadrolar mı, yoksa normal yurttaşlar mı oldukları belli değildi. Ca Zoy, Zam'ın dörtyol ağzında onların karınlarını yarmak istediğini öğrenince, belki vazgeçirebilirim umuduyla çılgın gibi oraya koştu. Fakat oraya vardığında Zam, kurbanlarının makatlarını derince yarmıştı. Sonra onları çözdürdü. Adamlar ayağa kalktıklarında barsakları makatlarından aşağı düştü. Dehşetten deliye dönen kadın, bir çığlık kopartarak caddenin ortasına düşüp bayıldı. Zam, askerlerine onu eve taşımalarını emretti. Öğleden sonra geç vakit kendine geldiğinde başucunda kızı Ca May'ı gördü. Yatağında çırpınarak kızına bağırdı:

«Zam, git buradan! Git!...»

O günden beri köy halkı, Ca Zoy'in çıldırdığını söylüyorlardı.

Belki çılgın sözü ona pek uymuyordu. Gerçekten hiçbir zaman kimseye bir zararı dokunmadı. Tersine, o herkesten korkuyor ve acınacak bir halde insanlardan saklanmaya çalışıyordu. Bazen yine eskisi gibi akli başında gözüktüğü de olurdu. Bayan Ba U'nun dükkanından veresiye aldığı hiçbir şeyi unutmazdı. Her zaman kenevir çuvaları sattıktan sonra dükkan oya borçlu olduğu parayı, kurusuna kadar kızı Ca May ile gönderirdi. Kenevir çuval dokuma işinde yine eskisi kadar ustaydı ve hiç hata yapmazdı. Tuhaf bir alışkanlığı, evine gelen herkesin ayaklarına kaplanması ve af dilercesine ağlayıp hıçkırmasıydı. Onu ayağa kaldırmak için en çok uğraşanlar Hay Tep, Nam Tan, Ba Ren, Sao Ana, Su ve Kuyen olurdu. Çünkü evine en sık gelenler onlardı. Önceleri, Zam'a şunu ya da bunu söylemesini istemek için gelirlerdi. Zam için bütün çabaların umutsuz olduğunu anladıktan sonra ise, artık yalnızca kadını avutmak ve cesaret vermek için geliyorlardı.

Bir gün Hay Tep ona şöyle demişti: «Ca Zoy Teyze, bu kadar üzülme. Buradaki insanlar seni ve Ca Mayi seviyorlar. Kimse seni terketmeyecektir, inan bana!^» Ve Ca Zoy yine göz yaşlarına boğulmuştu.

Kukla hükümete karşı ilk miting yapıldığında, katılmaya cesaret edemedi. Buna lâıyk olmadığını sa-

Diyorlardı. Fakat yürüyüşten az önce, Sao Ana ve öbür kadınlar gelerek «haydi gelsene, Ca Zoy» diye onu çağırdılar. Zavallı Ca Zoy o kadar sevindi ki, yürürken ayaklan ona nerdeyse itaat etmiyordu. O günden sonra tek bir protesto yürüyüşünü bile kaçırmada Ve bu yüzden günün birinde Zam'ın silahının nam-lusuyla karşı karşıya geldi. O nazik durumda analık otoritesini kullanmış ve Zam'ın silahını iterek, onu ateş etmekten alıkoymuştu. Böylece mitingciler yürüyüşlerine devam edebilmişlerdi.

Ca Zoy'un sözde deliliğinin öyküsü bundan ibaretti. Hon Dat'ta hiç kimse onun aleyhinde değildi. Herkes onu sömürülen sınıftan fakir bir kadın, Zam ve babasını ise sömürücü olarak görüyorlardı. Fakat Ca Zoy'un içi rahat değildi. Çünkü her şeye karşın Zam'ın anasıydı ve bu canavann damarlannda kendi kanı dolaşıyordu. Bütün acılanm nedeni buydu.

Buna karşılık Ca May için sorun çok basitti. O, yalnızca «Zam benim kardeşim değil.» demekle kalmıyor, buna gerçekten de inanıyor ve ona karşı tam bir yabancı gibi davranıyordu; son derece nefret ettiği bir yabancı gibi. Zam onlara geldiği zaman onunla tek sözcük bile konuşmazdı. Birisi onun yanında Zam'ın adını andığı zaman cidden üzüldü, acı duyar ve şiddetle karşı çıkardı.

Ya devrime katılışı! Damarlannda dolaşan sanki kan değil, ateşti. Şimdi Gençlik Birliği adayıydı. Birkaç toplantıya çağınlmış ve bu onun hamaratlığını ve coşkunluğunu daha da artırmıştı. Dikenli tuzaklar hazırlamaktan siper kazmaya kadar, her türlü işi yapmaya hep hazırды. Güzel bir sesi vardı ve eski türkülerini söylemeyi seviyordu. Bu türküler yaşlılarda, Ca Zoy ile Taç Ka'nın başrollerini oynadıkları «Zu Ke» temsillerini seyretmek üzere su basmış tarlalardan geçerek Sok Tung'a gittikleri, o şimdi çok uzakta kalmış günlerin özlemini uyandırmaktaydı. Kızının türkülerini Ca Zoy'de de acı anılan canlandınr, gözyaşları içinde dinlerdi.

Ca Zoy, oğlu kukla hükümetin acımasız bir ajanı olup anasının kalbini kırdıktan sonra içmeye başla-

mişti. O kalp ki, oğlu henüz Zam adını taşımadan göğsünde ona hoş geldin, demişti.

Ve bu gece de her zamanki gibi içiyordu... Normal olarak içtiği bir bardaktı. Bu gece şişenin miktarını çıkartarak bir bardak daha doldurdu. Ufak yudumlarla içmeye başladı.

İşinin üzerine eğilmiş olan Ca May, «bir bardak daha mı içiyorsun ana?» diye mırıldandı; «yine başladın. N'olur ana, bir bardak yeter.»

Dışarıda köpekler havlamaya başladı ve kısa bir süre sonra birisi Kımerce seslendi: «Ca May evde misin?»

Genç kız, arkadaşı Kuyen'in sesini tanıdı. İşini bırakarak ayağa kalktı ve cevap verdi: «Evet buradayım.»

Kapıyı yarıya kadar açtıktan sonra dışarıya avluya süzüldü. Kuyen kızın elini tutarak kendine doğru çekti ve fısıldadı:

«Haberini işittin mi?»

«Zam'ın burada olduğunu mu?»

«Hayır, düşman saldırıya hazırlanıyor. Şimdi bütün köye haber vermemiz gerek, Tri Ton'a bir sürü asker yığılmış. Gerillalarımız hazır. Ben demin onlarla dikenli tuzaklar hazırladım.»

«Beni niye götürmedin?» diye sordu Ca May, düş kırıklığı içinde.

«Üzülme, daha yapacak çok iş çıkacak sana. Senin legal mücadele gruplarında çalışmana karar verildi. Biliyorsun, birliklerin bir kısmı Zam'ın komutasında...»

«Biliyorum, biliyorum...»

«Dinle öyleyse. Onlara karşı yalnız dikenli tuzaklar ve elbombalanyla savaşmayacağız. Aynı zamanda gerillalarımıza yardımcı olmak için bir siyasal mücadele de açacağız. Sen şimdiye kadar savaşçı olarak tanınmadın ve askerler seni Zam'ın kızıkardeşi olarak görüyorlar. Bunun için ikmal ve irtibat işlerini sen üzerine alacaksın.»

«Ben mayın yerleştirmek istiyorum ama,» dedi Ca May.

«O işle başkaları görevlendirildiler.»

Cay May bir an düşündükten sonra:

«Peki öyleyse, madem öyle istiyorsunuz, öyle yaparım. Ama ben gerçekten onlarla yüz yüze gelmekten nefret ediyorum. Zor bir iş bu, biliyor musun?»

Kuyen kollarını arkadaşının boynuna doladı:

«Kimse isteyerek onlarla yüz yüze gelmiyor. Ama bu devrim için gerekli. Ve kadrolar senin bunu öfkeye kapılmadan, ustaca yapmanı istiyorlar. Kendini tutmalısın. Gerekirse askerlerle konuş ve onlara kibâr davran... Mecbur kalırsan onlara türküler falan oku. Ne yapman gerektiğini anladın mı? Sana güveniyoruz Ca May.»

Ca May dudaklarını ısırdı ve karanlıkta azimle başını salladı. Ayrılırken Kuyen'i kucaklayarak iki yanağından içtenlikle öptü.

Nan ve müfrezesinden iki adam, Trong ve Toy, ihtiyar Tu Don'un evinde, kilitli kapılar ardında Ranger elbiselerini giyyiyorlardı. Asteğmen elbisesi giymiş olan Nan, «üç perdeli» ünlü kasketi kafasına geçirdi. Arkadaşları giyinmelerini bitirdikten sonra, karşılıklarına geçip sordu:

«Nasıl oldum?»

«Çok iyi. Ba Fi mutlaka kapana girecektir.»

Trong ve Toy omuzlarında birer tomson taşıyorlardı. Nan 12'lik kolt'unu çıkartarak şarjördeki kurşunları saydı; tamamdı. Şarjörü yine içeri sürdü ve tabancayı kılıfına taktı. Onlara yol gösteren Tan'ın silahı yoktu. Sadece, beline bağladığı çizgili bir kuşağa büyük bir bıçak sokmuştu.

«Haydi öyleyse,» dedi Nan.

Van Ta köyünü geçtikten sonra, pirinç tarlalarından Van Hiyep yönüne doğru yürüdüler. Köyün girişinde Tan, arkadaşlarına beklemlerini söyleyerek, durumu araştırmak için önden gitti. Kısa bir süre sonra geri döndü:

«Her şey yolunda, gidebiliriz,» diye fısıldadı.

Irmak boyunca yürürlerken, uzakta Ba Fi'ye ait balıkçı kulübesinin ışıkları gözükte. Sular köprüreker ve girdaplar oluşturarak denize dökülüyorlardı. Akın-

tı kazıklan sallıyordu. Bir kazığın ucundaki yeşil fener ileri geri sallanmaktaydı.

«Dalyanlar bu gece kurulmamış,» diye fısıldadı Tan; «kurdukları zaman hep kırmızı ışık asarlar.»

Yeşil fener, oynak dalgalara korku verici bir ışık saçıyordu. Kulübenin çizgileri her adımda biraz daha iyi seçilmeye başladı. Irmağın içinde sırtıklar üzerine kurulmuş büyük bir kulübeydi. Oturma odalarından ölgün bir ışık yayılıyordu. Her balıkhanenin kaçınılmaz kokusu olan, balık, deniz tuzu ve acı maniok kabuğu kokusu burunlarını sızlatıyordu.

Tan, Nan'ın kulağına eğilerek, «herif burada,*» diye fısıldadı.

«İyi. Sen burada kal, biz içeri yalnız gidelim!»

Nan ve öbür iki adam çabuk çabuk ilerlediler. Aldığı kararı hemen uygulamaya alışık olan Nan, ardında Toy ve Trong ile birlikte doğrudan doğruya kapıya yürüdü. Lataniya'dan örülmüş iki kanatlı kapının önünde durarak kulağını dayadı. İçeriden sesler geliyordu. Fakat ne konuşulduğunu anlayamıyordu. Kapıyı vurdu. Konuşma hemen kesildi. Nan bir daha vurarak sordu:

«Bay Ba Fi evde mi?»

Bir an sessizlik oldu. Sonra saygı uyandırmak isteyen bir ses, «kim var orada?» diye sordu.

«Kapıyı açın. Dostuz.»

Nan, terliklerini sürüye sürüye gelen ayak sesleri işitti. Sürgü gürültüyle kalktı ve kapı yarıya kadar açıldı. Fenerin ışığında tombul bir kadın yüzü belirdi. Çekik gözlerini koca koca açarak konuğu görebilmek için feneri yukan kaldırdı. Nan bu yüzü daha önce hiç görmemişti. Ama Ba Fi'nin karısı olduğunu tahmin etti.

«Bay Ba Fi evde mi, madam?» diye sordu.

Üniformaları görünce kadının hemen gözleri parladı: «Evet baylar, içeri buyurun lütfen!»

Nan işaret parmağını dudakına götürerek yüksek sesle konuşmak istemediğini belirtti. Kadın, üç erkeğe yol vermek için geri çekildi. Nan kapıyı ayağıyla iterek içeri girdi.

Bu anda soldaki odanın önünde bir perde kımıl-

dadı ve çıplak bir kafa gözüktü. Üzerinde basit bir gecelik olan ev sahibi, pırıl pırıl parlayan kafasıyla, yağlı, şişko, elli yaşlarında bir adamdı. Sanki şimdi uykudan yeni kalkmış gibi cansız bakışları vardı. Nan başıyla selam vererek sordu:

«Bay Ba Fi siz misiniz?»

Adam ellerini göğsüne kavuşturarak eğildi:

«Evet, bendenizim bayım.»

Nan, adamın bu uysal tavrını iyi bir belirti saydı. «Sizinle konuşmam gerek. Kendimi takdim edebilir miyim? Bizi Teğmen Zam gönderdi,» dedi.

Sonra eliyle belirsiz bir işaret yaparak evin arka tarafında kalan yönü gösterdi:

«Şimdi ilçeden geliyoruz.»

«Biliyorum, biliyorum. Hoş geldiniz baylar. İçeri buyurun, lütfen içeri buyurun.»

Şişman adam konukları içeri almak için perdeyi açtı. Büyük bir odada, fazla oturulmaktan parlaklaşmış bir tahta peyke ve arkasında üzerinde bir cibinlik asılı duran koca bir yatak vardı. Üç konuk peykeye oturdular. Nan gözlerini kısarak ortalığı gözden geçirdi. Sonra kibirli bir tavırla Ba Fi'ye döndü.

«Doğrusu, burada çok rahat bir hayat sürüyorsunuz. Bizde bu rahat ve huzur yok. Vietkong son zamanlarda yine bir sürü korkunç işler yaptı.»

«Ah teğmenim, kime söylüyorsunuz? Sizin ve ordumuzdan öbür bayların geleceğinizi ancak bugün öğleden sonra işittim. Karım ve ben sevinçten deliye döndük. Gece gündüz yolunuzu bekliyorduk. Ya gelmezseniz, diye enikonu kaygıya kapıldık.»

Kansına döndü: «Git, biraz sıcak su hazırla!»

Sonra bakışlarını kaldırarak komşu evleri işaret etti: «Ordumuzun baylan bütün çevreyi işgal ettiler mi?»

«Elbette.»

«Allaha şükür! Halbuki ben hiçbir şey farketmedim. Nasıl da sessizce yapıyorsunuz bu işleri!»

Sonra dişlerini gıcırdatarak küfretti: «Bu sefer gülen biz olacağız. Burada hep bu Vietkong itlerinin sözü geçiyordu. Ben size her erkek ve kadını tek tek bildireceğim. Onları çok iyi tanınm, biliyor musunuz?»

«Biz de zaten bunun için size geldik Bay Ba Fi.»

«Çok güzel, çok güzel.»

Adam ayaklarının ucuna basarak raftan parlak, siyah abanoz bir tablo indirdi. Üzerinde bir paket Bubi sigarası ve ejderha resimleriyle süslü bir çay takımı vardı. Paketi açtı ve büyük bir nezaketle sigara tuttu. Sonra mutfağa gitti. Nan, sigarasının ucunu baş parmağının tırnağına vurarak düzeltti. Bu arada kadın, ocağa bir tencere yerleştirmiş, odaya dönmüştü. Nan'ın dokunacak kadar yanına yaklaştı ve yan kapalı gözlerle sordu:

«Bir süre burada kalamaz mısınız, baylar?»

Sonra çapkınca göz kırptı.

Nan, şaşkınlığını saklamaya çalışarak: «Vaktimiz çok. Bir işimiz de yok.» karşılığını verdi.

«Bir şeyler içmek ister misiniz, baylar?»

Nan, 'bunu reddetmemek gerek' diye düşündü. Kadına göz ucuyla bir bakış fırlattı. Keyifli, keyifli sırıtarak, halinden memnun bir havayla sordu:

«Birkaç karides ya da pavuryanız var mı, ma'dam?»

«Ne yazık ki hayır. Bugün taze bir şey tutmadık. Yalnız kurutulmuş yengeçler var. Ama size şimdi taze ve yağlı bir ördek çorbası hazırlayacağım.»

Cevap beklemeden mutfağa gitti ve kocasına, «çabuk iki tane ördek yakala!» dedi.

Kocasını çaydanlığa bir göz atarak, «hemen karıçıgım,» dedi; «yalnız, teğmen ve öteki baylar için şu suyu kaynatıncaya kadar azıcık bekleyiver. Kaynadı bile zaten.»

Sonra çaydanlığı odaya götürdü ve kaynar suyu demliğe boşalttı. Kısa bir süre demlenmeye bıraktıktan sonra, küçük çay taslarını doldurdu. Yumuk yumuk ellerini ovuşturarak konukları çaya buyur etti. Önce kendisi bir yudum aldı ve hoşnut bir tavırla bir oh çekti. Sonra konuklara arkasını dönerek, pantolon paçalarını kıvırdı ve birkaç döşeme tahtasını çekip çıkartarak aşağı sarktı. Aşağıda ördekler galklamaya başladılar. Nan, evin altındaki sırkıklar arasından ördek yakalamaya çalışan balıkthane sahibinin yuvarlak ve beyaz gerisine baktı. Adamın bu kadar

büyük bir işgüzarlıkla uğraştığını görünce, içinde bir öfke dalgası kabardığını duydu. 'Sadece piçin biri olsa iyi' diye düşündü, 'üstelik de dalkavuk bir piç!.'

Aşağıda ördekler korkunç bir gürültü çıkartıyorlardı. Kadın içeri girmiş, ağzında birkaç hindistan cevizi lifi olduğu halde kapının ağzına oturmuştu. Adam yakaladığı bir ördeği yukarı uzatınca, kadın hayvanı kanatlarından tutarak çabucak bağladı ve yere attı. Adam, ördekleri yakaladıktan sonra ırmağa giderek yıkanıp döndü ve kurulandı. Odaya geri geldiğinde renkli bir sarong giymişti. Ensesindeki bir tutam saç taramakla meşguldü.

«Bay Ba Fi, zaman kazanmak için sorunlarımızı yemekten önce konuşsak nasıl olur?» diye sordu Nan.

«Nasil emrederseniz teğmenim!»

«Sizde bu çevrenin bir krokisi vardır, değil mi?»

Şişman adam ses çıkarmaksızın odadan çıktı ve parmakları arasında tuttuğu bir kuru bambu çubukla geri döndü. Yerine oturduktan sonra, bambu çubuk kucagina koydu ve içinden bir sigara boyunda kıvrılmış bir kâğıt çıkardı. Nan kâğıdı adamın elinden aldı, açtı ve masanın üstüne yaydı. Toy ve Trong çaylarını bırakarak, kâğıdın düzgün durması için uçlarından bastırdılar. Nan, büyük yapraklı bir okul defterinin çift sayfası üzerine tükenmez kalemle kötü çizilmiş, fakat ayrıntılı bir plan gördü. Kâğıdın üzerinde evler ve bahçeler görülüyordu. Sarmal çizgilerin tepeleri gösterdiğini tahmin etti.

Ba Fi, genç adama bir an korkulu bir bakış fırlatarak, kilitli olan kapıya dönüp baktı.

«Sakin olun,» dedi Nan. «Adamlarımız çevredeki evleri işgal ettiler. Rahatça konuşabilirsiniz. Kuşkusuz yarın Hon Dat'a saldıracığımızı da biliyorsunuz.»

«Evet biliyorum,» diye fısıldadı balıkhane sahibi. Sarong'unu toplayarak kartın üzerine eğildi ve nikotinden sararmış parmaklarıyla işaret etti:

«Bu kırmızı çarpı koyduğum evlerde Vietkonglar yaşıyor. Lütfen iyi aklınızda tutun, teğmenim.»

«Kırmızı çarpı işaretli evler,» diye yineledi Nan. «Evet, anlıyorum.»

Ba Fi, kirli tırnaklı başparmağını yeniden planın üzerinde gezdirdi:

«Burası silahların yapıldığı yer. Bildiğim kadarıyla uçaklar burayı yakıp yıktılar. Fakat Vietkong malzemelerini kurtardı ve başka bir yere depo etti. Burası Hon Dat mağarası. Buna özellikle dikkat edin. Geçen sefer buraya sığınanlara karşı giriştiğimiz bütün saldırılar geri püskürtülmüş ve çok kayıp vermiştik. Bu sefer ilk olarak mağaranın yolu kesilmeli ki, oraya sığınamassınlar.»

Nan casusu dinlerken, 'tehlikeli herif diye düşündü; 'Allah'ın belası köpek, birazdan layığını bulacaksınız sen!'

Ba Fi her şeyi anlattıktan sonra, Nan kâğıdı katladı ve adamın sırtını sıvazladı:

«Görevinizi çok iyi yapmışsınız, kutlarım. Harekat başarıyla sonuçlandıktan sonra, kuşkusuz iyi bir ödül alacaksınız.»

Sonra mutfığa dönerek neşeli bir sesle seslendi: «Yemek geliyor mu madam?»

Tavayı kazımakla uğraşan kadın, «şimdi, şimdi; ördekler pişti,» dedi.

Az sonra, nefis görünümlü iki büyük tabak dolusu soğanlı ördek kızartmalarını getirdi. Kocasını koklamak için tabaklara doğru eğildi ve sonra çabucak öbür odaya girdi. Kolunun altında «mavi ejderha» markalı iki şişe içki ve ellerinde dört küçük kadeh olduğu halde geri döndü. Tıpanın üstündeki plastik kapağı ısıarak kopardı ve gürültüyle tükürdü.

Nan, dumanı tüten tabakları süzdükten sonra, ansızın Ba Fi'nin gözlerinin içine bakarak:

«Söyler misiniz bana Bay Ba Fi?» diye sordu. «Şimdiye kadar hiç insan eti yemeyi denediniz mi?»

Adam şişeyi tahta sedirin üzerine bırakarak kafasını silkti:

«Oh, hayır teğmenim! Bir türlü cesaret edemedim. Gerçi, yemiş olan baylar son derece lezzetli olduğunu söylüyorlar... Fakat beni bir parçacık tiksindiriyor.»

Nan yarı ciddi, yarı alaycı bir kahkaha attı: «Ama casusluk mesleği sizi tiksindirmiyor, değil mi?»

«Bu aynı şey değil, teğmenim. Eğer insan işini doğru yaparsa, hiçbir tehlikesi yok. Ben aptal değilim ve kolay kolay yakalayamazlar beni.»

Sonra ellerini göbeğine bağlayarak Nan'ın kulağına fısıldadı:

«Sakın gücenmeyin soruma teğmenim. Siz hiç denediniz mi?»

«Neyi?»

«Şey... insan etini yani.»

«An, şu mesele,» dedi Nan, Toy ve Trong'a bir göz atarak. Sonra eliyle iki adamı gösterdi: «Ben denedim, ama bu ikisi denediler. Gerçi elime çok fırsat geçti. Fakat pek hoşlanmıyorum. Ben yalnız ciğerini severim, biliyor musunuz? Bir de safra kesesini. Likörle birlikte vereme karşı bire birdir. Peki siz, fırsat bulsaydınız bir dener miydiniz?»

Adam bir an sustu, sonra kabak kafasını salladı ve kişner gibi güldü: «Doğrusunu isterseniz, ben hâlâ biraz tiksiniyorum... Ama elime fırsat geçse hayır demezdim herhalde, tnsan eti tatmış olan bayların bunu bu kadar övmelerinin bir nedeni olmalı.»

«Peki öyleyse, ben size birkaç kilo göndereyim. Yarın elinize geçecektir muhakkak.»

Nan, aklına yeni bir şey gelmiş gibi konuyu değiştirdi:

«Bir şey unuttum... Size işinizde yardım edenler kimler?»

«Balıkçıları mı kastediyorsunuz?»

Nan, hayır anlamında kafasını salladı.

«Ah evet, anladım,» diye bağırdı Ba Fi; «hayır, hayır, hiç kimse yardım etmiyor. Ben kimseyi bu işe sokmamaya dikkat ediyorum. Karımla biz işimizi yalnız görürüz<»

Nan bu güldürüyü daha fazla sürdürmenin bir anlamı kalmadığını düşündü. Öğrendikleri, öfkesini kabartmaya yetmiş de artmıştı bile. Toy ve Trong'a bir göz kırptı.

Ba Fi kadehleri yeniden doldurmakla meşguldü. Nan, adamın omuzuna dokundu:

«Evet dostum, bu kadar yeter,» dedi; «senin pis içkini artık içecek yok.»

Sonra ayağa kalktı ve yüksek sesle:

«Bu aptalca oyuna paydos artık!» dedi. «Ben senin teğmenin falan değilim, domuz herif! Biz kurtuluş savaşçılarıyız ve sizi tutuklamak için geldik, anladın mı?»

Toy otomatik silahını casusa çevirdi. Silah adamın neredeyse göğsünü delecekti. Adamın suratı korkudan karmakarışık oldu ve bağırdı:

«Durun! Şaka yapmayın baylar!»

«Sen şaka zannededur.»

Nan, adamın dirseklerini arkadan bağladı. Trong kibarlığı falan bir yana bırakıp, mutfakta donup kalmış gibi duran kadını sertçe iterek odaya soktu. Karı-koca durumlarını fark edince, yüzleri tebeşir gibi bembeyaz olmuştu. Casus, tek damla içmediği halde, gözleri kan çanağına dönmüş, elleri titremeye başlamıştı. Panik içindeki kadının gözleri çevresini görmezcesine bakıyordu.

Van Tan'a döndüklerinde vakit çok geçti. Tan, casusları iki adamıyla Hon Dat'a yollamıştı. Toy ve Trong üstlerindeki giysileri değiştirmişler ve meyve bahçeleriyle Tri Ton yönündeki açık arazinin sınırında düşmanı karşılayacakları yere gitmişlerdi.

Meyve bahçelerine henüz varmışlardı ki, Ba Ren'le karşılaştılar.

«Herifi tutukladın mı?» diye sordu Ba Ren.

«Evet, şimdi onları Hon Dat'a yolladık,» diye cevap verdi Tan.

Ba Ren öyküyü dinlerken gülmekten katılıyordu. Sonra arkadaşlarının koluna girdi.

«Gelin,» dedi; «Tam Çan demin buradaydı ve bizi her üç adam için bir siper kazmakla görevlendirdi. Siperler ayrı ayrı kazılacak, fakat birbirine bağlı olacak. Savunma tertibatları kurmadan bahçelerin kenarında savaşmanın olanaksız olduğunu söyledi. Mevzilerimizi sağlamlaştırmadan düşmanla çatışmaya girmememiz için uyardı bizi.»

«Peki, kendisi nereye gitti?»

«Hay Tep'le birlikte Hon Data döndüler. Nam No

ve küçük Diye'p'i geri götürdüler. Tam Çan, normal zamanlarda kalender, ama görev sırasında hiç şaka-sı yok. Beni de iyi haşladı ha!»

Ba Ren elinde bir el feneriyle öne geçti ve arkadaşlarını uyardı: «Benim ayak izlerimi takip edin ve tuzaklara iyi dikkat edin. Şu anda kazıklara saplanmak, hiç de hoşunuza gitmez herhalde.»

Tan tuzakların yerlerini ezbere biliyordu. Fakat Nan, Ba Ren'in topuklarından gözlerini ayırmıyor. Tarçın elması koruluğunu geçerken, derin bir soluk alarak, olmuş meyvelerin hoş kokusunu içlerine çektiler. Arada sırada fazla olgun bir meyve yere düşüyordu.

«Eğer düşman ikmal yolumuzu keserse, yere düşen meyvelerle idare edebiliriz.»

«Bana yaramaz,» diye cevap verdi Tan; «ben muzları yeğlerim. Daha tok tutar.»

«Daha şimdiden midelerinizi düşünmeye başladınız,» diye güldü Ba Ren; «benim fikrimi sorarsanız, ben yalnız cephanemizin yetismeyeceğinden korkuyorum. Hele 'çekirge'lerin (*) ateş edeceklerinden bile emin değilim.»

«Deneme sırasında gökgürültüsü gibi gürlüyorlardı.»

«Yine gürlüyorlar, merak etme. Yalnız cephane konusunda haklısın. Mermimiz çok az. Onun için düşman yakına gelinceye kadar beklemeliyiz.»

«Hay Tep ve Tam Çan, düşmanı burada elden geldiğince fazla oyalamamızı söylediler. Ancak başka hiçbir çaremiz kalmadığı zaman mağaraya çekileceğiz.»

«Doğru,» dedi Nan; «son çare olarak çekilmeliyiz, çok doğru. Mağara savunma için eşsiz bir yer. Mağaranın ağzına eli çekiçli bir adam yerleştiren, düşmanın girmesini önlemek için yeter. Bütün işi, kafasını çıkarana bir çekiç indirmek. Hepsisi o kadar.»

«Onu ben de dükümdüm dostum. Yalnız ben çekiç

(*) «Çekirge havanları, direnme savaşının başlangıcında kullanılır ve gerçekten de biraz çekirgeyi andıran son derece etkili bir silahtı.

yerine bir balyoz önereceğim. Daha ağır çeker. Ondan sonra kim isterse gelsin. Kafaya bir tane... tamam. Herifin işi bitiktir.»

Üç adam, böyle konuşarak yaprakların arasından sızan ışıklara doğru yürüdüler. Oraya vardıklarında, gerillalar telaşsız mevzilerini hazırlıyorlardı. Meyve bahçeleri boyunca yeni siperler kazıldı. Dallara lambalar asıldı. Pirinç tarlalarından görülmesini önlemek için her lambayı büyük bir muz yaprağına sarmışlardı.

Nan her bir siperi gözden geçirdi. İçinden, bu siperleri kazdırmakta direttği için Tam Çan'a teşekkür etti. Kendisi için, savunmada olsun, saldırıda olsun, siperlerin değeri çok büyüktü. Hele silahça düşmandan daha zayıf olanlar için çok daha önemliydi.

Nan için de bir çukur kazmışlardı. Yardımcısı Tam, «burası senin için,» dedi. Nan daha iyi görebilmek için çukurun dibine atladı. Toy'dan Mas-36 silahını istedi. Silahı omuz siperine yerleştirerek nişan almak için dizleri üstüne çöktü. Sonra silahını Toy'a geri verdi. Bir kürek alarak, çukurun kendisine yüksek gelen kenarını biraz indirdi. Yüksekliğin iyi olduğu kanısına varınca, yeniden silahı isteyerek nişan aldı. Halinden memnun, dışarı tırmandı. Toy, yoldaşının çukurunu bu kadar titizlikle incelediğini görünce, kendi çukuru konusunda kaygıya düştü ve iyice bir gözden geçirmek için hemen oraya yollandı. Hazırlıklar bittikten sonra Nan adamlarını topladı:

«Nöbetçilerden başka herkes siperlerini dallarla kamufle etsinler ve ondan sonra uyuyalım. Vakit geç oldu.»

«Evet, bir şekerleme yapalım,» diye karanlıktan birisi onayladı. «Neden bilmiyorum, ama ne zaman düşmanla karşılamak olsak, benim uykum gelir.»

«Benimse yalnız saklanmak zorunda kaldığım zaman uykum gelir. Savaşacağımız zaman asla!» dedi Ba Ren. «Ayrıca aklıma bir şey geldi yoldaşlar. Yarın benim çekirgeyi mutlaka konuşturmalıyım. Hay Ca Tren ve ben bunun üzerinde aylarca çalıştık.»

«Sen en iyisi, önce ayaklarını biraz dinlendir, çekirge topçusu,» dedi Nan-, «bu koca alametin uzaktan

hiçbir etkisi yok. Yani düşmana iyice yaklaşman gerek. Atıştan sonra da hemen omuzlayıp bütün yolu geri koşacaksın.»

Hay Ca Tren adını taktıkları gerilla kızdı: «Ben hep on ikiden vururum. Düşmanı yalnızca tırmalayıp geçmek beni tatmin etmez. Buna inanabilirsiniz.»

Gerillalar bulundukları yeri kamufle ettikten sonra da ateşli ateşli konuşmaya devam ettiler. Yarın zorlu bir düşmanla karşılaşacaklarını biliyorlardı. Fakat, anlaşılan bunun pek üzerinde durdukları yoktu. Düşmanla karşılaşmak onlar için en doğal şeydi. Ve öldürülen her düşman, uzun yıllardan beri birçok arkadaşlarının korkunç koşullar altında, gözlerinin önünde boğazlanmasının kalplerinde bıraktığı acıyı biraz daha azaltıyordu. Ayaklanmadan bu yana, herkes düşmana karşı içinde biriktirdiği bireysel kinini boşaltmak ve ortak çilelerin öcünü almak için açıkça fırsat beklemekteydi. Silahlarının çoğu derme çatma olduğu halde, düşmanın artık onlara eskisi gibi baskı yapamayacağından emindiler. Şimdi onlar için sorun çok basite inmişti: Düşman saldırırsa, onlar da saldıracaklardı. Artık ölümler yalnız bir yandan verilmiyordu. Ayrıca ölüm eskisinden daha büyük bir anlam kazanmıştı. Gerçi kayıplar kaçınılmazdı. Fakat suskun teslimiyetçilik yıllarından, düşman saldırılarının bitip tükenmek bilmediği sahte barış yıllarından daha azdı kayıpları bugün.

Hasır nop'larını (*) tarçın elması ağaçlarının altına yaydılar. Hay Ca Tren, kalabalık konuşmasını kesmeksizin kendi nop'unun içine girdi.

Tam, Nan'la birlikte yatmalarını önerdi. Nan, hasırının üstüne bağdaş kurarak oturdu ve 12'lik kolt'unu çıkararak şarjördeki mermileri üç tane kalıncaya kadar boşalttı. Bütün öteki yedek şarjörleri de boşalttı. Sonra Trong'u çağırarak, ona mermi yığınının gösterdi: «Bunları üç tomson'a pay et. Tabancam için üç mermi yeter bana.» dedi.

(*) Hasır nop: Hasırdan örülmüş bir çuval. Hem yorgan ve şilte görevini görür, hem de sivrisineklerden korur.

Bu, bulunmaz bir armağandı doğrusu! Trong hemen kasketini çıkartarak pırıl pırıl mermileri içine doldurdu. Nan, Mas silahının da mermilerini gözden geçirdikten sonra kapağını kapadı. Rahatlatarak silahını yanı başına yerleştirdi. Çarpışmalarda bu silaha özellikle güvenirdi. Adamlarına çoğu zaman şöyle derdi: «Fransız lebel'inin delikli demiri beş para etmez. Ama Mas-36'ları bir harika. Sineği gözünden vurur.» Sonra hasırının içine yerleşerek sırtını Tam' in sırtına dayadı. Az zaman sonra tatlı bir sıcaklık sardı ikisini de. Nan, Tam'dan birkaç yaş daha büyük olduğu halde, Tam'la akran gibi konuşturlardı.

Bir küçük burjuva ailesinden gelen Tam, biraz öğrenim görmüştü. Düşman askerleri için yazılan bildiriler onun göreviydi. Fakat az konuşurdu. Ana ve babası ilk direniş hareketine katılmışlardı. Ateşkes anlaşmasından sonra, düşmanlar babasını öldürmüşler, anasını ise Paulo Kondor'a (*) sürüklemişlerdi. Nan'a bir gün içini dökmüştü Tam: «Anam iyiliğin ta kendisiydi. Öğretmendi ve ben onun sınıfına gittiğini yıl, bana öbür çocuklardan daha sert davranırdı. Tutuklandığında gebeydi. Bebeğin Çi Hoa hapisanesinde öldüğünü söylediler bana. Anamdan ise o günden beri hiçbir haber alamadım.»

Nan, Tam'm sevgili anasını bulamadığı için her gece huzursuzlandığını düşündü. Kendisinin böyle bir derdi olmamıştı hiç. Anasını küçük yaşta yitirmişti. Anası hakkındaki bütün anılan bazı tek tük sefalet manzaralarından ibaretti. Bahtsız kadının çok zaman yamalı ceket, akşamları terden saçlarının şakaklarına yapışmış hali, her sabah pazara giderken omuzlarına yüklendiği küfeler...

«Bugün nişanlını gördün mü?» diye sordu Tam.

«Elbette,» diye gülümsedi Nan. Bir an sustuktan sonra yeniden konuştu: «Biliyor musun, Kuyen üze-

(*) Paulo Kon dor: Mekong Deltası ağzındaki Kon-Dao Takımadalarından biri. Fransız işgali ve daha sonra Ngo Din Diyem zamanında toplama kampı olarak kullanıldı.

rimde senin ceketini görünce kime ait olduğunu sordu.»

«Sana gönderdiği giysilerin ne olduğunu biliyor mu?»

«Evet, onları birisine verdiğimi söyleyince gü-lümsedi. Sonra o da buraya gelmek istedi. Ama izin verilmedi.»

Bir anlık bir suskunluktan sonra Tam: «Balıkthane sahibinden aldığınız bilgilere göre, yann gelecekle-ri kesin. Biraz uyumaya çalış ki, yann hazır ola-lım,» dedi.

Nan uyumak için büzüldü ve kolunu arkadaşının beline sardı. Bir dakika sonra horlamaya başlamıştı bile...

1

Tam onu henüz şafak sökmeden uyandırdı. Dün geceden kalan pirinci yemeye henüz başlamışlardı ki, Ba Ren koşarak geldi ve bağırdı: «Herkes yeri-ne!.. Düşman Hon Sok'a varmış. Nöbetçi işaret verdi.»

Nan silahına sanldı ve çukuruna atladı. Tam ve Trong da onu izlediler. Nan çukurun kıyısına yasla-narak pirincini yutmaya devam etti. «Yiyn payları-nızı,» dedi; «buraya gelmelerine daha zaman var.»

Pirinçlerini yerken hava ağarmaya başlamıştı. Düşman piyadeleri, çıplak araziye dağınık bir biçim-de yayılmışlar, Hon Sok yönünden yaklaşıyorlardı. Çoktular. Arı gibi kaynaşiyor ve güneşin ilk ışınlan altında aydınlanmaya başlayan düzlüğün bir bölü-münü karartıyorlardı. Nan ellerini gözlerinin üstüne siper ederek baktı: «Bir hayli kalabalıklar, öyle olsun bakalım,» dedi. Gözlemeyi sürdürürken ekledi: «Kö-pekler bayağı da kibirli görünüyorlar.» Başını Tam'a çevirdi: «Emri ötekilere ilet: Herkes sakın olsun. Di-kenli tuzakları kurduğumuz tarlaya gelinceye kadar ateş etmeyin. Sonra da öyle ateş edelim ki, tam tu-zakların üstüne gitsinler.»

Ba Ren, Nan'ın çukuruna geldi ve içeri eğildi: «Kazıklı tuzaklar iyi kamufle edildi mi, Nan?» diye sordu.

«İyi yapıldı, merak etme. Adamlarına söyle, ne olursa olsun, emir gelmeden siperlerinden çıkmasın-lar.»

«Peki, ama geri çekilirken senin adamların önce gitsinler.»

«Hayır, siz önden gideceksiniz. Yolu daha iyi tanınıyorsunuz. Vakit geldiğini görünce geri çekilme emrini verirsin. Biz sizi izleriz. Ama şimdi bırak da, ateşe başlayalım.»

«Birinci noktayı^ kabul ediyorum. Ama senin adamların önce çekilecekler. Ben size bir kılavuz veririm. Biz arkadan gelip artçı kanadı oluşturacağız.»

Ba Ren'in ağzından bu «artçı kanat» sözü öylesine gururla çıkmıştı ki, işiten de sanki bin düşman askerinin saldırısını durdurabilecekmiş sanırdı. Sonra Nan'dan ayrıldı ve ağır gövdesiyle koşmaya başladı. Ceketini çıkartmış, başını bağlamıştı. Nan, dostunun geniş omuzlarının tarçın elması yaprakları arasında kayboluşuna gülümseyerek baktı. Çekicini örsе vurduğu zamanlarda bile, hiç bu kadar keyifli ve coşkun görmemişti demirciyi. Nan, ormanlarda saklanmak zorunda kaldıkları zamanlarda, Ba Ren'in silahlı mücadelede en çalışkan gerilla olduğunu anımsadı. Gün geçmezdi ki, polise veya jandarmaya saldırmak için izin istemesin. Legal mücadelenin de gerekli olduğu bir türlü kafasına girmezdi.

Bir defasında Hay Tep'e silahını getirerek; «düşündüm ve bu silaha ihtiyacım olmadığına karar verdim. Silahımı Partiye geri veriyorum,» demişti.

Hay Tep'in gözleri önce şaşkınlıkla faltaşı gibi açıldı. Fakat Ba Ren ekledi: «Ciddi söylüyorum. Kullanılmayan silahı ne yapayım? Eğer rastlantıyla düşmanla karşılaşacak olursam, dişlerimle, tırnaklarımle kendimi savunurum ve gık demeden ölürüm.»

Son sözünü üzerine basarak söylemişti. Ne var ki, Hay Tep böyle şeylerin altında kalacak adam değildi. «Yani uzun lafın kıyası, Parti çizgisine karşı çıkıyorsun. Partiden ayrılmak mı istiyorsun?» diye sordu.

Bu sözler Ba Ren'in yüreğine kurşun gibi saplanmıştı. Zaten Hay Tep'in niyeti de buydu. Çünkü, yoldaşının Parti disiplinine uymamakla suçlanmak kadar hiçbir şeyden korkmadığını bilirdi. Hay Tep doğrudu ve sözünü şöyle bitirdi:

«Nasıl istersen... Ben Tam Çan.yoldaşa durumu bildireyim.»

«Dur, dur biraz be!» diye gözleri yuvalarından dışarı uğramışçasına haykırdı Ba Ren. «Dur hele, saçmalama. Ren sana silahımı teslim ediyorum ve sen kabul etmiyorsun; hepsi bu kadar. Bunun üzerinde durmayalım artık. Böyle ufak bir şey için rapor falan vermeye ne gerek var?»

Hay Tep, onu orada öylece bırakmış ve sırtarak olayı anlatmak için Nan'a gitmişti. Ondan sonra bir daha bu olay tekrar etmedi. Tam Çan'a rapor verilmedi ve Ba Ren lebel silahını kilit altında tutmaya devam etti. İki ay sonra ayaklanma emri geldi. Artık Ba Ren, silahını Hon Dat'taki düşman üssünü işgal etmek üzere kullanabilirdi.

Şimdi geri çekilme sorununu tartışırken de, saldırıya önce Nan'ın grubunun başlamasında bu yüzden bu kadar üsteliyordu. Nan, son geri çekilenin ns durumunda kaldığını çok iyi bilirdi. Bu, herkesin işi değildi ve herkes de Ba Ren gibi bu kadar rahatlık içinde, «biz sonuncu olarak geleceğiz ve artçı kanadı oluşturacağız,- diyemezdi.

Saldırganların karartılan daha da belirlenmeye başladı. En önde, sırtlarında kamufle üniformaları, ellerinde silahları ateşe hazır bir durumda Ranger'ler koşuyorlardı. Nan'a bekleyiş sonsuz ve hava kurşun gibi ağır geliyordu. Ölümle sayısız kez burun buruna geldiği halde yüreğinin hızlı çarpıntısını önleyemiyordu. Ama bu yalnızca sabırsızlıktı. Yoksa korku nedir bilmezdi; hele elinde silah varken asla! Bir defasında elleri arkasında bağlı olduğu halde, nöbetçilerini yere yıkarak kaçmıştı. Şimdi ise elinde silahı ve çevresinde adamlarıyla tam bir güvenlik içinde hissediyordu kendini. Ayrıca araziye ve dikenli tuzaklara da büyük güveni vardı. Düşman da tam bunların üzerine doğru yürümekteydi. Tarlanın üzerinde hiçbir tehlike sezilmiyordu. Görünüşte, çevredeki öteki pirinç tarlalanndan farksız gibiydi. Sabah güneşinin mahmurluğunda sessiz, sakin uzanıyordu. Düşman şu anda tarlaya girmiş ve henüz hiçbir şey farket-

memişti... Hatta kendilerini elma bahçesinin çekiciliğine kaptırmış gibi adımlarını hızlandırmışlardı.

Nan soluğunu tuttu ve sessizce silahının emniyetini boşalttı. Aralarındaki uzaklık iki yüz metreden fazla değildi. 'şimdi tam sırasıdır' diye düşündü, 'daha fazla yaklaşmalarına fırsat bırakmamalıyız.' Saldırganların ortasında koşan uzun boylu birine özenle nişan aldı ve tetiğı çekti. Kuru bir patlama sesi havayı sarstı. Bunu hemen adamlarının yoğun ateşi izledi. Uzun boylu adam ortadan yok oldu. Öbürleri çil yavrusu gibi dağılıp sağı sola koşuşmaya başladılar. Nan, birçok düşman askerinin kollarını ve silahlarını dehşetle havaya kaldırarak tuzaklara düşüklerini gördü.

«Düşükler!» diye bağırdı birisi.

«Bir tane daha!»

«Al bir daha!»

Saldırganlar paniğı kapıldıkça, tuzaklara da daha çok düşüyorlardı. Sonunda upuzun yere kapandılar. şimdi ne ileri, ne geri gitmeye cesaret edebiliyorlardı. Yalnız, son sıralardan birkaç kişi, biraz kendine gelmiş ve meyve bahçelerine doğru rasgele ateşe başlamışlardı. Ağaçlardan patır patır elmalar dökölüyordu. Kınlan bir dal Nan'ın omuzuna düştü. Dalı itti ve çukurun içinde doğruldu. Saldırganlar yere yatar yatmaz yoldaşlarına seslendi: «Ateşi kesin arkadaşlar! Yine ayağı kalkıp ilerleyecekleri zaman ateş açalım.»

Bir süre yattıkları yerde donup kalan saldırganlar yine doğrudular ve ilerlemeye başladılar. Arkadakiler uzakta kalanlara bağııp çağınıyorlardı. şimdi çok dikkatli yürüyorlar, ayaklarını denk alıyorlardı. Nan, Ba Ren'in meVzilenmiş olduğı taraftan, lebel'in makinesi tükük gibi gürültülü seslerini işitti. Düşman yeniden paniğı kapıldı. Yine birkaç tuzaklara düştüler. Ötekiler yeniden kendilerini yere attılar. Bu arada birkaç Ranger, oldukça yakına gelmeyi başarmışlardı. Ateşe karşın ileri doğru sürünmeye devam ediyorlardı. Onları ötekiler izledi. Düşman birliğı şimdi birerli kol düzeninde sürünerek en son tuzakları aşmıştı. Bu hesapta yoktu. Nan, eğer bir

şey yapamazlarsa, düşmanın az sonra yanlarında olacağını anladı. Çukurundan dışarı fırlayarak yana doğru biraz koştu ve yaklaşmakta olan düşmanın tam önünde kendini yere attı. Üç-dört Ranger'i birden nişan hattına alır almaz tetiğe bastı. Önce arkadaki düştü. Öndeki bir an çakılmış gibi olduğu yerde kaldı. Sonra otomatik silahını düşürdü, katılaştı ve iki büküm yere kapandı.

Düşman, tuzakların arasından kendine yol bulduktan sonra, ilerlemesi kolaylaşmıştı. Tarlanın ortasına yerleştirdikleri bir havan topu gürledi. Elbom-balan havaya uçarak meyve bahçesinde patlıyor, ağaçları söküp havaya savuruyordu. Duman siyah sütunlar halinde yükseliyordu.

Nan yeniden ateş etti ve bağırdı:

«ilk geri çekilecekler hazır olsunlar!»

Gerillalardan birine dönerek, «sen bize yolu göster!» dedi.

Nan'ın grubu kılavuzun ardına takılarak geri çekilmeye başladı. Ba Ren arkalarından seslendi: «Ağaçların arkasında bizi bekleyin!»

«Sen gelmiyor musun?» diye sordu Nan.

«Geliyorum ,hemen geliyorum.»

Ama görünüşte pek o kadar acelesi yoktu. Nan, geriye bakınca, Ba Ren ve öbür birkaç gerillanın iki «çekirge» havanıyla birlikte düşmanın üzerine doğru koştuklarını gördü. Genç adam bayağı korkuya kapıldı. İlkel silahlara bakınca, demirci ye adamları için sevgi ve kaygı ile çarpmaya başladı yüreği.

Nan ve yoldaşları meyve bahçelerini arkalarından bırakınca, bir sulama kanalı boyunca yeniden sipere yattılar. Saldırı şimdi üç yandan birden geliyordu. Sekiz saldırıyı geri teptiler. Tam, inişli bir araziden geçmeye çalışırken bir elbombası parçası ansızın bacağına isabet etti. Arkadaşları onu sırtladılar. Kuk'a birliklerin askerleri, şimdi çatal çatal çıkan sesleriyle bağırıp çağırıyorlar, çukurların üzerinden atlıyorlardı. Adeta kudurmuşlardı. Gerillalar Ba Ren'in grubunu göremez oldular. Nan, Toy'la, Tam'ı yola taşıma sim söyledi. Kendisi ve ötekiler, onları korumak için

birkaç dakika geride kaldılar. Sonra onlar da ateşo devam ederek geri çekildiler.

Nan koşarken ayaklarının altında kan izleri gördü. 'Tam'ın kanı' diye düşündü. Sırtında Tam olduğu halde kısa adımlarla ilerlemeye çalışan Toy'a yetişti Tam'ın ayakları yere sürünüyordu. Bacağındaki yara bir bez parçasıyla üstün körü sarılmıştı.

-Acıyor mu?» diye sordu Nan.

«Biraz sızlıyor,» dedi Tam ve gülümsedi.

Arkadaşının benzi sararmıştı. Kanın ne kadar hızlı aktığını görünce ürktü. Bez sırlıklam olmuştu. Kan, Tam'ın topuklarından aşağı sızıyor ve yere damlıyordu. Kan lekelerini çabucak emen kum, pas rengine bürünüyordu. Nan, kaygısını saklayarak şaka yapmaya çalıştı.

«Az bir şey daha dişini sık. Tam. Sonra Nam No'yu çağırıp yarayı sardıracağım. O bir yaraya elini değdirince, acılar hemen geçerir.»

Toy yorulunca Trong onu değiştirdi. Nan, ikisinin yanında yürüyor ve Ba Ren'le adamlarını görmek umuduyla sık sık arkasına bakmıyordu. O yönde ateş bir an bile kesilmemişti. Birden ard arda iki kez gök gürültüsü gibi bir patlayış işitildi. 61 mm.'lik havanların sesinden az daha hafifti. Bir dakika sonra Ba Ren'in grubunu gördüler.

«Ba Ren ve adamları!» diye bağırdılar.

«Şunlara bak, nasıl koşuyorlar? Domuzlar peşlerine takıldı herhalde.»

«Evet, bahçelerin kıyısına varmış olmalılar.»

Nan sözlerini kesti: «Haydi şimdi uzaklaşalım buradan, ama çabuk! Ben Tron ve Tam ile birlikte yürüyeceğim. Dikkatli yürü Trong. Eğer yorulursan bana verirsin.»

Adamlar, Trong ve Nan'ı geçerek ileri doğru koşular. Ba Ren'ip grubu da yetişmişti. Tu Rau'nun oğlu küçük Bey'e destek oluyorlardı. Genç Be, ağır acılar altında yalpalayarak yürüyordu. Nan ona dikkatlice baktı ve ceketinin sol kolunun parça parça olduğunu gördü. Telaşla sordu: «Havan mı?»

Be, başını salladı.

«Çekirge» nin ağırlığı altında oflaya pof laya koşan Ba Ren de onlara yetişti ve bir boğa gibi böğürdü:

«Bizim 'çekirge'nin gürleyişini işittin mi?»

«İki patlama işittim, sen miydin?»

«Hay Ca Tren ve ben, ikimiz de birer atış yaptık.» Sözlerini geniş el kol hareketleriyle tamamladı: • Ortalığın nasıl karıştığını bir görecektin. Ama devam edemedik, hemen tabanları yağlamak zorundaydık. Bu şeytanlar, geri çekilirken bizi güzel bir kurşun yağmuruna tuttular.»

«Ne yana gidiyoruz şimdi?» diye sordu Nan.

«Hon Dat yönüne.»

Gittikçe yaklaşan köye doğru ilerlediler. İyice yaklaşıncı, hindistancevizi koruluğundan bir kadının çıkarak kendilerine doğru koştuğunu gördüler. Saçları, her adımında aşağı yukarı hoplayıp duruyordu. Nan, Nam No'yu tanıdı. Nam No zorlukla soluk alarak adamlara yetişti ve Trong'un yanında yürüyerek hemen tecrübeli bakışlarla Tam'ın yarasını gözden geçirmeye başladı. Omuzundaki örtüyü çıkartarak çabucak Tam'ın bacağındaki kanları sildi. Fakat henüz temizlemeyi bitirmişti ki, kan yine aynı şiddetle akmaya devam etti. Ağlamaya başladı.

«Sakin ol Nam No,» dedi Nan; «bunun daha kolay kolay ölmeye niyeti yok.» Genç kızı dikkatle süzdü. 'Saklayamıyorsun değil mi? Sana takıldığım zaman da hep kızarsın. Anlaşıldı kızım, anlaşıldı. Sen benim Tam'ıma âşıksın. İyidir senin için!' diye düşündü. Sonra kendi nişanlısı aklına geldi. Kendisi yaralansa Kuyen de ağlar mıydı acaba? Onu da, şimdi Nam No gibi, perişan bir halde yarasına bakarken gözünün önüne getirdi ve gözleri parladı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Gerillalar bir saatten beri mağaraya çekilmişlerdi. Şimdi düşman köye yayılıyordu.

Sayırsız ekmekagaçlarının arasına gizlenmiş olan Hay Tep ve adamları, dağ tarafından düşmanın her

hareketini gözetliyorlardı. Düşman askerlerinin, ekmekeğaçları, mango ve avokado ağaçları arasında arı gibi kaynaştıklarını, hindistancevizi palmiyelerine tırmandıklarını görüyorlar; birbirlerine yüksek sesle sordukları sorulan işitiyorlardı. Ağaç yaprakları, yine her sabahki gibi güneş ışınlarıyla altın bir renge bürünmüşlerdi. Fakat, köyde bağırtilar, silah sesleri, kümes hayvanlarının gıdaklayıp, gaklamaları, ineklerin şikayetçi böğürtüleri ve bir kargaşalıktır almış gidiyordu.

Ranger'lerin heyecanı yatışmış, hindistancevizi palmiyelerinin arasında gururla dolaşıyorlardı. Kamufle elbiseleriyle bir fundalık görünümü içindeydiler. Hareket etmeseler mağaradaki adamlar onları farkedemezdi. Bir grup asker bir yerden çaldıkları mutfak eşyalarını götürüyorlardı. Dağın eteği boyunca akan ırmağa doğru da birtakım asker yola koyulmuştu. Irmak, çok eski zamanlardan beri içinde yaşayan ve kimsenin yakalamaya cesaret edemediği görülmemiş büyüklükteki bir çift yılanbalığı dolayısıyla «Yılanbalığı Irmağı» adını taşıyordu. Anlatıldığına göre, Suon adında bir balıkçı, bir defasında orada oltasını atmış, bütün iğnelerini yitirmiş, üstelik de yatağa düşmüş ve haftalarca kalkmamıştı. İhtiyar Suon'un öyküsünün aslı olup olmadığını kimse tam olarak bilmiyordu, ama yılanbalıklar gerçekten vardı ve su duru ve temizdi. Bölgeye lezzetli balıkları veren bu ırmaktı.

Askerler kamp kurmaya başlayıp ırmak kıyısına dört-beş çadır dizince, Hay Tep oldukça kaygılı bir sesle Nan'a:

-Sanki temelli burada kalacakmış gibi davranıyorlar. Şimdi de ırmağı kontrol ediyorlar,» dedi.

-Öyle gözüküyor,» diye mırıldandı Nan.

«Desene, epeyce işimiz var.»

«Mağarada taze suyumuz var mı?»

«Evet ama, yeteri kadar değil. Eğer birkaç gün böyle sürerse durumumuz ciddileşecek demektir. • Hay Tep gözlerini aşağıdaki sahnedan ayırmadan devam etti: «İyi. haydi mağaraya dönüp durumu bildi relim.»

Dat'ı orada nöbetçi olarak bıraktı ve bir şey olursa hemen «kendisine haber vermesini söyledi. Ötekiler kayaların üzerinden mağaraya doğru çıktılar.

Mağaranın etrafındaki dağın çevresi dört kilometre kadar vardı. Uzunlamasına bakılınca bin metre boyunda ve birkaç yüz metre genişliğinde dev bir kaplumbağayı andırıyordu. Mağara dağın derinliklerine gizlenmişti. Tek girişi, yamacın yarı yüksekliğindeydi ve çok küçüktü. Giriş, birçok dönemeçlerle geniş bir boşluğa kıvrılan bir dehlize açılıyordu. Oradan diğer üç dehliz karanlıklara doğru uzanıyordu.

Hay Tep, Ba Ren ve Nan, girişin ağzında nöbet bekleyen iki gerillaya rastladılar.

«Yoldaşların hepsi büyük mağaradalar,- dedi birisi.

«Aşağıda ne olduğunu buradan görebiliyor musunuz?» diye sordu Nan.

«Elbette.»

«Ben de görmek istiyorum.»

Nan, bir kayanın çevresinden dolaşarak gerillaların bulunduğu yere geldi ve dışarıya baktı. Altlarında tarlalar, askerlerin kamp kurmaya uğraştıkları j'gır yüklü hindistancevizi koruluğuna kadar serilmiş yatıyordu.

«Çok güzel!» diye bağırdı Nan. «Harika bir gözleme yeri.»

Sonra Hay Tep ve Ba Ren'le birlikte içeri girdi. Sola döndüler ve büyücek bir alana gelinceye kadar, dolambaçlı dehliz boyunca birkaç dakika yürüdüler. Burada yalnızca ölgün bir ışık vardı. Heyecanlı sesler işitiliyordu. Bütün gerillalar ve düşman tarafından tanındığı için köyde kalmaları mümkün olmayan öncüler buradaydılar. Nan, içerisini zifiri karanlık tahmin ederken, kayaların çatlaklarının arasından sızan gün ışığının neden olduğu bir alacakaranlıkla karşılaştı. İçeride boğuk ve çınlayan seslerin, silik gölgelerin uyandırdığı biraz ürkütücü ve heyecanlı bir hava egemendi. İnsan, nefes, konuşma ve ayak sesleriyle dolan mağara, her şeyi değişik şekilde yansıtıyordu. Nan kendisini çağıran belli belirsiz bir ses işitti. Kulağına değişik gelmesine karşın Kuyen'in sesini

hemen tanıdı. Nişanlısının çizgilerini ayırt edemeden olduğu yerde kaldı. Fakat tanıdık eller ona sarılarak, gerçekten hayatta olup olmadığından emin olmak is-termişçesine ensesinde ve sırtında dolaştılar.

Be'yi bir şiltenin üzerine yatırmışlardı. Yaralı ko-lu askıya alınmıştı. Nam No onun yanında oturmuş, bir mendille yelpazeleyerek temiz hava almasına ça-lışıyordu.

«Sen misin Nan?» diye sordu Tam.

«Evet benim. Bacağın ne âlemde?»

«Oldukça iyi.»

«Mermi parçası hâlâ içerde mi?»

«Sanmıyorum,» diye söze karıştı Nam No, «delip geçmiş olmalı.»

«Herhalde.»

Nan, belindeki elfenerini çıkartarak arkadaşının bacağını iyice inceledi. Küçük Tuy da yaklaşarak kor-kuyla bir şeyler görmeye çalıştı. Tam küçük kızın eli-ni avucuna aldı ve yanına oturttu. Yarası özenle sa-rılmıştı. Kanama kesilmişti. Nan başını eğince Tam'ın fısıldadığını işitti:

«Pek önemli bir şey değil. Yalnızca bacakta küçük bir bomba parçası. Küçük Be ile ilgilenirseniz daha memnun olurum. Kolu parça parça olmuş, ama da-yanıyor. Şimdiye kadar gık demedi.»

. Nan, Be'nin yanına gitti ve elfenerini yaktı. Ço-cuğun gömleğinin kolunu kesmişlerdi. Kolu omuzla-rına kadar sarılmıştı. Sargılar kurumuş kanın bırak-tığı koyu kan lekeleriyle doluydu. Be, sağlam eliyle üstünde yattığı şilteyi sımsıkı kavramıştı. Gözleri ka-palıydı. Ağzından hafif hafif nefes alıyordu... Rengi biraz solgundu, fakat dudakları kırmızıydı. Sanki nor-mal bir uykudaydı. Dürüst çehresinde çektiği acıyı gösteren hiçbir iz yoktu.-Hatta dudakları hafifçe gül-ümüyordu bile... Küçük kardeşi Ut'la sahilde boğu-şurken ya da ağları dolu olarak bereketli bir avdan dönen babasının çevresinde sevinçten sıçrarken hep aynı gülümseyiş olurdu dudaklarında. Nan çocuğun kapalı gözlerine ve kalın dudaklarına bakarken yü-reğinin sıkıştığını ve içinde bir öfkenin kabardığını duydu. Havan toplarını pirinç tarlasında mevziye yer-

leştiren düşman askerlerini, havancının hareketlerini, kuyruklu havan mermilerini ve havan topunun ördeklerin perdeli ayaklarını andıran altlığını hatırladı. Bu sahneler, Hay Tep'in sesini işitinceye kadar bir film şeridi gibi gözünün önünden geçip gitti. Kuyen, Be'nin elbiselerini düzeltiyordu. Nan ayağa kalkarak, «bizi toplantıya çağırıyorlar Kuyen, gidelim,» dedi.

Kuyen, başını Tam'ın omuzuna dayamış, hareketsiz duran Tuy'a döndü:

«Burada uslu uslu Tam No ile kalır mısın?» diye sordu.

«Evet.» dedi küçük kız.

Yalnızca Parti üyeleri çağırılmışlardı. Hepsi yerlerini alınca Hay Tep konuştu:

«Önce Parti üyelerini ayrı toplamamız gerektiğini düşündüm. Ama sonra bunun zorunlu olmadığı kanısına vardım. Nöbetçiler ve yaralılarla ilgilenenler dışında, herkesi çağıralım. Ne dersiniz yoldaşlar?»

«Kabul.»

«Kabul.»

Hepsi gelince Hay Tep konuşmaya başladı:

«Size bilmediğiniz yeni bir şey anlatacak değilim. Bu defa düşman bu vilâyette şimdiye kadar karşı lastiğimiz en yoğun saldırı hareketine girişti. Van Tan'daki çatışmadan sonra köyümüzü işgal etti. Onları buradan bir süre gözledim. Öyle sanıyorum ki mağarayı kuşatacaklar. Şimdi suyu kontrol ediyorlar ve köyle bağlantımızı kestiler. Sahildeki gözetleme yerimizden gelen haberlerden öğrendiğimize göre, sahile buradan yalnızca bir kilometre uzaklıkta on tane LSMs (*) yanaşmış. Bize saldıracakları kesin. Onlara karşı koyacak bir yol düşünmeliyiz...»

Bir patlama sesi sözünü kesti. Mağaranın tavanından toprak ve kum yağmaya başladı. Hepsi yay gibi yerlerinden fırladılar. Ne olmuştu?... Daha başka patlamalar gevşek kayaları sarstı.

(*) LSMs: İçinde top da bulunan çıkarma gemileri.

«Bunlar 81 mm.'lik havan toplan olmalı. Dağı ateşe tutuyorlar,» dedi Nan.

«Öyle görünüyor.»

«Hah,» dedi Ba Ren; «bin kiloluk bomba atsalar, bir şey yapamazlar bize burada.»

On dakika kadar kesintisiz sürdü patlamalar... Top sesleri mağaranın duvarlarından yankılanıyordu. Ama en dayanılmaz şey, düşmanın niyetinin ne olduğunu bilmemeleriydi. Dat hışımla içeri daldı:

«Dağı top ateşine tutuyorlar!..» diye bağırdı. «Ağaçların çoğu havaya uçtu. Bir kayanın ardından ayak seslerini de işittim. Buray^ geliyorlar.»

«Ya köydeki askerler ne yapıyorlar?» diye sordu Hay Tep.

«Mağaranın çevresini mengene gibi sıkıştırıyorlar. Dağın yüz metre ilerisi asker dolu.»

«Mağaranın girişine kadar geldiler mi?»

«Henüz gelmediler.»

«Moralimizi bozmak için top ateşine tutuyorlar,» dedi Hay Tep. «Şimdi hemen üçer kişilik dört grup mevzilendirmeyi öneriyorum. İki grup mağaranın ağzına, iki grup da biraz daha içeriye. Hepsi yanlanna tomson ve elbombalan alsınlar! Ba Ren ve Nan'ın grupları hemen gitsinler, öbürleri beklesinler.»

Ba Ren ve Nan hemen işe koyuldular. Gerillalardan iki grup ve silahlı propaganda birliğinden de iki grup seçildi. Nan, mağaranın ağzına geldiğinde, Ba Ren'in koca bıçağını çekmiş olduğunu gördü.

«Köşeye çekil! Mağaranın ağzını önce biz tutacağız,» dedi.

«İyi, ama çatışma kızışınca fazla oyalanma, geri çekil. Biz hazır bekliyoruz.»

«Olur,» dedi Nan.

Her iki grup da mağaranın ağzına doğru ilerledi. Gruplardan birine Toy, öbürüne Nan komuta ediyordu. Toyun grubunda iki tomson ve yedi tane MK-3 elbombası, Nan'mkinde ise bir tomson, bir Mas ve sekiz bomba vardı. Her iki grup da mevzilendikten sonra Dat'ın sevinçle kendilerine doğru koştuğunu gördüler.

«Hay Tep, benim de sizinle birlikte olmama izin verdi.»

«İyi, burada kal,» dedi Nan; «kaç tane mermin var?»

«Kırk beş.»

«Herhalde keskin nişancısındır. Boşa kurşun harcamazsın.»

Dat utangaç bir tavırla gülümsedi: «Attığınızı vuruyoruz işte. Ama senin kadar iyi nişancı değilim kuşkusuz.»

«Ben Mas'ı alıyorum. Şimdiye kadar çok ender Karabina kullandım.»

«Eğer Mas'ı iyi kullanıyorsan. Karabinayı da kullanırsın. Çok daha hafiftir. Ayrıca, insan soğukkanlı olursa, bence her silahla hedefi vurabilir.»

Nan, Dat'ın gösterişsiz yüzüne baktı ve gülümseyerek sordu:

«Peki ya sen? Hep soğukkanlı olabiliyor musun?»

«Elbette.»

Cevap açık ve kesindi. Nan onun gerçeği söylediğinden hiç kuşku duymadı. Bu on sekiz yaşındaki delikanlıyı çoktandır beğeniyordu. Tam Çan'ı ziyaret etmek için bölgeye her gidişinde, Dat'ın büyük bir titizlikle olta iğnelerini ve ökseleri hazırladığına dikkat etmişti. Önderlerin silahlı muhafızlığı görevi yanında, olanakları ölçüsünde yemeklerini de zenginleştirmeye çalışırdı. Böylece Nan, orada sık sık kızarmış balık ve bir defasında da nar gibi kızartılmış bir guguk kuşu yemek fırsatını bulmuştu. Dat kendisi de öksüz olduğu için Nan'a daha çok yakınlık duyuyordu. Anası onu doğururken ölmüştü. Bir köylü kadro olan babası, 1958'deki ilk direniş hareketi sırasında, ajan Diyem tarafından öldürtülmüştü. Cesedini batıkığa atmışlardı. Onun ve ötekilerin kemikleri Ku-yen ve Su tarafından bulunmuş ve mağaraya getirilmişti. Dat'ın şimdi yalnızca ana tarafından alınışını geçkin bir büyükanası hayattaydı ve Lin Kuyn'da yaşıyordu. İki yıldan beri Tam Çan'ın yanındaydı Dat. Büyükanası bir kere torununun hasretine dayanamamış ve onu kısa bir süre görebilmek için köyünden kalkıp gelmişti.

«Dün gece Lin Kuyn'da büyükananı ziyaret ettin mi?» diye sordu Nan.

«Tabii... Çok sevindi. Kendini tutamayıp ağladı. Sonra karides salatası yapmak için birkaç tane papaya getirdi. Çok severim karides salatasını. Her zamanki gibi yine patlayıncaya kadar yedim.»

«O salatayı ben de severim.»

«Büyükanamdan sana bir dizi kurutulmuş karides getirdim.»

Nan, Dat'ın Karabinasını tuttu. «Dolu mu bu?» diye sordu.

«Evet, ama emniyette.»

•İyi, kendine uygun bir yer seç şimdi.»

«Oh, şurası çok iyi,» dedi Dat. Silahını bir kayaya dayayarak mağaranın ağzına doğrulttu ve sol gözünü yumup nişan aldı. Bu arada durmadan dudaklarının üstünde dolaşıyordu dili. Bu hareketi defalarca yineledi. «Çok güzel bir pozisyon,» dedi. Silahını kalçasına dayadı ve matarasını açarak birkaç yudum su içti. Sonra matarayı Nan'a uzatarak sordu:

«Sen de ister misin?»

Nan kemerine taktığı kendi matarasını işaret etti; «bana gerekli olan her şeyim var,» dedi. Bir an sonra yeniden konuştu:

«Olabilirdiğince az içmeye bak. Ancak daha fazla dayanamayacağın zaman içersin, anlıyor musun?»

Sonra ötekilere döndü:

«Yoldaşlar, suyunuzu idareli için. Çok az suyumuz var. Başlıca yiyeceğimiz kuru pirinç. Can sıkıntısından çöplenip durmayın sakın.»

«Ama mağarada daha beyaz pirincimiz var,» dedi Toy.

«Evet, ama topu topu birkaç kilo. Üç-dört gün ancak idare eder.»

«Ama o zamana kadar gider bunlar.»

«Pek o kadar emin olma. Bir hafta burada kalırlarsa ne yapacağız?»

Kimse sesini çıkarmadı. Herkes kendine bir yer seçti ve sessizce yerleşti. Bütün silahlar mağaranın ağzına çevrilmişti. Nan, gözlerini zorlanarak tarlaların içinden geçen yola baktı. Parlak (yapraklarında güneş ışınlarının parıldadığı) hareketsiz hindistancevizi palmyelerini ve sağa sola koşuşan ve buradan ne

olduğunu farkedenmediği bir şeyler taşıyan askerleri gördü. Kap-kacak gürültüleri, askerlerin küfürleri ve arada sırada yere düşen bir hindistancevizinin tok tok sesini işitti.

Su, Kuyen'in tuttuğu elfenerinin ışığında testileri gözden geçirdi. Genç kız, ablasının testileri eliyle yokladığını görünce, kaygıyla sordu:

«Su sızdırıyor mu?» *

«Azıcık... Sen burada kal. Ben testileri sarmak için bir naylon parçası arayacağım. Hiç olmazsa kalan sudan bir şey yitirmeyelim...»

Su, geri döndüğünde elinde büyük bir naylon örtü vardı. Dört köşe örtüyü açarken kızkardeşine, «ışığı tut!» dedi. Naylonu dikkatle inceledi ve sonra, «iyi, delik yok,» dedi. Düz bir yere naylonu serdi ve üstüne testileri yan yana dizdi. «Yazık ki, Nam No bir tanesini kırdı,» dedi. Naylon örtünün uçlarını birbirine bağladıktan sonra ayağa kalktı. «Bu iyi, şimdi de pirinç küplerine bakalım,» dedi.

İki kızkardeş, duvarları yoklayarak yan dehlizlerden birine girdiler. Birdenbire sağ taraflarından balıkthane sahibinin kısık soluğunu ve karısının çocuksu zırltısını işittiler. Kadın ayak seslerini duyunca yalvarmaya başladı:

«N'olur acıyın, biraz su verin.»

Kuyen kızkardeşinin kolunu tuttu; «duydun mu, su istiyorlar,» dedi.

«Hele biraz beklesin. Önce Hay Tep'e soralım.»

Kuyen öne doğru ilerledi ve sesini yükseltti: «Su mu istiyorsunuz? Biraz bekleyin.»

«Oh Tanrım!» diye bağırdı kadın; «siz misiniz bayan Kuyen? N'olur acıyın bize güzel kızım. Bize yardım edin, yalvarırım size.»

Kadının kendisini tanıyacağını ummamış olan Kuyen'in buna canı sıkıldı. «Yalvarmayı bırakın. Sizin için hiçbir şey yapamam. Halk mahkemesinin önüne çıktığınızda konuşursunuz,» dedi.

«Halk mahkemesi mi?» diye korkuyla bağırdı ka-

din. «Oh Tannm, öyleyse mahvolduk!» Hıçkırarak ağlamaya başladı.

«Sana çenenin tutmanızı söyledim!» diye çıkıştı kocası.

'Eskiden çok konuşan sendin. Şimdi de konuş bakalım' diye içinden geçirdi Kuyen.

Pirinç küplerine varınca, Su bir avuç pirinç alarak kokladı. «Çok iyi durumda,» dedi sevinçle. Kuyen ellerini dolu küplerin üzerinde gezdirdi ve rahatladığını hissetti.

«İki küpte yüz kilo var mıdır?» diye sordu.

Su, düşünceli düşünceli dehlizden çıkarken, «Sanmıyorum,» dedi. Sonra sordu: «Peki nasıl pişireceğiz? Suyu bunun için kullanamayız.»

«Doğru, ne yapacağız?»

«Bugünkü payını herkes cebine koydu. Yarın da kavururuz, ne dersin?»

«Evet, başka çare yok.»

Hay Tep'e durumu anlattılar. Hay Tep yalnızca gülümsedi: «Biz kendimizi tümüyle sizin güvenli ellerinize bırakıyoruz, oldu mu?» dedi; «eğer az varsa az, çok varsa çok verirsiniz. Yalnız yaralıları önde gelir, unutmayın sakın. Onlara çorba vereceksiniz.»

Su ve Kuyen, mağaranın bir köşesine ocak kurmak üzere taşlar aramaya giriştiler. Tencereler, kepler zaten hazır. Odun bile kırılmıştı. Hepsi, bir düşman saldırısına karşı önceden hazırlanmıştı. Su, çakmağını çıkardı. Odunlar alev alıncaya kadar biraz zaman geçti. Kuyen çorba doldurmak için küçük bir kepece aldı. Sonra yere oturdu ve yüzünü ellerinin içine alarak parıldayan alevleri seyre daldı. Yaralıların yanından gelen Tuy, ayaklarının ucuna basarak teyzesinin arkasına kadar geldi ve kollarını boynuna dolayıverdi. Kuyen kız tutmak için kollarını arkaya attı.

Ansızın uzun bir makineli tüfek ateşi.

«Saldırıyorlar,» dedi Kuyen ve hemen ayağa fırladı. •

«Bizimkiler niye karşılık vermiyorlar?» diye mırıldandı Su.

Tam bu anda tomsonun keskin sesini işittiler. Onunla birlikte hafif silahlar ve Karabina sesleri.

«Bunlar bizimkiler,» diye bağırdı Kuyen ve mağaranın ağzına doğru koşmaya başladı. Kızkardeşinin seslenmesine kulak asmadan Hay Tep'in grubuna kadar koştu.

«Bir grup daha oluşturacağız,» diyordu bu sırada Hay Tep; «kim benimle geliyor?»

«Ben!»

«Ben!»

Kuyen de elini kaldırdı ve bir adım öne çıktı. Ama Parti Sekreteri eliyle onu kenara itti. Kuyen gücemişti.

iki gerilla Hay Tep'in peşinden yürüdüler. Kolu-nun altında «çekirge»sini taşıyan Tu Niyep sordu:

«Benim gökgürültüsü borusu nasıl çalışıyor, bir deneyebilir miyim?»

«Öbürü nerede?»

«İçerde.»

«İkisini de getir.»

Mağara ağzına kısa bir mesafe kala, Ba Ren'in bir kayanın arkasında kıs kıs güldüğünü işittiler.

«Rahat rahat içerde beklemeniz daha iyi olur sizin için. Daha sıranız gelmedi. Biz bile şimdilik kollarımızı kavuşturup oturmaktan başka bir şey yapamıyoruz. Nan ve adamları, buraya yaklaşmak cüretini gösteren bütün pezevenklerin işini gördüler. Görmek istiyorsanız buraya gelin. Girişin önünde bir yığın uzanmış yatıyor.»

«Nerede? Nerede?»

Hepsi de görmek için acele ediyorlardı. Hay Tep kayaların arasındaki küçük bir yarıktan bakınca, hareketsiz uzanmış yatan altı düşman askerini gördü. Çoğu sırtüstü düşmüşlerdi. Silahları yanlarında yerdeydi. Düşman hâlâ mağaranın ağzını ateşe tutuyordu. Kurşunlar yerde yatan vücutların çevresinde yere çarpıyor ve ufak toz bulutları çıkartıyordu. Hindistancevizi palmyelerinin arasından sızan güneş ışınları, ince uzun, kılıç gibi gölgeler salıyordu. Mermi ısıklannın ardı arkası kesilmiyordu. İzli mermiler ölümleri miğferleri üzerinden vınlayarak geçi-

yorlardı. Ölülerin parlak ve esmer yüzlerinde tiksinti ve yas karışımı garip bir hava vardı. Kendi adamlarının mermileri öldükten sonra bile onları rahat bırakmıyordu. Arada sırada ölülerden birinin ayağına bir mermi isabet ediyor ve ayak yukarı fırlıyordu.

Hay Tep ölülerin yanlarındaki silahlara istekle baktı. Uzun namlulu siyah garand'lar, kırmızı kundaklı tomsonlar, ölülerin göğsünde yepyeni fişeklikler... Bunlar, onun ve yoldaşlarının ne zamandır bütün konuşmalarına, tartışmalarına ve hatta kimi zaman düşlerine giren silahlardı. Ve şimdi düşlerinin silahları gözlerinin önündeydi. Neredeyse elleriyle dokunabileceklerdi. Düşmanın sürekli ateşinden, bu silahlan ellerine geçirmelerini önlemeye çalıştığı anlaşıyordu. Hay Tep kurşun yağmurunun biraz dinmesini sabırla bekledi. Düşman ateşi biraz azalınca oraya doğru bir çıkış yapabilirlerdi. Fakat şu anda yapılacak bir şey yoktu. Ateş çok yoğundu. Sabının sonuna gelmiş olan Hay Tep, bir dakika sonra Ba Ren'e döndü:

«Silahları almak için bir çıkış yapmalıyız,» dedi. Ba Ren başını salladı.

İkisi birden dikkatle Nan'ın grubuna doğru ilerlediler. Kurşunlar kayalara çarpıyor ve kıvılcımlar çıkartıyordu. Sürünerek ve sıçrayarak ilerlemeye devam ettiler. Nan'ın yanına vannca Hay Tep kulağına bağırdı:

«Bu ateş altında çıkış yapma olanağı yok, değil mi?»

Nan başını silkti. Yüzü düşünceli ve heyecanlıydı. Dat sürünerek geldi ve yalvardı:

«Bırak beni, gidip alayım. Ben küçüğüm, kolay kolay isabet ettiremezler. İzin veriyorsun, değil mi? Gidiyorum, oldu mu?»

Dat yere yattı. Nan ses çıkarmaksızın kaşlarını • çattı. Dat onun suskunluğunu kabul anlamında yorumlamış ve dirseklerini yere dayayarak sürünmeye hazırlanmıştı bile. Ama Nan'ın sesi sert çıktı:

«İzin vermiyorum Dat!.. Buradan bir adım bile atmayacaksın, anlıyor müsün?»

Dat durakladı. Vikilrhisti. Gözyaşlarını tutmak

istemiş gibi dudaklarını ısırđı. «Peki,» dedi; «ama göreceksiniz bakın, gelip silahlarını geri alacaklar.»

«Ben gideceğim!» dedi tok bir ses.

Sesin sahibi Tu Niep'ti. Kırk yaşlarındaki gerilla izin falan beklemeksizin, ayağında bir kısa iç donu kalıncaya kadar soyundu. Hareketlerinden, kendinden emin ve kararlıydı. Bu işi başaracağına güveni tamdı.

•Bana bir deste ip ya da bir yumak sicim verin lütfen,» dedi.

«Ne için?»

«Silahlan bağlayacağım. Sonra siz buradan çekersiniz.»

Nan kafasını salladı: «Şimdi gitme amca,» dedi; «her an saldırabilirler.»

Tu Niep düş kinklığını gizlemedi: «Eğer saldırırlarsa silahlarını geri alacaklardır. Ve biz yine dilenci gibi kalacağız ortalıkta.»

«Hayır,» dedi Nan; «eğer saldırırlarsa onlan yine deminki gibi karşılayacağız ve hiçbir şey götürmelerine fırsat vermeyeceğiz; ne ölülerini, ne de silahlarını. Ve hemen arkasından bir çıkış yapıp ganimetimizi alacağız. Toy, Trong ve ben çıkacağız. Siz de bizi koruyacaksınız. Nasıl bulursunuz bu fikrimi?»

Hay Tep başını Salladı. Bunun en iyi yol olduğuna hepsinin akli yatmıştı.

«Elimizi çabuk tutmalıyız,» diye ekledi Nan; «ve o zamana kadar da sabırlı olun. Şimdi dinlenmenize bakın. Bırakın canlan istediğı kadar ateş etsinler. Birkaç dakikaya kadar onlan geri püskürtürüz. Ondan sonra ben dışarı fırlayacağım ve siz de çıkışı yaparsınız. Kabul mü?»

«Kabul.»

Dat, bu akla uygun planı işitince deminki üzüntüsünü unutmuştu. Tu Niep fısıldadı: «Plan iyi, ama çok çabuk tutmalıyız elimizi, arkadaşlar!»

Sabırsızlıkla düşmanın yeni saldırısını beklediler. Nan'ın planı cüretkar, ama emindi. Hepsi de hayran kalmışlardı. Hâlâ mağaraya kısa aralıklarla sık bir şekilde kurşun yağıyordu. Nan cebinden küçük ve güzel bir tütün kesesi çıkardı ve bir sigara sardı. Kuyen onu bir yıl önceki SEATO manevralarından son-

ra, sahilde bulduğu bir aydınlatma fişegi paraşütünden yapmıştı. Nan, armağanı görünce ne kadar sevdiğini anımsadı. Nişanlısı ona yan gözle bir bakış fırlatarak, «sadece tütününü koyacak hiçbir şeyi olmayan zavallı bir tiryakiye acıdım... Ama, bu daha fazla tütün içmek için bahane olsun istemedim, beyefendi!» demişti. Ne zaman keseyi çıkarsa onun bu öğüdünü anımsıyordu ve ne zaman zor bir duruma düşse bu sözler aklına geliyordu. Tutuklandığı zaman öyle olmuştu. İdam etmek üzere onu alıp götürdüklerinde, yolda bir kaçma fırsatı ararken Kuyen gözlerinin önüne gelmiş, ona seslenmiş ve kaçması için sıkıştırmıştı. Hemen hemen her tehlikeli anda, nişanlısını bir kez daha görmeden ölmeyeceğine kanaat getiriveriyordu. Ve, şimdi de, önlerindeki eylem ne kadar zor gözüktürse gözüksün, her şeyin yolunda gideceğine ve Kuyen'in temiz yüzünü ve iri siyah gözlerinin şaşkın bakışlarını yine göreceğine emindi. Yüzünü yine onun öyle hoş, buruk betel çiçeği kokan sık saçlarına gömecekti. Fakat sevdiği kız gözlerinde daha başka şeyleri de canlandırıyordu: Mango ağacının tatlı kokusunu, bambu kamışlarını altın rengine boyayan güneşin parlak ışınlarını, avokado ağaçlarının yeşil yapraklarını, ana sevecenliğinin sıcaklığını, bir çocuğun duru sesini, rüzgârda sallanan hindistancevizi palmyelerinin hışırtısını, sahile çarparak kınlan dalgaların türküsünü, mitingcilerin öfkeli sloganlarını, geceleyin renkten renge bürünen meşalelerini, hıçkık ve kahkaha seslerini; bütün bunların hepsini onda buluyordu. Kuyen yalnızca Kuyen değildi onun için. O Nan'ın gözlerinde bütün yoldaşlarının da canlı bir simgesiydi. Bu sevgi onu, her şeyi kapsayan büyük devrim davasına, sahilin bu noktasında tekrar kazandıkları yeni hayata çözülmez bağlarla bağlamıştı. Nan, bu sınıklar üzerinde kurulmuş evlere, Kmer halkından bu yiğit kardeş ve bacılara, kollarının zarif hareketleriyle su taşıyan aydınlık gülüşlü genç kadınların üzerinde her gün havada daireler çizerek uçan turnalara, her yıl, her ay daha çok bağlandığını duyuyordu. Şimdi bu resimler bütün çizgileriyle gözlerinin önündeydi ve Nan

binlerce bag ile onlara ayrılmaz bir biçimde kenetlenmişti.

Birden, hindistancevizi palmyeleri arasında öne doğru ilerleyen çelik miğferler gördü. Hemen sigara izmaritini fırlattı; tütün kesesini cebine soktu ve yavaşça seslendi: «Geliyorlar!»

Bir anda bütün gerillalar canlanıvermişlerdi. Kimisi geriniyor, kimisi dudaklarını ısınyordu. Atılmaya hazırdılar.

«Ateşe hazır mısın?» diye sordu Nan, Dat.

«Evet.»

«Bir daha söylüyorum. Bunları geri püskürtür püskürtmez Toy, Trong ve ben ilk önce dışarı fırlayacağız. Ötekiler hemen bizi izleyecekler. Tamam mı?»

Nan konuşurken gözlerini yaklaşan düşmandan ayırmıyordu. İki büküm geliyorlar ve türlü türlü silahlarla ateş ediyorlardı. İki takım kadar vardılar. Tehlikeli görünüşlü Ranger'ler en önde yürüyorlardı. Şimdi koşmaya başlamışlardı. İçlerinde, beline kadar çıplak, her tarafı nazarlık dolu ve boynunda parlak bir cisim asılı olan birini farkettiler Nan.

«Zam!» diye bağırdı Ba Ren.

'Evet o' diye düşündü Nan ve kısa bir yaylım ateşine tuttu.

Zam, mağaraya on metre kala ansızın durakladı. Sağ omuzu düşmüştü. İki adam fırlayarak kollarına girdiler ve geri çektiler. Toy, Trong ve Dat ateşe devam ediyorlardı. Gerilla kurşunlarının isabet ettiği birkaç düşman askeri bögürerek yere düştüler. Nan yeniden ateş etti. Birkaç kişi daha mağaranın ağızına yıkıldı. Ötekiler hâlâ ilerlemeye çalışıyorlardı. Toy, büyük bir MK3 elbombası çıkardı, kapsülünü çekti ve üçe kadar saydıktan sonra sürünün ortasına fırlattı. Patlama, mağaranın girişini yoğun bir dumana boğdu.

«Bir daha!» diye haykırdı Nan.

Trong'un attığı ikinci bomba doğrulmaya çalışan düşmanların tam ortasına düştü. Bu darbeye saldırmıştı. Askerler geri çekilmeye başladılar. Nan, iki askerin Zam'ı koşarak yokuş aşağı taşıdıklarını gördü. Kısa bir el ateş etti. Askerler kaçmaya de

vam ettiler. Narı öne doğru seri bir adım attı, yeniden ateş etti ve haykırdı: -

«Hücum!»

Arkasında Toy ve Trong olduğu halde mağaradan dışarı fırladı. Ba Ren, Hay Tep ve öbür gerillalar hemen arkalarından atılarak düşmanın bıraktığı silah ve cephaneyi toplamaya başladılar. Tu Niep ve Dat ölülerin üzerinden fişekliklerini ve tomson şarjörlerini çıkartmak için bir süre geciktiler. Ancak iki fişeklik ve birkaç şarjör alabilmişlerdi ki, düşman yeniden ateşe başladı. Arkadaşları onları korumak için aralıksız ateşe devam ederken, kurşun yağmuru altında sürünerek geri çekilmeye başladılar. Dat, iki fişekliği arkasından sürüyerek bir kurbağa gibi hoplaya zıplaya yukarı tırmanıyordu. Tu Niep daha yavaş, ama daha ustaca sürünüyordu. Nan,- ateş ederken gözlerini onlardan ayırmıyordu.

Mağaraya birkaç adam boyu kala Hay Tep, «daha çabuk,» diye bağırdı. Sonunda iki adam yukarı kadar çıkabildiler ve her yanları sıyrılmış, dizleri kan içinde olduğu halde kendilerini mağaraya attılar. Fişeklikleri yere atıp mağaranın duvarına yaslanan Dat'ın gözleri ısıtıldı. Soluğu kesilmiş olduğu halde yüzüne geniş bir gülümseme yayılmıştı. Göğsü kalaycı körüğü gibi inip kalkan Tu Niep oracığa çökmüş, ellerini dizlerine bırakmıştı. «Vay canına, iyi becerdik bu işi,» dedi. Eline bir tomson şarjörü alarak mermi-nin birini dışarı sürdü ve gözden geçirdi. Pırıl pırıl ışıldayan bir pirinç parçası ve ateşleme yerinde kıpkırmızı bir nokta. Mermiyi burnuna tuttu ve bağırdı:

«Oh! Canım barut kokusu! Daha yeni sandıktan çıkmış, taptaze!» Şarjörü tomsonla birlikte bir yoldasına uzattı.

«Kaç silah aldık?» diye sordu.

«Altı. Beş garand ve bir tomson,» diye bilgi verdi Ba Ren. Ona bir garand ve pırıl pırıl mermiler uzattı: «Al, bunlar senin.»

Tu Niep sevinçten titreyen ellerini silaha uzattı. Rüyadaymış gibi garand'ı bağrına bastı ve ellerini silahın kundağından dipçığıne doğru sevgiyle gezdirmeye başladı.

«Yaşamak güzel şey, değil mi?» diye sordu Ba Ren; «bugüne kadar bir 'çekirge' ile cebelleşmek zorunda kalışım unutturur artık bu sana, ne dersin?»

«Bu insanı yine hayatla barıştırır, buna inanabilirsin! Hani ne demişler; 'aslanı vurmak için inine gideceksin'. Peki, bu silah uzun zaman için mi bana veriliyor?»

«Evet, istediğin zamana kadar kullan. Merak etme, daha çok alacağız bundan.»

«Bu garand'la istediğim her şeye kavuştum artık. Şimdi ölsem bile gözüm açık gitmez.»

Nan zevkle gülümsedi ve cebindeki küçük piring topağını çıkarttı. Güneş şimdi tam tepedeydi ve iyice acıkmışlardı. Elinde bir ipe dizili kurutulmuş karidesler olduğu halde Kuyen'in yanlarına geldiğini görünce, düşmanı gözden bırakmaksızın, dünden kalmış pirinci kıtlıktan çıkmış gibi yemeye başladılar. Kuyen hepsine karideslerden dağıttı. İşini bitirince ele geçirilen silahların yanına çöktü ve ellerini üzerlerinde gezdirmeye başladı. Sonra nişanlısının yanına gitti ve heyecanını bastırmak için elini kalbinin üstüne koyarak, «seni dışarı fırlarken gördüm,» dedi.

«Kayaların arasında miydin sen?»

Kuyen başını salladı ve nişanlısının hiçbir şey olmamış gibi pirincini yiyişine baktı. Kısa bir susluktan sonra sözüne devam etti. Sesi kırılgan ve öfkeliydi:

«Kimse güvenmiyor bana. Sizinle birlikte çarpışmamı yasakladılar.»

«Dinle bak Kuyen, güven sorunu değil bu. Şimdilik bizim sana ihtiyacımız yok burada, hepsi bu. Gerktiği zaman senin de sıran gelecek. Sık dişini biraz sevgilim.»

Zam gözlerini ağır ağır açtı. Sargının altındaki sağ omuzu ağrıyordu. Etine iki tomson mermisi saplanmış, fakat ölmemişti. Çadırında yine yavaş yavaş kendine gelmiş, şimdi olanları anımsamaya çalışıyordu. Onu yaralayan Vietkong'un yüzünü kısacık bir an kayaların üstünde görebilmişti. Sanki onu bir yerden

tanıyordu. Ama nerede görmüş olduğunu çıkartamıyordu bir türlü. Şimdiye kadar öldürdüğü ya da öldüremeyip elinden kaçırdığı insanların hepsini nasıl aklında tutabilirdi ki? Her şeye karşın, bu yüzün sahibi mutlaka onun elinden kaçanlardan biri olmalıydı. Her neyse, böyle ağır bir yara alıp savaş dışı edilmesi ömründe ilk kez geliyordu başına. Kendi kendine sövüp saymaya başladı. «Ondan önce ateş etmeliydim,» dedi.

Sıhhiyecilerin başı, miyop gözlüklü genç bir su-bay, Zam'ın üzerine eğildi:

«Yaralarınız tehlikeli değil tegmenim.»

«Ciddi mi söylüyorsun?»

«Kesinlikle tehlikeli değil. Fakat iyileşinceye kadar biraz zaman geçecek.»

Zam bu nokta üzerinde fazla durmadı. Elini göğsüne götürerek, göğsündeki sırtkan şeytan kafasını okşadı ve onu koruduğu için alçak sesle teşekkür etti. Eğer bu tılsım olmasaydı kimbilir başına neler gelecekti? Ne zamandan beri ilk kez Hon Dat'a gelmiş ve nasıl bir bela ile karşılaşmıştı! Doğrusu bu hiç he sapta yoktu. Bu sabah tarlalarda karşılaştıkları dikenli tuzaklar ve şimdi de her iki saldırısının geri püskürtülmesi... Hon Dat, artık onun burada üs komutanı olduğu zamanki Hon Dat değildi. Bu tatsız sürpriz onu öfkeden deliye çevirdi. 'Ben de bunu eğer yanlarına korsam... Hepsinin teker teker beyinlerini dağıtmalıyım' diye geçirdi içinden. Sarılı yarasına bir göz attıktan sonra sıhhiyeciye sordu:

«Mağaraya başka saldırı düzenlediniz mi?»

«Hayır ağabey.»

«Peki neden?»

«Komutanın emrini bekliyoruz.»

«Allah kahretsin!» diye bağırdı Zam. Doğrularak oturdu ve dişlerini gıcırdattı. «Burada bin kişiye ve bir mağarayı ele geçiremiyoruz!.. Kendimizi domuzlar gibi kurşunlatıyoruz! Çıldırma işten değil!»

«Ama ağabey, savunma pozisyonları çok iyi.»

Zam sesini kesti. Baş sıhhiyecinin hakkı vardı. Mağarayı ele geçirmek kolay iş değildi. Bunun kanıtı da kendisinin şimdi yatakta olmasıydı.

«Bir süre önce bir helikopter birçok Amerikalı danışman getirdi,» dedi sıhhiyecî; «öyle anlaşılıyor ki, içerdekileri aç bırakıp teslim olmaya zorlamak için, mağarayı kuşatma emri verecekler. Ben demin ırmağı zehirlenme emri aldım.»

Zam şaşkınlık içinde yeniden yatağı uzandı: «Zehir mi kullanacağız?»

Sıhhiyecî 'evet' anlamında başını salladı. Zam kaygıyla sordu: «Ya biz ne içeceğiz? Ahali ne içecek? Eğer uyanılmazsa hepsi ölür.»

«Bir set kuracağız. Böylece, ırmağın yalnızca mağaraya yakın olan bölümü zehirlenecek.»

Zam başını yastığa bıraktı. Anası ve kızkardeşi aklına geldi. Bu sabah eve uğradığında, anası ona sert davranmamış, tersine çok sakın konuşmuştu. Buna çok memnun olmuştu. Birden, eve gitmesinin daha doğru olacağını düşündü. Bu çadırda kavrulup duracağına, anası ona iyileşinceye kadar bakardı.

«Ben anamın evine gitmek istiyorum,» dedi.

«Olanaksız ağabey. Durumunuz devamlı bakım gerektiriyor. Sargılarınızın değiştirilmesi gerek. Durumunuz iyileşince gidebilirsiniz.»

«Birkaç gün içinde gidebilir miyim?»

«Birkaç gün sonra kuşkusuz daha iyi olacak durumunuz.»

Zam artık konuşmadı. Öylece hareketsiz yattı kaldı. Çevresinde gürültü sürüyordu. Birlikler yemektey diler. Mağaranın çevresine iki çember çevrilmişti. Çok yakınında bir yarım çember ve köye doğru bir ikincisi. Köyde konaklamış olan askerler dört bir yana dağılmışlardı. Bayan Ba U'nun dükkanında oturan birkaç milis askeri yüksek sesle konuşuyorlardı. Büyük bir hamaratlıkla içkilerini satmaya çalışan dükkan sahibi mesleğinin tam ehliydi. Gülüyor, askerlerle keyifli keyifli gevezelik ediyor ve onlara çok saygılı davranıyordu.

•Kaç bin piaster ücret alıyorsunuz, sevgili bay-lar?»

«Kaç bin mi? Hah! Elimize bin sekiz yüz ancak geçiyor. Gördüğünüz gibi doğru dürüst yemek yemeye bile yetmiyor.»

Bayan Ba U yapmacık bir şaşkınlıkla gözlerini faltaşı gibi açtı: «Bin sekiz yüz mü dediniz? Hadi canım, şaka ediyorsunuz. Bu kadar parayla yaşanır mı hiç? Ah anladım, kuşkusuz aile zammı da alıyorsunuz.»

«Ağzımızı sulandırmayın, madam. Varı yoğu hepsi bin sekiz yüz işte.»

Şişman kadın ellerini dizlerine vurarak üzüntüyle başını salladı: «Ben de size en azından üç bin ödüyorlardır sanıyordum.»

Adamlar güldüler. Otuz beş yaşlarında, yüzü meşin rengi, dağınık saçlı bir çavuş, bardağını bir dikiye boşalttıktan sonra dudaklarını yalayarak:

«Madam, siz yanke'leri etrafa para mı saçıyorlar sanıyorsunuz?» dedi.

«Ama onların çok zengin olduğu söyleniyor.»

«Zenginler elbet. Öyle olmasaydı, bizi tutmaya güçleri mi yeterdi? Fakat, bir de bize iyi para verecek kadar aptal değiller. Aptal olan biziz.»

Adam durakladı. Parmaklarını sık saçlarının arasında dolaştırdı. Yüzünde bezgin ve alaycı bir hava vardı.

«Bağışlayın bayım, hangi bölgedensiniz siz?» diye sordu Ba U.

«Mak Kan Dung'luyum madam.»

Bayan Ba U şaşkınlığını sonsuza kadar yükseltti: «Ne dediniz? Mak Kan Dung'lu musunuz? Yani Bin Hoa'lı?»

«Evet, gittiniz mi hiç oraya?»

«Gitmez olur muyum hiç? Savaştan önce balık tuzlamak için sık sık giderdim.» Kendinden geçmişcesine sürdürdü: «Ne şahane yerdir orası! Sular yükseldiği zaman ırmaklarda balıklar karınca gibi kaynaşır. Herkes istediği çeşidi istediği kadar tutabilir. Ya o pirinç bolluğu!»

Çavuş iri iri açtığı gözlerini Bayan Ba U'ya dikmişti: «Ne rastlantı! Siz benim memleketimi gerçekten de çok iyi tanıyorsunuz, madam.»

«Elbette tanıyorum. Ayrıca buraya pek uzak düşmez.»

Allanın kimbilir hangi ıssız köşesindeki Kmerce

isimli Mak Kan Dung köyü üzerine bu söyleşi, öteki askerleri pek sarmamıştı. İçkilerini içtikten sonra parasını ödediler ve ayaklarını sürüyerek isteksizce kamplarına doğru yola koyuldular. Dükkan da yalnızca esmer yüzlü çavuş kalmıştı. Gözleri kan çanağına dönmüştü. Küçük dükkanın orta yerindeki tahta sıraya çökmüş, biraz sıkılganca gülümsüyordu. Elinin beceriksiz bir hareketiyle bıyıklarından süzülen içkiyi sildi.

«Bir bardak daha ister misiniz, bayım?»

Adam bardağı iki eliyle tutarak Ba U'ya uzattı: «Evet, bir bardak daha doldurun lütfen,» dedi.

Kadın bardağı doldurarak adama verdi: «Köyde ne iş yapardınız?» diye sordu.

«Pirinç ekerdim. Ayrıca sular yükseldiği zaman balık da tutardım.»

«Ne zamandan beri askersiniz?»

«İki yıl oldu.»

Dükkan sahibi eliyle hafifçe çavuşun koluna dokundu: «Bir dakikacık bekleyin de size bir mürekkep balığı kızartayım. İçkinin yanında iyi gider.»

Adamın karşılığını beklemeden tezgahın üzerinde asılı mürekkep balıklarından birini seçti ve hantal adımlarla mutfığa doğru yürüdü. Adam duygulanmıştı. Bardağını masaya bıraktı ve bekledi. Balığın güzel kokusu burnuna gelince, havayı kokladı, «Imm, enfes kokuyor,» dedi.

Bayan Ba U elinde bir tabakla geri döndü. Tabakın içinde mürekkep balığının yanında ufacık bir kase daha vardı. Kaseyi gösterdi: «Sirke ye kırmızı biber,» dedi; «buyurun, afiyet olsun bayım.»

«Teşekkür ederim...»

Çavuş mürekkep balığını aldı. Kollarını koparak sirkeye bandı ve yavaşça ağzına soktu. Dükkan sahibi ellerini dizine koymuş, tahta sıranın ucunda oturuyor, adamın yiyip içmesini seyrediyordu. Sonra ansızın sordu:

«Niçin köyünüzde kalıp toprağınızı işlemediniz? Bu iş kuşkusuz askerlik yaşantısı kadar zahmetli de değildir.»

Çavuş bardağını bıraktı ve kafasını kaşıdı. «Ap-

talın biriydim ben,» diye içini boşalttı, «hem de aptalın en alası. Ama yalnız ben mi?»

«Daha başkaları da var mı burada sizin köynüzden?»

«Dört beş kişi. Hepsi Mak Kan Dung'tan değil, ama o çevreden... Vin Han'dan, Nang Gu'dan...»

«Bağışlayın, adınızı ve aile durumunuzu sormayı unuttum?»

«Adım Ko, madam ve ailenin dokuzuncu çocuğuyum.»

Bayan Ba U başını salladı ve sonra biraz korkulu bir sesle:

«Bugün mağarada korkunç bir çarpışma oldu. Ne müthiş gürültüydü o?» dedi.

«Evet, Ranger'ler saldırıyorlar. Ama bütün saldırılan püskürtüldü. Böyle mücadele edebildiklerine göre epeyce kalabalık olmalılar yukardakiler. Daha şimdiden yirmi ölü verdik.»

«Köydeki bütün hamaklara el koydular.»

«Yaralılan taşıyacaklar.»

Adam, elinde bardağıyla öne doğru eğildi ve sesini alçalttı: «Söyler misiniz bana, madam? Yukanda kaç kişi olduğunu biliyor musunuz?»

«Ben nereden bileyim, bayım?»

Çavuş bardağını bıraktı ve kederli bir sesle konuştu:

«Siz bilmezseniz, kim bilecek, madam? Eğer bana söylerseniz, dikkatli olurum. Birazdan hiç yolu yok bize de sıra gelecek. Durum umutsuz. Mağaradakiler her şeyi göze almış görünüyorlar.»

Bayan Ba U, adamın dizine hafifçe vurdu:

«Ne yapınlar istiyorsunuz ki? Birisi bıçağı gırtlığınıza dayamış ve siz de ölmek istemiyorsunuz; ne yapardınız, soruyorum size? Ya düşmanın elinden bıçağı kapacaksınız, ya da gırtlığına sarılacaksınız. Eğer parmağınızı bile kıpırdatmadan beklerseniz, sonunuz geldi demektir. Yoksa haksız mıyım? Mağaradakilerin durumu aynı bu işte.»

«Evet, bir solucan bile üstüne basılınca tepki gösterir.»

Bir sessizlik oldu. Sonra adam yeniden konuştu:

«Doğrusunu isterseniz onlarla kapışmaya hiç de iş tekli değilim. Bütün istediğim, memleketime dönün tarlamı işlemek, balık ve yılanbalıkları tutmak. Hov Dong kanalını biliyorsunuz, değil mi? Zavallı karım orada çocuklarımızın rızkını çıkarmak için çuval örüyor.»

«Gördünüz mü? Gördünüz mü?» diye bağırdı Bayan Ba U; «Her zaman bütün kahrını kadınlar çeker zaten. Ailenizi nasıl bırakabildiniz? Taştan mı sizin yüreğiniz?»

«Değil! Değil! Dinleyin beni madam! Bu dert beni öldürecek,» dedi adam ve havasızlıktan boğulur gibi ceketinin yakasını açtı. Sonra ayağa kalktı ve ağır adımlarla dışarı çıktı. Bir direğe yaslanarak Mekong Irmağı kıyılarını seyre daldı. Açık kahverengi pirinç tarlaları, önünde göz alabildiğine uzanıyordu. Uzaklarda Ba Te Dağının yüksek zirvesini gördü. Sonra yavaşça dükkana girdi. Makineli tabancasını omuzuna attı ve cebindeki birkaç piaster'i çıkararak kadına sordu:

«Borcumuz ne kadar madam?»

Bayan Ba U kafasını silkti: «Borcunuz yok. Önem-siz bir şeydi zaten.»

Adam kekeledi: «Hayır, hayır... bunu kabul edemem...»

«Siz benim köylüm sayılırsınız,» dedi kadın.

«Peki öyleyse, çok teşekkür ederim. İyi kadın... Öyleyse, iyi geceler...»

Çavuş Ko kampa dönerken, kendi doğduğu yerleri bu kadar iyi tanıyan bu altın kalpli şişman kadına karşı içinde sıcak bir duygu taşıyordu. Allah kahretsin! Sanki ona niye balık mevsimini, ekili P¹ rinç tarlalarını anımsatmıştı bu kadın? Heyecanı hâlâ dinmemişti. Ürünün kaldırılmasına yardım etmek için manda arabası kullandığı zamanlar geldi aklına. Boş tarlalarda hızla sürerdi arabasını. Bazı tarlalarda köylüler akşam yemeği için ateş yakarlardı. Taze p¹ rinç ve kızarmış balık kokusu... Sapların arasında kalmış pirinçleri ayıklayan, balık tutan, arabasının ardından koşup binmek için yalvaran çocuklar... N iş açıcı bir görünümdü bu? Hasat zamanından son

göllerde balık tutmak... Akşam karanlığındaki bu
ilişma saatlerine ne büyük bir özlem duyuyordu
Çımdü Bol bir yemekten sonra çalılardan bir ateş ya-
karlar ve pirinç başağı demetlerini ateşin çevresine
dağıtırlardı. Sonra bu başakların üzerinden manda-
ların çektiği dövenle geçerek harman ederlerdi. Bir
kenarda kadın ve kız grupları pirinci savururlar,
arada şakrak kakhahalar atarlardı. Sonra ay yükse-
lirdi. O hiç dinlenmeden çalışır, oradaki kızlarla şa-
kalaşır, onları alaya alırdı. O zamanlar esmer ve ya-
kışıklı bir Kmer delikanlısıydı. Ama düzenli bir hayat
sürer ve iyi çalışırdı. Hasattan sonra üstüne güzel bir
beyaz pijama elbise giyer ve iyi taranmış saçlarıyla
elinde bir şekerkamışı olduğu halde, demir köprü ci-
varında gezmeye çıkardı. Mutlu bir yaşantısı vardı.
Pek sıkıntı çekmemişti. İlk direnme savaşı sırasında
Fransızlara karşı savaşmak için gerillalara katılmış-
tı. Barış olunca evlendi. Daha sonra kumara merak
salmış ve gitgide pirinç tarlalarından uzaklaşmıştı.
Sonunda, kukla hükümetin yerel kır milisine katıl-
mak için, karısını ve çocuklarını, oltalarını ve tuzak-
larını terketti. Oradan, savaş birliklerine geçmesi gün
meselesi oldu. Önce kendi vilayeti Long Zuyen'de cep-
heye sokuldu. Daha sonra Raç Gia'ya gönderildi. İler-
leyen yaşına karşın çavuşluktan yukarı çıkamadı.
Çünkü birçoklarının tersine, insan öldürmeyi becere-
miyordu. Köylü kökenli oluşu, onu bu konuda fazla
gayretkeş olmakta alıkoyuyordu. Seferler ve temizle-
me hareketleri sırasında, başkaları pirinç fidelerini
ezip geçerlerdi. O, kendisi de eskiden pirinç ektiği için
bundan hep sakınırdı. Mandaları nişan tahtası olarak
kullanmaya da bir türlü gönlü razı olmazdı. Bu Hon
Dat seferinde hiç savaşmaya gönlü olmayanlardan bi-
ri de oydu. Buraya hareket ederlerken kafasında tek
bir düşünce vardı: Olabildiğince çabuk geri dönmek,
vimdi, yarım gün içinde öldürülenlerin ve yaralanan-
ların otuzu geçtiğini görünce, cesaretini iyice yitirdi.
Gerillaları tanırdı. Kendisi de köyünü savunmak du-
rumunda olsaydı, aynı onlar gibi, üstüne basan her
canlıyı delip geçen sıırıkları sivriltilmesini, dikenli tu-
zaklar kurmasını bilirdi elbet. Onu savaşmaya zor-

iayan düşmandı. Ama Çavuş Ko ile düşman «Viet-kong» arasındaki uzaklık hiç de öyle sanıldığı kadar büyük değildi. Onlara ateş etmeye bir türlü eli varmıyordu. Parmakları tetikte hep bocalayıp duruyordu. Gerillaların da ne kadar kendisine benzediklerini görüyordu. Kendisinin onlardan farkı neydi ki? Çoğunluğu köylüydü ve nasıl balık tutulacağını, toprağın nasıl işleneceğini onlar da biliyorlardı.

Harekatın daha da uzatılacağını işitince can korkusuna kapılmıştı. Bayan Ba U'nun dükkanından kampa kadar bütün yol boyunca köyünü düşündü. Dükkanlı kadının laf arasında söylediği, «köyünüz buraya çok uzak düşmez,» sözü, kafasında giderek cüretkâr bir plana dönüşüyordu.

Akşam yaklaşmış, fakat hâlâ yeni bir çarpışma olmamıştı. Sabahki yoğun ateş kesilmişti. Yalnızca, arada sırada tarlalardaki mandalara ateş eden askerlerin tek-tük silah sesleri işitiliyordu. Zavallı hayvanlar, vuruldukça yürekler acısı bir şekilde böğürüyorlar ve böğürtülerini bütün Hon Dat işitiyordu.

Sık yapraklar arasından güneş ışınları süzülüyordu. Uzakta, yedi dağ kütesinin koyuluğunda, balıkçıl kuşlarının beyaz kanatları belirdi. Kuşlar, bütün gün yiyecek aradıktan sonra, her akşam bu saatlerde Hon Dat'a dönerlerdi. Kimsenin anımsayamadığı uzun zamanlardan beri, geceleri hep mango ağaçlarının tepelerinde yaptıkları yuvalarında geçirirlerdi. Balıkçıların V şeklindeki kanatları giderek daha iyi seçilmeye başladılar. Yorgun kanat çırpışlarıyla ilerleyen kuşlar, dağlar arkalarında mor renge bürününce, tek tek sayılabilirlerdi. Ama bu akşam mango ağaçlarına henüz konmuşlardı ki, büyük bir telaşa yine havalandılar. Çünkü askerler aşağıdan ateş ediyorlardı. Birkaç tanesi vurularak düştü. Öbürleri bir süre yükseklerde daireler çizerek süzöldüler. Sonra yenik ve şaşkın, Hon Me yönüne doğru uçtular.

Merdivenlerde duran Sao Ana, "balıkçıların yuvalarından nasıl kovalandığını gördü ve çok acıdı. Bir basamağa oturarak ağaçların arkasında kalan ma-

garaya doğru baktı. İçi kaygıyla dolmuştu. Sabahın erken ^{saat}inden beri ne yaptığını bilmez bir halde, evinin içinde bir oraya bir buraya dönüp duruyordu. kızları Su ve Kuyen'in mağaraya gitmelerinde o kadar merak edecek bir şey yoktu. Ama ya küçük Tuy?.. Zam, Hon Dat'a gelir gelmez, ona uğramış ve sormuştu:

«Kızların nerede?»

«Korktular ve kaçtılar. Nereye gittiklerini bilmiyorum.»

«Şuna sen mağaraya kaçtılar desene, kart köpek! Sana hemen söyleyeyim: Geçen seferki gibi geri dönmeyeceğiz bu sefer. Burada bir üs kuracağız ve onların hepsinin kellesini uçuracağız. Aptalca bir iş bu... mağaraya kaçmak! Şimdi o mağaraya saldıracağız hepsinin teker teker karınlarını yaracağız. Göreceksin sen»

Bu tehditlerden sonra Zam adamlarını alıp gitti. Az sonra, gemilerin ağır topları Hon Dat Dağını ateşe tutmaya başladılar. Köyde evler sarsıldı. Tpp ateşinden sonra mağara yakınlarından şiddetli silah sesleri işitmeye başlandı. Sao Ana damların üzerinden mağarayı görebilmek için bir merdivene tırmandı. Mağaranın çevresindeki ağaçlar top ateşinden darmadağın olmuşlardı. Mango ve tarçın elması ağaçlarının yaprakları yağmur gibi yere dökülüyordu. Sonra mağarayı savunanların silah seslerini ve elbombalarının patlayışını işitti Sao Ana.

Bu sırada Hay Tep'in karısı geldi. «Sao Ana! Sao Ana! Neredesin?» diye bağırdı. İhtiyar kadını «göremeyince hışımla eve daldı ve sesinin var gücüyle bağırmaaya başladı.

«Buradayım, buradayım,» dedi Sao Ana, merdivenin üstünden.

^{H a y} Tep'in karısı yukarı baktı: «Hay Allah! Ne ariyorsun orada? Bir şey görebiliyor musun bari?»
^{Hic'} ^{Kir il} ^{m i s} dallardan başka hiçbir şey görünmüyor
^{Sao} ^{A n a} merdivenlerden indi. Hay Tep'in karısının elini tuttu ve kesik kesik konuştu: «Mağaraya sal-

diriıyorlar. Allahım, ne yapacaklar şimdi?.. Korkud öleceğim. Fazla silahları da yok ellerinde.»

Hay Tep'in karısı bebeğini tahta sıranın üstün yatırdı ve dışarı kulak verdi: «İşitıyor musun? Niy⁶ Öyle böğürüyorlar bu askerler?»

Sao Ana elini kulağına koyduğu halde, askerlerin uzak seslerini işitemedi.

«Üzölme,» dedi Hay Tep'in karısı, alçak sesle- «kocam, düşmanın kolay kolay mağaraya giremeyeceğini söyledi.»

«Hemen giremezler elbet. Ama, ya uzun süre kuşatırlarsa ne olacak? Ne yiyecekler içerdikiler?»

«Merak etme, pirinçleri var.»

Sao Ana sustu ve bir parça betel hazırladı. Sonra beteli ağzına atarak devam etti: «Peki, pirinç pişirmek için suyu nereden bulacaklar, söyler misin bana? Çiğ mi yiyecekler?»

Hay Tep'in karısı kaşlarını çatı. Irmağa nöbetçi koyduklarını biliyordu: «Adamlarımız bir yolunu bulacaklardır elbet. Hiç değilse kavurmasını akıl ederler.»

Hay Tep'in karısı gittikten sonra, Sao Ana yine üzüntüden kendi kendini yemeye başladı. 'Şimdi Tam Çan burada olsaydı' diye düşündü. Tam Çan iki gece Hay Tep'in evinde saklandığı halde kimsenin haberi olmamıştı. Sao Ana'nın bile. İhtiyar kadın domuzlara yem verdi. Dalgın hareketlerle yemliğı doldururken, akli hep mağaradaki çocuklarındaydı. Ona yakın olan bütün insanlar ansızın kopartılıp alınmıştı yanından. Hepsi o ulaşılma mağaradaydılar şimdi. Hayatının biricik anlamı, onun için kızları ve özellik^e torunuydu. İleride damadı olacak olan Nan ve ötekileri de kendi ailesinden gibi görüyordu. Şimdi hep» tehlikedeydiler. O burada umutsuzluk içinde beklerken, onlar da orada ölüm-kalım savaşındaydılar. Alara alışık. Ama şimdi her zamankinden çok kork^{K^P} üzülyordu. Çünkü bütün dertlerin aynı zamanda ^ dört bir yanından böylesine yüklendiğı hiç olmamış •

Gece oldu. Sao Ana karanlıkta el yordamıyla- ya mak için lambayı aradı. Işık, odanın boşluğunu da da belirginleştirdi. Hareketsiz oturmaya daha ıa

amayarak ayağa kalktı ve üç tane tütsü çubuk-
daya I ktı Kocasının anısına yaptırdıkları ev tapına-
^ U ya önünde ellerini birleştirerek dua etti: «Koca-
^ "" ruhu! Kızlarımızı ve küçük Tuy'u koru! Onları
hûtün tehlikelerden sakın...» Birkaç kez eğildikten
ra çubukları yine tütsü kabına koydu. Ansızın dı-
şarında bir megafon sesi işitti. Ayağa fırladı ve ka-
pıya koştu.

«Ahaliye bildiriyoruz,» diye bir ses çınladı mega-
fonda; «Vietnam Cumhuriyet ordusu. Hon Dat aha-
lisine, bugün meydana gelen birkaç çarpışma sonun-
da, birçok komünist eşkiyanın öldürüldüğünü bildi-
rir. Hayatta kalanlar mağaraya gizlendiler ve teslim
olmayı reddediyorlar. Ordu, girişeceği eylemlerle
bunların yok edilmesine devam edecektir. Yarın sa-
bah saat dokuzdan itibaren ırmağa yaklaşmak kesin-
likle yasaktır. Ahalinin dikkatini çekeriz!»

«İrmağa yaklaşmak yasak!» diye düşündü Sao
Ana. «Yine ne planlar kuruyorlar acaba? Birçok ada-
mımızı öldürmüşler. Yalan söylüyorlar. Onlar mağa-
raya çekilirlerken yalnız iki yaralı gördük; Tam ve
küçük Be. Yoksa daha mı fazlaydı?»

Megafondaki ses konuşmaya devam ediyordu. So-
nunda sustu ve Sao Ana sokakta ince bir uluma işit-
ti. Lambayı alarak kapıya gidince, sevinçle kuyruğu-
nu sallayarak merdivenlerden yukarı sıçrayan, kü-
çük siyah bir köpeğe rastladı. Onu bir karaltı izliyor-
du. Tu Rau'nun küçük oğluydu bu.

«Sen misin Ut?»

«Evet, büyükana.»

Çocuğun sırtında uzun kollu siyah bir ceket var-
dı. Uçlarını pantolonunun içine sokmuştu. Merdiven-
eri soluyarak ikişer ikişer çıktı: «Babam, sen yalnız
ouğun içi_n Du gece sen de kalmamı söyledi.»

"Aman ne iyi. Niye öyle soluk soluğasın? Sahil-
in buraya koştun mu?»

«Evet.»

kah ^ n Ü Ç yas ma Söre çok güçlü kuvvetli olan Ut'un
^ nverengi bir cildi vardı. Saçları kısa kesilmişti. Öne
ver^{* il} Ç il ul i al n i r o n a neşeli ve kararlı bir görünüş

!yordu. Bir dakika bile yerinde duramazdı. Şimdi

de hemen sincap gibi odanın dört bir yanını karıştır-maya başladı. Siyah köpeğini yanına çağırdı. Bir an köpeğiyle oynadıktan sonra, kendini uzunlamasına tahta sıranın üstüne attı. Sonra yine doğrulup oturdu ve Sao Ana'ya tencerede daha pirinç olup olmadığını sordu.

«Bu akşam yemek yemedin mi?»

«Yedim, ama çok erkendi.»

«Gel öyleyse,» dedi ve lambayı aldı Sao Ana.

Çocuk ayağa kalktı ve peşinden mutfığa gitti. İhtiyar kadın pirinç tenceresini ortaya koydu ve başka bir tencereden de balık çıkardı. Ut bir tabağa pirinç doldurarak büyük bir iştahla yemeye başladı.

«Ben henüz hiçbir şey yemedim,» dedi Sao Ana; «baban buradaydı. Ağabeyinin yaralandığını işitince çok telaşlandı, ama bir şey demedi.»

«Savaşta her şeyi göze almalı dedi bana.»

«Peki sen korkuyor musun?»

«Neden korkacaktım? Hiç korkmuyorum? Bana kalsa, bu askerlerin hepsini birer elbombasıyla öldürürdüm.»

Sao Ana gülmekten kendini alamadı: «Ama sana kimse elbombası vermez.»

Ut itiraz etmek için ağzını açtı. Ama sonra susmayı ve yemeğine devam etmeyi daha uygun buldu. Pirincini bitirir bitirmez yeniden doldurmak üzere tabağını tencereye daldırdı.

«Ut! Büyük çubuklar ne güne duruyor?»

«Böyle daha çabuk oluyor.» diye gülerek cevap verdi Ut.. «Büyük çubuklarla dolduruncaya kadar ben bu tabağı bitiririm.»

«Sen adam olmazsın,» dedi Sao Ana. «Çenen de aynı babanın çenesi. Hatta oburluğun da aynı.»

Ut sesini çıkarmadı. Ayağa kalkmadan önce üç tabağın daha hakkından geldi. Dışarı çıktı. Testiden lıkr lıkr su içti ve dolu karnını ovuşturarak odaya girdi. Tahta sıraya oturdu. Kısa bir süre ayaklarını sallayıp durdu. Sonra geriye kaydıldı.

«Sen öbür odada uyu, Sao Nine. Bu tahta sırayı bana bırak, olmaz mı?»

«Nasıl istersen.»

ihhtiyar kadın çocuğa bir örtü attı. Ut örtüyü açtı ve kafasından ayaklarına kadar rtnd. Sao Ana betel'ini çiğneyerek bir süre daha odada kaldı.

«Acaba Tuy mağarada nasıl uyuyor? Gece de saldıırlar diye korkuyorum.»

rtnn altından Ut'un boğuk sesi geldi:

«Bu gece, olanaksız.»

«Nereden bildin Sen her Şeyi bildiğini sanıyor-sun galiba, ha?»

«Ama doğru söylüyorum. Keşke Tuy'un yerinde ben olsaydım. Mağarada yatmak herhalde çok hoş olur. Yalnız...»

«Yalnız ne?»

«Yalnız, mağarada düşmanın öldürdüğü adamlarımızın kemikleri var. Ruhları beni kovalarlarsa diye korkuyorum.»

«Saçma sapan konuşma!» diye tersledi Sao Ana. «Bizim için canlarını veren insanların işleri kalmadı da, seni mi korkutacaklar? Bir daha böyle aptalca laflar etme, anlıyor musun?»

Kadının azarlaması üzerine ocuk sustu. Sao Ana bir süre daha betel'ini iğnedikten sonra, kapıyı srglemeye gitti. Lambayı söndürdü ve yatağa uzandı. Ama Ut kafasını örtünün altından çıkartarak sordu:

«Kapıyı srgledin mi?»

«Evet.»

Ut örtüyü başına çekti yine. Ama huzursuzluk içinde sağa sola dönüp duruyordu. Sao Ana ocuğun bu durumuna ŐaŐtı. Niye deminden beri bir o yanına, bir bu yanma dönüp duruyordu? Niye kapının srglenip Őrglenmedięini merak ediyordu? Oysa başka zaman, yatağa girer girmez horlamaya başlardı.

'Fazla yemekten olacak', diye düşündü ve daha fazla bunun üzerinde durmadı. Gndzk korkulan yine geri gelmişti. Düşüncelerini bir türlü mağaradan ayıramıyordu. Sevdiklerine yardım etmek, kalbini ve hayatını ezmekle tehdit eden mengeneyi kırıp parçalamak için bir Şeyler yapması gerektiğini düşündü.

Ut ise hâlâ uyuyamamıŐtı. Onun derdi başkaydı. Şimdi ona ait olan gıcır gıcır MK3 elbombasını düşünüyordu.. Az önce neredeyse sırrını Sao Ana'ya a-

mak üzereydi. Neyse ki tam zamanında frenleyebilmişti kendini. Bu sırrı her önüne çıkanla paylaşacak değildi ya! Caddedeki her çatırtı, ay ışığına karşı havlayan her köpek onu korkutuyordu. Her an sıçramaya hazır durumdaydı. Dışarıda] kabarılmış ayakkabıların ilk gıcirtısını iştir iştirmez arka kapıdan kaçacaktı. Gerçi ev, direkler üstüne kurulduğundan oldukça yüksekti. Ama atlayamayacağı kadar da yüksek sayılmazdı. Niye bu kadar korkuyordu? Niye en ufak bir gürültüde kaçmayı düşünüyordu? Bunun nedenini yalnız o biliyordu.

Öğleden sonra çok erken yemek yemişti. Babası,- «bu gece Sao Ana'da uyu. Kadın evde yalnız,» demişti. Kabul etti ve köpeğini alarak hemen kayıkla yola koyuldu. Hindistancevizi koruluğu sahiline yaklaştığı zaman orada oturmakta olan birkaç asker gördüler.

«Hey, hele buraya gel!» diye çağırdılar.

«Ne istiyorsunuz?»

«Palmiyelere tırmanabilir misin?»

Ağaca tırmanmak onun için işten bile olmadığı halde, önce 'hayır' demek istedi. Fakat sonra gözleri askerlerin oturduğu örtünün üzerindeki fişekliklere ve elbombalarına ilişti. Askerlerle bozuşmamak için fikrini değiştirdi.

«Elbette.» diye karşılık verdi; «hindistancevizi mi istiyorsunuz, baylar?»

«Evet, hadi bizim için tırmaniver delikanlı.»

«Geliyorum.»

Ağacın tepesine bir sincap ustalığıyla, rüzgar gibi tırmandı. Askerler ustalığına hayran kalmışlardı. Hindistancevizlerinin saplarını kırarak, pat pat aşağıya attı. Her asker için birer tane attıktan sonra aşağı indi. Askerler ona da bir tane vermek istediler, ama kabul etmedi.

«Ben her gün yiyorum,» dedi.

Askerler cevizleri bıçaklarıyla açmaya çalıştılar. Beceremedikleri için, Ut onlara nasıl yapacaklarını gösterdi. Cevizleri ustalıkla kırdı ve uzun süre hayranlıkla bıçağı seyretti. Sonra öne doğru eğilerek, bıçağı bir kemerin ucuna takılı kılıfına soktu. Askerler hindistancevizi sütüyle karınlarını şişirdikten sonra,

sırtüstü uzanarak çok sevdikleri 'Vong Co' türküsünü söylemeye başladılar. Ut'un yüzünde türküden sanki çok duygulanmış gibi bir hava belirdi.

«Siz söyleyin, ben de size eşlik edeyim,» dedi; «ağzımla çalgı çalabilirim ben. Olur mu baylar?»

«Kim öğretti sana bunu?»

«Hiç kimse. Kendi kendime öğrendim.»

«Haydi oradan palavracı! Birisi öğretmiştir mutlaka.»

«İyi öyleyse. İhtiyar Tu Don'dan öğrendim.»

Sonra ağzıyla birkaç ses çıkardı.

«Hiç de fena değil. Sen bir dâhisin dostum.»

Ut kendini övgülere kaptırmadı. Askerler ondan çok hoşlanmışlar, yanlarından ayırmak istemiyorlardı. Ut'un gözü ise uzun zamandır elbombalarından birindeydi. Bomba kemerlerden birine takılıydı. Yeni ahbablarına, Hon Dat'la Hon Kue arasında sık sık su yüzünde gözüken iki dev deniz yılanının öyküsünü anlattı. Askerler, kendi gözüyle görüp görmediğini sordular.

«Bir tanesini gördüm,» dedi; «zaten şimdi yalnız bir tane kaldı. İki tane oldukları zaman, sık sık kayıkları devirir ve adamları yerlerdi. Babamın anlattığına göre, bir zamanlar Tao 1 adında yiğit bir adam varmış. Günün birinde karısıyla birlikte kayığa binerek Hon Tre'ye doğru yelken açmış. Kadın dümene geçmiş ve adam da eline bir bambu kargı almış ve kayığın pruvasında beklemeye başlamış. Deniz yılanları suyun yüzüne çıkınca, önce hiç kımıldamamış. Erkek yılan kafasını kaldıncaya kadar beklemiş ve sonra kafasına öyle bir darbe indirmiş ki, yılanın omurgası kırılmış. Onun için şimdi dişi yılan yalnız kaldı. O da tek başına kayıklara saldırmaya cesaret edemiyor.»

Ut, öyküsünü bitirdiğinde gece olmuştu. Daha fazla zaman yitirmemek için denizi gösterdi ve şöyle dedi:

«Dişi yılan hâlâ sık sık açıkta gözüdür.»

Askerler denize bakarlarken, şimşek gibi bir hareketle, ne zamandır göz koyduğu elbombasını kaptı. Kaşla göz arasında bomba koinundaydı. Ayağa kalk-

tı ve dalkavukça bir tavırla; «artık gitmem gerek, sayın baylar. Allahaismarladık,» dedi.

«Yine gel, olmaz mı?» dedi askerler.

«Daha çok kalacak mısınız burada?»

«Evet,» diye cevap verdiler. «Mağaradaki Vietkong'ların hesabını görünceye kadar.»

Ut, peşinde köpeği olduğu halde ağır adımlarla oradan uzaklaştı. Fakat askerler gözden kaybolur kaybolmaz, tabanları yağladı; ayaklarının bütün gücüyle koşmaya başladı. Sao Ana'nın evine yaklaşıncı bir avokado koruluğuna girdi ve yeri kazarak elbom-basını gömdü. Yapraklarla kamufle ettikten sonra, gizli bir işaret koydu ve Sao Ana'nın evine koştu.

Ut, korku içinde elbombasını düşünürken, mağaradaki kardeşinin durumu kötüydü. Yaralı çocuk bütün cesaretine karşın, akşama doğru inlemeye ve ikide bir su istemeye başlamıştı. Nam No'nun yerine geçen Kuyen, arada sırada birkaç damla çorbayla ancak çocuğun dudaklarını ıslatmaya cesaret edebiliyordu.

«Kuyen Abla, susuzluktan ölüyorum. Niçin su vermiyorsun bana?» diye zayıf bir sesle sordu Be.

Genç kız, yanan mumu yukarı kaldırdı ve Be'yi yatıştırmaya çalıştı: «Sen yaralısın Be. Su içmemen gerek. Yalnız bir parça çorba verebilirim sana. Durumun düzeldikten sonra istediğin kadar su içebilirsin.»

«Hayır, ben şimdi içmek istiyorum. Yalnız bir yudum, n'olur?»

Kuyen başını çevirdi ve dudaklarını ısırıldı. Be yine dargın bir sesle sürdürdü:

«Niye bu kadar zalimsin, Kuyen Abla? Sevmiyor musun beni artık?»

Genç kız gözyaşlarını tutamıyordu. Mumu eğerek bir taşın üzerine birkaç damla damlattı ve yapıştırdı. Sonra ağlamamak için kendini zorlayarak Tam'ın yanına gitti.

«Tam,» dedi hıçkırarak; «Be mutlaka su içmek istiyor. Ne yapacağız?»

«Olanaksız. Biliyorsun, kesinlikle su içmeyecek.»

«Ama ne söylesem dinlemiyor. Artık onu sevmeyi öğüdüyor.»

Tam sustu, «öyle sanıyorum ki, kolunu bu durumda bırakamayız,» dedi sonunda. «Ben buna benzer durumlar gördüm. Bir şey yapılmazsa çok tehlikeli olabilir. Bence kolunu kesmemiz gerek. Zaten kol diye bir şey kalmamış, et ve kemik parçalarından ibaret.»

«Aman Yarabbi!» dedi Kuyen korkuyla.

«Bir karar vermeliyiz. Bu onun iyiliği, için. Şimdi sözümü dinle ve arkadaşlarla konuş. Benim ne düşündüğümü de söyle onlara.»

«Acıya dayanamaz diye korkuyorum.»

Be'nin yattığı yerden seslendiğini işittiler: «Git söyle ablal Kesilmesi gerekiyorsa kessinler, korkmuyorum. Tam Amcanın hakkı var. Kesildikten sonra mutlaka daha iyi olacak durumum.»

Konuştuklarının hepsini işitmişti çocuk. Kuyen, Be'nin kolunun kesilmesine bu kadar istekli oluşuna şaşıtı. Ama gidip söyleyemiyordu bir türlü... Donmuş gibi olduğu yerde kalakalmıştı. Ayakları ona itaat etmiyordu. Ameliyatın nasıl olacağını gözlerinin önüne getirdikçe, yüreği duracakmış gibi oluyordu. Be'yi öz kardeşi gibi severdi. Be'nin anası, bir gün ormandaki savaşıtlara yiyecek taşıırken yakalanmış ve kukla canavarlar tarafından karnı yarılıp barsakları dışarı çıkartılmıştı. Be, o zamandan beri babası ve küçük kardeşi Ut'la birlikte yalnız yaşamaktaydı. Ta Rau yeniden evlenmek istememişti. Bu yüzden, kadınsız kalan balıkçı kulübesi bir hayli perişan olmuştu. Bunun için herkes Tu Rau ve çocuklarına acırdı. Kuyen ve kızkardeşi Su, kimi zaman kayıkla karşıya geçip, balıkçının evini temizler, mutfağına çeki düzen verir, elbiselerinin yırtıklarını, söküklerini dikerlerdi. Tu Rau ise karşılık olarak Sao Ana'ya birkaç iri karides ya da bir balık yollardı. Su ve Kuyen, Be ve Ut'u çok severler ve onlar tarafından da çok sevilirlerdi. Çocuklar, iki kızkardeşin her zaman sözünü dinler, ne söyleseler çabucak yerine getirirlerdi. Be; gerillaya girmesi için yardımcı olsun diye Kuyen'i zorlamıştı.

Güçlü kuvvetli, yürekli ve anasının öcünü almak için yanıp tutuşan bir çocuk olduğundan, Kuyen gidip Tu Rau ve Ba Ren ile konuştu. Henüz sakalları çıkmaya taşlamadan ellerine silah alan birçok Vietnamlı çocuk gibi, Be de yaşı tutmadığı halde gerillaya kabul edildi. Ona verilen görevleri her zaman hakkıyla yerine getirdi ve arkadaşlarından geri kalmadı. Nöbeti olduğu zaman, sağanak halinde boşalan yağmur altında bile nöbet yerinden ayrılmazdı. Deniz kıyısında yaşayan insanların bütün zorluklara alışkanlığıyla, yollar ve pirinç tarlaları arasında yorulmaksızın taban teper dururdu. Kuş tuzakları kurmaya alışkın olduğundan, dikenli tuzakları da büyük bir ustalıklı kurardı. Kuyen'e sık sık şöyle derdi: «Abla, eğer düşmanla karşıya gelirsek, ya o ölmeli, ya ben. Bunun ikisinin ortası yok.» Kuyen ona güvenirdi. Kararlı alını, anasından söz ettiği zaman yaşaran gözleri, doğru söylediğine tanıklık ediyordu.

Ama şimdi ölüm döşeginde değildi. İlk çarpışmasından, korkunç acılar veren parçalanmış bir kolla sıyrılmıştı. Kuyen, çocuğun bu dayanılmaz acılar yüzünden inlediğini biliyordu. Kolunun kesilmesine razı olması, daha fazla acı çekmemek içindi. Ama yine de bocalıyor, bir türlü yerinden ayrılamıyordu. Tam'ın önerisini doğru bulduğu ve büyük bir olasılıkla kabul edileceğini bildiği halde, Hay Tep'e gidip bu öneriyi yapmak ona olanaksız geliyordu. Be'ye hem gençliğinden, hem de anasının ölümünden dolayı çok acıyordu. Bir gün ona şöyle demişti Be:

«Ben en çok pavuryalı Ban Beo severim. Anam sağken bize sık sık pişirirdi.»

«Onu ben de pişirebilirim. Bir gün pişirip çağırayım seni.»

Aynı akşam yemeği hazırlamış ve ertesi gün Tu Rau ve iki oğlunu yemeğe çağırmıştı. Yemekten sonra kapları yıkarken, Be de gelip yanına oturdu ve yardım etti.

«Çok güzeldi,» dedi; «ama biliyor musun, ben en çok anamın bana tattırmak için fırından ilk çıkarttığı Ban Beo'ları severim.»

Ve Kuyen, Be'nin o kadar sevdiği Ban Beo'ları

hiçbir zaman pişiremeyeceğini anladı. Hatıraların ardı arkası kesilmiyordu. Fakat Tam'ın sesi düşüncelelerini yanda kesti:

«Git artık Kuyen. Yoldaşlara sor bakalım, ne diyecekler? Burada böyle beklersek daha kötü olacak.»

Kuyen, Tam'a döndü, «hayır, yapamam...» dedi ve orada dikilmeye devam etti. Mumun ışığında, Be'nin gözlerini kendisine çevirdiğini gördü.

«Git söyle! Kolum beni çok rahatsız ediyor. San-ki artık bana ait değilmiş gibi geliyor.»

Kuyen ona sevecenlikle baktı. Yanma diz çöktü ve elini çocuğun terden sınısıklam olmuş alnına koydu.

•Abla,» dedi Be. «La Van Kau'nun kolunu kestikleri zaman kaç yaşındaydı?» (*)

Kuyen çaresizlik içinde kalmış, ne diyeceğini şaşırmıştı. «Tam aklımda kalmamış,» dedi sonunda; «yirmi iki ya da yirmi üç.»

Uzun süre hareketsiz kaldı. Sonra Be yine su ister korkusuyla ansızın yerinden kalktı ve dışarı çıktı. Yolda, içeriye doğru gelen Hay Tep, Ba Ren, Nan ve ötekilerle karşılaştı.»

«Nereye gidiyorsun?» diye sordu Hay Tep.

«Seni aradım. Be'nin durumu çok kötü. Size şeyi önermem için...»

«Anlaşıldı. Hemen gidelim. Ne önereceğini biliyoruz. Çok sızlanıyor mu?»

' «Çok değil. Kendini tutmaya çalışıyor. Ancak çok kötüleştiği zaman inlemeye başlıyor. Tam, kolunu öyle bırakamayacağımızı söyledi.»

«Gidip bakalım.»

Adamlar yanına geldiklerinde Be gözlerini açtı ve gülümsemeye çalıştı. Hay Tep, kolu gözden geçirmek için yanına oturdu. Sargıyı çözerken Be acıdan gözlerini sımsıkı yumdu. Tülbent ete yapışmıştı.

«Cesaretli olmalısın oğlum,» dedi Hay Tep. «Savaşta dişleri sıkmak gerek.»

(*) La Van Kau, Vietnam Halk Ordusunun bir kahramanıdır. Fransız sömürgeciliğine karşı direnme savaşı sırasında yaralanan kolunu kendi eliyle kesmiştir.

Yavaş, ama kararlı bir şekilde sargıyı çözdü. Be, yarası son derece acıdığı halde, bağırmadı. Hatta sargı çözüldükten sonra gülümsedi bile. Gördükleri şey, dirseğe doğru mosmor bir renge bürünmüş, pis kokulu bir et ve kemik yığınıydı. Hay Tep iyice gözden geçirdikten sonra, sargıyı yeniden sardı. Ayağa, kalktı ve Tam'ın yanına geldi:

«Senin ayağın nasıl?»

«İyi.»

Sonra Hay Tep'in kulağına fısıldadı: «Kolunu hemen kesmemiz gerek. Yoksa daha kötü olacak.»

«Haklısın,» dedi Hay Tep, bir süre düşündükten sonra.

Hay Tep, Nam No da dahil olmak üzere, bütün yoldaşları mağaranın bir köşesinde topladı:

«Sizin fikriniz nedir? Bence onu kurtarmak için kolunu dirseğin biraz üzerinden kesmeliyiz. Kararlı olmalıyız. Be, korkunç acı duyacak ve kolunu yitirecek. Ama bu onu kurtaracak. Eminim ki acıya dayanacak. Babası burada değil. Fakat biz hepimiz karar verirsek, Partiye ve babasına karşı bunun sorumluluğunu üstlenebiliriz.»

«Ben kabul ediyorum,» dedi Ba Ren ve kolunu kaldırdı.

«Başka çare yok,» dedi Nan; «yalnız Be'nin ameliyatın sonuna kadar dayanmasını sağlamalıyız.»

Kuyen sesini alçalttı:

«Bunu size söylemem için beni zorladı. Dayanacağına da söz verdi.»

«Bir daha sor.»

«Ben gidip sorayım,» dedi Hay Tep ve ayağa kalktı.

«iyi ama, ameliyatı kim yapacak?» diye sordu Nan. «Geniş ağızlı bir kılıç kullanmamız gerek. Mikroplarını da iyice kırmalıyız.»

«Kim yapacak yoldaşlar?» diye sordu Hay Tep. Bir sessizlik oldu. Kimse bu işe yanaşmıyordu.

«Ya sen, Ba Ren?»

Ba Ren gözlerini başka yana çevirdi. Devrim için gerekli bir işi yapmayı ilk kez reddediyordu. Onu ilk kez bir konuda bocalarken görüyorlardı. Ortak as-

keri meseleleri için sorumlu olan bu iriyarı neşeli genç adam, birdenbire çaresizleşmiş, akli başından gidivermişti. Gözünü kırpmadan bir düşmanın kafasını tek bir darbeyle uçurabilirdi. Ama bir yoldaşının kolunu kesmeye korkuyordu.

Be'nin kolunun kesilmesinin sözünü etmek bile Ba Ren'in yüreğinin burkulmasına yetmişti. 'Niye Hay Tep hemen bana soruyor?' diye düşündü; 'hainlerin gırtlığını kesmekten korkmadığını için, bunu da en iyi benim yapabileceğimi mi düşünüyor? Hayır, yapamam.' Sonra yüksek sesle, «nasıl yapılacağını bilmiyorum,» dedi.

Hay Tep, Ba Ren'in gözlerinin içine baktı ve sonra sesini çıkarmadan Be'nin yanına gitti.

Nan, «Kuşkusuz hepimiz Be'ye bu hizmeti yapabiliriz,» dedi; «ama Ba Ren'in bu işi hepimizden iyi başaracağına inanıyorum. Tek bir kılıç darbesinde kesilmeli kol. O zaman Be daha az acı çeker.»

Hepsi onayladılar. Hay Tep geri döndü:

«Şimdi Be ile konuştum. Kabul ediyor. Yalnız hemen yapılmasını istiyor.»

Bütün gözler yine Ba Ren'e çevrildi. Bunun üzerine, sanki üzerinden büyük bir yükü atmak için bütün gücünü toplamak istemişçesine hızla yerinden kalktı Ba Ren.

«İyi,» dedi; «yapacağım. Yalnız hemen öbür iki hainin de hesabını görmemizi öneriyorum. Boşu boşuna pirincimizi yiyip, suyumuzu içiyorlar, Zaten bize yetmiyor.»

«Bunu sonra konuşuruz,» diye sertçe sözünü kes-ti Hay Tep; «onlardan daha çok şey öğrenebiliriz. Acelemiz yok. Onları halk mahkemesine çıkartmak kuşkusuz en doğru davranıştır.»

«Doğru, nasıl olsa elimizdeler. Niye acele edelim?» dedi Nan.

Hay Tep, Nam No'ya döndü:

«Gerekli şeyleri getir. Tentürdiyot, sargı bezi ve pamuk. Çok dikkatli olun. Düşman bu gece de talihi-ni denemek isteyebilir.»

Nan ayağa kalktı, silahını aldı ve ardında öteki gerillalar ve Kuyen olduğu halde gitti. Nam No ge-

rekli şeylerle birlikte geri dönünce Hay Tep ona, «git, su kaynat,» dedi; «Ba Ren'in geniş ağızlı kılıcının mikroplarını öldür. Suyu da sakla. Be sonra içebilir. Bir ampul daha uyuşturucu maddemiz var mı?»

«İki ampul kaldı.»

«Bunları Be için kullanabilir miyiz?»

«Elbette. Gerçi acıyı kesmez, ama biraz dindirir.»

«iyi. Ba Ren'e söyle. Her şey hazır olunca bildirsin bana.»

Hay Tep, adamlarından biriyle birlikte Be'nin yanına gitti. Be, gözlerini açtı. Sanki 'niye bu kadar uzatıyorsunuz?' diye sorar gibiydi. Hay Tep onun şiltesinin üzerine oturdu ve tamamen olağan bir sesle, düşmanın saldırılarını nasıl püskürttüklerini, hangi silahları ele geçirdiklerini anlattı. Be dinlerken, gözleri sevinçten ıslı ıslı parlıyordu. Dilini dudaklarında gezdirdi. «Ah, bir yaralanmasaydım!» dedi.

«Çok iyi olurdu tabii. Ama bunu da atlatacağsın. Kolunun parçalanan kısmını keserek yeter. Uyuşturucu maddeyle çok fazla acı da duymayacaksın.»

«Merak etmeyin, dişlerimi sıkarım. Yalnız bir kolumu yitireceğime üzülüyorum.»

«Çok mu üzülüyorsunuz?»

«Hem evet, hem hayır,» diye cevap verdi Be, kısa bir duraksamadan sonra. Hay Tep'in yüzünde bir gülümseme dolaştı. «Evet,» diye sürdürdü yaralı çocuk; «çünkü artık silahımı tutamayacağım. Yoksa sakat kalmak beni o kadar üzmüyor. Gerillalara katıldığım zaman, düşman tarafından yaralanmayı ya da öldürülmeyi göze almak gerektiğini biliyordum. Buna hazırdım.»

Be'nin cevabı Hay Tep'i şaşırttı. Çünkü o da bir zamanlar aynı şeyi düşünmüştü. Kendi kendine, 'doğru' diye düşündü; 'eğer başına gelebilecek şeyleri önceden bilersen, korkmazsın. Be henüz on yedi yaşında. Ama usta bir asker gibi kendinden emin.»

Onunla birlikte gelen gerillaya döndü ve alçak sesle, «git bak bakalım, Ba Ren'in hazırlıkları bitmiş mi?» dedi.

Be ansızın sordu: «Ya Kuyen? Kuyen Abla nerede? Niye burada değil. Çağırın onu, n'olur?»

«Peki, şimdi burada olur.» Gerillaya döndü ve ekledi: «Kuyen'i çağırmayı unutma.»

Be sakinleşti. Kuyen gelince, kızın elini sağ avucuna aldı. Hay Tep yaralı kolu birkaç havlunun üstüne yerleştirdi. Yeni bir mumu yakarak elinde tuttu. Kuyen, Nam No'nun kırdığı ampulün kuru bir 'tik' sesi çıkardığını işitti. Sonra o gıcırtı! Be'nin parmakları elini mengene gibi sıkıyordu.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Tükenmekte olan mumun ışığı kayaların üzerinde titremeye başlamıştı. Fital, erimiş mumun içinde bir kez daha parladı ve ansızın söndü. Karanlık, mağaranın son aydınlığını da yuttu ve yüzünü ellerinin arasına almış oturan Kuyen'in gölgesi duvardan silindi. Mum henüz sönmüştü ki, genç kız uyuklamaya başladı. Be sakin uyuyordu.

Sabah yaklaşmıştı. Belki dışarda gökyüzü aydınlanmaya başlamıştı bile. Ama mağaranın içi hâlâ karanlıktı. Şafak vakti yaklaştıkça, içerisi daha da soğuk oluyordu. Su, kayaların üstündeki yerinde uyanıldığında, soğuktan ayaklarında duyu kalmamış gibiydi. Tuy, kollarını anasının vücuduna dolamış, başını göğsüne koymuştu. Çocuğun ayaklarını yokladı. Buz gibiydiler. Ayaklarını ısıtmak için bacaklarının arasına aldı. Uzun zaman öyle kaldılar. Sonra yavaşça kızının kollarını vücudundan çözmeye çalıştı. Ama Tuy, uykusunda daha sıkı sarılıyordu. Kendisini kurtarmak için bütün ustalığını kullanmak zorunda kaldı. Doğrularak oturdu. Bir mum aradı ve yaktı. Mumun alevi mağaranın karanlığını bir anda dağıttı. Su, elinde mumla bir süre seyretti kızını. Anasının sıcak vücudundan çözülen kolları, dört köşe naylon örtünün üstünde sahipsiz gibiydiler. Su, duygulanmıştı. Titrek ışık, küçük kızın alnına dökülen saçlarını aydınlatıyor, uzun ipeksi kirpiklerinde parlıyordu. Soluk alıp verirken burnunun küçücük kanatları titreyiyor, kırmızı dudakları belli belirsiz oynuyordu.

Su'nun yüreği yedi yıldan beri, yan kendine, yarısı Kuzey'deki kocasına ait olan bu zeki ve sevimli kız için çırpınıyordu. Ne zaman boş kalsa, acıma dolu bakışlarıyla sessizce kızını seyredirdi. Hafif soluk alışını dikkatle dinler; alnını, küçük ellerini, kirpiklerini ve saçının tellerini tek tek incelerdi. Onu bütün gün seyretse bıkmayacağını sanırdı, iki yıl önce Su'yu aylarca kızından ayırdıkları zaman ne büyük bir acı duymuştu!.. Amerikalılar ve Diye'm'in adamları, onu ne oturabildiği, ne de ayakta durabildiği «kaplan kafesine, dizlerine kadar su dolu «timsah çukuru»na atmışlardı. Ama bu zaman içinde ona en fazla acı veren şey, ne hücrelerine serptikleri cam kınkılan, ne de ayaklarını hissizleştiren suydur. Kızından ayrı düşmesi, onu oynarken seyretelemeyişi, şen gevezeliklerini duyamayışı hepsinden ağır gelmişti. Su, Hon Dat ahalisinin şiddetli mücadelesi sayesinde serbest bırakılmıştı. Sonunda kızını yine kollanma aldığında bir çocuk gibi hıçkırmaya başlamış, yüzü gözyaşlarıyla yıkanmıştı. Bu son yıllar ne çetin zorluklar içinde geçmişti! Bütün ayrıntılarına kadar. Böylece kocası, karısını ve kızını daha çok sevecekti. Sözelimi tutuklanışını, katlanmak zorunda kaldığı acı mücadeleyi ya da şu şimdiki durumunu; gündüzkü çarpışmanın yankılan hâlâ kulağında çınladığı halde mağaranın derinliklerinde bekleyişini; kurşun sesleri, bağırımlar, düşmanın böğürtüsü, testinin su sızdığını farkedince ya da kolu kesildikten sonra Be'nin hafif inleyişini işitince duyduğu üzüntüyü. Şimdi şu anda bile gecenin sessizliği bir tuhaftı. Doğanın, azgın dalgalarından, fırtınalardan sonraki sessizliği bu. Mağaranın içi sakindi. Buna karşın, uyuyan kızının sevimli yüzünü aydınlatan elindeki mum, yoldaşlarının düzenli soluk alışları bir başkaydı. Düşüncelerinin nasıl oradan oraya kaydığını farkettiler. 'Herhalde o da şu anda Kuzey'de uyuyordur' diye düşündü; 'kızının ve benim bu geceyi mağarada geçirdiğimizi bilemez. Hayır, bunu aklından bile geçiremez.' Birden kocasının mektubu aklına düştü ve telaşla elini cebine soktu. Kıymetli mektup oradaydı. Rahatlayarak özenle Tuy'u örttü.

Henüz başını çevirmişti ki, küçük kız belirsiz sesler çıkarmaya başladı. Soluğunu tutarak dinledi.

«Ana!»

Su, yine uyur diyerek hiç kıpırdanmadı. Ama küçük kız, gözyaşları içinde yine seslendi:

«Ana! Ana!»

«Buradayım,» dedi çabucak; «uyu çocuğum, ben biraz su kaynatacağım.»

«Hayır, uyumak istemiyorum. Seninle geleceğim.»

«Gel öyleyse,» dedi Su ve ona sırtını döndü. Tuy, ayağa kalkarak anasının boynuna sarıldı. Anası kızını sırtına alarak bir eliyle arkadan destekledi ve doğruldu. Öbür elinde mum olduğu halde, uyuyan gerillaların bacaklarına basmamak için dikkat ederek dışarı çıktı. Dün sabah kurdukları ocağın yanında, Tuy'u yere bırakmak için çömeldi. Taşın üstüne biraz mum damlatarak mumu yapıştırdı.

Anası ateş yakarken Tuy uykulu sesiyle, «bir ürya gördüm ana,» dedi.

«Ürya değil, rüya,» diye düzeltti anası.

«Evet rüya. Çok güzel kanatlı bir peri gördüm. Tam Amca'nın dün anlattığı peri olacak. Aynı Kuyen Teyzeme benziyordu. Beni çağırdığı zaman da sesi tıpkı Kuyen Teyze'nin sesiydi. Sonra kanatlarını oynattı ve bana dedi ki: 'Çabuk sırtıma bin, seni babana götüreceğim.' Çok sevindim. Ona dedim ki: 'Bekle, anamı çağırayım, o da gelsin.' Peri, 'olur' dedi. Ben de koştum ve avazım çıktığı kadar bağırarak sana seslendim. Ama sonra uyandım ve seni göremedim. Onun için seni çağırdım.»

Su, şaşırarak kızını süzdü ve sordu: «Az önce niye ağladın peki? Periyi gördüğün için mi?»

Tuy başını salladı. İri gözlerini açarak, sanki rüyasındaki peri oradan çıkıp gitmiş gibi mağaranın ağzına baktı.

Ocakta ateş hoş çıtırtılarla yanmaya başlamıştı. Alevler oynasarak, akli hâlâ rüyasında olan küçük kızın düşünceli alnını aydınlatıyordu. Kızının yüzüne kızıl bir ışık saçan ateş, Su'nun kalbine de umut saçıyordu. Rüyayı kendisi görmüş gibi memnundu. O da aynı kızı gibi, o kadar beklediği ve hayalinde, can-

landırdığı gelecekteki kavuşma ânının mutluluğunu gözlerinin önünde görüyordu.

Ateşin aydınlığı mağaranın karanlığını gitgide bastırmıştı. Gerillalar, genç erkeklerin derin uykusuyla uyuyorlardı. Alevler mağaranın en uzak köşelerini aydınlatıyor, Kuyen'in duvardaki gölgesi sağa sola kıvrılıp duruyordu. Su, mumu kızına verdi:

«Bana ışık tut da su getirelim.»

Tuy mumu tuttu ve bir tencere taşıyan anasının önünden yürüdü. Su, testilerin önüne çökerek, yere damla bile dökmeksizin, dikkatle suyu boşalttı. Bu değerli sıvıdan yalnızca bir testi kalmıştı. Dün Tuy ve Su, akşam bir avuç kavrulmuş pirinç yedikten sonra, topu topu birer yudum su içmişlerdi. Kaynatılmış su, savaşçılara ve yaralılar için çorbaya ayrılmıştı. Su, ne zaman tencereye su koysa yüreği sıkılıyordu. Eğer savaş birkaç gün daha sürerse, su yokluğu çok kötü sonuçlar doğurabilirdi.

«Elden geldiğince az su içmeye çalış, canım,» dedi Tuy'a; «bak suyu mataraya koyuyorum. Çok fazla susayınca bir yudum içersin, olmaz mı?.. Görüyorsun, hemen hemen hiç suyumuz kalmadı.»

Tuy «olur,» dedi uysalca ve yine ocağın başına döndüler. Tencereyi ocağa koydular ve Su mumu söndürdü. Bu sırada Kuyen de kendi mumunu yakmış, onların yanına geliyordu. Tuy'u yanağından şapırtılı bir şekilde öptü ve yanma oturdu. Küçük kız kollarını teyzesinin boynuna doladı. Ve kaygılı bir sesle kulağına fısıldadı:

«Teyze, Be ölecek mi?»

«Saçmalama, niye ölsün?»

Kuyen, Tuy'u dizlerine oturttu ve kızkardeşine döndü:

«Be'nin durumu düzeliyor. Gerçi kolu kesildikten sonra daha güçsüzleşti, ama artık acı çekmiyor. Geceleyin biraz uyudu.»

«İyi. Ama dikkatli ol. Korkarım, başında kimse olmazsa, daha kötüleşip ölebilir.»

«Sanmıyorum. Soluğunu hep dinledim, nabızı düzenli atıyor. Demin uyandı ve şafak söküp sökmedi-

ğini sordu. Kolunun artık acımadığını söylüyor. 'Bunu da atlatacağım, ne dersin abla?' dedi bana.»

Su, Kuyen'i dinlerken gözlerinden yaşlar dökülüyordu. Tuy yüzünü teyzesinin göğsüne sakladı.

«Bu kadar cesaretli olduğunu bilmezdim,» dedi Kuyen; «ben ameliyat sırasında ona bakmaya cesaret edemiyordum. Kolu kesilirken elimi sımsıkı kavradı ve gık bile demedi.»

Su, bir an sessizlikten sonra: «Çok korkunç acı çekmiş olmalı,» dedi; «ama kendisini iyi tuttu. Kimbilir ne müthiş acır kolu kesilince. Normal olarak testereyle kesilir, kılıçla değil.»

«Ama, Dong Ke'de La Van Kau'nun kolu da...»

«Doğru.»

«Biliyor musun,» dedi Kuyen, kızkardeşine eğilerek alçak sesle, «ameliyattan önce Be bana ne sordu?»

«Ne sordu?»

«La Van Kau'nun o zamanlar kaç yaşında olduğunu sordu. Ben de kesin olarak bilmiyordum ve yirmi iki, yirmi üç olmalı dedim. Sonra bana: 'Kau dayandı, ben de dayanırım.' dedi.»

Su, artık kendini tutamıyordu. Ceketinin yeniyle gözyaşlarını sildi. Tuy da hıçkırmaya başladı.

«Kol kesildikten sonra Nam No ile birlikte ağladık. Ama Hay Tep ağlamadı. Be'yi kollarına aldı. Zavallı çocuk bayılmıştı. Hepimiz ölesiye korkmuştuk. Sonunda gözlerini açtığı zaman öyle ferahladık ki, bu sefer sevinçten neredeyse biz bayılacaktık.»

Su ayağa kalktı: «Ben onun yanına gideyim. Sen burada kal ve tencereye dikkat et Kuyen. Sonra her mataraya çeyrek litre koyarsın, yalnız çeyrek litre.»

Su gitti. Tuy, teyzesinin kollarından sıyrılarak anasının peşine takıldı. Kuyen yanan odunları karıştırarak bekledi. Su kaynamaya başlayınca, tencereyi yere indirdi ve dış dehlize doğru yürüdü. Her adımda gölgeler daha belirsizleşiyordu. Karanlığa karşın, mağaraya biraz sabah ışığı girmektedir. Geceyi uykusuz geçirmesi onu bayağı sersemletmişti. Rüyada gibi görüyordu. Heyecanı geçmişti. Ne kadar mücadelen' bir gün olmuştu dün!.. Ve arkasından uykusuz bir gece. Bu 24 saat içinde yüreği kaç kez kaygı, sev-

gi, korku ve sevinç ile çarpmıştı! Karanlığa karşın, hiç aranamaksızın doğru Nan'ın yerine gitti. Her zaman biraz çekingen davrandığı halde, bu kez ona sım-sıkı sarıldı. Nan önce şaşırdı, ama sonra hemen anladı. Rasgele bir sevgi gösterisi değildi bu. O da her zamanki gibi davranmadı. Kızı öpmedi bile. Başını kendi omuzlarına dayadı. Sonra yavaşça kızın omuzlarından tutarak biraz geriye çekildi. Genç kızın yüzünü avuçları arasına aldı ve dikkatle yüzüne baktı. Alacakaranlıkta iyice yüzünü seçemediği kızın soluğu yüzünü okşuyordu. Neler duyduğunu gözlerinden okumaya çalıştı.

«Niçin bu kadar mutlusun, Kuyen?»

Kuyen kollarının arasında kıpırdanarak mırıldandı: «Yok bir şey... gerçekten yok...»

Gerçeği söylemek gerekirse, duygularını kendisi de tam çözümleyemiyordu. Belki düşman birliklerinin mağaranın önünde haykırırlarıydı onu böyle duygulandıran ya da sakınarak su dağıtan kızkardeşinin durumu, ya da Be'nin ameliyat sırasında ellerini sım-sıkı kavrayışı. Belki de hepsi birden.

«Ya sen, gece uyuyabildin mi Nan?»

«Evet, biz nöbetleşe uyuduk. Böylece herkes bir parça uykusunu aldı.»

«Biz de Nam No ile öyle yaptık. O gece yarısına kadar Be'nin başında bekledi. Gece yarısından şimdiye kadar da ben bekledim.»

«Çok daha iyi. Korkudan deliye döndüm, biliyor musun? Bütün nöbet boyunca göğsünü yokladım ve soluğunu dinledim.»

«Bu geceyi atlatmış olması iyi bir belirti! Ben de çok kaygılanmıştım.»

Kuyen, Nan'ın kemerinden matarasını aldı ve Hafifçe silkeledi. Tek damla bile su yoktu içinde. Sessizce bütün mataraları topladı ve vine mağaranın ağzına doğru yürüdü. Tam mağaranın ağzına gelmişti ki, Nan'ın heyecanla haykırdığını işitti:

«Dikkat! Geliyorlar!»

İki ya da üç siyah gölge mağaranın ağzından içeri atıldılar. Kuyen bir duvar girintisine gizlenmek isterken, birisi bir çelme taktı ve yere kapaklandı. Son-

ra bir tomson ateş etmeye başladı, arkasından ötekiler. Siyah gölgelerin ansızın nasıl çakılıp kaldıklarını, sonra sendeleyip yere yıkıldıklarını ancak izleyebildi. Yandaki bir çukura doğru süründü. Karşısında Toy'un doğrulup birkaç salvo daha ateş ettiğini görünce, demin kendisine çelme takıp hayatını kurtaranın o olduğunu anladı.

Mağaranın girişi yine boşalmıştı. Başka düşman askeri gelmiyordu. Ama ansızın yine gölgeler mağaranın önünden ok gibi fırlayıp geçtiler. Elbombaları içeriye uçarak, kayalara çarptılar.

Bombalar yerde yuvarlanıyorlardı. Daha onlar patlamadan yeni bombalar düştü içeriye. Gökgürültüsünü andıran patlayışlar, mağarayı bir anda duman, bomba parçalan ve uçuşan kaya parçalanndan bir cehenneme çevirdi. Kuyen'in sırtına bir şey çarptı. Yaralı olup olmadığını anlamak için sırtını yokladı. Patlamalardan sersemlemişti. Keskin kokulu bir barut dumanından göz gözü görmüyordu.

Nan ansızın bağırdı:

«Geri çekilmeye hazırlanın! Ben bağınncı içeri koşun!»

Mağara, yeni patlama sesleriyle sarsıldı. Dünkü-nün tersine, bugün düşman mağaraya girmeye çalışmıyordu. Mağaranın girişi önünde sıçrayarak MK3 bombalarını içeri atıyorlardı. Daha başka askerler de bir kayanın ardına gizlenmişler, oradan savuruyorlardı. Mağaranın daracık boşluğunda patlamalar öyle kuvvetli bir basınç yapmıştı ki, Kuyen sanki üzerinde çok ağır bir taş varmışçasına boğulacak gibi oluyordu.

Sürekli ateş altında, kayaların arkasındaki siperden ayrılmayıp mağaraya çekilmek zor bir tasandı. Nan uygun bir an bekliyor, fakat MK3'ler göz açtırmıyordu. Patlamalar kısa aralıklarla sürüp gidiyordu. Bir ara henüz doğrulmuştu ki, yine kendini yere atmak zorunda kaldı. 'Bu ilk bomba fırtınasının hemen ardından saldıracaklar ve biz hiçbir şey yapamayacağız' diye düşündü. Bir elbombası çıkardı ve bağırdı:

«Elbombalannızı hazırlayın!»

'Eğer öleceksek, burada dışanda onlarla birlikte

öleceğiz' diye düşündü ve buna hazırdı. Fakat ansızın patlamalar birden kesildi. Hemen ayağa fırladı, tomson'unu kavradı ve dışarıya bir MK3 fırlatarak haykırdı-

«Şimdi!»

Var güçleriyle içeriye koştular. Nan kısa salvo atışlarıyla onları koruyarak arkalarından geliyordu. Mağaranın girişindeki ilk dönemeçten sonra durmalarını emretti. Elbombaları buraya kadar erişemiyordu ve kayalar patlamaların etkisini kesiyordu. Nan adamlarına yetişince onların bağırıldığını işitti:

«Kuyen nerede?»

Nan haykırdı: «Kuyen! Kuyen!»

Cevap yoktu. Geri döndü ve mağaranın ağzına doğru atıldı. Toy bağırıldı: «Hayır Nan, bırak ben gideyim!»

Ama Nan köşeyi dönmüştü bile. Bir dönemeçten öbürüne sürünerek nişanlısına seslendi. Bu sırada ayağı bir şeye takılarak tökezledi. Kuyen'di bu. Karının üstüne yatmış, kollan altında kalmıştı. Korkuyla kızı doğrultarak soluk alıp almadığına baktı. Alıyordu. Vücudunu yokladı. Kan yoktu. Silahını omuzuna atarak kızı kollarına aldı ve eğilerek içeriye doğru koştı.

Şimdi dışarısı büsbütün aydınlanmıştı. Koyu kırmızı, çizgili bir kısa pantolon giymiş dev gibi bir yüzbaşı, bir elinde tabancayla adamların ileri sürüyordu:

«Haydi bir daha! Sandıklardaki bütün elbombalarını atın!»

Askerler açık sandıklara doğru koştular. Yepyeni MK3'leri çıkartarak dağıttılar. Herkes ikiye tane alıyordu. Dikkatle mağaranın iki yanına dizildiler. Kapsülleri dişleriyle çekecekler, mağaranın girişinin önünden sıçrayarak, bombaları içeriye atacaklardı.

Dün Amerikalı iki danışman gelmişti. Sabah karanlığında yüzbaşı askerlerine, Amerikalıların planladığı «yoğun saldırı hareketi» için 40 sandık elbombası taşınmasını emretti. Her sandıkta 20 elbombası vardı. On sandık şimdiden boşalmıştı, yani 200 elbombası atılmıştı. Mağaranın ağzını dumanlar örtmüştü. Kimsenin bir şey gördüğü yoktu. Ama yüzbaşı de-

vam etmelerini emrediyordu. Adamların ayakları koşmaktan yorulmuştu. Hatta kapsülleri çekmekten dişleri bile ağrıyordu.

Düşman 40 sandık elbombasını bitirdiğinde güneş iyice yükselmişti. Dumanlar yere çökmeye başlamıştı. Yüzbaşı adamlarına mağaraya saldırmaları emri ni verdi. Ama adamlar duraksıyorlardı.

«Allah belanızı versin!» diye bağırdı öfkeyle. «İçeride hepsi öldüler. Daha neden korkuyorsunuz?»

12'lik kolt'unu eline alarak adamlarını kenara İtti:

«Çekilin yolumdan, domuz sürüsü! Ben kendim gireceğim içeri.» .

Kendinden emin adımlarla mağaranın ağzına doğru koştu. Muhafızları da aynı güvenle onu izlediler. Ayağını mağaradan içeri attığı anda suratının tam ortasına bir kurşun yedi. Geriye doğru kaykılararak yere düştü. Ateşlemeye fırsat bulamadığı tabancasını elinden düşürdü ve dumanlar arasında kıvranmaya başladı. Vücudu, kafasına tokmak yemiş bir balık gibi çırpınıyordu. Muhafızları onu orada bırakarak yokuş aşağı kaçmaya başladılar. Yüzbaşının yüzü, kısa pantolonunun renginde bir kana bulanmıştı. Hâlâ yeri örtmekte olan duman, şişman cesedini yavaş yavaş gözden yitirdi.

«Kuyen! Kuyen!»

Su, kollarının arasındaki kızkardeşini ayıltmaya uğraşıyordu. Genç kızın gözleri hâlâ kapalıydı.

Tuy çaresizlik içinde bağıırıyordu: «Teyze! Teyze!»

Su, kızkardeşinin vücudunda yara bulamadı. Nan doğru söylemişti: Kuyen patlamaların etkisiyle bayılmıştı. Su, kızın göğsünü sertçe ovdu. Ama Kuyen hâlâ kıpırdamıyordu. Ablasının kollan arasında cansız gibiydi. Çözölmüş saçlan yerlerde sürünüyordu. Su, Be için yaptığı gibi onun için de bir mum yaktı. Kızın yüzü soluk ışığın altında kireç gibi bembeyazdı. Yay gibi kaşlan hafifçe çatılmış, dudakları, sanki konuşurken sözü kesilmiş gibi yan açık kalmıştı. Öle siye korktu Su. Kollannın arasında sanki bir zaman-

ların küçük Kuyen'ini tutuyordu. Eskiden onunla hep o uğraşır, kızkardeşini anasının bir zamanlar kendisine söylediği ninnilerle uyuturdu. Babasını, fırtınalı bir öğleden sonra kukla milisinin üniformalı askerleri arasında dağlara götürülmek üzere evinin önünden geçirilirken, topu topu bir kez gören aynı küçük sevgili kızkardeşiydi bu. Babalarını dağda kurşuna dizmişlerdi. Kızkardeşini kucagina alıp merdivenlerden indirerek az mı mango ağaçları arasında gezdirmişti? Kuyen biraz büyüdükten sonra, Su en çok onunla oynamayı severdi. Çöreklerinin büyük bölümünü hep ona ayırır, en tatlı mangoları yemesi için ona verirdi. Ve şimdi o aynı Kuyen kollarında cansız gibi yatıyordu. Su, kendi görevi olan suyu paylaş-tırma işini kızkardeşine bıraktığı için kendi kendine lanet okuyordu.

Tuy, Kuyen'in bacaklarına sarılmış, gözlerinden sel gibi yaş dökerek kendini öldürüncesine ağlıyordu. Kuyen soluk alıyordu hâlâ. Su var gücüyle ovuşturup duruyordu. Ansızın Kuyen'in bütün vücudu sarsıldı, göz kapakları titreşti ve gözleri yan yarıya açıldı. Su sevinçle haykırdı:

«Gözlerini açtı! Gözlerini açtı! Bir şeyi yok!» Sonra çıkırmaya başladı: «Kuyen, yavrum benim! Buradayım, yanındayım!»

Genç kızın gözleri iri iri açıldı. Bakışlarını uzun uzun kızkardeşinin ve ötekilerin yüzlerinde gezdirdi. Hiçbirini tanıyamamış gibiydi. Sonra, daha uykusu varmış gibi yeniden gözlerini yumdu. Su, korkuyla kızkardeşinin başını kaldırdı. Dudaklarında bir gülümseme belirtisi farkederek etmez rahatladı. Kuyen tekrar gözlerini açtı. Bu sefer iyice kendine gelmişti:

«Neredeyim?» diye sordu zayıf bir sesle.

«Mağara elbet. Hiçbir şey anımsamıyor musun, Kuyen?»

«Ah, evet.» Kuyen doğrularak oturdu ve korkuyla vücudunu yokladı:

«Neremden yaralandım?»

«Yaralı değilsin.»

«Değil miyim? Ben de bir elbombası parçası isabet etti sanmıştım. Mataralar ne oldu?»

Sonra elini göğsüne bastırdı: «Buram acıyor,» dedi. Sonra kendini yeniden Su'nun kollarına bıraktı. Su mırıldandı:

«Patlamalardan... belki bin tane bomba attılar, düşün bir kez. Ölmemen büyük şans.»

Kuyen kızkardeşine baktı ve fısıldadı: «Hâlâ oradalar mı?»

«Evet, ama içeriye giremediler.»

«Ben bayılmıştım, değil mi? Çok sürdü mü? Kim beni içeri getirdi?»

Nam No söze karıştı: «On beş dakikadan beri bayınsın şekerim. Seni içeri getiren de Nan tabii.»

«Düşünebiliyor musunuz, hiçbir şey anımsayamıyorum,» dedi Kuyen, şaşkınca.

«Elbette anımsayamazsm. Biz koşarak geri çekildik ve sen o çukurda kaldın. Senin yokluğunun farkına vardığımızda, Nan seni aramak için, hiç düşünmeden canını tehlikeye attı. Az daha geç kalsaydı, sonun gelmişti, küçüğüm!»

Kuyen yine gülümseyebiliyordu. Yüzüne renk gelmişti, ölümün izi yanaklarından silinmiş ve yine canlanmıştı. Haylaz gülümseyişi, sanki 'ben sizi kandırdım, öleceğime nasıl inanabildiniz?' der gibi dudaklarına yayılmıştı. Kendini yine iyi hissettiğini hepsine kanıtlamak istercesine ablasının kolunu iterek ayağa kalktı. Ama Su onu sımsıkı tuttu, yatağına götürdü ve yatırdı. Tuy neşeyle ellerini çırttı. Gözyaşlarının arasından sevinci belli oluyordu. Anası gittikten sonra küçük kız yatağa tırmandı. Teyzesinin yanma oturarak, elini küçücük avuçlarına aldı ve sevgiyle okşadı. Kuyen onu kendine çekerek gözyaşlarını sildi.

«Öldüm mü sandın?»

Tuy açık kalplilikle başını salladı. Yatağa uzandı, gözlerini yumdu ve kollarını, bacaklarını gererek, «aynı böyleydin» dedi abartmalı bir tavırla. Sonra hemen yine doğruldu. Bir avuç tatlı pirinç aldı ve teyzesinin avucuna koydu:

«Al, sana armağanım olsun. Ye bunu.»

Kuyen dökmemek için dikkatle elini kaldırdı ve «bu yetmez,» dedi; «bunun hepsini bir yutuşta yiyebilirim ben.»

«Kalan hepsi bu,» karşılığını verdi Tuy, utanarak.
«Şaka yaptım sana, - canım benim. Ben istemem bunu. Al sen ye. Bir avuç daha vereceğim sana.»

Ama Tuy bu işe yanaşmadı, «ağzını aç,» diye emretti ve birkaç pirinç tanesini teyzesinin ağzına zorla tıktı. Kuyen baharlı pirinç tanelerini çiğnerken olanları anımsamaya çalışıyordu: Ansızın mağaranın ağzında beliren düşman karaltıları. Ona çelme takan Toy. Çukura girerken duyduğu sersemletici patlama. Belki hemen bundan sonra bayılmıştı. 'Doğru, hemen ondan sonra' dedi. Anımsamıştı. 'Demek insan bayılınca böyle oluyor. Hiçbir şey duymuyor' diye avuttu kendini. Nam No'nun sözleri aklına gelince içinde bir sevinç dalgasının kabardığını duydu. Onu almak için geri koşan ve kollarında taşıyarak kurtaran Nan'dı. 'Ölürüm diye korktu. Şimdi yine dışarıda düşmanları püskürtüyor. Belki de ayıldığımdan haberi bile yok' diye düşündü.

Bomba sesleri kesilmişti. Yalnız arada sırada tomson veya garand sesleri geliyordu. Kuyen birden ayağa kalktı. Ayakları yere değince göğsünde keskin bir acı duydu. Su göründü:

«Nereye gidiyorsun? Ne oldu?»

«Hiç... Yalnız göğsümde bir sancı var.»

«Yat, dinlen biraz. Şimdi dolaşamazsın!» Su kızkardeşini yine yatırdı ve ekledi:

«Ben şimdi mağaranın ağzından geliyorum. Hepsi emniyette ve sapasağlam. Üç düşman saldırısını püskürttüler. Nan senin kendine geldiğini duyunca çok sevindi. Seni tam o sırada oradan almasının büyük bir şans eseri olduğunu söyledi. Çünkü asıl düşman saldırısı hemen ondan sonra başladı.

«Ama hâlâ silah sesleri işitiyorum.»

«Bunlar bizimkiler. Ölülerini toplamaya çalışan düşmana ateş ediyorlar.»

Kuyen rahatladı. Gözlerini kayalann arasından sızan soluk ışığa çevirdi. Dışarıda silah seslerinin kesilip kesilmediğine kulak verdi. Tam bir sessizlik vardı. Sonra kalabalık seslerin yaklaştığını işitti.

Nan içeri girdi. Birkaç saniye ayakta dikilerek kendisini görmeyen nişanlısına baktı. Zayıf yüzü ka-

sildi. Alnından dökülen ter damlacıkları gömleğinin yakasını ıslatıyordu. Kuyen'in dalgın dalgın yeri seyredişine sessizce güldü. Sonra ansızın ileri doğru atılarak kızın ayağını yakaladı. Kuyen irkilerek ayağını çekti ve yay gibi doğrularak oturdu.

«Sersem! Beni korkuttun!»

«Ya sen nesen? Daha kendine geldin gelmedin, hemen küstahlaşmaya başladın. Aferin doğrusu!»

«Beni orada yapayalnız bıraktınız ve geri çekildiniz.»

Nan eliyle kaya çıkıntısına tutunarak onun yanına çıktı. Silahının dipçığı gürültüyle kayaya çarptı. Silahını aldı ve ağzını püskürterek kendini Tuy'un üstüne bıraktı. Küçük kız katıla katıla gülmeye başladı. Nan yattığı yerden nişanlısına baktı:

«Doğru. Ben seni öldü sandım,» dedi.

«Ölür müyüm hiç? Sen olmasaydın, ben yine tek başıma içeri sürünürdüm.»

«Ben olmasaydım, şimdi seni tarladan patates söker gibi yakalayıp götürmüşlerdi. Nankör yaratık!»

«Madem öyle, niçin nankör yaratığı kendi kadherine terk etmedin? Niye onu geri getirmek için bunca zahmete girdin?»

Nan güldü ve bir şey söylemedi. Tuy, başını karnına dayamış olan amcası rahat etsin diye bir fare gibi kımıltısız yatıyordu.

«Seni içeri taşıdıktan sonra üzerimize yüzlerce elbombası atıldılar. Arkasından saldırı başladı. Adamın birini tam alnının ortasından vurdum. Feleğini şaşırdı. Ayağında kan renginde bir kısa pantolon vardı. Cesedini almak için iki adam daha geldi. Dat onlardan birini temizledi. Şimdi fırtınadan sonraki sessizlik. Ba Ren ve Hay Tep nöbetteler.»

Nan gözlerini yumdu. Kuyen onunla biraz daha konuşmak istiyordu, ama sonra caydı. Birkaç saniye sonra uyumuştı Nan. Kuyen, Tuy'un altından çıkabilmesi için nişanlısının başını kaldırdı. Boynundan örtüsünü çözdü ve katlayarak başının altına koydu. Alnındaki ter damlacıklarını sevecenlikle sildi ve sessizce oturarak uyuyuşunu seyretmeye başladı. Şimdi o uyurken sevgisini gösterebilirdi artık. Vücudunun

her yanında sabahki çarpışmanın izlerini görünce gözleri yaşla doldu. Siyah kısa kollu gömleği omuzundan yırtılmıştı. Üstünden keskin bir barut kokusu yayılıyordu. Dirsekleri soyulmuş, kayalar kollarını sıyırmıştı. Belki de onu aramak için sürüldüğü sırada olmuştu. Kuyen kızkardeşinin çantasını aradı. Bir şişe tentürdiyot çıkartarak nişanlısının yaralarına sürmeye başladı. Henüz işini bitirmemişti ki, bir radyo sesi işitti. Bir yerlerden Hay Tep'in sesi geliyordu:

«Gelin! Gelin! Ho Amca'yı dinleyin!»

Her yandan sevinç çılgınlıkları koptu. Sonra ayak sesleri yaklaştı.

«Kalk, kalk, Nan!» dedi Kuyen. yüreği heyecanla çarparak.

«Ne var? Ne oldu?» diye korkuyla yerinden fırladı Nan.

«Radyoda Ho Amca konuşuyor, çabuk!»

Nan silahını kaparak yerinden fırladı. Tuy ona koştu. Boynuna sarılarak sırtına çıktı. Kuyen yere atladı ve sese doğru koştu. Nan ve Tuy da ardından koşular.

Hay Tep transistorlu radyoyu yaralıların yattığı köşeye götürmüştü. Bütün yoldaşlar onun başına toplandılar. Hay Tep, Be ve Tam'ın arasına oturarak radyonun sesini yükseltti. Başkan Ho'nun sesi işitildi. Mağarada başka çıt çıkmıyordu. Yalnız bu sıcak ve berrak ses:

«1961 yılının başladığı gün, Kuzey'de, ülkemizin ekonomik alanda yeniden inşası ve sosyalizmin kuruluşunda yedi yıl tamamlanmış oldu. Bu arada Güney de, çetin mücadelelerle dolu yedi kahramanlık yılı yaşadı. Amerikan emperyalistleri her yola başvurarak ülkemizi bir yeni sömürge yapmak istiyorlar. Fakat Güney'deki yurttaşlarımız köleliğe karşı kendilerini savunuyorlar. Amerikan emperyalistleri ve uşakları Diyim Kliği, felaket ve yastan başka bir şey ekmediler...»

Birisi hıçkırmaya başladı. Bu Su'ydu. Kuyen de gözyaşlarını tutmaya çalışıyor, fakat başaramıyordu. Ve az sonra, Başkan'ın sevgili sesi mağarayı ve yüreklerini doldururken, hepsinin gözlerine yaşlar doldu.

Sözleri daha iyi anlayabilmek için kendilerini tutmaya çalışmalarına karşın, her cümle yeni gözyaşlarına neden oluyordu. Heyecanlarını nasıl frenleyebilsinlerdi? Yalnız sesin tonu yetiyordu. Çünkü O konuşurken, Hon Dat'ın bu ıssız köşesindeki yeğenleri, ortak düşmana karşı amansız bir ölüm-kalım mücadelesi içindeydiler. Ho Amca'nın sesi transistörden mağaradaki bütün yüreklere dökülüyordu:

«Güney'deki 14 milyon yurttaşımız, Amerikan emperyalizmine ve uşaklarına karşı savaşmak için cesaretle ayaklandılar. Onların mücadelesi Kuzey'in tam desteğine ve bütün dünyadaki ilerici halkların sempatisine sahiptir. Onlar zafer üstüne zafer kazanıyorlar. Kuzey Vietnam halkının gözleri, her zaman kahraman Güney'in, anayurdumuzun bu aşılmaz tunç duvarının üstünde olacaktır.»

Sırtında Tuy'u taşıyan Nan yıldırım çarpmış gibiydi. Vücuduna bir titreme yayıldı ve boğazına bir şeyin takıldığını duydu. Kuyen iyice ona yaslanmıştı. Genç kızın eli nişanlısının elini sımsıkı kavramıştı. Tam, sağlam ayağının üzerine kalkmış, sırtını mağaranın duvarına dayamıştı. Bir kaya çıkıntısını tutan elleri titriyordu. Be sağlam kolunun üstünde doğrulmuştu. Onun arkasında oturan Su, çocuğu omuzlarından destekliyordu. Bütün yüzler gözyaşlarından sırlıslıkmadı.

Bu akşam su tükenmişti. Yaralıların çorbasına bile yetmiyordu. Hay Tep kalan suyunu Su'ya verdi. Yalnız birkaç yudum içmişti. Ona uyararak herkes son damla suyunu Su'nun tasına boşalttı. Ama tas ancak yarıya kadar dolmuştu. Çorba çok koyu olacaktı. Ocağa gidince, birden kızı için ayırdığı çeyrek litre su geldi aklına 'Bununla Tam ve Be için oldukça iyi bir çorba yapabilirim' diye düşündü. Çevresine baktı. Tuy ortalıkta yoktu. Tası bir kayanın üzerine koyarak, yarıya kadar dolu bir şişeyi eline aldı. Bir an duraksayarak, 'Tuy ne içecek?' diye sordu kendi kendine. Bir yanda yaralılar, öbür yanda kızı vardı. Sonunda şişeyi ağır ağır tase boşalttı ve sessizce ocağa

doğru yürüdü. Tavanın içine biraz pirinç koydu ve pirinçleri yıkayamadığı için üzüldü. Orada öylece dikilerek çorbanın pişmesini beklerken, su işi ona gitgide daha tehlikeli gözüküyordu. Gerçi hepsi bunu düşünüyorlardı. Ama Su bunu kendine daha fazla dert ediniyordu. Bu onun huyuydu. Yemek ve su işinden o sorumlu değildi. Ama aile içinde olsun, yoldaşlar arasında olsun, şimdiye kadar kendi payını hep başkalarına vermişti. Su, mutluluğu anasının, babasının, kızkardeşinin ve yoldaşlarının mutluluğunda tadıyordu. Ana olunca her şeyini küçük kızı için ayırmaya başladı. Mağaraya girdiklerinden beri herkesten daha az su içmişti. Dün öğleden bu yana yalnızca bir yudum. Ve kimse bunu bilmiyordu. Susamadığı için değil; tam tersine, biraz önce bir avuç kavrulmuş pirinci yedikten sonra susuzluktan yanmaya başlamıştı. Yılanbalığı Irmağının berrak akışını düşündü. Gece karanlığında su almak için oraya gitseler ne olurdu? Olanaksız bir şey değildi bu. Nihayet düşün, ırmağı boydan boya kontrol edemezdi.

Çorba kaynamaya başlayınca. Su bir kaba çeyrek litre doldurdu ve Tam'a götürdü. Sonra Be'ye çorbasını kaşık kaşık içirdi. Dudaklarını sildikten sonra Be, «bana azıcık su verir misin?» diye sordu. Su, ona gerçeği söylemek zorunda kaldı. Be'nin gözleri daldı ve sustu. Ona pek inanmıyor gibiydi. Su, çocuğun saçlarını okşadı; «hiç kalmadı, canım,» dedi; «ama bu gece dışarı çıkıp senin için getireceğim.»

«Getirince, bana hemen azıcık verir misin abla?»

«Elbette, söz veriyorum.»

Gitmek isterken Be elini tuttu ve yalvardı: «N'olur gitme. Yanımda kal. Yalnız kalınca ölesiye sıkılıyorum.»

Su yine yerine oturdu ve gözlerini tavana dikerek konuştu:

«Bugün öğleyin Ho Amca'yı dinlerken, sanki burada yanımdaymış gibi bir duyguya kapıldım. Bana öyle geliyor ki, benim kolumun kesildiğinden haberi vardır. Sahi söylüyorum, onu dinlerken, bizim burada ölüm-kalım savaşı verdiğimizizi ve suyumuzun tükendiğini bildiğinden emindim.»

Demek ki Be de aynı şeyleri düşünmüştü. Çocuğun elini tuttu:

«Kuşkusuz Ho Amca, bütün çilemizi ve bütün mücadelemizi biliyor. Ne dediğini anımsıyor musun: 'Güney, çetin mücadelelerle dolu yedi kahramanlık yılı yaşadı' dedi. O, bizim hakkımızda her şeyi biliyor, inan buna.»

«Sesinin azıcık nasıl titrediğini farkettiler mi? Onu dinlerken bir kol yitirmenin o kadar önemli bir şey olmadığını anladım. Beni asıl kızdıran şey, bir düşman bile öldüremeden daha ilk çarpışmamda yaralanmış olmam...»

«Takma kafanı buna. Birçok tek kollu insan mücadeleyi sürdürüyor.»

«Eğer yine iyileşirsem, gerillaların yanında kalmamı isteyeceğim. Ve yeniden birleşme günü hayatta olursam, Ho Amca'yı bir mektup yazacağım ve benim şu şu gün, şu şu saatte kolumun kesildiğini ve Hon Dat mağarasında onun konuşmasını dinlediğimi anlatacağım. Ne dersin, ona bütün bunları yazayım mı?»

Be'nin düşünceleri Su'yu hayretler içinde bırakmıştı. Karşılık vermeden önce bir an düşündü:

«Elbette yazabilirsin. Ama yeniden birleşme gününe kadar beklemek niye? iyileşir iyileşmez, hemen yaz.»

Be sevincinden coşmuştu. Ama sonra kaşlarını çattı. «Yok, yok, şimdi olmaz!» dedi. «Ona mektup yazmaya layık olacak bir iş yapmadım ki. Sen yaz ona.»

«Neler konuşuyorsun? Tabii layıksın sen buna.»

«Yok yok değilim!»

Be gözlerini mağaranın tavanına dikti. Düşüncelerini takip edebilmek olanaksızdı. Başkan'a yazmak istiyor muydu, istemiyor muydu? Ama kendi düşüncelerinden ve Su'nun sözlerinden memnun olduğu açıktı. Işık daha ölgünleşti. Dışarıda hava karararak üzere olmalıydı.

Su, Be'nin yüzünü artık seçemiyordu. Yalnız hafif soluğunu işitiyor, avucundaki elinin sıcaklığını duyuyordu. Bir mum yakmak istedi, ama Be karşı çıktı.

«Ne gereği var? Mumlarımızı çarçur etme.»

Su hareketsiz kaldı. Dizlerini çekerek gölgeye oturdu ve saçının örgülerini çözdü. Omuzlarına düşen saçları yere değiyordu. Onları öne aldı ve ayırmaya çalıştı. Saçları son derece sık ve ipek gibiydi. Onlan örmeden önce iyice taramayı hiç ihmal etmezdi. Saçlanm sanki ayn bir ruhu ve ayn bir hayatı vardı. Hatta Su için, onlan böyle tararken, ayrı bir sesi bile vardı. Parmaklarını saçlanm arasında doluştırmayı çok seven kocasını anımsatıyordu ona. Saçlarını yıkarken su döken anasını da. Sao Ana, kimi zaman azarlamasına karşın, severek yapardı bu işi. «Yine saçlanm on gündür yıkamadın Su,» derdi. Ya da başına su dökerken, «daha sıkı ovala kızım, daha sıkı,» derdi. Su, anasının bu sevgi gösterisini anımsayınca gülümsemekten alamadı kendini. Anasının şimdi evde tek başına olduğu düşüncesi acı veriyordu ona. Saçlanm henüz örmüştü ki, Kuyen'in seslendiğini işitti. Mumu ve çakmağı Be'nin avucuna koydu ve «istediğin zaman yakarsın,» diyerek dışarı çıktı.

Kuyen, kolunu ablasının omuzuna dolayarak fışıldı: «Trong ve Ba Ren bir keşif gezisi için mağaradan dışarı çıktılar.»

«Ne zaman?»

«Hemen şimdi.»

«Tuy nerede?»

«Hay Tep'in yanında.»

İki kız mağaranın ağızına doğru yürüdüler.

«Sen misin Su?» diye sordu Hay Tep.

«Evet.»

«Ana,» dedi Tuy.

«Olduğun yerde kal Tuy, ben buralarıdayım. Söylesene bana, Hay Tep kardeş. Bizi burada daha çok tutacaklar mı?»

«Hiç çekilip gideceğe benzemiyorlar. Bu akşam Dat, mağaranın üstüne tırmandı ve yukarıya kütle halinde saman çıkarttıklarını gördü. Acaba niyetleri nedir diye soruyorum kendi kendime.»

«Herhalde bizi dumana boğmayı deneyeceklerdir,» dedi Kuyen.

«Olabilir. Son iki gün içinde giriştikleri zahmete

bakılırsa, ne pahasına olursa olsun bizim işimizi bitirmeye kararlılar. 20 kişinin bir mağaraya sığınması, onlar için bu kadar büyük bir şey olamaz. Ama, burada ve her yerde halkın moralini bozmak istiyorlar. Onları buradan püskürtmek, bu yüzden çok önemli. Eğer su bulabilirsek ve köydeki adamlarımız da inatçı bir siyasal mücadele yürütebilirlerse, zafer bizim olabilir. Düşmanın zaafı, ilelebet burada kalamaması. Bizim için kötü olan şey ise, köyle bağlantımızın kesilmiş olması.»

«Adamlarımız onları rahat bırakmayacaktır,» dedi Su. «Tam Çan köyde. Karın ve ötekiler de ne yapmaları gerektiğini biliyorlar. Su konusuna gelince: Trong ve Ba Ren keşif gezisinden dönünceye kadar bekleyelim. Eğer ırmağa yaklaşabilirlerse, bu işi biz kadınlar yaparız. Biz testi taşımaya daha alışkınız.»

«Bakalım.»

Hay Tep transistorlu radyosunu açtı ve Hanoy'i buldu. Bir lavta sesi ve «Hiyen Lung Kıyılarında» türküsünün ilk notaları işitildi. Müzisyenlerin sanki bütün kalpleri, lavtanın tellerine dokunan parmaklarının hareketiyle bütünleşiyor ve her notanın nabzı atıyordu. Ara sıra, kesilen bir soluk gibi tek, yapayalnız bir ses. Sonra bu ses, daha yanık, daha coşkun yeniden başlamak üzere yavaş yavaş sönüyordu. Duygulu, uzun bir itiraf gibi. Genç bir kız sesi, çalgıların titreşimleri arasında türküsüne başladı.

Kuyen, Su'nun çenesinin yumuşak temasını omuzunda ve ellerini kalçalarında hissetti. Su'nun çok uygulandığını anlıyordu. Türkü, kadın ve erkeğin karşılıklı bağlılığından söz ediyordu. Sanki özel olarak Su için yazılmıştı. Kuyen ve Su, bu türkünün sözlerini bir kez yazmışlardı. Ama Kuyen, ablasının onu söylediğini hiç işitmemişti. Türkü bittikten sonra Su, daha uzun süre hareketsiz kaldı. Sonunda kızkardeşinin omuzlarını bırakarak Tuy'a döndü:

«Haydi uyumaya gidelim çocuğum.»

Tuy kollannı uysalca anasının boynuna doladı.

«Geri döndükleri zaman beni çağır. Ben Tuy'u yatağa götürüyorum," dedi Su.

Sırtında başını omuzuna dayayan çocuğu olduğu halde içeri girdi. «Uyudun mu Tuy?» diye sordu yolda. Ensesinde kızının hafif, sıcak soluğu, aldığı tek karşılık oldu. Su, onu uyandırmamak için özenle yürüdü. Kendilerine yatak görevi gören kayanın üstüne çıktı ve kızını hafifçe şiltenin üzerine bıraktı. Küçük kız uyumaya devam ediyordu. Ufacık yumrukları sıkılmıştı. Bir içgüdüyle bir an anasına sarıldı, sonra bıraktı.

Su boynundan örtüsünü çözerek kızının üstüne örttü. Gece serindi. Ceketini de çıkartarak, Tuy ısınsın diye üstüne örttü. Üzerinde yalnızca siyah, kısa kollu, ince bir gömlek kalmıştı. 'Suya gitmek için çok iyi', diye düşündü. Tuy'u özenle örttü. Elfenerini aldı ve çıktı. Tuy arkasından seslenmediği halde, nedense bir an gitmekte tereddüt geçirdi. Sanki doğa üstü bir güç onu tutuyordu. Ayak parmaklarının ucuna basarak yeniden geri döndü. Kızının üstüne eğildi ve soluğunu dinledi. Sonra ferahlayarak gitti. Adamlar henüz geri dönmemişlerdi.

«Uyudu mu?» diye sordu Hay Tep.

«Evet.»

«Çocuk olmak varmış. Hiçbir savaş onları uyumaktan alıkoyamıyor»

Kuyen rahat oturamıyordu. «Niye dönmüyorlar? Başlarına bir şey gelmesin?» diyerek bir kayanın üstüne oturdu. Tam bu sırada Trong'un sesini işittiler:

«Hay Tep, neredesin?»

«Buradayım, bu yana gelin!»

Parti Hücresi Sekreteri, küçük keşif gezintisinden dönen Ba Ren ve Trong'u karşılamak üzere ayağa kalktı; «ne oldu?» diye sordu.

•Su getirmeye hazırlanın,- dedi Ba Ren; «kamp öbür kıyıda. Bu yanda hiçbir şey yok.»

«Emin misin?»

«Yüzde yüz. Ama durum değişmeden hemen gitmeliyiz.»

«Haydi öyleyse. - dedi Su. «Testiler öbür yanda mı Kuyen?»

«Evet.»

-Sen gidemezsin Kuyen,» diye Hay Tep araya girdi. -Bugünkü baygınlığının etkisi daha geçmedi.

• Ama hiçbir şeyim kalmadı,» diye karşı çıktı genç kız.

-Sen burada kalacaksın.» dedi Ba Ren, kararlı bir sesle.

-Hakkınız var. Kuyen sen burada kal. Git, Nam No'yu çağır. Benimle o gelsin,» dedi Su.

Genç kız istemeye istemeye boyun eğdi. Bir süre sonra Nam No ile birlikte geri döndü. Ba Ren iki kadını uyardı.

«Bundan sonra artık hiç konuşmayacaksınız. Bir kedi sessizliğiyle bizi izleyeceksiniz, anlıyor musunuz?»

Trong tomsonunu omuzuna attı: «Haydi gidelim!

tki kadın pantolon paçalarını dizlerine kadar kıvırdılar. Testileri başlarına yerleştirdiler ve Trong ile Ba Ren'in ardından yürüdüler. Mağaranın ağzındaki Nan ve nöbetteki öbür adamlar, dikkatli olmaları için onları yeniden uyardılar.

Su'nun burnuna barut kokusu dolmuştu. Dışarıya çıktıklarında mağaranın boğucu havasından kurtulmuş olarak, derin derin soluk aldı. Arazinin açık Lir yerini eğilerek çabucak geçtiler. Su en arkadaydı. Elleriyle başındaki testiye tutuyordu. Hindistancevizi koruluğuna gelince adımlarını yavaşlattılar ve karanlıkta dikkatle yürümeye devam ettiler: Ansızın bir elfenerinin ışığı önlerinde karanlığı deldi. Sessizce eğildiler. Sadece on metre önlerinde bir grup asker geçiyordu. Sonra ışık söndü. Çizmelerin çığnediği kurumuş yaprakların çıtırtısı yavaş yavaş uzaklaştı. İrmağın kıyısına doğru yollara devam ettiler. Suyu varmak için bir kumluğu geçmeleri gerekiyordu. Trong ve Ba Ren, silahlarını ateşe hazır durumda tutarak, iki kadına aşağıya inmelerini işaret ettiler. İrmağa önce Nam No vardı ve testisini suya daldırdı. Su, çabuk çabuk onu izledi. Karşı kıyıda düşman askerlerinin konuşmalarını işitiyorlardı. Askerler çadırlarında kâğıt oynuyorlardı. Su soğukkanlılıkla testisini doldurdu. Yanında Nam No, avucuyla su içiyor

du. Sonra testiği başına yerleştirdi ve yokuş yukarı çıkmaya başladı. Su da birkaç yudum içmek istedi. Ama sonra caydı ve çabucak Nam No'nun ardına takıldı. Yeniden hindistancevizi koruluğuna geldiklerinde, Su kendi kendine, 'her şey yolunda gitti' dedi. Ba Ren ve Trong öndeydiler. Su yine en arkada kalmıştı. Ellerini öne doğru uzatarak ilerlemeye çalışıyordu. Buna karşın birkaç kez ağaç köklerine takılarak tökezledi. Az kalsın değerli suyu döküyordu. Yeniden bir ağaç dalma takılarak tökezleyince testiği indirdi ve suyun dışan dökölmesini önleyebilmek için palmiye yaprakları aradı. Testiği başına henüz koymuştu ki, birçok el feneri birden aynı anda yanarak gözlerini kamaştırdı. Bir asker saçlarına yapıştı ve onu zorla geriye çekerek yere düşürdü. Dört asker birden üzerine atılarak bağladılar. Asteğmen Ba, adamlarının yakaladığı yabancı kadını görmek üzere, elinde silahı olduğu halde yanaştı; «Daha önce Hon Dat'ta bulunmuş olan biri çıksın,» dedi.

Bir asker öne çıktı. Kısa bir bakıştan sonra, «aha Su bu!» dedi.

«Tanıyor musun?»

«Evet. Halis bir Vietkong.»

Asteğmen karanlık bir yüzle kadının yakasına yapıştı, çenesini geri itti ve homurdandı: «Böyle mi senin adın?»

«Evet.»

«Kimlerle birlikteydin?»

«Birkaç arkadaşla... Ama onlar şimdi mağaraya vardılar.»

«Suyla birlikte mi?»

«Elbette.»

Subay vahşi bir kahkaha attı: «Güzel! Çok güzel!»

Su ona anlamadan baktı. Adam ellerini ceplerine soktu ve her sözcüğün üzerine özenle basarak: «Yani ırmağı zehirlemiştik de!» dedi.

Su'nun bir an nefesi kesilir gibi oldu. Bilinç dışı bir hareketle, mağaraya doğru koşmak için öne atıldı. Ama bir tek adım bile ilerleyemedi. Bir asker saçlarına yapışmıştı. Subay alaycı bir tavırla sınttı:

«Koşmanın anlamı yok,» dedi; «bütün yoldaşların

geberecekler, anlıyor musun? Haydi, marş! Götürün bunu!»

Askerler Su'yu sürüklediler. Dağılan saçları neredeyse topuklarına değiyordu. Çaresizlik içinde direnmeye başladı. Onu Hon Dat dağından uzaklaştıran her adım kurşun gibi ağır geliyordu. Avazı çıktığı kadar bağırarak. Nam No'nun getirdiği suyu içmemeleri için onları uyarmak istedi. Ama askerler hemen ağzını kapattılar. Umutsuzluk içinde kızını, kızkardeşini ve yoldaşlarını düşündü. Ansızın, olduğu yerde kalarak nöbetçilerinin suratlarına tükürdü:

«Canavarlar! Korkaklar!»

Teğmen, silahının dipçığıyle kudurmuşcasına vurarak onu yere yıktı. Elfenerinin ışığında tutsağın yerde ağladığını gördü. «Sen de Vietkong olacaksın, ha?» diye alay etti; «bir dipçikte ulumaya başlıyorsun.»

Su ona nefret dolu bir bakış fırlattı: «Dipçik yüzünden ağladığımı sanma, alçak! Ben adamlarımızı düşünüyorum.»

Zam, Su'nun yakalanışı haberi üzerine sevincini gizleyemiyordu. Yatağının üzerine oturarak dikkatle sağ kolunu oynattı. Çadırının içinde birkaç adım yürüdüktan sonra, eğilerek dışarı çıktı. Ranger'ler ırmağın karşı kıyısından geri dönmüşlerdi. Su'yu dipçik darbeleri altında ırmaktan geçirmişler ve birçok defa yere yıkmışlardı. Irmağın suyu kızın ancak dizlerine geliyordu. Ayakları çıplaktı. Saçları hafifçe suyun üzerinde yüzüyordu. Karşı kıyıya geldiklerinde, fenerlerini yüzüne tutan askerlere küçümseyerek baktı. Lüks lambalarını kaldırdıkları zaman, Su, karşısında ansızın, sol elini çenesine dayamış, sağ eli askıda, hareketsiz duran Zam'ı gördü.

Su onu hiç görmemiş gibi yoluna devam etmek istedi. Önünden geçerken birdenbire böğürdü Zam:

«Dur. dişi köpek!»

Su bakışlarını çevirmeden durdu. Zam ona doğru bir adım attı ve gözlerini kısarak süzdü:

•Şimdi tanıdın mı beni?»

Su gururla ona baktı ve karşılık vermeksizin kafasını çevirdi. Zam bağırdı:

«Orospu! Ben de kıyamete kadar mağarada kalacaksın sandım. Ama oradaki bayanlar ve baylar susadılar, değil mi? Ve böylece yine karşılaşmış olduk. Seni bir defa serbest bırakmıştım,- ve buna karşılık hemen yine Vietkong'a koştun.»

Su cevap verdi: «Bakıyorum, sen de hiç değişme misin.»

«Ne demek istiyorsun?»

«Yine eskisi gibisin. Bir teğmenin bu kadar pis ağızlı olabilmesi, halkın size 'serseriler ordusu' adını takmakta ne kadar haklı olduğunu gösteriyor.»

Zam öfkeden kıpkırmızı oldu. Kılıcını çekerek gözlerinin önüne tuttu ve uzun uzun parlak demiri seyretti. Sonra kaşlarını çatarak yeniden kılıfına soktu.

«Bağlayın şunu bir direğe!» diye bağırdı

Ranger'ler bir sıruk bulmak için koştular. Sonra sırgı ırmağın kıyısına çıktılar ve Su'yu sımsıkı bağladılar. Zam, genç kadının çevresinde hindi gibi kibararak dolaşıyor ve dişlerini gıcırdatıyordu.

«En iyisi, senin karnını yarıp, ciğerinin büyüklüğüne bakmak,» dedi; (*) «Ama o zaman da çok çabuk öleceksin. Bunun için seni birkaç gün daha yavaşatıp, sonra yoldaşlarınla aynı mezara atacağım,» diye ekledi.

Topuklarının üzerinde sert bir dönüş yaptıktan sonra çadırına doğru yürüdü. İpleri inceledikten sonra askerler de gittiler. Yalnız bir tek adam, Zam'ın çadırının önünde nöbetçi kaldı. Naylon ip Su'nun kollarını gitgide daha kötü kesiyordu. Dizleri çakıltaşlarının üzerindeydi. Uzun saçları sırtını ve ayaklarını örtmüştü. Şimdi bulunduğu yerden, az önce görünmez olan denizi görebiliyordu. 'Ay yükseliyor' diye düşündü ve gözlerini iyice açarak, ay ışığında parıl dayan dalgaları seyretmeye çalıştı. Bir dakika sonra Zam'ın kılıcını, kendisini sımsıkı tutan ipleri, yakınında bir aşağı bir yukarı dolaşan nöbetçiyi unutmuştu. Denizin ıslıl ıslıl yanan düzlüğü üzerinde dalgaların yükselip alçalışından başka bir şey görmüyordu. De

(*) Eski bir Vietnam inancına göre, karaciğer, insan vücudunda cesaretin bulunduğu yerdi.

nizin bütün kıpırtıları, bu enginlik içinde ona canlı gibi geliyordu. Altın renkli dolunay giderek daha yükseklerle tırmanmıştı. Mavilikler içinde asılı olgun bir mango meyvesi gibiydi. Hava durgundu. Arada esen ılık bir meltem, denizin tuz kokusunu taşıyordu burnuna. Rüzgâr, Su'nun siyah ipek bluzunu kurutmuş, saçlarıyla oynuyordu. Sahile dökülen ay ışığında, diz çökmüş gövde ve başı üstünde yükselen direk, keskin çizgileriyle göze batıyordu. Az sonra saçları rüzgârda dalgalanmaya başladı. Direk neredeyse gözden kaybolmuştu. Kızın ay ışığı altında pırıl pırıl parlayan saçları vardı yalnızca. Vakit ilerledikçe rüzgâr daha şiddetlenmeye başladı. Su artık denize bakmıyordu. Gözlerini, hemen üzerine yıkılacakmış gibi görünen Hon Dat Dağı kütlesine çevirmişti... Oradaki insanların başlarına gelebilecekleri düşündükçe ölesiye korkuyordu. Hepsi, zehirlenmişler miydi? O susuzlukta, Nam No'nun getirdiği suyu içmekten onları ne alıkoynabilirdi ki? Ah, Nam No, kardeşim, seni öldürdüler' diye düşündü. Kendisinin de bu durgun sudan birkaç yudum içmek üzere olduğunu anımsadı. Evet, tabii, su durgundu! Suyu aldıkları yerde, her zamanın tersine hiç akıntı yoktu. Evet, onları zehirlemek için bent yapmışlardı. 'San, sevgilim' dedi içinden; 'düşünebiliyor musun? Düşmanlarımızın ne kadar ahlaksız olduklarını düşünebiliyor musun?'

Ay ışığında yıkanan gecede, Sü kocasıyla konuşmaya başladı. Kocasının bir defa sahilde saçlarını yıkaması için ona yardım ettiği yerin tam burası olduğunu anımsadı. Sonra karısının saçlarını kendi elleriyle taramıştı. O zaman bu yerde ne kadar mutluydu! Şimdiyse her şey başkaydı. Öyle sıkı bağlamışlardı ki, kollarında duygu diye bir şey kalmamıştı. Teğmenin dipçikle vurduğu yer acıyordu. Ama onu asıl çılgın gibi korkutan şey, duyduğu büyük kaygıydı. Kendi başına geleceklerden değil, yoldaşları, kızkardeşi ve kızı Tuy için korkuyordu. Bütün gece gözlerini yummadı. Ay gökyüzünde yükseldi, yükseldi ve aralarda bir yerde yok oldu. Fakat içindeki kaygı bir an bile azalmadı. Ancak sabahın alacakaranlığında, önünde akan ırmak tatlı bir sesle mırıldanırken başı-

ni göğsüne bırakarak bitkin durumda uyuklamaya başladı. Denizden esen meltem, dalgalarla oynadığı gibi, ipek saçlarıyla da oynamaya devam ediyordu.

Uyandığı zıman ortalık ağarmıştı. Askerler çadırlarından çıkıyorlar, ırmağın başında oyalanıyorlardı. Zam, yanında iki yanke subayı olduğu halde, baston yutmuş giti yürüyerek yanına geldi. Amerikalılar Su'yu bir süre seyrettikten sonra İngilizce konuşmaya başladılar.

«Gözlerindeki yırtıcı havaya karşın güzel bir kadın bu Vietkong.»

«Ya, güzel bir parça!»

Askerler suya girdiler. İki Amerikalı gözlerini Su'dan ayırarak askerleri izlediler. İki asker, onları sırtına alıp ırmağın karşı kıyısına taşıdı. Zam arkasına döndü. Su'yu görünce geriye doğru birkaç adım attı:

«Biraz sabret yosmam. Bugün seninkilerin hepsini mağaradan çıkartacağız.»

Kolu hâlâ askıda olduğu halde yokuş aşağı indi. Bir asker onu da sırtında karşıya geçirdi. Bugün Zam yine iş başındaydı... Su onun gidişine baktı. Yüreği delice çarpıyordu. Yanında yalnız birkaç adam kalmıştı. Yemek pişiriyorlar ve yan gözle onu seyretiliyorlardı. Ocağın çevresine oturmuşlar, arada bir genç kadına şehvetli bakışlar fırlatıyorlardı.

«Bize böylesi hiç düşmez.»

«Yazık ki Vietkong!»

Su, söylenenlere bir yandan sinirleniyor, bir yandan da eğleniyordu. Denizi seyrederek susuyordu.

Gün ilerliyordu. Dalgaların pembeye çalan yan-sıları henüz altın rengine bürünmemişti. Göğün moru pembeleşmeye başladı. Geceleyn seçemediği birçok şeyi, şimdi bu sabah serinliğinde görebiliyordu. Ay ışığından sonra, günün renkli ışıklan onu ısıtarak Hon Dat'ı bütün güzelliğiyle gözlerinin önüne serdi.

Doğduğu ve sağlıklı görünüşünü lezzetli meyvelerine borçlu olduğu bu yeri sınırsız bir sevgiyle seviyordu. Burada onu anası, şimdi kendisinin kızma söylediği ninnilerle uyutmuştu. Parti bayrağını se-

iamlamak için burada yumruğunu kaldırmış ve Parti üyesi olduktan sonra ana-babasını, kocasını, çocuğunu, kızkardeşini ve yoldaşlarını daha bilinçli sevmesini öğrenmişti. Varlığının bütün zerrecikleriyle kendini Hon Dat'a bağlı hissediyordu. Çürük merdivenlerinde oturarak, ağaçlar arasından denizi, köyü, tarlaları ve her akşam yamaçlarında beyaz balıkçıl kuşlarının karartıları gözüken Ba Te Dağını seyrettiği, sırtıklar üstüne kurulmuş o eski ev, onun eviydi. Yüreği hiç bu sabahki kadar Hon Dat için çarpmamıştı. Dizlerinin üzerinde ölümü beklerken, hayatı ve yeni bir sabahın ışıklarıyla aydınlanan bu vatan toprağını daha çok seviyordu. Kumluk sahile vuran güneş, altın ışıklarını eğik bambu kamışlarına saçıyordu. Tüm balıkçı köyü ışıklar içinde yıkanıyordu. Su, balıkçı kulübelerinin damları üstünde tüten dumanları gördü. Hatta ağların siyah ipleri arasında parıldayarak rüzgârda titreşen naylon ipliklerini bile seçebiliyordu. Güneş ışınları şimdi ona da erişmişti. Gözlerinde parlıyor, dağınık saçlarına, yuvarlak omuzlarına düşüyordu.

Sıcak güneş ışınları ansızın çatlar gibi oldu. Magara yakınlarında şiddetli bir ateş başlamıştı. Su ürkütü ve başını çevirdi. Ateş gitgide şiddetleniyordu. Otomatik tabancalar, kısa salvolu tomsonlar, aralıklı tüfek sesleri. Askerler ırmağa doğru geri atılarak, Hon Dat yönüne koşmaya başlamışlardı. Su kendi yoldaşlarının silah seslerini tanıyınca gözleri sınırsız bir sevinçle doldu. Bağırtilar arasında silah seslerine dikkatle kulak Verdi. Yüreği mutluluktan yerinden fırlayacak gibiydi. Ayağa fırlamak, ellerini çırpma, iplerini parçalamak istiyordu. İçinde, bir ses, 'Yaşıyorlar! Yaşıyorlar! Savaşıyorlar!' diye haykırdı.

Yokuşta duran paralı askerlerden biri söylendi. «Bu Allanın belası kurşunlar, birkaçımızı daha sedeye yatıracak.»

«Ya bize anlattıkları zehir hikayesi ne oldu?»

«Boş laf. Allah bilir, suyu içip hiçbir şey farketmemişlerdir. Irmağın, ne kadar geniş ve uzun olduğunu görmüyor musun? Bütün suyu zehirlemek mümkün mü?»

Birden Su geldi askerin aklına. Tehditkâr bir tavırla ona döndü ve parmağını uzatarak bağırdı:

«Ama sen hiç sevinme! Senin için kurtuluş yok.»

Su ona sert bir bakış fırlatarak karşılık vermek istedi. Sonra 'aldırma' dedi kendi kendine. Seviniyorsa kendi kaderi için değil, yoldaşları sağ olduğu için seviniyordu. Onlar savaşıyorlardı ve demin Zam'ın söylediği gibi sürükleyerek dışarı çıkartamayacaklardı onları.

Birden silah sesleri durdu. Bir makineli tüfek uzun bir atış yaptı. Düşman karşılık verdi. 'Hiç de fena değil' diye düşündü Su; 'herhalde yine dünkü gibi olacak'.

Çatışma yine kızışmaya başlayınca, Su bir grup askerin yaralıları sedyelerle palmiye koruluğuna taşıdıklarını gördü. «Ben demedim mi?» diye bağırdı Su'nun yanındaki nöbetçi. Sonra kıyı boyunca sedye taşıyanların yanına koştu:

«Hey, bu kim?»

Cevap gelmedi. Sedyeciler yavaşça yokuş aşağı indiler ve sedyeleri kumların üzerine bıraktılar. Yaralıları arasında bir de Amerikalı vardı. Bacaklarını delice sağa sola savurarak bağınyordu. Sedyeciler terlerini siliyor, zar zor soluk alabiliyorlardı.

«Lanet olsun! Yukarıdakilerin hepsinin aehirli suyu içip öldüklerini söyledi teğmen. 'Doğru mağaraya' dedi. Sonuç ne oldu? Altı ölü, beş yaralı. Bu Yanke de yüzde yüz atalarına kavuşacak.»

«Nasıl? Yanke'ler de mi mağaraya girdiler?»

«Yok canım. Yalnızca bir serseri kurşun.»

Amerikalı, acıyla kıvranıyor, elleriyle kumları avuçluyordu. Sonra boğazındaki hınlı kesildi, bacakları birkaç kez sarsıldı ve kafası geriye düştü, miğferi yüzüne kaydı. Bir asker, üzerine eğilerek parmağını burnuna tuttu ve seslendi: «Bunun işi tamam!

«Öldü mü?»

«İster istemez soluk almaktan vaz geçti artık »

Ranger'in sesi ilgisiz ve soğuktu. Bacaklarını getmiş, ellerini kalçalanna dayamış, Amerikalıyı seyre diyordu. Yakınlardan birisi bağırdı:

«Hey, onu buraya getir! Yoksa dayağı yiyecek-sin!»

«Bu da ne demek oluyor? Bir tek o mu var? Bizim yaralılar önde gelir!»

Sedyeciler dört yaralı Ranger! alarak karşı yakaya geçtiler. Kan, ırmağın suyunu kızılaştırdı. Su, yaralılar yanından geçerken arkalarında kum üzerinde bıraktıkları damla damla uzun kan izlerini gördü. Ölü yanke de bu yakaya getirildi. Sallanan kafasındaki miğferi çözülerek, suya düşmüş ve akıntıya kapılmıştı. Su, kısa bir an adamın kahverengi saçlarını ve eğri burnunu gördü.

Silah sesleri seyrermeye başlamıştı. Su şimdi korkunç şeylerin olacağını seziyordu. Bütün cesaretini toplayarak beklemeye başladı. Kocasının sözleri açık bir şekilde kulaklarında çınlıyordu: «Her şeye hazır lıklı olalım. O zaman katlanamayacağımız şey yok tur.» diyordu. Ve Su da ona cevap verdi: 'Peki, söyle diğın gibi yapacağım. Kendime güveniyorum sevgi-lim. Bu sefer seni artık göremeyeceğim. Geri döndü gün zaman üzölme. Seni seviyorum ve bütün bu yedi yıl içinde beni ve Tuy'u düşünmekten vazgeçmediğini de biliyorum. Geri döndüğünde beni bulamayınca mutsuz olacaksın. Kızma bana ve beni bağışla. Tuy'u yeniden görürsen, onu benim sevgimin bir armağanı olarak al. Ona dikkatle bak. Onda beni yeniden bulacaksın. Onun ne olacağını bilmiyorum, ama eminim ki yaşayacak. Çünkü yoldaşlarımız ellerinde silahla nyla oradalar...' San'la böyle konuşurken Su, onun rreçekten yanında olduğuna inanıyordu. Sonra ana sını ve kızkardeşini düşündü: 'Ne yapıyorsun şimdi, ana? Bahçede mi çalışıyorsun?.. Domuzları mı beşliyorsun? Seni üç gündür görmedim, herhalde bundan sonra da hiç göremeyeceğim. Tuy'u benim için büyüt, ana! Tut ki, o bir zamanların küçük Su'sudur. o zaman aynı ben senin yanındaymışım gibi olacak. Ku-yen, bacım benim. Nan'la mutlu olacaksın. İyi bir genç ve iyi bir komünist o. Ben düğününüzde olmayacağım. Zararı yok. Ben de sizinle birlikte mutluyum. Çünkü sizin hayatınız umut dolu, biliyorum. Bütün görevlerini iyi yap! Anamın yanında benim yerimi al!

Tuy'la ilgilen! Onu beni anımsayarak sev, olmaz mı bacım?' Sanki anası ve kızkardeşi de yanaldaydılar ve onu iştiriyorlardı. Sonra sevecenlikle seslendi: 'Oh Tuy, sen yaşa, e mi yavrum!' Hayalinde kızını sımsıkı kucakladı ve öptü.

Su, doğru tahmin etmişti. Korktuğu oldu. O hâlâ çocuğunu düşünürken mağara yönünden birkaç asker koşarak ona doğru geldiler. Bir tanesi iplerini çözdü ve emretti:

«Ayağa kalk!»

Su doğrulmaya çalıştı, ama başaramadı. Kolları ve bacakları kendinin değil gibiydi. Askerler onu çakılların üzerinde sürüklediler. Irmağa vardıklarında. «Bırak beni, ben kendim giderim,» dedi Su. Ancak bacaklarını birçok kez kısıp gerdikten sonra yürüyebildi. Suyun içinde ağır ağır ilerledi. Karşı kıyıda bir asker mağara yönünü göstererek öne geçti. Öbürü sordu:

«Seni nereye götürdüğümüzü biliyor musun?»

«Hayır!»

«Komutan seni yukarıya mağaraya götürmemizi emretti.»

'Bana ne yapmak istiyorlar' diye kendi kendine sordu Su; 'yine ne domuzluklar düşünüyorlar acaba? Göreceğiz. Ne yaparlarsa yapsınlar, bana boyun eğriremeyecekler.'

Palmiye koruluğuna gelmişlerdi. İki asker Su'yu komutanın önüne sürüklediler. Kahverengi derili, kemikli bir surat. Komutanın başı açıktı. Uсталıkla kesilmiş, özenle taranarak briyantinle yapıştırılmış saçlarını göstermek istiyordu herhalde. Bir elinde gümüş saplı, cilalı kısa bir değnek tutuyor, aynı askeri hareketlerde kukla generallerden gördüğü gibi öbür eline tıklatıp duruyordu. Zam ve öbür dalkavukları da çevresine dizilmişlerdi. Su'yu görünce komutan ciddileşti. Genç kadını tepeden tırnağa süzdükten sonra değneğini yine öbür avucuna tıklattı. Sonra iğrenç bir sırıtkanlıkla seslendi:

«Ne? Böyle güzel bir yüzle Vietkong'a mı çalışıyorsun?»

Su kafasını çevirdi.

«Senin Kuzey'de bir kocan var, değil mi?» diye sordu komutan. «Görüyorsun ya, senin hakkında her şeyi biliyorum. Onunla bütün ilişkilerini kesmeyi reddettiğini de biliyorum. Çok güzel, çok güzel. Sadık bir kadın.»

Su susuyordu. Komutan açık bir zevkle devam etti:

• Kocandan ayrılmayı reddettiğin için sana kızdığımı sanma. Tam tersine, bunun için kutlarım seni. Ama doğrusu Vietkong'la çalıştığın için kutlayamam. Delilik bu! Açıkça intihar!»

Su hafifçe gülümsedi. 'Bu eski türküden başka söyleyecek bir şeyin yok mu? Senin gibileri bu türküyü sık sık okudular bana' dedi içinden.

Ama komutan susmaya hiç niyetli görünmüyordu. Güzel konuştuğunu kanıtlamak istiyordu herhalde. Uzun uzun «personalizm»den (*), «sosyal kalkınma» dan, kendisinin ve adamlarının en iyi temsilcisi oldukları Ngo Dinh Diem'in «Ulusal hükümeti»nin büyük güçlerinden falan söz etti. Sonunda sözlerini şöyle bitirdi:

«Kocanı bekleme. Yeniden birleşme olmayacak. Amerika Birleşik Devletleri ve biz burada olduğumuz sürece olanaksız bir şey bu.»

Su, daha fazla kendini tutamayarak cevap verdi:

«Bu, sizin ve Amerikalıların isteği. Ama biz, yani halk, bu konuda başka türlü düşünüyoruz. Er ya da geç sizi yok edip ülkemizi yeniden birleştireceğiz!»

«Ne? Bizi yok edeceksiniz, ha!» Komutan gözlerini yapmacık bir korkuyla iri iri açarak güldü. «Bak hele! Ne zaman başlayacaksınız bu işe?» diyerek mağarayı gösterdi; «yoldaşların en geç yann dört ayak üstünde sürünerek buraya gelecekler. Bizi yok etmek ha!.. Kimlerle? Ağızdan dolma tüfeklerinizle mi?»

(*)Diem kliğini ideolojik açıdan desteklemeye çalışan «felsefi teoriler»in bir bölümü olan «insan hay-siyetine tapma», (Nan vilden bir kavram. Buna göre, sosyo-ekonomik gelişim, siyasal özgürlüklerden önce gelir; ekonomik kalkınma yüksek bir zihni, ahlakî ve ruhi hayat uğruna feda edilebilir.

«Yanılıyorsun. Onları mağaradan çıkartamaya caksınız!»

Komutanın alaycı gülümseyişi dudaklarından si lindi. Yüzü bembeyaz oldu. Öfkesine hakim olabil mek için bir an sustu ve sonra adamlarına döndü:

«Mikrofon hazır mı?»

«Hazır komutanım.»

Komutan geniş bir el hareketi yaparak -şu tara i a götürün bunu!» dedi.

Zam'ın adamları Su'yu ileri doğru ittiler. Komu tan ve Zam aceleyle onları izlediler. Psikolojik savaş kısmından sivilceli yüzlü genç bir teğmen elinde mik-rofon olduğu halde orada bekliyordu.

Komutan Su'ya doğru yürüdü. «Dinle,» dedi; «şim-di sana bir anlaşma öneriyoruz. Canının sence bir de-ğeri var mı? Eğer var diyorsan, hayatının korunaca-ğına dair söz veriyorum sana. Yok diyorsan o zaman günah benden gitti. Hemen temizleteceğim seni. Şim-di cevap ver. Derhal!»

Su, komutanın gözlerinin içine baktı: «Kimse öl-mek istemez,» dedi; «ben niye isteyeyim.»

Komutan yine sırtıttı. «Bak, bu iyi işte. Demek ha-yatı seviyorsun. Çok güzel,» dedi ve değneğiyle mağ-a-rayı göstererek sözlerine devam etti: «O zaman işimiz çok kolaylaştı. Sen şimdi, yalnızca teslim olduğunu ve öbürlerinin de senin gibi yapmalarım söyleyeceksin. Onlara, sana iyi davrandığımızı ve silahlarımız bırakıp mağarayı terkedenlerin hepsinin de aynı muameleyi göreceklerini söyle. Hepsi bu kadar. Kabul mü?»

Komutan susarak cevap bekledi. Genç subay mik-rofonu Su'nun ağzına tuttu. Zam birdenbire bıçağını kılıfından çekerek genç tutsağın yanına gitti. Komu-tan ellerini arkasına bağlamış, Su'nun her hareketini gözlüyordu. Ölüm karşısında istenileni yapacağından emindi. Onun yerinde kendisi olsa, canını kurtarmak için daha neler yapardı kimbilir? Genç ve güzel bir kadının göz göre göre hayattan vazgeçmesini ola-naksız görüyordu. Kendisi hayata o kadar bağlıydı ki! Ama Su yerinden kıpırdamıyor ve an peteği gibi ufak delikleri olan küçük bir yumruk büyüklüğündeki mik-rofona bakmıyordu bile. Yoldaşlarının mağaranın

birkaç adım gerisinde olduklarını ve onu iyi işitebileceklerini biliyordu. Komutan sabırsızlıkla çenesini oynattı:

«Evet mi? Hayır mı?»

Su, öne doğru bir adım attı; - peki, konuşacağım, dedi.

Mağaradaki adamlar, silahları ateşe hazır yeni bir saldırıyı bekliyorlardı. Düşmanın bir saldırısı püs-kürtülmüş, sonra da yeni bir şey olmamıştı. Bir saat ten beri saldıran yoktu. Ama düşman hâlâ oradaydı. Hindistancevizleri koruluğunda sağa sola koşuşan askerleri görüyorlardı. Silah elde hazır beklemekten başka çare yoktu.

«Su yakalanıp hemen öldürülmüş olmalı.» dedi Nan, Hay Tep'e.

«Yakalanmış olması çok mümkün. Ama dün gece hiç silah sesi işitmedik.»

Sonra sustu Hay Tep. Dün geceden beri, hep önceden görülemeyen durumlarla karşılaşmıştı. Önce Nam No geri döndüğünde sancılanmış, yüzü sararmış ve boncuk taneleri gibi ter dökmeye başlamıştı. Birdenbire içine bir kuşku düşen Hay Tep, kıza ırmaktan su içip içmediğini sordu. Genç kız başını sallayarak yere yıkıldı. Hay Tep parmaklarını boğazına sokunca, kız iğrenç bir sıvı kusmaya başladı. Suyun zehirli olduğunu böylece anladılar. Kusmak Nam No'nun hayatını kurtarmıştı. Bir süre baygın kaldıktan sonra düzeldi. Şüyu hemen döktüler. Böylece susuzluk sorunu çözülmemiş olarak kaldı. Sonra Su'nun ortadan yok oluşu. Gece kimsenin gözüne uyku girmedi. Tuy gece yansına doğru uyanarak, «ana, ana!» diye sızlanmaya başladı. Anası her zamanki gibi yanına gelmeyince ağladı ve ancak Kuyen gelip onu sallamaya başlayınca yatışarak yeniden uykuya daldı. Ertesi sabah küçük kız anasını hiçbir yerde bulamayınca yine ağlamaya başladı. Kuyen ona anasını köye yolladıklarını söylemek zorunda kaldı. Su'nun kaybolması hepsinin içine büyük bir korku düşürmüştü. Dayanılmaz bir şeydi bu. Öldürüldüğünü görmekten

daha kötüydü. Çünkü başına ne geldiğini bilmiyorlardı. Ba Ren ve Trong mağaraya girer girmez onun yokluğunu farketmişler ve aramak için hemen geri dönmüşlerdi. Her çalığa, her hindistancevizi ağacının dibine baktılar. Onun da Nam No gibi zehirlendiğine emindiler. Sonunda, Nan da aramanın yararsızlığını görerek geri dönmeye razı oldu. Hindistan-cevizleri koruluğunun her bir köşesini araştırmışlar, fakat en ufak bir iz bile bulamamışlardı.

Bütün geceyi merak içinde geçirdiler. Herkes, kendini sorumlu hissediyor, kendini suçlu görüyordu. Kimisi onun yerine gitmediği için kendi kendine kıızıyordu. Her ne kadar tek bir kurşun atmamışsa da, tüm yiyecek ve içecekleriyle o uğraşmıştı. Onun varlığı, sakın yürüyüşü, düzenli hareketleri hepsi için sıcak bir sevecenlik ifade ediyordu. Daha henüz küçük bir kızken, sevimliliğiyle herkesin kalbini kazanmıştı. Dere gibi, yapraklar gibi, meyveler gibi, o da ruhu ve gövdesiyle Hon Dat'a aitti. Güzelliği ve iyi yürekliliği köyün gururuydu. Bu kadar da değil; kocasına sadakatiyle bütün köy kadınlarına bir örnekti. Bütün çetin zorluklar içinde, köyünün ve köylülerinin en çözülmaz bir parçasıydı o.

Hay Tep sarsılmış, perişan olmuştu. Gerçi herkes bu kavgada kendi payını ortaya koymuştu. Ama Su, kocası Kuzey'e gönderilen bir genç kadın olarak herkesten fazla çekmişti. Daha iki gün önce ona, okuması için kocasının mektubunu uzatmıştı. Parmakları nasıl titriyordu!.. Gözleri nasıl umutla parlıyordu!.. İkinci kez yakalandığında söylediklerini anımsadı. «Hayatımı da kaybedecek olsam, pişman değilim. Ama Tuy, zavallı yavrucuğum! Ayrıca, yeniden birleşme gününde beni göremeyince San da çok sarsılacak.»

Hay Tep tecrübeyle biliyordu ki, devrimin çetin zamanlarında, hep böyle kadınlar çıkardı. Onlar, komünistliklerinin onurunu ve ülkelerinin namusunu korumak için her şeye hazır olurlardı. Gelecekteki mutluluklarına layık olmak için kocalarına bağlı kalırlardı. Kimse onlardan daha büyük bir inançla savaşamaz, daha büyük bir sabırsızlıkla yeniden birleşme gününü bekleyemezdi.

Hay Tep için Su, bu kadınların en tipik örneğiydi. Geceleyin Tuy'un anasına nasıl seslendiğini işitiğinden beri, savaşın görevleri omuzlarına daha büyük bir ağırlık bastırmıştı. Sabahleyin çarpışmalar yeniden başlayınca da kaygıları silinmedi. Hemen mağaranın ağzına gitti. Düşmanı yine her zamanki gibi püskürttüler. İşin tuhaf yanı, bu sefer saldırganların delice mağaraya girmeye çalışmalarıydı. Ve bu kez daha fazla ölü bırakmışlardı. Çoğu yakın mesafeden vurularak sırtüstü düştü... Boşuna ikinci bir saldırıyı beklediler. Ama ortalık durgundu. Arada bir makineli tüfek tarakası işitiliyor, fakat düşmanın gölgesi bile görünmüyordu.

«Dikkatli olun!» dedi Hay Tep. «Yine neler planladıklarını bilmiyoruz.»

Güneş doğmuştu. Kuyen herkesin kavrulmuş piring payını dağıtmaya başladı. Yaralı düşman askerlerinin can çekişmeleri sona ermişti. Şimdi, yeni doğan güneşin altında cansız yatıyorlardı. Hindistancevizleri koruluğunda, bir bekleyiş içinde oldukları belli olan askerler dolaşıyordu. Arada sırada bir makineli tüfek atışı işitiliyordu. Sonra yine sessizlik. Kuşların ötüşü, bir sincabın palmiye ağacını tırmalayışı, denizin uzak uğultusu işitilebiliyordu. Bu sıkıcı ve ürkütücü sessizlik herkesi kuruntulu yapmıştı. Parmaklar hep tetikteydi. Gri gölgeler gözükmür gözükmmez sessizlik sona erecekti.

Kayalar ardındaki gerillalar, kurşunlardan hiçbir düşmanın kurtulamayacağına giderek daha fazla inanmışlardı. Mağaranın girişi, nişan almak için bulunmaz bir yerdi. Serinkanlı olmak ve iyi nişan almak yetiyordu. Mağaranın iyi ve kötü yanlarını gittikçe daha iyi tanımışlardı. İyi yanı, mükemmel bir savunma mevzii olmasıydı. Kötü yanı ise suyun yokluğu. Nam No az kalsın ölecekti bu yüzden. Su da bu yüzden ortadan kaybolmuştu. Şimdi herkes gırtlığında bir yanma hissetmekteydi. Her çarpışmada ter döküyorlar ve sonra susuzluk bir kat daha artıyordu. Ba Ren öfkeden deliye dönmüştü. «Namussuz itoğlu

itler!» diyordu. «İrmağı zehirleyecek kadar kuru muşlar!»

Kuyen'in orada oluşuna bile aldırmadan vaV açılmamış birkaç küfür daha savurduktan sonra &S, lahının önüne düşen tek bir düşman askerini bile k^ çırmayacağına şerefi üzerine yemin etti. Dün ee* sudan dönerlerken geride kalmadığı için, göğsünü yumruklayarak kendi kendine lanet okumaya başladı. «Ne bileyim? Önden gidersek, düşmanla önce biz karşılaşırız diye düşündüm,» dedi.

«Hata benimdi,» dedi Hay Tep. «İrmağı zehirlemiş olabileceklerini düşünmedim. Onların bu gaddarlığı da yapabileceklerini düşünmeliydim.»

Birden sustu. Dışarıda önce madeni bir zırlıtı, arkasından da bir ses işittiler:

«Dikkat! Dikkat!»

Mağaranın sessizliği içinde hoparlördeki ses kulaklarda çınladı:

«Dikkat! Dikkat! Cumhuriyet ordusu, mağaradaki Vietkong'lara bildirir. Arkadaşınız Nuyen Ti Su elimize düşmüştür. Kendisi Ulusal Hükümetin haklı davasına katıldıktan sonra, şimdi sizlerle konuşmak istiyor.»

Ses kesildi ve hoparlörün zırlıtısı yeniden başladı. Mağaradakiler şimdi şaşkınlık içinde dışarıya bakıyorlardı. Hiçbir şey görünmüyordu. Mikrofon kurşunların erişemeyeceği bir yere yerleştirilmişti. Birbirlerine soran gözlerle bakarak, söylenenlerden bir anlam çıkartmaya çalıştılar. Doğru mu işitmişlerdi. Kulaklarına inanmalı mıydılar? Ama apaçık duymuşlardı. Nan'ın pirinç payını vermekte olan Kuyen oy le titriyordu ki, nişanlısının avucu dolu olduğu de, farkında olmadan halâ boşaltmaya devam f^{thy} du. Yüzü sararmış, gözleri korkudan b^ü y^ü m^ü ş^y uⁿ v^y dakları ağlamaya başlayacakmış gibi titriyordu. ruklarını sıkarak alt dudağını ısırdı ve geleceK[^] kunç şeyin bekleyişi içinde olduğu yerde don^{du} . ti di. Nan onu hiç bu kadar dehşet içinde g[^] l^{im} u^l ^^k u- Birden, bir yıl önceki anlaşmazlığı anımsadı ^ⁿ l^a < j[^], ^[^] yen'in o zamanki perişanlığını şimdi daha ıy

Hay Tep kaşlarını çatmış, dışarı bakıyordu.

• 1 r gibi bir şey göremiyordu. 'Düşmanın Suyu
ö t e k orladığı kuşkusuz' diye düşündü; 'ama onlara
Ç ok z gğebileceğine aklım yatmıyor. Bir başkası belki
^wlr ama o... Fakat... henüz gençtir, bir çocuğu
6 0 6 hayatta anası ve diğer bağları var. Eğer şimdi bu
et sözleri dudaklarından çıkarsa, felaket olur.
Herkesin sevdiği ve saydığı Su, bu sözleri söylese,
arkadaşlarının morali böyle nazik bir anda sifıra
iner.'

Hoparlörün zırlıtısı yine kesildi, deminki bet ses
yeniden konuştu:

«Dikkat! Mağaradaki işgalciler! Şimdi Nuyen, Ti
Su sizlere seslenecek.»

Yine dışarıya baktılar. Dayanılmaz bir heyecan
hepsini sımsıkı sarmıştı. Ama fazla beklemediler. Su'
nun o kadar iyi tanıdıkları sesi işitildi:

«Yoldaşlar! Ben Su.» Sonra sözcükler ağzından
bir makineli tüfek gibi dökülmeye başladı:

«Yoldaşlar! Bunlara inanmayın! Yalan söylüyor-
lar. Ben asla onlara teslim olmayacağım. Suyu sakın
içmeyin, zehirlidir! Silahlarınızı bırakmayın! Orada
her şey yolunda mı? Kızım hâlâ yaşıyor mu? Yaşı-
yorsa bir el ateş edin, bileyim...»

Küt diye darbe sesi işitildi ve sevgili ses sustu.

Mağarada herkes bir anda ayağa fırlamıştı. Baş-
lan dikti. Sert yüzlerden yaşlar süzülüyordu. Ba Ren
mağara girişinin orta yerine fırladı, garand'ını omuz-
ladı ve dışarıya üç el ateş etti-bum! bum! bum!

Aşağıda komutanın yüzü kireç gibi bembeyaz
kesilmişti. Aklı başına gelince vahşi küfürler savur-
! n a y a başladı. Zam, Su'yu bir tekmede yere yıkmış,
öfkeyle üzerinde tepiniyordu. Ama Su, yüzünü topra-
ka yapıştırmış gülüyordu. Ba Ren'in silah sesleri et-
leri^{il h e m e n} göstermişti. 'Yaşıyorlar! Hâlâ hayatta-

diye düşündü. İçi sınırsız bir sevinçle doldu. Ma-
dım^{V a s o n} bir bakış daha atabilmek için başını kal-
bakt^{aya ç alıştı} - Büyük bir çabayla o yöne doğru
Ac*['] bakışları belki daha da ileriye görüyordu.
¹Şilö^{Van} gözlerini iri iri açmıştı. Bu gözler şimdi ışıl

«Asın şunu!» diye bağırdı komutan. «Şuraya hı distance vizi ağacına. Arkadaşları da görsünler'.

Ranger'ler Su'nun üstüne atıldılar. Yerde sü m leyerek, kollarını uzun bir iple arkasından bağladıl Kolu hâlâ askıda olan Zam, tam mağaraya bakan w' hindistancevizi ağacını seçti.

«Buraya asın!» diye bağırdı. «Hey, sen! Yukan tırman ve ip için bir çentik aç.»

Zam askerin ağaca tırmanıp bıçağıyla bir çentik açışını izledi.

«Yeter!» diye havladı. «Aşağı in!»

Asker bıçağını aşağı attı ve indi. Zam ona Su'nun bağlandığı ipi uzattı ve yeniden tırmanarak ipi çentiğe bağlamasını emretti. Su'yu sımsıkı tuttular. İki asker onu yukarı çekmeye hazırlandı.

«Yoldaşlar beni görecekler,» dedi Su. «Ve size olan kinleri daha da artacak. Onları sindiremeyeceksiniz.»

«İki asker bocaladılar, ama Zam böğürdü: «Haydi!»

İpi çekmeye başladılar. Ayakları yerden kesilene kadar bacaklarını tuttular. Genç kadın kendini hırsıyla savurdu ve bir askerin suratına okkalı bir tekme yapıştırdı. Asker elini kanayan yüzüne tutarak bağırdı:

«Hay şeytan! Ne cadı kadın bu bel!»

Su yukarı çekildi. Yukan doğru yükselirken son derece güzel, beyaz ve çıplak kollan gaddarca gerildi; yorulmaz ve güçlü kollar, seven kollar. Kocasını, kızını, kızkardeşini, anasını ve babasını o kadar sı sarmış olan bu kollar şimdi hırpalanıyor, acımasızca geriliyordu. Acımasız ip genç kadının ince vücudunu iki büküm etmişti. Saçları topuklanna kadar mıyodu. Siyah ipek gömleği altındaki dolgun g^o«^{usi}®^{rf} gerilmişti. Bu dağların kızını, Güney'in ^{kızınlı} * „ umut ve sadakat dolu bu anayı asılı tutan ip.^a tanımiyordu. Burada her şey zulümdü: Bu ip^{ve} ^ resindeki askerler; güneşin ışınları ve yeşil yalⁿ lardan gayrı her şey! Güneş palmyelerin ara^{ve} sızarak, ışığıyla Su'yu tepeden tırnağa yakıyor sonra denizin tuzlu soluğunu ve yaklaşan

ni taşıyan rüzgâr... Su bir an için denizden kokulan kokulu meltemle, pirinç tarlalarından sic, birbirinden ayırabildi. Kollarının dan esen rüzgâr, acısına karşın, palmiyelerin yaprakları arasından H'n mağaraya doğru bakmaya çalıştı. Rüzgâr, şu dakikasında niçin yapraklardan biraz aralamıyor ve sevdiklerinin yüzünü göstermiyordu? Belki omu- "ndâ Tuy'u taşıyan Kuyen'i görecekti. Kızını yalnız bir saniyecik görebilseydi! Dün geceyi düşündü. Kızının kollannın omuzlarından çözülmek istemeyişini, onu örtmek için ceketini çıkartısını, kızından ayrılırken nasıl duraksadığını anımsadı. Evet, bunlar Tuy'la birlikte geçirdiği son anları olmuştu. O an, analık sevgisinde son aşamaydı. Nasıl ki, San'la vedalaştıkları an da ortak sevgilerinde son aşama olmuştu. Bu iki noktadan çıkarak her şey yeniden aklına düştü. Bugün öleceğim' diye düşündü; 'üzülüyorum, evet. Ama pişmanlık duymuyorum, utanç duymuyorum... Partiye bugüne kadar, şehitlerimiz Nuyen Ti Min ve Vo Ti Sau gibi bağlı kaldım (*) ve sonuna kadar da teslim olmayacağım.'

Kendini bu ölüm mücadelesine hazırladı. Bir sonsuzluk gibi yirmi dakika geçti. Düşman başka hiçbir barekete girişmiyordu. Başka bir yere gitmiş olan Zam geri dönmüştü. Su'ya korkunç bir bakış fırlattıktan sonra, bir beklediği varmış gibi, bir aşağı, bir yukarı

<*) Nuyen Ti Min Kay: Çin Hindi Komünist Partisi yöneticilerinden, 3. Enternasyonalde, Asya Komünist Partileri üyesi. Kendisi gibi Çin Hindi Komünist Partisi üyesi olan kocasıyla birlikte Vietnam devrimini yönetenler arasındaydı. 1944'de sömürge bireri tarafından zalimce idam edildi ve hayatının 8011 dakikasına kadar Partiye bağlı kaldı, kız e- T.İ. A. U. Komünist gençlik yöneticisi bir genç led rgeci, e ve emperyalistlere karşı mücadele 6 yak alanarak Paulo Condor'a gönderildi. Orada n^, zlar tarafından 17 yaşında idam edildi. İdam- Ja rin b- nCn b l r t Ü r k Ü s o led L o « h a l a Vietnam gençliği ve ö, ! r ö r n ek olarak yaşıyor. Vietnam'da onun hayatı üzerine ünlü bir türkü vardır.

yürümeye başladı. Komutan bir hindistancevizi ağacına yaslanmış, fildişi ağızlığını geveliyor, dumanların arasından asılı kızı seyrediyordu. 'Başka ne yapmayı tasarlıyor bana' diye kaygı içinde düşündü Su. Sonra aklına bir olasılık geldi: 'Anamı buraya getirecekler. Oh! Hayır ana, hayır! Gelme!'

Korktuğu başına geldi. Bu düşünceyi kafasından henüz silmişti ki, iple birlikte döndü ve iki askerin arasında anasının geldiğini gördü. Omuzlarında çizgili örtüsü, sırtında elde dokunmuş ve solmuş ipek entarisi, ner zamanki gibi zayıf ve narin. Ama anası yalnız değildi. Onun ardından büyük bir kalabalık halinde öfkeli köy halkı geliyordu. Nöbetçi Ranger, elinde silah, böğürerek halkın önünde koşuyordu. Sonra askerler önlerine geçerek yollarını kestiler. Komutan sigarasını ayağıyla çiğneyerek doğruldu:

«Bu şamata da ne oluyor?»

«Komutanım, halk, ihtiyar kadını salıvermemizi istiyor, onun bir şey yapmadığını söylüyorlar.»

Komutan bir asteğmene döndü: «Bunları orada tut! Buraya gelmelerini önle!» dedi; sonra Zam'a dönerek: «İhtiyarı buraya getir de kızını görsün,» diye emir verdi.

Zam, Sao Ana'nın yanına giderek parmağıyla Su'yu gösterdi:

«Kızın, inatçılığı yüzünden asıldı. Şimdi yanına git ve aklını başına getir. Eğer teslim olur ve ötekileri de teslim olmaya çağırırsa, komutan onu hemen salıvereceğine söz veriyor...»

Zam henüz sözünü bitirmemişti ki, Sao Ana askerleri iterek Su'ya doğru koştu. Su, onun ince kollarını ve rüzgârda uçuşan beyaz saçlarını gördü. Omuzlarındaki çizgili örtü yere düşmüştü. Su'ya birkaç adım kala dermanı kesildi ve yere yıkıldı. Ama hemen yine kalktı. Su, anasının kollarının bacaklarına sımsıkı sarıldığını ve onun sıcak gözyaşlarını hissetti. Genç kadın, anasının beyaz saçlarına, zayıf ve titreyen omuzlarına bakarken, Sao Ana, hıçkırıklarını boğmaya uğraşıyordu. Su, kalbi parçalanarak, kızarmış, acıyan gözlerini başka tarafa çevirdi ve gözyaşlarını tutmaya çalıştı. Düşmanın, duygularını yine

nlıs anlamasını istemiyordu. Ama asıl, anasına da
na fazla acı vermemeye çalışıyordu. Anasının hiçbir
cey. tek bir söz bile söylemeyeceğini, kendisine yal-
nız yine eskisi gibi, çocukluğundaki gibi sarılacağını
umdu. Ama, kederi anasına birkaç düşüncesiz söz söy-
ietse bile, onu dinlemeyecekti. Kuşkusuz, çok zor ola-
caktı bu. Daha önce kararlılığında hiç bu kadar sağ-
lam, bu kadar sert olmamıştı. Sonsuz acı çeken ana-
sının sevgisi, bacaklarına sımsıkı yapışmış yüz ve
kollardan bütün vücuduna yayılıyordu.

Sao Ana, bu acılar içinde kızından daha fazla
Kendi kendisiyle mücadele ediyordu. Su'yu dünyaya
getirdiği 27 yıldan beri, ona bakmış, her damla sü-
tünü saymış, en küçük giyeceklerine bile özen göster-
mişti. O, şimdi boşlukta sallanan bu ayakların ilk
adımlarını attığını görmüştü. Şimdi omuzlarını okşa-
yan bu saçları, daha ilk çıkmaya başladığı zaman o
taramıştı. Sonra kızının ilk konuşmaları. Su ve Ku-
yen'i dul bir kadın olarak büyütmişti. Onu en iyi
anlayan ve o çetin yıllarda en çok yardım eden de
Su'ydu. Kızı büyütürken hak ettiği bütün mutluluğa
sahip olamamıştı. Aynı anasının kendisini büyüttü-
ğü gibi, o da Tuy'u tek başına, babasız büyütüyordu.
Şimdi onu terketmek, onu her -zaman için yitirmek.
Sao Ana buna nasıl razı olabilirdi?

Ama düşmanın kendisinden istediği şeyi de ya-
pamazdı. Bu köy ve içinde direnen insanların bulun-
duğu mağara, bütün inancını bağladığı devrim; bü-
tün bunlar kızından daha kutsal değil miydi?

«Konuş onunla ihtiyor!.. Eğer kızını kurtarmak is-
tiorsan, ikna et onu!»

Komutan Sao Ana'yı zorlayıp duruyordu. Sabır-
sızlık içinde, kadının çevresinde dolaşiyor, sanki bir
karınca yuvasının üstündeymiş gibi yerinde duramı-
yordu.

Su, ansızın anasının bacaklarını bıraktığını his-
setti. Sao Ana yüzünü komutana çevirmişti. Su onun
nasıl sakin bir sesle karşılık verdiğini işitti:

«Kızım ne yaptığını bilecek yaştadır... İsteddiği gi-
bi düşünmek hakkıdır. Ne yapması gerektiğini ben
ona söyleyemem.»

Su, artık yüzünden aşağı süzülen gözyaşlarını tutamıyordu. İpin ucunda kıvranarak bağırdı.

«Çözün beni, çabuk!»

Komutan Zam'a bir işaret verdi ve Zam yaklaşıp sordu:

«Kabul ediyorsun, öyle n i?»

«Evet, çözün beni!»

«İyi, çözün onu. Mikroforu getirin.»

Askerler Su'yu aşağıya indirdiler. İki büküm bir durumda ayaklan yere dokundu... Ayakta durabilmesi olanaksızdı. Ama, kırıksık-yüzü gözyaşlarıyla ıslanmış olan Sao Ana kollannı açarak onu kucakladı. Ayaklan henüz yere değmişti ki, Su hıçkırarak başını anasının omuzuna gömdü. Gözyaşları arasında fısıldadı.-

«Ana, ana, Tuy'a iyi bak! Olur mu anısı?»

Komutan, Sao Ana'yı iterek haykırdı: «Yeter artık! Çek oldunuz!» Psikolojik bölümden asteğmenin uzattığı mikrofonu gösterdi:

«Konuş Su!»

«Ne konuşayım?»

«Bir süre önce sana ne söylediysem onu. Silahlarını bıraksınlar, hepsi bu.»

«Önce iplerimi çözün.»

«Hayır, önce konuş.»

Su, artık hiçbir şey söylemedi. Bir adım öne ilerledi. Sonra şimşek gibi asteğmenin üstüne atılarak elinden mikrofonu düşürdü ve bir tekme savurdu. Mikrofon uzağa uçarak yerde yuvarlandı. Telleri birbirine kanştı.

Komutan, sanki birisi gırtlığına sarılmış gibi bir çığlık kopardı. Önce atılarak kıza vurmaya istedi. Sao Ana araya girdi. Subay onu yere düşürerek bağırdı:

«Zam, kafasını uçur bu karının! Köylüleri de kovalayın ve bir daha yaklaştırmayın buraya.»

Zam, parlak kılıcını çekti ve avının üstüne atlayan bir kurt gibi genç kızın üzerine atıldı. Kılıcını kaldırdı ve öfkeyle Su'nun ensesine indirdi. Ama kılıç kaydı. Bu kez daha vahşi bir öfkeyle ikinci kez vurdu... Ama Su, ensesinden bir sıyrık bile almadan yalnızca öne doğru tökezledi... Zam durakladı. Göğ-

sü kalaycı körüğü gibi inip kalkıyordu. Üzerinde «Ma-de in USA» ve «ekstra keskin» yazan kılıcına şaşkınlıkla baktı. Ama Su'nun saçları çok sıkı. Parlak ve gür saçları, binlerce ipeksi teliyle bu boyun eğmez genç kadını korumuştı. Sao Ana bayılmıştı.

İki adam sıçrayarak öne atıldılar ve Su'nun saçlarını yukarı kaldırdılar. Zam yeniden vurdu ve bu kez isabet ettirdi. Kan fışkırmaya başladı. Su olduğu yerde sallandı, fakat düşmedi. Zam, öfkeden çıldırmış bir halde, kızın işini bitirmek için tekrar kılıcını kaldırdı.. Fakat komutan birden kolunu tuttu:

«Yeter! Yeniden asın!»

Su tekrar hindistancevizi ağacına asıldı. Komutan öfkeyle alay etti:

«Böylece bırakın bunu!.. Mağaradaki Vietkong dostları iniltisini işitsinler!»

Bu arada Zam kılıcını düşürmüş, kolunu omuzuna bastırılmış ve en yakındaki ağaca doğru sendeliyordu. Çırpınarak ceketinin önünü açmaya çalıştı... Sargıdan kan sızıyordu. Kimse ona dokunmadığı halde, Su'nun başını kesmek için gösterdiği çabayla yarası açılmış ve şiddetle kanamaya başlamıştı.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mağaradakiler Ba Ren'in Su'ya üç el silah atışı la karşılık verişinden sonra olanları öğrenememişlerdi. Ne olmuştu genç kadına? Adamlar silah namlularını sımsıkı kavramışlar, öfke ve yas içinde ağlıyorlardı. Ba Ren ve diğer bazı gerillalar, Su'yu kurtarmak için bir çıkış yapma isteminde bulundular. Ama Hay Tep başını silkti, dudaklarını ısırıp ve dişlerinin arasından konuşarak; «herhalde şimdiye kadar öldürmüşlerdir,» dedi.

Hepsi, yiğit kadının ölmüş olduğu düşüncesiyle suskunlaştılar. Baştan beri ilk kez değeri ölçülmez bir şeyin kaybını duyuyorlardı. Anlatılmaz bir yas, içlerindeki derin öfkeyle karıştı... Damarlarındaki kan kaynamaya başlamıştı. Burada elde silah müca-

dele edenlerin hiçbirisi, Su'dan işittikleri güzel sözleri hayatlarında şimdiye kadar kimseden işitmemişlerdi. İçlerinde, aynı zamanda o kadar sevgi ve o kadar kin birikmişti ki, mücadele azimleri görülmelik ölçüde çelikleşmişti. Kuyen önceleri ikide bir gözyaşlarına boğuluyordu. Ama şimdi artık ağlayamıyordu. Tuy, ona boyuna anasının nereye gittiğini ve ne zaman döneceğini soruyordu. Kuyen ona, anasının görevli olarak köye gönderildiğini söylüyordu. Ama yalan söylemek öyle zor geliyordu ki!.. Karanlıkta yeğeni-ni bağrına basarak onun bundan sonra hep anasız kalacağını düşündü. Su'nun ceketini elleyince gözle-rine yaşlar doldu. Ceket hâlâ kızkardeşinin taze ve hoş, o tanıdık sevgili kokusunu taşıyordu. Bu ceket, anasının aynı ipek kumaştan ikisi için diktığı çiftin tekiydi. Kuyen de elinde tuttuğu ceketin aynısını sırtında taşıyordu. Irmağa su almaya gitmeden önce ab-lası bunu çıkartmış ve sıcak tutsun diye Tuy'un üze-rine örtmüştü. Dün gece soğukta üşümüş olmalıydı. Benim sevgili ablacığım', dedi içinden-, 'anamızın ikimize de birlikte diktığı bu ceket giymek benim yüreğimi parçalıyor. Çocukluğumuzu nasıl unutabli-rim? Senin büyüüp genç kız oluşunu, ana olduğun /amanı nasıl unuturum?.. Bundan sonra anamın ve Tuy'un yanında senin yerini doldurmak, senin yerine evin büyük kızı olmak zorundayım. Ben de senin ka-dar, iyi bir komünist olmak, senin gibi sevgi dolu bir ana olmak istiyorum.' Kafası bu bahtsız düşünceleri? uğraşırken, elleri Su'nun ceketinin cebine gitti. Par-makları San'ın mektubuna değdi. Hiç düşünmeden içinden gelen bir hareketle, mektubu alarak kendi ce-bine soktu.

Keskin bir ıslık sesi işitildi ve arkasından yın<— aynı zırlıltı. 'Yine hoparlör' diye düşündü Kuyen. Ken dişini Tuy'un kollarından sıyrarak: «sen burada kal. canım,» dedi; «ben bir bakayım, ne oluyor?»

Mağaranın ağzına vardığında sesler yine kesil-miştir. Nan'ın gözlerinden korkunç bir ışık parıltıyor-du. Soluyarak, «Su'nun kafasının kesildiğini söyledi ler ve bizi teslim olmaya çağırıyorlar,» dedi.

«Oh Tanrım!» diye bağırarak mağaranın ağzına

doğru koştı Kuyen. Hay Tep onu çabucak yakaladı ve direnen kızı içeri çekti. Kuyen birden kendini koy-verdi. Hay Tep'in omuzlarına kapanarak hıçkırmaya başladı.

Nan, Ba Ren ve öteki üç-dört adam, ellerindeki bütün güçlerle saldırmayı önerdiler. Ama Hay Tep yalnızca kafasını salladı.

«Ben buradan dışarı çıkmalıyım!» diye bağırdı Nan; «burada daha fazla kalamam!»

«Ben de!» diye haykırdı Ba Ren ve silahının nam-lusunu doğrulttu:

«Beni öldürmeleri umurumda değil, ama Su'nun öcünü almak için bir şeyler yapmalıyım.»

Hay Tep ona sertçe baktı. Sonra her sözcüğün üzerine basarak konuştu:

«Ortak mücadelemizin başarıya ulaşması için bir daha söylüyorum; hiç kimse, benim emrim olmadan mağaradan ayrılmayacaktır.»

Adamlar hareketsiz kaldılar. Hay Tep yine sözcüklerin tek tek üzerine basarak, «şimdi yerleriniz!» dedi. «Bu bir emirdir! Su'nun öcünü almak için burada kalıp bu çarpışmalardan galip çıkmalıyız.»

Adamlar tek söz söylemeksizin geri döndüler ve yerlerine gittiler. Kuyen kendini yeniden toparlamıştı. Hay Tep elini kızın omuzuna koydu:

«Ağlama artık Kuyen, Tuy'un yanına git. Kendi-ni kapıp koyverme.»

Kuyen tırnaklarını ısırarak yorgun adımlarla içeri gitti. Hay Tep bir kayanın üstüne oturdu, birkaç günlük sakalını yokladı ve sakın bir sesle konuştu:

«Mağaranın önüne koydukları mikrofonla şimdi psikolojik yöntemler kullanmaya başlıyorlar. Su, bu planlarını bozmak için onların aletlerini kullandı ve durumu tersine çevirdi. O büyük bir cesaret gösterdi. Bizim suyun zehirli olduğunu bilmediğimizi sanıyordu ve içmememiz için bizi uyardı. O, hatta bize silahlarımızı asla bırakmamamızı söyledi... Görüyorsunuzuz arkadaşlar?..»

«Bırakacak olan kim ki?» diye homurdandı Ba Ren; «hepimiz ölmekten buraya giremeyecekler.»

Tu Niyep gamlı bakışlarla önüne bakıyordu: «Si-

zin söz ettiğiniz bu 'genel ölüm' ne zaman gelecek? Ben kendi hesabıma, bir tek kaburgam kalsa, onu da savaşmak için kullanacağım... Silahlarımızı onlara bırakmaktansa, parçalayıp atmak daha iyi.»

«Doğru,» dedi Dat; «ben de aynı senin gibi düşünüyorum, amca. Ama önce şu korkunç susuzluğu gidermek için bir damla suyun var mı acaba?»

Adamlar konuşmanın bu yöne çevrilmesini sevinçle karşıladılar... Dat, Tu Niyep'e yüzünde güleç bir havayla baktı ve «diplomatça» gülümsedi:

«Ama sen de manda gibi içiyorsun, oğlum,» dedi Tu Niyep ve matarasını genç adama uzattı.

Dat matarayı hemen dudağına götürdü. Tek damla bile su yoktu içinde. Önce, 'hiç de gülünç bir şaka değil bu, moruk!' diye bağırmak istedi, ama sonra aklına daha iyi bir şey geldi. Sanki iyi bir yudum almış gibi dudaklarını şapırdatarak matarayı Toy'a uzattı; «bir yudum da sen al,» dedi; «boğazın ıslansın biraz.»

Toy hemen mataraya sarıldı ve dudaklarına götürdü... Dat kahkahayı bastı. Toy, onu aptal yerine koydukları için öfkeye kapılarak matarayı Dat'a fırlattı.

Tu Niyep neşeyle güldü ve Toy'a sordu: «Nasıl, susuzluğunu giderdin mi?»

«Cehennem zebanisi! Önce bizi aptal yerine koyuyor, sonra da sıkılmadan dalga geçiyor.»

Tu Niyep daha çok gülmeye başladı: «Sabahtan beri mataramın boş olduğunu söylüyorum size. Aptal değil de, nesiniz ya, bayım?»

Tu Niyep hepsinden yaşlı olduğu halde, genç yoldaşlarını hep «bayım» diye çağırırdı. Budist Hoa Hao tarikatının eski bir üyesiydi. (*) Ama iki" yıldan beri saçlarını kesmiş ve sırf bitkisel yemekten vazgeçmişti. Şakada ötekilerden geri kalmadığı halde, hâfâ gökyüzüne ve Buda'ya inanıyordu. Matarası, Ba'ye son damla suyunu verdiği dün gecedен beri boştu.

(*) Hoa Hao tarikatı: Militan bir Budist tarikatı. Bazı ilerici üyeleri Ulusal Kurtuluş Cephesi'ne katılmışlardır.

Artık mağarada tek damla bile su yoktu. Susuzluk boğazlarını yakıp kavuruyordu.

«Sidik içsek nasıl olur?» diye sordu Ba Ren.

«Aynı bira gibidir... Direnme savaşı sırasında Paulo Condor'dan kaçan yoldaşlar içmişler.»

Nam Tan kafasını salladı: «Bu cins bira bana göre çleğil. Ben susuz kalmayı yeğ tutarım.»

«Sen zorluk çıkartıyorsun ama,» dedi Ba Ren; «zor zamanlarda her şeyi kolaydan almak gerek. Şu anda karından bir bardak çay getirmesini isteyecek durumda değilsin.»

Hepsi gülmeye başladılar. Ba Ren öğleden sonra bir avuç kavrulmuş piring yedikten sonra daha fazla dayanamadı. Matarasının içine biraz içedi. Hay Tep içeriye gitmek üzere oradan geçerken, Ba Ren matarayı sallayarak, ötekileri de içmeye çağırdı. Fakat onlardan önce kendisi matarayı dudaklarına götürdü ve bir yudum aldıktan sonra memnun bîr tavırla geçirerek bağırdı:

«Hiç de fena değil! Siz de deneyin bir kez! Yüzde yüz garantili!»

Ötekiler de içtiler. Hay Tep onları seyrediyordu: Önce engel olmak istedi. Fakat sonra fikrini değiştirdi. O kadar da kötü bir şey değildi yaptıkları. Kendisi de susuzluktan ölüyordu. Gerçi eski karanlık yıllarda hiç sidik içmek zorunda kalmamıştı.* Ama bir defasında, dört gün aç-susuz kaldıktan sonra, bir yengeci canlı canlı oburca yutmuştu. Bir gece ormanda ağır bir hummaya yakalandığı zaman, Ba Ren ateşini düşürmek için bıçağıyla hacamat etmek istemişti. Lambaları olmadığı için Ba Ren çakmağını kullanıyordu. Ama çakmağın fitili yoktu ve pamuk kullanmak zorunda kalmıştı... Alevin her parlamasında Ba Ren, Hay Tep'in sırtını bıçağıyla biraz kesiyor, kanaması için yarayı sıkıyordu. Bütün bunlara karşın Hay Tep yine iyileşmişti. O zamanlar domuzlara verilen yenilmez kepekleri bile yiyorlardı. Sol ayağının iki parmağını yitirdiğinden, köye gitmek istediği zaman, ayak izini bırakmamak için derelerin içinden yürümek zorunda kalırdı. Daha buna benzer birçok sınavlardan geçmişti. Bu yüzden, yoldaşlarına acıma-

sına karşı, sidik içmeyi o kadar da kötü bir şey görmüyordu.

Ansızın, mağaranın bir yerinde kayaların içinde toplanmış bir su birikintisi görmüş olduğunu anımsadı.

«Durun biraz,» dedi; «bir yerlerde azıcık bir su olacak galiba. Ben bir bakayım...»

Mağaranın iç taraflarına giderek elfeneriyle her bir köşeyi aradı. Sonunda, hafif çukurlaşmış bir kayanın içinde, iki avuç dolduracak kadar bir su birikintisi gördü. Parmağını suya daldırdıktan sonra burnuna götürdü. Çürümüş yaprak kokuyordu. 'Berbat bir kokusu var, ama öldürmez hiç olmazsa,' dedi içinden. En susuz olanları çağırdı. Ba Ren ve genç Diyep de dahil olmak üzere beş kişiydiler. Nam Tan suyu görünce burnunu tutarak reddetti: «İkramınıza çok teşekkür ederim. Ama bunu içip ölmektense susuzluktan ölmeyi yeğlerim,» dedi.

Kayanın üstünde duran Hay Tep arkadaşlarını teker teker yukan çekti. Diğer eliyle de su birikintisine ışık tutuyordu.

«Haydi!» diye bağırdı Ba Ren, Diyep'in omuzuna vurarak. «Önce sen çık bakalım, su küçüğün.»

Diyep hafif kahverengi su birikintisine bakarken bocalıyordu.

«Haydi!» dedi yine Ba Ren. «Korkma, miden falan bozulursa, ben buradayım... Saygon'un soğuk meşrubatlarına benzemez tabii bu. Haydi, al bir yudum da dinsin susuzluğun. Bu mücadele daha çok sürecektir.»

Öğrenci gülümsedi. Sonra karnı üstüne yatarak dudaklarını su birikintisine değdirdi. Birkaç yudum aldıktan sonra kalktı. Dudaklarını sildi ve sırtı

Ba Ren sordu: «Nasıl?»

«Fena değil.»

«Ben sana demedim mi? Şimdi sıra bende.»

Ba Ren de aynı Diyep gibi karın üstü uzandı. İki yudum aldıktan sonra doğruldu. «Şimdi sen,» dedi sıradakine.

Herkes sıradan içti. Su birikintisi çabucak boşalmıştı. Sıra Hay Tep'e geldiğinde sadece birkaç dam-

la kalmıştı. Hay Tep ayağa kalkınca, yakınlarında Dir yerde, hain Ba Fi'nin öksürdüğünü duydu.

«Bunları niye hâlâ yaşıyoruz?» diye sordu Ba Ren; «boşu boşuna suyumuzu içip, pirincimizi yediler. Bunları bana bırak, hemen bu gece atalarına kavuşturayım.»

«Olmaz öyle şey!» dedi Hay Tep; «onları idam etmeye yetkimiz yok. Buna halk karar vermeli. Kanlı bir ajanı bile halkın önüne çıkartmak zorundayız. Sen çok sabırsızsın... Yalnız onları burada bulundurmamız kötü. Her konuştuğumuzu işitiyorlar. Bu gece onları mağaranın ta en ucuna kadar götürelim.»

«Kabul.»

Hay Tep mağaranın ağzına gelince Nan'ı bir kırıya çekti:

«Bu gece yine birkaç gözcü göndermeliyiz. Birkaç hindistancevizi kopartmayı deneyelim. Susuzluğumuzu biraz dindirir. Böylece hem yiyecek, hem içecek bir şey elde etmiş oluruz.»

Nan, Toy ve Trong'la birlikte gönüllü olarak gidebileceğini söyledi.

«Hindistancevizi palmiyelerine tırmanabilirler mi?» diye sordu Hay Tep.

«Hem de maymun gibi.»

«Peki öyleyse. Yalnız attığınız her adıma dikkat etmelisiniz. Ay aydınlık oluyor.»

«Merak etme, dikkat ederiz.»

Sonra Nan gülerek Ba Ren'e döndü:

«Hem sonra bizim daha yapılacak işimiz var burada. Onun için dönmek zorundayız. Ba Fi'yi biz tutukladığımıza göre, onu idam etmek onuru da bizim olmalı.»

Ba Ren sırtıttı: «Bu işi benim kadar iyi yapabilir misin ki? Ellerinin titreyeceğine bahse girerim.»

«Öyle mi dersin?»

Sonra genç adam hazırlanmalarını söylemek için Toy ile Trong'un yanına gitti... Üç adam soyunarak ceketlerini başlarına sardılar. Ayaklarında yalnızca kısa bir külot ve kemerlerinde birkaç tomson şarjörü ile elbombaları takılıydı. Otomatik silahlarını ellerine alarak, gecenin iyice bastırmasını beklemek üzere çıkmeldiler.

Mağaranın önünden geçen yol, her dakika biraz daha karanlıklaşıyordu. Güneş bir süre önce batmış ve günün son ışıkları da erimek üzereydi... Hindistancevizleri koruluğu düzenli hışırtılar çıkartıyordu... Palmiyeler yavaş yavaş koyu mavi bir renge hüründüler. Rüzgârda hafif hafif sallanıyorlardı. Koruluk ince bir sisle örtülmüştü. Her şey rüzgârda vızıldıyordu... Yol gecenin karanlığında görünmez oldu. Düşman arada sırada bir-iki el ateş etmeye başladı. Nan şimdi dalgaların uğultusunu daha açık işitiyordu. Sanki gece bütün öbür sesleri yutmuş ve yalnızca denizin bu düzenli uğultusu kalmıştı. Milyonlarca dalga sahile vuruyordu. Dalgaların sesi yeryüzünde ezelden beri en büyük ve en sürekli ses olmuştu. Daha önceki gecelerde Nan dalgaların yankısını dinlemiş ve ona sanki bu ses şimdi daha yumuşamış gibi gelmişti. Aslında, yalnızca mağaranın duvarları denizin sesini boğuyordu.

On ikinci ayın on dokuzuncu günüydü. Gece o kadar karanlık sayılmazdı. Birkaç dakikalık bir koyu karanlıktan sonra, doğan ay, gökyüzünün rengini yine ağarttı. Nan şimdi yine yolu ve rüzgârda sallanan palmiyeleri görebiliyordu. Silahını alarak fısıldadı:

«Haydi!»

Toy ve Trong ayağa kalktılar. Bir an mağaranın girişinde durarak dışarıya kulak verdiler. Nan, kolunun altında otomatik silahı, hafifçe öne doğru eğilmiş ve sol elini öne doğru uzatmış olduğu halde önden gidiyordu. Yoldan kaçınarak kestirmeden gitmeyi yeğlemişti. Üç adam, hiçbir düşman devriyesine rastlamadan hindistancevizi koruluğuna vardılar. Ansızın arka arkaya birçok garand sesi işittiler. Nan, 'iş olsun diye ateş ediyorlar' diye düşündü. Sonra konuşma sesleri işitti. Arkadaşlarının kulağına fısıldadı:

«Bizi farketmediler... Hindistancevizlerini önce aşağı atın. Dönüşte toplarız.»

«Peki.»

Toy ve Trong hindistancevizleriyle dolu iki küçük ağacı seçtiler. Silahlarını Nan'a verdiler.

«Onlar ateşe başlar başlamaz, cevizleri aşağı atarsınız. Böylece sesini işitmezler.» dedi Nan.

Toy başım salladı. İki adam ağaçlara sıçrayarak, yavaş yavaş ve dikkatle tırmanmaya başladılar. Az sonra palmye yaprakları arasında yok oldular ve hindistancevizlerini burarak kopartmaya giriştiler... Her silah patlayışında bir tanesini aşağı atıyorlardı. Aşağıda Nan, ağacın gövdesine hafifçe vurdu. Toy ve Trong işareti anlayarak aşağı indiler. Aşağı iner inmez Nan onlara silahlarını geri verdi ve hindistancevizlerini yerde bırakarak koruluğun derinliklerine doğru yürüdüler.

Birkaç adım sonra ansızın durdular. Nan karanlıkta birkaç kıvılcık nokta görmüştü... Sigara içen askerlerdi bunlar. Tu Dau Mot tütününün sert kokusu burunlarına doldu... Nan ve arkadaşları silahlarının namlularını düşmana çevirerek bir ağacın arkasına çömeldiler. O kadar yakındaydılar ki, askerlerin siğaradan her nefes çekişlerinde terli yüzleri görüyordu.

«Orospu çocukları!» dedi askerlerden biri; «Yüzbaşının mağaranın önünde nasıl öldürüldüğü aklıma geldikçe tüylerim diken diken oluyor. Hem de içeriye bin tane elbombası attıktan sonra!..»

«Bu iş uzadıkça gülünç duruma düşüyoruz. Mağaradakiler hayatlarını pahalı satacaklarından çok eminler. Dört gün içinde hemen hemen yüz adamımızı öldürdüler.»

«Bizse ancak' bir kadını tutsak alabildik. Komutan her çareye başvurduğu halde, bir kadına boyun eğdiremedi. Güzel parçaydı doğrusu. Kim derdi ki, böyle bir kadın bu kadar yürekli olsun. Mağaradaki arkadaşlarına teslim olmalarını söyleyeceği yerde, 'sakın silahlarınızı bırakmayın' diye bağırmasın mı! Komutan onu hindistancevizi ağacına asıp anasını getirince ağladı kadın. Komutan da artık yumuşadığını sandı. Ama aşağıya indirip yine mikrofonu eline verince, ne yapsa beğenirsiniz?.. Mikrofonu yere çaldı ve tekmeledi... Doğrusunu söylemek gerekirse Teğmen Zam onun kafasını kesmeye çalışırken, ben utan-dım, gerçekten utandım.»

«Öyle ya! Hem pek bir ustalık da gösteremedi hani! En sonunda boynunu kestiği zaman bile halâ öl-

memişti. Sonra teğmenin yarası yeniden kanamaya başladı. Duyduğuma göre kötüymüş durumu.»

«şimdi ne halde acaba?.»

«Kim?»

«Kızı soruyorum...»

«lmş. Akşam şt söylediler.»

Nan'ın başı önüne düştü. Boğazına bir şey düğüm-
lenmişti.

«Teğmen tam dört kez vurdu kılıcı. Ancak dr-
dnc darbe sahidten isabet edebildi... Ama yine l-
medi ve komutan onu yeniden ağaca astırdı. İnleyi-
şinin mağaradaki adamların cesaretini kıracağını
umuyordu herhalde... Ama akşama kadar ağzından
tek bir ses çıkmadı.»

«ıktı, çıktı! Ölmeden az önce ipin ucunda nasıl
sarsıldığını gördüm... Köyden bir sürü insan oraya
toplanmıştı, 'cm alın!' diye bağırdı onlara... Baş-
kan Ho şi Minh' çağırdığını işittim. Sonra birkaç kez
daha sarsıldı ve öldü.

Askerin sesi ciddiyydi.

«Bütün duyduğum bunlar... Çünkü tam bu sıra-
da kitle bağırıp çağırmaya ve öne doğru ilerlemeye
başladı. Yalnızca kadınlar, ihtiyarlar ve ocuklar. Bi-
ze sövüp sayıyorlar, iteliyorlardı. Silahlarımız umur-
larında bile değifdi. Yaşlı bir Kmer kadını bir bıçak -
zerine yürüdü. Onu tutmak iste-
yen bir Ranger, muzundan bir yara aldı. Ranger'ler
nce ihtiyar kadına ateş etmek istediler. Ama Teğmen
Zam, 'ateş etmeyfn!' diye bağırdı. Kendi anasıydı ga-
liba. Ben yere yıkıldım ve son derece şişman bir ka-
dın ştme çıkıp tepinmeye başladı. Az kalsın karga-
şalıktaki biz de cavlağı ekecektik... Yeniden ayağa
kalktığımda halk ipi kesmiş, l kızı ve anasını al-
mışlar, gidiyorlardı... Komutan bize cesedi yine geri
almamızı emretti. Ama biz pek bir şey yapamadık.
Bunun zerine öfkeden deliye döndü ve kitleye ba-
ęırdı: 'Hepinizi teker teker kurşunlatacağım!.. Bir
Vietkong'u gömmek istiyorsunuz ha?..' Bunun zerine
onlar da geri bağırdılar: 'Bu bizim insanımız! Sizin
söz ettiğiniz Vietkong'dan haberimiz yok bizim!' Ve
soğukkanlılıkla yürümeye devam ettiler. Komutan

sonunda yenilgiyi kabul etmek zorunda kaldı. Başka ne yapacaktı ki? Sık saflar halinde ve cesaretle yürüyorlardı... Silahlarımızdan korktukları yoktu. Tabii ateş etseydik çok insan ölürdü, ama biz karışmadık.»

Asker anlatmayı bıraktı. Yeniden sigara yakarak sessizce içmeye başladılar. Sonra birkaçı ayağa kalktı.

«Nöbet sırası bize gelinceye kadar köye gidelim de, biraz ayaklarımız açılsın. Orada kör bir ihtiyar var. Çok güzel lavta çalıyor.»

Nan'ın hemen yanı başından geçtiler... Nan soluğunu tutarak hindistancevizi ağacına iyice yapıştı^ Askerlerin sigara dumanları burnunu turlamıyordu.

Nöbet yerinde iki asker kalmıştı. «Bu Tet bayramını nerede geçireceğimizi Allah bilir,» dedi birisi.

«Allah kahretsin! Bakarsın bizi ta Ka Mau'ya kadar gönderirler.»

«Ha uzak olmuş, ha yakın. Farkı ne ki?.. Nasıl olsa, burada bile kalsak, Tet'i ailemizin yanında geçiremeyeceğiz.»

«Bu ölüm mağarasına gitmemeye bak. Yaralılar için sedye kalmamış, biliyor musun?»

«Peki, ya içeri girmemizi emrederlerse ne yapacaksın? Karşı mı geleceksin? Allah kahretsin!.. Dün okulun önünden geçerken yaralıların bağırtılarını işittim. Bu bana yetti!»

«Bana sorarsan, ben Çavuş Ko ne derse, öyle yapacağım.»

«Ko mu? O ne diyor?»

İki adam seslerini alçalttılar. Gerillalar artık konuşulanları işitemiyorlardı.

Nan, ayağıyla yanındaki arkadaşına dokundu. Üç adam dikkatle geri çekilerek hindistancevizlerinin yanına gittiler. Daha hafif olsun diye keserek kabuklarını çıkarttılar ve ikişer ikişer boyunlarına astılar. Geri dönerken bütün yol boyunca duyduğu yas, Nan'ın kafasına tek bir düşünceyi çivilemişti: 'Su ölmüş, gerçekten ölmüş.' Gittikçe artan bir keder, kalbini kastıkça kastı. Giderek bunun yerini sınırsız bir öfke aldı... Boynundaki hindistancevizleri attığı her adımda biraz daha ağırlaşıyordu.

Ba Fi ve karısının kaderlerine terkedildikleri yere tek damla ışık sızılmıyordu. Mağaranın o köşesini alaca karanlık kaplamıştı. Kuyen veya Nam No, günde bir kez iki casusa birer avuç kavrulmuş pirinç ve biraz su getiriyorlardı. Ama bu kez «yeteri kadar suyumuz yok,» dedi Kuyen onlara. Genç kız gittikten sonra adam dişlerinin arasından homurdandı:

«Sulan yokmuş!.. Var ama bize vermek istemiyorlar.»

Korkudan ölecek duruma gelmiş olan karısı hiç sesini çıkarmadı. Adam alaycı bir tonla devam etti:

«Birkaç gündür tamamen burada kısılp kalmış durumdalar. Sonlan geldi artık, buna kuşku yok... Eninde sonunda bizim baylar buraya gireceklerdir.»

Sonra kansını avutmaya çalıştı: «Uluyup durma artık. Korkacak bir şey yok, diyorum sana. Bu sefer de kurtulacağız. Baylanınız gelip bizi buradan çıkaracaktır.» Sesi tehditkâr bir ton aldı: «Bu orospu çocuklan nasıl bir adam olduğumu görecekler benim. Hepsini doğrayacağım. İlk önce elebaşlan Hay Tep'in kafası uçacak; arkasından sıra bizi tutuklayanlara gelecek; daha sonra Ba Ren ve hepsi!»

«Sus, sus artık!» diye yalvardı karısı; «Baylanınız gelmeden gırtlığımızı kesecekler diye ödüm kopuyor benim...»

Eunun üzerine kocasının çenesi kapandı. Gizlemeye çalıştığı korkusu yine ağır basmıştı. «Çok mümkündür,» diye mınıldandı; «bizi onlar gelmeden öldürecekler.» Bu aklına geldikçe bağlı kolları yeniden titremeye başlıyordu. Buna karşın yüreğinin ta derinliklerinde ufacık bir umut ışığı yanıp duruyordu. Bütün kötü tabiatıyla, damarlarındaki bütün kinle bu umuda sımsıkı sanlıyordu. Korku ve umut, casusun türlü şeytanlıklarla dolu kafasında birbirine kanışmıştı. Kimi zaman umudu artıyor, kimi zaman da umutsuzluk içinde bocalıyordu. Tıpkı tuzığa düşmüş bir tilki gibiydi. Üstelik, bu tuzaktan kurtulursa nasıl öc alacağını kuruyordu kafasında. Mağaraya karşı girilen her saldırı sırasında, dizginsiz bir umut ile sınırsız bir çaresizlik arasında kıvranmaktaydı. Makeneli tüfekler mağarayı tarayıp, elbombaları patladık-

ça coşkunluktan kabına sığamıyordu. Böyle zamanlarda parmakları pençeleşiyordu adeta. Sanki artık kurtuluş saatleri gelmiş gibi, karanlıkta kansını devamla ayağıyla dürtüp duruyordu. Ama mağarayı savunanların da ateşe başladıklarını duyunca, içindeki kuşku yine büyüyordu. Saldından sonra çöken sessizlikte askerlerin gelip kendilerini kurtarmalarını bekliyordu. Kimse gelmeyince yine çaresizlik içine düşüyor, duvara yaslanıp inliyordu. Kollarını arkasından sınımsız bağlayan ip ve bu ezeli karanlık onu boğacak gibi oluyordu.

Ama yine de sürekli olarak pusudaydı... Kulaklarını sivrilterek her sözü, her sesi işitmeye çalışıyordu. Böylece son dört gün içinde ne olup bitmişse, hepsinden haberi olmuştu. İlk çarpışmadan beri hemen ilk silah sesinde ayağa kalkmayı adet edinmişti. Bin el bombasının patlayışı hayatının en mutlu olaylarından biri olmuştu. Be'nin kolunun kesildiği gece sevinç içindeydi. Kuyen'in bayılması ve Nam No'nun zehirlenmesi onu zevkten dört köşe etmişti. Su'nun kaybolduğunu da biliyordu. Düşman, genç kadını koşturmaya zorladığı zaman umudu sınırsızdı... Fakat ona emredilenin tam tersini söylediğini işitince, yıldırmış gibi olmuş ve öfkeden deliye dönmüştü. Ötekiler gibi onun da boğazı susuzluktan yanıyordu. Ama bu yangı bile, onun kötü yüreğine, susuzluğun direnişe çabuk bir son vereceği umudunu uyandırıyor. Su'nun öldürüldüğünü anlayınca korkmaya başladı. 'Ya şimdi gerillalar öğlerini benden alırlarsa?' diye düşündü. Bazen, kukla birliklerin gerillaları daha fazla sıkıştırmamasını da istediği oluyordu. Çünkü, teslim olmadan önce onu öldüreceklerinden korkmaktaydı. Böylece, çevrelerini saran karanlık kadar kara düşünceler, ona, kendisinin ve karısının, ama özellikle kendisinin kaderi için gece-gündüz acı çektiyordu... Kansı durmadan iç çekmeye başlamıştı. Ba Fi bir ışık görerek soluğunu tuttu. Bir mum ışığı yaklaştı. Karanlığa alışmış olan gözleri ışığı görünce kamaştı. Gelen adamı henüz tanıyamamıştı ki, verdiği emri işitti:

«Ayağa kalk!»

Gelen Hay Tep'ti. Ba Fi çarçabuk itaat etti. Karısı da ona uydu. Ama Hay Tep kadına kımıldamamasını işaret etti. Sonra casusu tepeden tırnağa süzerek:

«Suçunuzun derecesini anlayacak zaman bulabilmişsinizdir herhalde. Fikriniz nedir? Ölümü hak ettiniz mi?»

Ba Fi ses çıkarmaksızın başını önüne eğdi.

«Cevap verin!» dedi Hay Tep, sert bir sesle.

Casus mırıldandı: «Evet.»

«Çok doğru!» diyen Hay Tep başını geriye atarak adama bir süre sessizce baktıktan sonra emretti: «Gidelim öyleyse.»

Ba Fi'nin bacakları birden çözülüyordu. Ama Ba Ren hemen öne çıkarak adamı omuzundan yakaladı. Demirci, adamın ayaklarının kesik olduğu kanısına kapıldı. Haşlanmış makarna gibi öyle gevşeyivermişlerdi. Ba Ren onu mum ışığına doğru çekmek zorunda kaldı. Kadın burnunu çekip sızlanarak arkalarından geliyordu.

«Hey Allahım, ne ödleğ herif! Hemen bayılıverdi,» dedi Ba Ren.

Ba Fi'yi mağaranın derinliklerindeki, içinde Su ve Kuyen'in geçen yıl topladıkları şehit kemikleri olan küpün bulunduğu yere kadar taşıdılar. Düşman, beyinlerini kürekle parçalamış ve cesetlerini bataklık-taki bir su birikintisinin içine atmıştı. Su ve Kuyen üç gün onları aramışlardı. Dördüncü gün ormana gittiklerinde vahşi köpeklerin hırlayışlarını işittiler. Seslere kulak vererek bataklıktaki bir su birikintisinin kıyısına geldiler ve köpeklerin uçlarında hâlâ et parçaları sallanan kemikleri gevelediklerini gördüler. Su, hayvanları sopayla kovarak kemikleri topladı. Kuyen de öbür parçaları almak için su birikintisine daldı. Hepsini bir naylon örtüye sararak köyde sakladılar. Ölülerin kimliklerini saptamak olanaksızdı. Daha sonra, kemikleri bir küp içinde mağaranın derinliklerine koydular.

Ba Ren, casusu biraz daha ileri çekti ve bir kaya ya yasladı. Adamın başı önünde hâlâ cansız gibi salıyıp duruyordu... Gözlerini açıncaya kadar epeyce

beklediler. Ba Ren ve Hay Tep onu mağaranın en dip köşesine çekerek sıkıca bağladılar.

Dışan çıkarlarken Hay Tep söyledi:

«Bunlann hepsi böyledir... Savunmasız insanları öldürmeye gelince aslan kesilirler, ama kendi ölümle riyle yüz yüze gelmeye cesaretleri yoktur. Onu idam edeceğimizi sandı ve bayıldı. Korkaklar! Muhabirlikten başka hiçbir işe yaramaz bunlar!»

Onlar konuşurlarken, Nan ve adamları geri dönmüşlerdi. Hindistancevizlerini arkadaşlarının alkışları arasında yere attılar. Kuyun nişanlısının yatıma yanaştı. Nan bir an sustuktan sonra güçlükle konuştu

«Su ölmüş.»

Hepsi donup kaldılar. Demin alkışlayan eller, yanlarına düşüverdi. Mağara öyle sessizleşti ki, bir sineğin uçuşu işitilebilirdi. Hay Tep, Nan'ın yanına gitti ve acılı, boğuk bir sesle sordu:

«O kadar uzağa mı gittiniz... onun yanına kadar?»

«Hayır. O orada değil artık. Halk onu düşmanı bırakmamış. Biz, askerler konuşurken işittik.»

Nan mağaranın ağzına oturdu ve bütün işittiklerini anlattı. Su'nun can çekişirken, halka ve Ho Amca'ya nasıl seslendiğini anlatırken sesi boğuluyordu. Kuyun hıçkırarak kendini yere attı. Baş çarpıntıları içinde, Nan'ın terden parlayan omuzuna çarpıyordu. Adamların yüzleri gözyaşlarından sırılsıklam olmuştu. Hepsi hıçkırıklarını tutmaya çalışıyorlardı. Gerçi, Su'nun idam hükmünün verildiğini önceden de biliyorlardı. Ama onun idam edilmesini ve son nefesine kadar nasıl davrandığını ancak şimdi öğreniyorlardı. Su'yu yeterince anlayamamış ve onun gerçek değerini tanıyamamış olduklarını şimdi farketmişlerdi. O, büyük bir örnek olarak önlerinde duruyordu. O kadar yakın ve alışıktı oldukları kararlılığı, bağlılığı, güzelliği ve yumuşaklığı, ancak şimdi bütün büyüklüğüyle karşılanmıyordu. Her zaman parlayan gözleriyle Su. Bütün Hon Dat'ın gururu olan ipekten saçları. Bu resimler artık yoldaşlarının anısından hiçbir zaman silinmeyecekti. Ve son sözleri yüreklerinde asla ölmeyecekti. Hay Tep, yine yüreğinin görünmez pençeleriyle dişlerle parçalandığını duydu. Ağır ağır ayağa kalktı ve titrek bir sesle konuştu:

-Bizim için ne büyük bir örnek! Bizi durmadan besledi. Her bir pirinç tanesini ve her damla suyu gözünün bebeği gibi korudu. O, baştanbaşa dostluk ve özveriden ibaretti. Düşmana en ufak bir ödünde bulunmadan başını nasıl dimdik tuttu! Bize silahlarımızı bırakmamamızı emretti. Onun bu sözlerini yüreklerimize kazımalıyız. Yoldaşlar, o bizden öcünü almamızı istedi. Bunu yapacağımıza and içelim!»

Hepsi tek söz söylemeksizin ayağa kalktılar ve bir dakika sessiz ve başları öne eğik beklediler. Şimdi bütün düşünceleri, o yumuşak çehreydi. Parmakları silahların namlulannı, daha sıkı kavradı. Hepsi kanlarının son damlasına kadar savaşmaya karar verdiler. Artık kimse ağlamıyordu. Islak yüzlerinden gözyaşlarını sildiler. Ah, bu gece bir bitseydi de, yarın düşmanın ilk saldırısında Su'nun öcünü alsaydılar!

«Saf altın, ateşten korkmaz,» dedi Ba Ren; «Su, saf altındandı. Birkaç dakika önce korkudan bayılan Ba Fi ise tenekeden.»

«Niye bayıldı?» diye sordu Nan.

«Onu öldüreceğimizi sandı.»

Hay Tep, Nan'a dönerek sordu: «Kaç tane hindistancevizi getirebildiniz?»

«Altı.»

«Zor oldu mu?»

«Hayır. Yalnız cevizleri yere atmak için, hep birisi ateş edinceye kadar beklemek zorundaydık. Oldukça yüksekteydiler. Düşmanın bütün konuşmalarını işitebiliyorduk. Sigara içerlerken yüzlerini bile görebiliyorduk. İyice şaşkındılar. Mağaraya gelmekten vebadan korkar gibi korkuyorlar. Mağaramızın adını 'ölüm mağarası' koymuşlar.»

«Fena ad değil,» diye Onayladı Hay Tep. «Onlar için ölüm, burası açık. Ama bizim için hâlâ Hon Dat'ımız.»

Tu Niyep başını salladı: «Evet, Hon Dat huzur der mektir (*). Ama bir dokunmaya cesaret etsinler he-

(*) «Hon Dat»: Hem «toprak topağı», hem de «denizde küçük oda» demektir.

le! Devedikeni toplayan, dikenlerin ısıracığını da göze almalı.»

«Hazır ısırmaktan söz açılmışken, söyleyeyim: Birliklerinde Yanke'ler de var. Bir tanesini öldürmüşüz.»

«Sahi mi?»

«Evet. Dün bir helikopter gelip, bir ölü Yanke'yi ve bir sürü yaralı kukla subayı götürmüş. Yanke pilotu, ağır yaralı erleri bile almayı reddettiği için adamlar çok kızgınlar.»

«Domuzlar!»

«Evet. Ama, Yanke birliklerine katılmakla başlarına talih kuşunun konduğunu sanan budalaların gözlerini açar bu. Yanke'ler belki köpeklerini severler, ama paralı askerlerini asla! Bu konuda güvence veririm size. Bir kere sakat kaldıktan sonra, nasıl olsa efendilerinin işine yaramayacaklar. Niye kurtarınlar ki onları? ölüme bırakırlar daha iyi.»

«Öyle sanıyorum ki, birliklerin morali sıfıra inmiş,» dedi Nan; «onların daha çabuk çözülmelerini sağlamak için çağrılar yapabilseydik!»

«Yalnız Tam Çan ve köy halkı bunu yapabilir,» dedi Ba Ren. «Burada onlara yapabileceğimiz tek şey, burunlarını gösterdikleri yerde, kurşunla doldurmak. Çağrı falan yapacak zamanımız yok.»

«Niye olmasın?» diye sözünü kesti Tu Niyep. «Bal gibi yapabiliriz. Yalnız bir megafon gerek bize. Bir yandan onlarla savaşırken, öte yandan' da tartışırız; niye olmasın? Böylece morallerinin çöküşünü daha da çabuklaştırabiliriz.»

«Hepsi iyi güzel de, megafonu nereden bulacağız?» dedi Nan.

Tu Niyep kısa bir an düşündükten sonra öneride bulundu:

«Sac görevini yapacak bir şeye ihtiyacımız var. Kemiklerin olduğu küpün çevresi palmiye çiçeği kabuklarıyla örtülü. Bundan bir megafon yapabiliriz. Herhalde şehitlerin ruhlarının da buna bir itirazı olmaz.»

«Olmaz elbet,» dedi Ba Ren. «Onlar yalnız biz teslim olursak üzüldüler. Hem sonra ölü ölüdür, öyle değil mi?»

«Ba Ren, böyle konuşman doğru değil,» diye karşı çıktı Tu Niyep. «Ölülerin kemiklerine saygı göstermeliyiz. Onlara dokunursak ruhlarının huzurunu bozarız.»

Ba Ren sesini kesti, ama sonra öne doğru eğildi ve alçak sesle fısıldadı:

«Birkaç zamandan beri, sende yine batıl inançlara bir dönüş görüyorum.»

«Hayır, ne münasebet! Doğru değil buv.. ben... ben...» diye kekeleyerek karşı çıktı Tu Niyep.

Hay Tep bir işaretle ikisini de yatıştırdı. Gülerek:

«Haydi canım. Tu Niyep'in oatıl inançlı olduğunu göstermez bu. Ama, eğer palmye çiçeği kabuklarını bu iş için kullanabileceksek, hiç tereddüt etmeyin. Ölülerimiz buna daha çok sevilirler. Haydi acele et, ihtiyar!»

«Peki, peki, ben bu işi üstüme alıyorum. Yani....

Tu Niyep megafon yapma görevini üstlendi. Ama Ba Ren'in sözü canını sıkıyordu. Tanrılara ve Buda'ya inandığı halde, batıl inançlı olmayı kesinlikle reddederdi. Eski dostlarına rastladığı zaman, sırtını kaşıyarak, «eğer bu dünyadaki üç milyar insan, artık tanrılara ve Buda'ya inanmayacak olsa, yine de inacak bir kişi olacaktır,» derdi. Sonra elini göğsüne götürür ve her sözcüğün üstüne basa basa sürdürürdü: «Ve bu insanın adı Tu Niyep'tir. Sırf bitkisel ya mekten vazgeçmişti. Çünkü onun için, önemli olan mide değil yürekti. Bitkisel yemekle, çalışmak için yeterli enerji alamaz insan. Ayrıca insanın yüzünü soğukluk ve çirkin yapıyor,» derdi.

İşin en ilginç yanı. Tu Niyep'in bütün kalbiye Parti üyesi olmak istemesiydi. Bir defasında Hay Tep'e Partiye girip giremeyeceğini sordu. Hay Tep, «elbette,» diye cevap verdi; «yalnız gerçeği görmek zorundasın. Bir Parti üyesi, her dinden insanın inancına saygılıdır. Ama, kendisi bir tanrının, Buda'nın ya da gökyüzünde tanrıların varlığına inanmaz. Seninle hiç kıvrıtmadan açık konuşuyorum: Biz sömürenlerin ve sömürülenlerin varlığına inanıyoruz. Biz, eğer Amerikalılara ve Diyem'in adamlarına karşı savaşırsak mutlu olacağımıza, köylülerin toprağa kavuşacağına

ve dinlerin özgür olacağına inanıyoruz.» Tu Niyep, Amerikalılara ve Ngo Din Diyem'e karşı mücadeleye yüzde yüz vardı. Ama Hay Tep'in bir Parti üyesinia nasıl olması gerektiğini kısaca anlatışından sonra, kendi zorluğunu kavradı. O, bir davaya katılmak istiyor, ama henüz onun karşıtıyla ilişkisini kesmemiş bulunuyordu. Duyduğu acının nedeni bu çelişkiydi. Ba Ren'in yaptığı şaka bu gizli acıyı yeniden uyandır mıştı. Ama Tu Niyep dargın değildi. Zaten bir insana uzun süre küskün kalmak elinden gelmezdi.

Birkaç dakika sonra, onun palmiye çiçeği kabuk larını getirmek için bir mum yaktığını gördüler. Mu mu, Su'ya ve kızına yatak vazifesi görmüş olan al çak kayanın arkasına yerleştirerek, bir megafon yap maya girişti.

Onun üzerindeki kayada, Kuyen yeğeninini yar ına uzanmıştı. Tuy her şeyden habersiz uyuyordu. Kuy en'in gözleri açıktı. Kuru ve yanan gözleriyle göl geleri seyrediyordu. Sopra Tuy'a dönerek sarıldı. Kü çük kızın üstünde anasının ceketini örtülüydü. Kuyen Tuy'un saçlarını okşadı ve kızın saçları ona, sanki anasının o eski çocukluk günlerindeki gibi, çok uza mış ve ipekleşmiş gibi geldi.

Hay Tep'in evinde, o karanlık yıllarda yapılmış olan gizli bir yeraltı sığınağı vardı. Parti Hücresi Sek reteri, kurtuluştan sonra da onu bozmamış, hatta da ha sağlamlaştırmış ve geliştirmişti. Tam evin orta sından başlıyor ve çeşitli yönlerle doğru açılan tünellerle pirinç tarlalarına ulaşıyordu. Düşman girişi bul sa bile, içindekilerden bir iz bulması pek kolay değildi. Tam Çan çarpışmanın başından beri burada ya şıyordu. Her gece biraz temiz hava almak üzere, kısa bir süre için dışarı çıkıyor ve sonra yine aşağıya inerek mum ışığında çalınmasına devam ediyordu.

Bu akşam da, Hay Tep'in karısı bir görevden dön dükten sonra, ayağıyla sığınağın kapısına vurarak işaret verdi ve kapıyı kaldırdı. Tam Çan ortaya çı kınca, yorgun ve acı dolu bir sesle, «Su öldü,» dedi.

Tam Çan, yüzünde derin bir yas ve kederle uzun zaman olduğu yerde kaldı. Sonra alçak sesle sordu:

«Ne zaman?»

«Az önce. Bir saat olmadı daha. Zam'ın kılıcının darbesinden sonra daha bütün gün yaşadı. Ama biz ölüyü aldık. Bu olay herkesi sarstı. Onun asıldığı yere büyük bir kalabalık birikmişti. Ölüyü alabilmek için askerlerle boğuşmak zorunda kaldık.»

«Şimdi nerede?»

«Sao Ana'nın evinde. Çok kalabalık bir kitle evin önünde toplandı.»

Tam Çan doğrularak sığınağın kapısına dayandı. Bakışları dalgındı.

«Git şimdi,» dedi; «bir cenaze töreni örgütleyin ve bu töreni bütün köy boyunca bir mitinge dönüştürün. Halkın düşmana karşı kini daha da bilensin.»

«Biz de öyle düşündük. Gidiyorum şimdi.»

'Ayağa kalktı ve sığınak kapısını indirmek istedi.

«Bir dakika!» dedi Tam Çan. «Cenaze alayı mağaranın önünden geçirilebilir mi?»

«Ne için?» diye sordu Hay Tep'in karısı, gözlerini iri iri açarak.

Tam Çan, kadına oturmasını işaret etti. Sonra dü şüncesini fısıldadı. Sözlerini bitirirken, «İşte böyle,» dedi; «bunu yapabilir misin? Çok önemli bir şey bu.»

«Ötekilerle konuşayım,» diye cevap verdi kadın, bir an düşündükten sonra; «eğer böyle bir olanak varsa, yararlanacağız elbet.»

«Dikkatli ol bacım. Ödün vermek yok. Ama çok sert de olmayın. Birliklerle yeni çatışmalardan kaçının. Her şeyden önce erleri müttefikimiz yapmak için çalışmalıyız. Senin çocukların nerede?»

«Baksın diye bir komşuya bıraktım.»

Hay Tep'in karısı çabucak kapıyı indirdi. İzleri yok etti ve gitti. Akşam karanlığında köylüler, Sao Ana'nın evine ve avlusuna doluşmuşlardı. Hay Tep'in karısı geldiğinde, Su'yu tabuta yerleştirme hazırlıkları içindeydiler. Sao Ana ölünün başını sevecenlikle dizine yatırmış, saçlarını tarıyordu. Abanoz siyahlığında manda boynuzundan bir tarakla, özenle ve alışkın ellerle yapıyordu bu işi. Ama bu sefer çok ağırdan alıyor, en küçük, bir düğüme kadar tarıyordu. Sonra Hay Tep'in karısına döndü ve metin bir sesle:

«Tapınağın arkasına bir bak bakalım. Bir küçük şişe turunç çiçeği yağı vardı. Oraya mı koymuş? Daha yeni satın almıştı, ama henüz kullanamadı.»

Hay Tep'in karısı ona şişeyi verince, avucuna birkaç damla damlatarak kızının saçlarına sürdü. Su'nun saçlarını taramaya başlayınca, hoş bir koku odayı doldurdu. Sonunda usta ellerle örerek bir topuz yaptı. Ne çok yapmıştı bunu kızı için! Bu uzun siyah saçları ne kadar iyi tanıyordu! Bu sefer bütün dikkatini vermişti bu işe. Kızının yaşadığı zamanlardan daha güzel, daha yuvarlak, daha dolgun bir topuz olmuştu bu... Belki de şimdiye kadar taşındıklarının en güzeliydi.

Topuz tamamlanmıştı. Ama Sao Ana, kızından bir türlü ayrılmak istemiyordu. Kendi saçından uzun bir pirinç iğne çıkartarak, bunu kızının saçına taktı. Zam'ın kılıcının kestığı saçları toplayarak tapınağın Üstüne koydu. Orada sessizce ağlamaya başladı.

Kadınlar onu tahta sıranın üstüne oturttular. Hay Tep'in karısı ve Ba Ren'in karısı, Su'yu kucaklayarak tabutun içine yerleştirdiler. Kapağı kapatmak isterlerken, Sao Ana ötekileri iterek kızına koştu. Ama kapak kapandıktan sonra artık bir şey göremez oldu ve hıçkırıklara boğuldu. Tabut kızıldı, kıpkızıldı. Su'nun doğduğu, çocukluğunda oynadığı, büyüüp yetiştiği evin orta yerinde duruyordu. Bu ev onun gözyaşları, gülüşleri, genç kızlığının oyunları doluydu... Şimdi bu evde son kez uyuyordu. Ama arkasında, hayatının 27 yılını ve özellikle bir kahramanın son saatlerini silinmez bir şekilde bırakmıştı.

Aşağıda herkes avluda toplanmıştı... Hay Tep'in karısının ciddi sesini işittiler:

«Meşaleleri yakın!»

Hindistancevizi ipliklerinden ya da çaputtan çabucak yapılmış meşaleler alevlendi. Birçok insan ve aralarında Ca May, eteklerine türlü türlü şeyler sokuşturdular... Birkaç saniye içinde avlu, apaydınlık olmuştu.

Sao Ana, Su'nun, babasının tepedeki mezarının yanına gömülmesini istemişti. Ama doğrudan doğru-

ya oraya gidecekleri yerde, köyün içinde dolaşarak yolu uzattılar. Cenaze töreni, sanki Su'nun doğduğu yere allahaismarladık demesini sağlamak istercesine, evler ve tarlalar arasında uzun bir yürüyüş oldu. Bir paralı asker devriyesi, koruluğun ortasında cenaze alayıyla karşı karşıya geldi.

«Durun!» diye bağırdı askerler; «Sokağa çıkma yasağı konduğunu bilmiyor musunuz? Nereye gidiyorsunuz?»

Bayan Ba U cevap verdi: «Kızımızı öldürdünüz. Sadece onu gömmeye götürüyoruz.»

Devriye komutanı eliyle yolu gösterdi: «İyi iyi, devam edin. İsterseniz cenaze törenini bir mitinge çevirin, bana ne!» dedi.

Adamlarına döndü ve onlara cenaze alayına yol vermelerini işaret (itti). Hay Tep'in karısı ve bayan Ba U en önde olduğu halde, kalabalık yoluna devam etti. Yanan meşalelerden kıvılcımlar saçılıyordu... Herkesin elinde ikinci bir meşale hazırды. Meşaleler, dört kadının taşıdığı tabutun çevresinde çatırdıyor, kalabalık mırıldanıyordu... Işık, karanlığı dağıtarak kızıl tabutu aydınlatıyordu. İhtiyar kadınların gümüş saçları üzerinde panlıyor, avokado ağaçlarının meyve dolu dallarında titreşiyordu.

Sao Ana, çevresinde Ba Ren'in karısı ve öbür dostları olduğu halde, tabutun hemen arkasında yürüyordu. İki kadın ona destek olmak istediler. Ama o, yardımı reddederek sağlam adımlarla yürümeye devam etti. Artık ağlamıyordu. Bu fırtınanın ortasında, içinde yeni ve sıcak bir şey yükselmiş ve ağlamasını kesmişti. Daha birkaç dakika önce kızından ayrı kalacağı için ne büyük bir acı çekiyordu! Ama şimdi, çevresini saran yurttaşlarının arasında, içi yeni bir duyguyla dolmuştu. Su'nun, bu uğurda hayatını vermek zorunda kalan tek insan olmadığını düşündü... Çevresindeki kadın ve erkeklerin kaç tanesi kocasını, çocuğunu ya da akrabalarını yitirmişti!.. Diğerleri, sevdiklerine canavarca işkence yapıldığını görmek zorunda kalmışlardı. Delinmiş bir akciğer, parçalanmış bir karaciğer, kesilmiş bir kol ya da kıyılmış bir bacak! Bu komşuların hâlâ kaç tanesinin hapislerde

veya Paulo Condor'da yakınları vardı! Yedi yıldır Hon Dat'ta baskıdan zarar görmeden sırılabildiğini söyleyebilecek tek bir aile yoktu. Ne kadar kan akmıştı!.. Bunlar unutulabilir miydi? Hayır, yalnız kendisi değil, bütün komşuları bu cehennemden geçmişlerdi. Mücadele eden yalnızca o değildi; yüzlerce Hon Dat halkı ve bütün Güney Vietnam'da milyonlarca yurttaşındı. Arkasındaki denizin gürültüsü, ona yoluna devam etmesini ve acısını bağrına gömmesini söyler gibiydi. Yaprakların hışırtısı onu öc almaya zorluyordu sanki. Kanı intikam diye haykırıyordu! Oğulları, yeğenler, çocuklar, kendininkiler ve başkalarınınkiler, mağarada kuşatılmışlardı. Ama, açlığa ve susuzluğa karşın, hâla amansız bir mücadele veriyorlardı. Düşmanın eline yalnızca bir tek savaşıçı düşmüştü. O da kendi kızıydı ve boyun eğmeyi reddetmişti. Ama daha torunu, ikinci kızı, damadı, yanındaki kadınların kocaları, Hay Tep ve Ba Ren, Tu Rau'nun oğlu Be ve birçokları oradaydılar.

Sao Ana bunları düşünerek gittikçe yatıştı.

Irmağın kıyısında, birliklerin kamp kurdukları noktadan uzak olmayan bir yere geldiler. Bu alevli ışıklardan dokunmuş halının görünümü karşısında, birçok asker, çadırlarından dışarı akın ettiler. Piyade Taburu Komutanı Yüzbaşı Kao, tabutu görür görmez durumu anladı. Adamlarına su boyunca dizilmelerini ve silahlarını ateşe hazır tutmalarını emretti. Kendisi de cenaze alayının başına koştı:

«Durun! Durun!»

Bayan Ba U ona doğru yürüdü ve yumuşak bir sesle:

«Yüzbaşı bey, kızlarımızdan birini öldürdünüz... Hiç olmazsa bırakın da onu gömelim.»

«Komutan, geceleyin sokağa çıkmayı kesinlikle yasakladı.»

«Evet ama, öyle korkunç bir biçimde öldürdünüz ki kızımızı! Bunun için hemen gömmemiz gerek.»

«Bir Vietkong için az bile ona yapılan.»

«İster Vietkong olsun, ister başka bir şey. O benim yeğenimdi yüzbaşı béy. Onu tepedeki mezarlığa gömmemizin size ne zararı var? Onu ne korkunç bir şekilde öldürdüğünüzü düşünsenize, bayım!»

«Bu şişko kan da kabak tadı verdi artık. Ay Allah belanı versin, laftan anlamaz mısın sen?.. Komutan gece sokağa çıkmayı yasak etti, diyorum sana.»

Ba U kollannı çaresiz kalmış gibi yere indirdi.

«Ben de sizin karar verme yetkiniz olduğunu sanmıştım da, ondan konuşuyorum, bayım. Demek her şey komutanın elinde. İyi öyleyse, beni ona götürün. Ondan izin isteyeyim.»

Komutan Kao, 'çattık' der gibilerden yüzünü bir o yana, bir bu yana çevirdikten sonra gözlerini yine Bayan Ba U'ya dikti:

«Komutanın yanına gidip, 'orada da kanşıklık çıkarmak istiyorsun, ha?.. Senin de bunların elebaşlarından biri olduğuna kalıbımı basarım.»

Bir asker söze kanştı: «Ben bunu sık sık Raç Gia'daki mitinglerde gördüm.»

«Saçma sapan konuşma sen, terbiyesiz! Ben yüzbaşıyla konuşuyorum, sen ne burnunu sokuyorsun?»

Yüzbaşı Kao'ya dönerek ellerini saygı işareti olarak birleştirdi ve alçak gönüllü bir tavırla devam etti:

«Acıyın n'olur yüzbaşı bey! Komutan mutlaka izin verecektir. Siz mağaradaki Vietkong'la savaşıyorsunuz, bir tutsağı öldürüyorsunuz. Bu kadan yetmez mi? Niye ölümüzü gömmemize engel oluyorsunuz?..»

«Cevabım hayırdır!» diye böğürdü subay; «bu feryadü figâna bir son verin artık!»

Bayan Ba U kendisini daha fazla tutamadı ve bağırды:

«Öyleyse biz de izinsiz gideriz!»

Subayın yanından geçerek arkadaşlarına ilerlemelerini işaret etti. Kitle onun peşinden ileri atıldı ve askerleri ırmağa doğru itmeye başladı.

«Durun, yoksa ateş ederim!» diye bağırды yüzbaşı.

Kimse durmadı... Meşaleleri havaya yükselterek, ışığı binlerce kez yansıtan ırmağa girdiler.

Yüzbaşı sağa sola koşuşarak adamlarının kulaklarına fısıldadı: «Havaya ateş edin!»

Askerler havaya birkaç el silah sıktılar. İnsan kalabalığı yoluna devam ederek, ırmağın üzerine karşı

sahile kadar yayıldı. Tabut yokuşun başına varmıştı ki, Hay Tep'in karısı arkadakilere seslendi:

«Yalnızca uyarı ateşi! Yürüyün!»

Böyle anlarda durmamak gerektiğini tecrübeyle biliyorlardı. Uyarı ateşlerine alışkın olduklarından, soğukkanlılıklarını yitirmediler. Ayrıca, hepsi de Su'yu gömmekten başka çok önemli bir görevleri daha olduğunu biliyorlardı. Mağaranın yanından geçmekten yararlanarak Hon Dat'ın savnucularına ikmal yetiştireceklerdi. Karanlık bastığından bu yana hazırlıklarını yapmışlar ve yiyecekleri eteklerinin altına saklamışlardı.

Yüzbaşı Kao'nun siyasal mücadeleyi bastırmada biraz tecrübesi vardı. Bunun için kitleye ateş etmekten sakınıyordu. İki-üç kez birkaç mitingciye ateş ettirdiği için, yumruklar, sopalar ve taşlar altında can vermesine az kalmıştı. O zamanlar, kitlenin ilk ölü-yü görünce dağılacağını sanmıştı. Ama gerçekte bunun tam tersi oldu. Mitingciler kollarını sıvamışlar, geriye dönmüşler, onun ve adamlarının üzerine atılmışlardı. Bu tecrübeden sonra, şimdi daha ileri gitmeye cesareti yoktu.

Hon Dat'a geldikleri ilk günden beri komutanları şöyle diyordu:

«Mağaradaki Vietkong'u yok edebilmemiz için, siyasal bir mücadelenin çıkmasını önlemek tayin edicidir. Eğer şeytan kanlar bu işe kanşırsa, burası cehenneme döner. Böyle durumlarda benden emir almadan harekete geçmeyin.»

Kao'nun, komutanının hikmetine hayranlığı sınırsızdı... Ve işte şimdi kadınlar işe kanşmışlardı!.. Onun emirlerini umursamamışlar ve ırmağı geçmişlerdi. Şu anda yapabileceği en iyi şey, amirine telefon edip onu durumdan haberdar etmektir... Hemen telefon çadına koştu ve manyetolu telefonun kolunu deli gibi çevirmeye başladı. Santralcinin uykulu sesi işitildi:

«Kim telefon ediyor?»

«Üçüncü Taburdan Yüzbaşı Kao. Komutanı ver çabuk!»

«Uyuyor ama, yüzbaşım.»

«Uyandır öyleyse! Köylüler miting yapıyorlar ve ırmağı geçtiler. Çabuk!»

Beş dakikalık bir bekleyişten sonra Kao, telefonun öbür ucunda komutanın sesini işitti:

«Nasıl? Halk miting mi yapıyor dediniz?» _

«Evet komutanım. Vietkong'u tepenin eteğindeki mezarlığa gömmek istiyorlar. Onlara bunu yasakladım ama yine de ırmağı geçtiler.»

«Hay şeytan! Birkaç el uyarı ateşi açın!»

«Açtırdım, komutanım. İşe yaramadı. Topluluğa ateş etmeme izin veriyor musunuz?»

«Hayır! Hayır! Sonra cadı kazanına döner burası! Madem ırmağı geçtiler, arkalarından gidin ve dururun.»

«Başüstüne komutanım.»

Kao geri koştu. Ama çok geç kalmıştı. Irmakta kimsecikleri göremedi. Son meşaleler de hindistancevizleri koruluğunda kaybolmuşlardı. Yalnız arada bir palmye yapraklarında parıldayan yansılar gözüküyordu. Yüzbaşı, bir takım askerin önünde, ırmağı aş-
tı ve koşarak peşlerine takıldı.

Onlar ancak cenaze alayının sonuna varmışlardı ki, yukarıda bir grup siyah gölge sıradan ayrıldı ve karanlıkta var güçleriyle mağaraya doğru koştular. Mağaraya ilk varan Ca May oldu. Elllerinde sazlarla kaplanmış bir şişe su ve iyice sıkıştırılmış bir paket sütlü pirinç vardı. Ayaklarının onu taşıyabildiği kadar hızlı koşuyordu. Arkasından daha başkaları da su ve yemek getiriyorlardı.

Ca May, karanlık mağaranın ağzına yaklaşıncı, ansızın bir silah patladı. Bir kurşun kızın saçlarını yalayıp geçti. Korkuyla olduğu yerde kaldı ve bağırdı:

«Kardeşler, benim, Ca May. Size yiyecek getirdim!»

Demin ateş eden gerilla yıldırım çarpmış gibi sarıldı ve haykırdı:

«Hay Allah! Ca May! Seni vurdum mu? Yaralı mısın?»

«Hayır, hayır, üzülme!» diye kekeledi Ca May ve soluyarak mağaranın ağzına doğru tökezledi. Şişeyi ve paketi içeri uzattı.

«Hepinizin sağlığı yerinde mi kardeşler?»,

«Evet.»

«Su öldü. Onu gömmeye gidiyoruz.»

Bu birkaç acele sözden sonra, yine cenaze alayına katılmak üzere gecenin karanlığına daldı. Bir başkası geldi. Bir şişe ve bir paket daha. Hepsi adını söylüyorlar, durumu soruyor ve hemen yine yok oluyorlardı. Her yeni gelen gölgeye savaşımlar cevap veriyorlardı:

«Kaygılanmayın. Yalnız iki yaralımız var. iyi dayanıyoruz. Köyde siyasal mücadeleyi başlatın! Tazminat isteyin!, Kukla birliklerin moralini çökertin! Özelikle bu işi iyi yapın!»

«Tamam, anlıyoruz.»

Ansızın karanlıkta Tu Niyep'in sesi işitildi:

«Aman yarabbi! Sen misin kadm?»

«Evet, benim adam, benim! Haydi alahaismarladık!»

Su şişeleri ve yemek paketleri mağaranın ağzına yığılırken, telaşlı sorulara acele cevaplar verildi. Ay ışığı,, topuzlu ya da örgülü saçlı gölgelerin geliş-gidişlerini hafifçe aydınlatıyordu. Gerillalar, kızlarını, kadınlarını hayal meyal fark ediyorlardı. Kadınlar, yalnızca karaltılar ve dışanya uzanan eller görüyorlardı. Eir kocanın, bir kardeşin ya da bir komşunun sesi. Beş gündür bütün haberleşme olanakları ellerinden alınmış ve birbirleri için kaygı dolu, sevgili, tanıdık sesler. Mağaranın içinde ve dışında, düşmanın beş günlük savaştan sonra bile kıramadığı bir azimle oldu hepsinin içi. Mağarayı savunanlar, yalnız olmadıklarını görünce yeni bir coşkunluk nöbetine tutulmuşlardı. Kadınlar ise, düşmanın mağarayı ele geçiremeyeceğine emin olarak oradan ayrılıyorlardı. Her iki taraf da bu görüşmelerinin, sonuncusu olmayacağına tam bir güven getirmişti.

Kadınlar gittikten birkaç dakika sonra, ince bir karartı, ardında ufak bir köpekle mağaraya doğru süzüldü. Gölge doğru Ba Ren'in kucığına düştü. Demirci, onu sınıksız kavradıktan sonra bağırdı:

«Bu da nesi? Ne anyorsun burada?»

«Benim, ben... benim be!.. Ben bir elbombası getirdim!» diye ince karaltı, bu kaba davranışı protesto etti.

«Hay Allah! Sen misin Ut? Arkadaşlar, küçük Ut gelmiş!»

«Ben burada kalacağım, haberiniz olsun. Geri dönmek istemiyorum.»

Ut çabucak kendini Ba Ren'in pençelerinden kurtardı ve duvarları yoklayarak içeri girdi. Hepsini birer defa öptü ve kırkık saçlı kafasıyla, karınlarına tos vurdu. Durmadan gülüyor ve yineliyordu:

«Benim kaybolduğumun farkına varınca deli olacaklar.»

«Ut! Sen misin Ut?» Mağaranın içinde sevinçle sordu birisi. Ut, Nam Tan'ın sesini tanıdı. «Nam Amca, sen misin? Haberin var mı? Karın her Allanın günü bir tütsü çubuğu yakıyor ve senin sağ salim kurtulman için Buda'ya yalvarıyor.»

«Soytarı! Kardeşin yaralı. Gel de onu ziyaret et!»

«Biliyorum,» dedi çocuk sakın bir sesle. «Birazdan giderim, acelesi yok. Babam da biliyor. Savaşta böyle şeylerin olağan olduğunu söyledi. Ah, neredeyse unutuyordum! Bende yepyeni bir elbombası var. Askerlerden aşırıdım. Yann buraya gelirlerse, kapsülünü çekeceğim ve onlarla birlikte öleceğim.»

Hepsi gülmeye başladılar:

«Ne sivri akıllısın sen! O dediğin ancak son çare olarak yapılır. Beklersin, yeteri kadar yaklaştılar mı bombayı üstlerine atıverirsin.»

Düş kınıklığma uğrayan Ut, yine de altta kalmak istemedi:

«Biliyorum elbet. Ben de zaten çok yakına gelirlerse diyorum. O zaman son çare olarak... En son çare olarak...»

«Öyleyse mesele yok. Ama bizim o duruma gelmemize daha çok var, gerilla kardeş. Şimdilik, suratlarını gösterir göstermez ateş ediyoruz. Ondan sonra fazla yakına gelirlirse elbombası atıyoruz.»

«Onlar da nallan diyorlar, değil mi? Biliyorum,» diye onayladı çocuk ve sordu:

«Kuyen nerede? Onu göremiyorum.»

«İçerde.»

Ut ona gitmek için döndü, birdenbire durakladı. Burnunu çekti ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı:

«Su yok artık... Su öldü!»

Mağaranın ortasına dikilmiş, sıcak gözyaşları dö-
küyordu... Çevresindekiler onu avutmaya çalıştılar.
Ama o, sanki onlara kızgınmış gibi, adamları iterek
bir şeyler homurdandı. Sonra ansızın ağlamasını kes-
ti, gözlerini kuruladı ve gürültüyle sümküdü. Hay
Tep, kolunu çocuğun omuzuna dolayarak, «şimdi be-
ni iyi dinle Ut,» dedi; «sen artık burada kalmak zo-
rundasın. Ama dikkat et! içeriye gidersen, Tuy'un ya-
nında anasının öldüğünü söylemeyeceksin, anlıyor
musun? Eğer bunu bir öğrenirse, artık hiçbirimiz onu
susturamayız. Senin şu ünlü elbombanı da ver ba-
na. Senin için saklayacağım.»

Ut, MK3'ünü pantolonunun cebinden çıkartarak
Hay Tep'e verdi:

«Ama sakın yitireyim deme! Bak, seni sorumlu
tutuyorum.»

«Kaybolursa başkasını veririm, merak etme. Biz-
de sürüsüne bereket.»

Yiyecekler toplandı ve bir köşeye yerleştirildi.
El fenerlerinin ışığında, 12 dolu şişe su ve 12 paket
haşlanmış pirinç saydılar. Ayrıca birçok paket tütün
ve bir paket Rubi sigarası. Yiyecekleri sardıkları muz
yaprakları hâlâ taptazeydi. Kırıldığı yerlerden suyu
çıkıyordu. Paketlerin birini açtılar. Hâlâ dumanları
tüten sütlü pirinç, soğan ve çeşitli baharatlar kokan
altın renginde kızarmış bir tavuk budu!

«Ah!» diye bağırdılar; «krallara layık bir ziyafet!»

«Bu gece iyice yiyip içip kuvvet toplamalıyız.» de-
di Ba Ren. «Yarın da Rubi sigaralarını içeriz ve pa-
ralı askerlere nanik yaparız.»

«Bunu Rubi'lerle yapabiliriz,» diye güldü Hay
Tep. «Ama suyu ve yiyeceği yine çok ölçülü kullanma-
lıyız. Daha ne kadar burada kalacağımız belli de-
ğil. Ben hepsini Kuyen'e teslim edip, o nasıl uygun
görürse öyle dağıtmasını' öneriyorum.»

«Yiyeceklerle ilgili önerini kabul ediyorum,» de-
di Tu Niyep; «ama tütün ye sigaralarla ben ilgilene-
ceğim.»

Sözleri kahkahalarla karşılandı. Hepsi kabul et-
tiler. Ama Ba Ren dilini gösterdi. Bunun üzerine Tu

Niyep ciddi bir sesle, «kötü şeyler düşünmeye başlama Ba Ren,» dedi; «benim tütünümüzle ilgilenmem, kendim için değil, topluluğumuz yararınadır. Ben öyle bireyci bir insan değilim.»

Ba Ren gülümsemekle yetindi.

Ca Zoy'un umutsuzluğu artık son doruğuna ulaşmıştı. Zam kılıcını Su'ya vururken, üzerine atılmış; fakat askerler onu yere yıkmışlar ve tekmelemişler; bunun üzerine bayılmıştı. Yeniden kendine geldiğinde güneş batıyordu. Ca May saçı-başı darmadağınık bir durumda eve gelmiş ve ağlayarak Su'nun öldüğünü söylemişti. Sonra yine yel yepelek çıkıp gitmiş ve anası, dört bir yanından rüzgâr esen bu boş evin ortasındaki bambu yatakta yine yapayalnız kalmıştı. Latanya yapraklarıyla örtülmüş duvarın delikleri arasından içeriye sızan rüzgâr, inilti sesler çıkartıyordu. Ca Zoy, birçok sefer uğraştıktan sonra, sonunda doğrulabildi. Vahşi gözlerinde garip bir ışık parlıyordu. Batan güneş, çözölmüş koyu kahverengi saçlarına solgun san ışıklar saçıyordu. Ca Zoy, hareketsiz oturuyordu. Gece oldu. Ama o hâlâ yerinden kıpırdamıyordu... Karanlık yavaş yavaş bütün odayı kapladı. Doğan ay, kadının çizgilerini yine belirginleştirdi. Bu sefer yatağında değildi. Ayağa kalkmıştı. Bahtsız Kmer kadınının tuhaf bir duruşu vardı. Bacaklarını açmış, ayakları hafifçe içe doğru dönük, ayak parmakları odanın çatlak tabanına kenetlenmiş gibiydi. Kollarını sımsıkı göğsüne kavuşturmuş, öne doğru eğilmiş, yıkılmak üzere olan bir ağaç gibi öylece dikiliyordu. Uzun süre öylece kaldı; yarım saat ve belki de daha fazla. Sonra ansızın sendeleyerek, kamburu çıkmış bir durumda odadan çıktı! Köyün kenanna ulaşan tarla yolu boyunca yürüdü. Durmadan engellere çarpıyor, düşüyor, ama gık çıkarmaksızın yeniden doğruluyor ve yoluna devam etmeye çalışıyordu. Bayan Ba U'dan son kez içki satın aldığı zaman da bu yoldan gelmiş ve hep aynı engellere çarpmıştı. Ama hiç bu kadar sık düştüğü olmamıştı. Umutsuzluktan delirmişti... Özbeöz oğlu uzun bir aynlıktan

sonra Hon Dat'a dönüyor; ve Kmer olsun, Vietnamlı olsun, herkesçe sevilen bir genç kızı öldürüyordu. Üstelik bu kız ve anası, ona hep yardım etmişlerdi. 20 yıl önce Sao Ana, soğuk ve sisli bir gecede onu evine götürmüş ve Ca May'ı doğurmasına yardım etmişti. Su, o zamanlar henüz yedi yaşındaydı. Ama cana yakın ve iyi yürekliydi. Su'nun onu evine götürürken kolundan tutup yardım edişini nasıl unutabilirdi? O gece ne kadar soğuk olduğunu ve Sao Ana ile küçük Su'nun başlarının sanlı olduğunu anımsadı. Her şeyi anımsıyordu. Sevgili Taç Ka'sı öldükten sonra da, Sao Ana ve kızları kendisiyle ve Ca May ile ilgilenmişler, sevgi göstermişlerdi. Ca Zoy nasıl ödeyeceğini büemediği bu şükran borcunu yüreğinin derinliklerinde taşıyordu... Arada sırada Ca May ile birlikte, Sao Ana'nın, su kanallannın bakımı, bahçe işleri, hasat ve pirinç harmanı gibi birtakım işlerinde küçük yardımlarda bulunurlardı. Ama bu, okyanusa dökülen bir damladan ibaretti. Ve şimdi, kendisinin dünyaya getirdiği bu canavar, Su'yu kılıç darbeleriyle öldürmüştü!

İşte Ca Zoy'u bu yollarda böyle tökezleten şey, Zam'ın cinayetinin doğurduğu dehşetti. Nereye gidiyordu? önünde uzanan, ay ışığının aydınlattığı düz yolda korkunç çabalarla düşe kalka ilerlemeye çalışıyordu. Onun için bu yol, umutsuzluk yoluydu. Siyah karartı en sonunda dört yol ağzına vardı. Hiç arkasına bakmadan dümdüz yoluna devam etti. Hedefi belliydi. Sao Ana'ya gidiyordu. Adımları tereddütlü, çekingen ve ürkekti. Mango koruluğunu geçerken ana yoldan gitmeyi göze alamadı ve koruluğun kıyısı boyunca, arada ağaçların arkasına saklanarak yürüdü. Sao Ana'nın evine ulaşıncaya kadar sonsuz bir zaman geçmiş gibi geliyordu ona. Orada büyük bir insan kalabalığı gördü. Su'yu yakıyorlar ve giydireyorlardı. Göremediği şey, Sao Ana'nın kızının saçlarını nasıl sevgiyle taradığıydı. Ca Zoy'u az mı evine götürmüştü o kız! Kalabalık avluya girmeye cesaret edemedi. Yolun yakınındaki ananas çalılıklarının arkasına gizlendi. Sao Ana'nın ağladığını işitince bütün vücudu titremeye başladı. Yüzünü elleriyle örttü.

Avludaki meşalelerin ışıklan, saklandığı yeri de hafifçe aydınlatmaya başlayınca, korkuyla olduğu yerde büzüldü. Dikenli ananas yaprakları arasında cenaze alayını, Su'nun kızıl tabutunu ve Sao Ana'nın ak saçlarını gördü. Tabuta bakınca yüreği duracak gibi oluyordu. Olduğu yerde hareketsiz bir put gibi kalarak gözlerini sımsıkı yummuştu. Zam'ın, oğlu olmadığını ne çok söylemişti kendi kendine! Ama onu dünyaya getiren kendisiydi. O lanet olasıca büyük toprak ağasının kagir evinde hava ne kadar sıcaktı o gece! Duvarlar ne kadar kalındı! Sonunda katil Zam olarak bebeği doğuruncaya kadar ter içinde boğulmuş, gece yarısına kadar sancılar içinde kıvranmıştı.

Cenaze alayı yola koyulmuştu. Kızı Ca May da aralarındaydı. Ca Zoy ayağa kalkıp onlara katılmak istedi. Ama cesaret edemedi... Bu sefer hiç cesareti kalmamıştı artık. Ca May çekinmeden cenaze alayına katılabiliyordu. Ama anasının içi içini yiyordu. Tanıdığı bir duyguydu bu... Ama bu gece korkunç bir işkence olup çıkmıştı; yürüyüşçülere katılmaya cesaret edemediği kadar korkunç bir işkence!.. Hepsi gitmişlerdi... Meşaleler görünmez olmuştu... Yalnızca ay ışığı Sao Ana'nın avlusunu aydınlatıyordu şimdi. Ca Zoy hâlâ sivri dikenli ananas çalılıklarının arasında duruyordu. Karşısında, sınıklar üzerindeki küçük evi ve balık yağında yüzen bir fitilin yandığı merdivenleri görüyordu. Gözlerini bu merdivenlere dikmişti... Vietnamlı kız, ona bir kez bu merdivenleri çıkması için yardım etmişti. Zayıf bir ışıkla aydınlatılmış evde Ca May'ı dünyaya getirmiş ve Sao Ana, dışları arasında çiğnediği samanları temizlemişti. Kendisini alıp götürmek üzere Taç Ka'nın geldiği ev de burasıydı...

«Zam! Zam! Nasıl bir canavarsın sen? Beni kurtaran evi yasa boğdun. Aynı baban gibi, ananın yüreğini parça parça ediyorsun. Sen, ananın halkla bütün bağlarını kesen bıçaksın. Senin yüzünden saklanıyor ve geceleri bir hırsız gibi dolaşıyorum... Tann A-Rat seni niçin sağ bıraktı? Yok etmeliydi seni! O zaman bir kez daha acı çekerdim ve sonra bu sonsuz işkence son bulurdu!»

Ca Zoy, oğlunu lanetledi. Doğrularak titrek ayaklarının üstünde durmaya çalıştı. Sonra yağ ziyan olmasın diye lambayı söndürmek niyetiyle, ananas yapraklarını aralayarak Sao Ana'nın avlusuna girdi. Merdivenlere gelince, sanki yitik bir şeyi arıyormuş gibi. her basamağı yoklayarak yukarı tırmanmaya başladı. Her adımında aynı hareketi yaparak sonunda yukarıya, büyük açık kapıya ulaştı. Tapınağın üzerinde titreşen alevi gördü. Ansızın gözleri büyüdü ve korkunç bir çığlık attı... Lambanın önünde siyah ve parlak bir saç demeti görmüştü... Kendisini korumak ister gibi ellerini öne doğru uzattı, merdivene doğru sendeledi ve aceleyle aşağı inmeye başladı. Sanki askerler onu yine dipçikliyormuş gibi müthiş bir acı duyuyordu göğsünde. Bu acı soluğunu kesti ve alt basamağa yıkıldı kaldı.

Gece yansına doğru Sao Ana ve dostları cenaze alayından geri döndüler. Merdivenlerin dibinde baygın yatan Ca Zoy'a takılarak tökezlediler. Kadını eve taşıyarak ceketini çıkarttılar ve masajla yine kendine getirmeye çalıştılar. Sao Ana, bir an sessizce Ca Zoy'un kahverengi saçlarına baktı, sonra sınıksız kapalı dudaklarıyla, gözlerini odanın bir köşesine dikti. Ayağa kalkarak mutfığa gitti ve elinde bir parça zencefille geri döndü. Hay Tep'in kansı, Sao Ana'nın zencefili alırken gözlerine yaşlar dolduğunu ve susarak dudaklarını ısırdığını gördü. İhtiyar kadın zencefili dişlerinin arasında ezdikten sonra Ca Zoy'un sırtına masaj yaptı. Bayan Ba U, kadının saçlarını çekiyordu... En sonunda Ca Zoy hafifçe inlemeye başladı. Yine kendine geldi. Akli başına gelince her şeyi yeniden anımsadı. Sao Ana'yı görünce dizleri üzerine çöktü, Su'nun anasına dönerek umutsuz gözyaşları arasında ayaklarına kapandı.

«Öldürün beni Bayan Sao!» diye yalvardı; «bir bıçak alın ve öldürün beni!»

Sao Ana taş* gibi donup kalmıştı. Sonra o da gözyaşlarına boğuldu. Hay Tep'in kansı Ca Zoy'u doğrultarak ayağa kalkmasına yardım etti:

«Sao Ana böyle bir şey yapamaz. Kendini yere atıp ağlama. Sao Ana ve biz hepimiz Zam'dan nefret

ediyoruz. Amerikalılardan ve Diye'm'in adamlarından da nefret ediyoruz. Ama sana karşı hiçbir kinimiz yok bizim.»

«Zam!» diye haykırdı bahtsız kadın; «onu öldürmeliyim!»

Ayağa kalktı ve yumruklarını sıkarak vahşi bakışlarını kapıya dikti.

«Şimdi sizi evinize götü reyî m,» dedi Bayan Ba U; «biraz dinlenmeniz gerek.»

Ca Zoy'un koluna girdi.

«Ben yalnız giderim.»

- «Hayır, sizi ben götüreceğim.»

Evden ayrılırlarken Bayan Ba U onu daha sıkı tuttu. Evden henüz pek uzaklaşmamalardı ki, kaygı içinde anasını arayan Ca May'a rastladılar.

«Ananı eve götür, Ca May,» dedi Bayan Ba U. «Onunla ilgilen biraz. Yine bayıldı.»

Genç kız anasını yatağa yatırdıktan sonra, sırtını yatağa dayayarak yere oturdu. Başını eğmiş, kollarını dizlerine kavuşturmuştu. Su'yu ve az önce mağradakilerle karşılaşmasını düşündü ve kalbinin Zam'a karşı derin bir kinle titrediğini duydu. O yalnızca Zam'a karşı kin ve Su'ya sevgi duyduğundan, anası kadar acı çekmiyordu. Su'nun ölümünden beri, gerillalara yardım etmek, Su'nun ölümünün öcünü almak ve ağabeyi Zam'ın işlediği korkunç cinayetlerin ailesine sürdüğü kara lekeyi azıcık olsun hafifletmek için her şeye hazırды.

Ay ışığı kayboluncaya kadar orada oturdu. Horozların ötüşü sabahın başladığını haber verirken, Ca May kalktı ve Hay Tep'in karısının evine gitti.

Ca May gittikten sonra, hava aydınlanırken Zam içeri girdi. Yanında ufak tefek sincap gözlü bir oğlan vardı... Geldiğinden beri ikinci kez anasını ziyaret ediyordu. «Üç perdeli» kasketi hâlâ kafasındaydı... Kasket hemen hemen bütün alnını kapatıyor ve yalnızca küçük gözbebekli, beyaz domuz gözlerini açıkta bırakıyordu. Sağ omuzu hareketsiz ve biraz sarkık olduğu halde yan yana yürüyordu. Delikanlı Ca Zoy'a haber vermek üzere içeri girerken, o, avlunun ortasında durup bekledi. Eğik duran kafasıyla su testisin:

ve her yanından rüzgâr alan evi gözden geçirdi. Duvarları örten Latanya yaprakları arasında hışırdayan rüzgânın sesini dinledi. Az yapraklı bir Sua Dua ağacının beyaz çiçekleri sessizce yere dökülüyordu. Toprak çamur kokuyordu. Rüzgânın hışırtısı, sabahın bu erken saatinde dökülen çiçekler, çamur kokusu... Bütün bunlar, katili sanki duygulandırıyor gibiydi.. «Ranger» anasının terkedilmiş bahçesinde, hani neredeyse insanca duygular kazanıyordu... Bu üzüntülü görünümü daha fazla seyretmek hoşuna gitmediğinden başını çevirdi ve eşikten geçti. Onun geleceğini haber almış olan Ca Zoy, yatağına oturmuş, bacaklarını aşağıya sallandırmış, öyle bekliyordu. Zam karsısızca bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Sonra anasının önünde durdu:

«Askerler canını acıttılar mı?»

Cevap yok.

Zam yeniden dolaşmaya başladı. Sağ kolunu hareketsiz tutuyordu.'

«Niçin Hon Dat'ın bu kavgacı kanlarına katıldın, ana? Sen orada olmasaydın, hepsini kurşunlatacaktım.»

Odanın ortasında durdu ve yaralı kolunu sol eliyle tutarak kızgınlıkla sözüne devam etti:

«Az dayanıklı çıkmadı bu Su!.. Üç kılıç darbesi kafasını uçurmaya yetmedi. Deli karı!.. Niçin Vietkong'a katılıp da sonra böyle geberiyor? Ya anası?.. Al bir deli daha! Bu yaşa gelmiş, ama boşuna. Saçlarını değirmende ağartmış. Komutan, kızını ikna etmesine izin veriyor, o ise reddediyor. Boşver ana. Mağaradaki o manyakların nasıl olsa hepsi tek tek ölecekler. Aç-susuz nasıl dayanacaklar? Hele birazdan sis kalksın, o zaman saman ve kırmızı biber yakıp mağarayı dumana boğacağız. Sıkıysa yine çıkmasınlar bakalım. Hepsi, yangından kaçan fareler gibi dışarı fırlayacaklar.»

Ca Zoy hiç sesini çıkarmadan dinliyor, arada oğluna sert bir bakış fırlatıyordu; korkunç, vahşi, fakat aynı zamanda ışıldayan bir bakış.

«Ca May nerede ana?»

«Köyde.»

Zam tahta sıranın üstüne oturduktan sonra sırt-üstü uzandı. Bir süre tavanı seyrettikten sonra yine doğruldu:

«Bu sefer Hon Dat'ta temelli kalacağım ana. Vitkong'u yok ettikten sonra burada bir üs kuracağız. Babamın bütün topraklarını yine geri alacağım. Onu işleyen herkes kira ödeyecek. Pirinç tarlaları, meyve bahçeleri, hepsi için. Ayrıca eski kiralari da son pirinç tanesine kadar toplayacağım.»

Ca Zoy uzun süre sustuktan sonra sordu: «Burada bir üs kuracakları kesin mi?»

«Yüzde yüz kesin,» dedi Zam ve ayağa kalktı. «Üssü ben kuracağım, ondan sonra da evimizi yeniden yaptıracacağım. Sen ve Ca May artık çalışmak zorunda kalmayacaksınız... Testiciliğe ve hasır örmeye paydos artık! Sizi otomobille Raç Gia'ya götüreceğim. Kanma, Ca May için güzel giysiler almasını söyleyeceğim. Onları giyince çok güzelleşecek.»

Ca Zoy, olabildiğince normal çıkmasına çalıştığı bir sesle; «göreceğiz bakalım,» dedi. Sonra hemen dışarıya çıkarak kümese gitti ve iki tavuğu ayaklarından bağladı. Geri geldiğinde tavukları odanın ortasına yere bıraktı. «Zam, bu askerle birlikte burada kalıp, benimle birlikte yemek yer misiniz?» diye sordu.

«Elbette.»

Zam'm gözleri parlamıştı. En sonunda, anası kendisine karşı başka türlü davranmaya başlamıştı işte. Şapkasını çıkartarak sıranın üstüne fırlattı. Sonra tavuklara bir tekme vurarak bağırdı:

«Bayağı da yağlı bu tavuklar!»

Şimdi keyfi yerine gelmişti. Cüzdanını çıkartarak içinden 200 piaster'lik bir banknot aldı ve adamına uzattı:

«Bize içecek bir şey getir, Hay No. Eğer küçük dükkanda yiyecek iyi şeyler bulursan, onlardan da al,»

Oğlan parayı saygıyla aldı. Zam ona matarasını da verdi ve her iki matarayı da ağzına kadar doldurtmasını emretti. Hay No hemen dışarı çıktı, ama birkaç saniye sonra silahını almak için yine geldi.

«Burada bırak! Tehlike yok.» dedi Zam; «Mağaradaki adamlar buraya gelip alamazlar, korkma!..»

Oğlan gittikten sonra Zam, duyduğu memnuniyetin keyfini çıkarta çıkarta yayıldı. Uzun zamandan beri hiç böyle bir duyguya kapılmamıştı.

Ca Zoy ateş yakarak ocağın üstüne bir tencere koydu.

«Hon Dat'ta hâlâ bu eski kil kaplar kullanılıyor, değil mi?» diye azarlar bir sesle sordu Zam. «Sana alüminyum kaplar satın alacağım, ana. Raç Gia'da artık hiç kimse, bu taş devrinden kalma şeyleri kullanmıyor.»

Tavuğu kesmek üzere olan anası bir an duraksadı, sonra önüne baktı. Hayvanın boğazını kesmeden önce birkaç tüy daha yoldu. Tavuk boğuk bir ses çıkardı. Kan, fışkırarak bir toprak çanağın içine akmaya başladı. Anasının yanında oturmuş, bu sahneyi seyreden Zam, aptal aptal konuştu:

«Aynı Su şıllığının dünkü hali.»

Ca Zoy az daha bıçağı elinden düşürecekti. Yüreği dehşetle cız etti. Ama çabucak toparlanarak ikinci tavuğu da kesti. Kendini rahatlık duygusuna iyice kaptırmış olan Zam, hiçbir şey farketmemişti. Hatta anasına tavuğun tüylerini yolmakta yardım etti. Ca Zoy tek söz söylemeksizin yemeği hazırlıyordu. Tavukların birini hindistancevizi sütüyle, öbürünü de kuru tuzla pişirecekti; iki ünlü Kmer yemeği. Tencerenin birine hindistancevizi sütü doldurdu... Öbürüne de kaba tuz parçalarını atmadan önce, bir çeşit bambu ızgara koydu. Tuz parçaları tencerenin içinde sıçramaya başlayınca, tavuğu ızgaranın üzerine koyarak kapağını kapattı. İki tencereyi de dikkatle gözlemeye başladı... Hindistancevizi sütünün kaynaşmasını seyretti. İkinci tenceredeki tuzun çıtırdayışını dinledi. Belki de ömründe hiç bu kadar özenle yemek pişirmemişti.

Hay No, iki 'matara dolusu pirinç rakısıyla geri döndüğünde yemek hazırды. Ca Zoy, yağlı ve hoş kokulu iki tavuğu ortaya koydu. Sonra tavukları küçük küçük parçalara bölerek iki kaba pay etti. Üzerine tuz ve biber serpti ve içine ufak ufak kesilmiş muz

parçacıkları karıştırdı. Ondan sonra hepsini eski bir tahta tablanın içine koyarak, adamların önüne, sıranın üstüne koydu. Kendisi az yedi. Fakat bir hayli içki içerek, Zam'ı ve adamını da fazla içmeye teşvik etti. Oğluyla birlikte yediği ilk yemektir bu. İki adam balık gibi içerek, tavukları oburca yuttular. Az zaman sonra iki matara da boşalmış, fakat birazcık tavuk kalmıştı. Ca Zoy kalan tavuğu kaldırarak, «bu da kızkardeşin Ca May için,» dedi.

Hay Nö hemen sızdı. Zam birkaç dakika daha şundan bundan konuştuktan sonra yatağa uzandı... Şapkasını yüzüne örterek, az sonra düzenli horultularla uyumaya başladı.

Ca Zoy bir süre bekledikten sonra, elinde ağır ve geniş ağızlı bir mutfak bıçağı olduğu halde oğlunun yanına yaklaştı. Sol eliyle Zam'ın kasketini kaldırırken bütün vücudu titriyordu. Oğlunun gözleri kapalıydı. Derisi parlıyordu. Bir zamanlar bu yüzü yüreğine bastırılmış ve öpücöklere boğmuştu. Bu dudaklar bir zamanlar istekle memelerini emmişti. Ama bu hâla kendi oğlu muydu?.. Şimdi tanınmayacak durumdaydı. Çizgileri, yalnızca insanları parçalamak, safra kesesini söküp almak ve ciğerlerini yemek için yaşayan bir canavarın çizgileriydi.

Çocukluğunun o çok uzakta kalmış günlerindeki her türlü sevgiye karşı vurdumduymazlaşmıştı. Şimdi kafasındaki tek düşünce, köylülerin öfkeyle yıktıkları babasının evini ne pahasına olursa olsun yeniden yaptırmaktı. Kendi öz anasına yardım etmiş olan kızı, hiç kılı kıpırdamadan kahpece kılıç darbeleriyle öldürmüş ve onun fişkırان kanını bir tavuğunkiyle kıyaslamıştı.

Anası yoksul bir testici olduğu halde, toprak kaplarla alay ediyor ve alüminyum göklere çıkartıyordu.' Anasının yalnızca testicilikle geçinebildiği, anası gibi fakir insanların pirinçlerini, yalnız bu toprak kabın içinde pişirebildiğini ve her şeyden fazla sevdiği hoş kokulu pirinç rakısının bile yalnız onun içinde damıtıldığını anımsamak istemiyordu... Aslında büsbütün ilgisiz olduğu halde, arada sırada anasını ve kızkardeşini anımsadığı oluyordu. Ca Zoy'a üç kez

bıçağı kaldırdıktan sonra yeniden indirten şey, acaba ondaki bu son insanca duygu artığı mıydı?.. Ama cezadan kurtulma şansı gitgide azalıyordu. İşlediği cinayetler bu şansı silmiş, büsbütün söndürmüştü; ve anası artık onun çizgilerinde, bir zamanlar doğurduğu çocuğu tanıyamaz olmuştu.

Böylece Ca Zoy, birkaç dakikalık bir kararsızlıktan sonra, bıçağı bir köşeye bırakarak dışarı koştu. Birkaç dakika sonra iki gerilla gölgesi, arka kapıdan sessizce içeri süzöldüler. Zam ve adamı hâlâ horul horul uyuyorlardı. Gerillalardan biri elinde bir elbom-basıyla kapıda beklerken, öbürü soğukkanlılıkla ve bir gölge gibi sessizce, uyuyanların üstüne yürüdü. Zam kendi eğri kılıcının müthiş bir darbesiyle öldü. Hay No korkuyla sıçrayarak otomatik silahına sarıldı. Fakat boğazını bir kulağından diğer kulağına kadar yaran ikinci bir kılıç darbesiyle yere yıkıldı.

öğle güneşi, hindistancevizi ağaçlarının tepelerine çarpıyor, saman yığınlarının, kurutulmuş biber ve öğütülmüş kireç dolu çuvalların üzerine kızgın ışıklarını saçıyordu. Samanlar ve çuvallar ırmağın öbür kıyısından getirilerek koruluğun kıyısına dizilmişti.

Zam hâlâ ortalıkta gözükmeyince, Asteğmen Ba, adamlarına saman balyalarını başlarına koyarak mağaranın yakınma taşımalarını emretti. Tuhaf bir görünümde bu... Adamlar, hindistancevizleri koruluğuna yerleştirilmiş ve en ufak bir harekette ateşe hazır durumda bulunan iki ağır makineli tüfeğe karşın, bir hırsız gibi sessizce ve sakınarak yürüyorlardı... Uzun otların içine girdiklerinde, saman balyalan sanki otların üzerinde kendi başlarına ilerliyorlarmış gibi görünüyordu. Dikkatle iki yanından mağaraya yanaştılar ve yüklerini indirdiler... Mağaranın girişinin iki yanında, saman balyalan parlak, sarı bir çizgi oluşturuyordu. Biber ve kireç çuvalları taşıyan ötekiler de, gerillalar tarafından görülmemek için dolambaçlı bir yol izlediler. Zam'ın yerine bakan asteğmen, askerlerini ellerinde uzun bambu kamışları olduğu halde yukan gönderdi. Kamışlar bu sabah kesilmiş-

lerdi. Köy halkı komutanın evine yürüyerek bunu öfkeyle protesto etti. Sonunda kukla birlikler, bambuları kullanabilmek için tazminat ödemek zorunda kaldılar.

Ba, adamlarıyla birlikte yukarı çıktı ve birisini Zam'ı çağırmaya gönderdi. Çuvalları kesti ve kireçleri saman balyalarının üzerine serpti. Sonra askerler, uzun bambu kamışlarıyla balyalan mağaranın ağzına doğru itmeye başladılar. İçerdekiler, dışardaki hareketi görünce hemen ateş açtılar. Saman balyası kurşunların sıcaklığıyla derhal ateş aldı. Kendini yere atmış olan asteğmen kakhahayla gülererek bağııyordu:

«Ha ha ha! Tam zamanında ateş ettiler. Bizi samanları tutuşturmak zahmetinden de kurtardılar... Şimdi siz yalnızca sönmemesine dikkat edin!»

Askerler çabucak, bütün mağara ağzını, yanan saman balyalarıyla kapattılar. Ateş, kızgın güneş altında saman balyalarının hepsini çabucak tutuşturmuştu. İçerdekiler artık ateş etmiyorlardı. Asteğmen yere kapanmış yatarken, askerler işlerine devam ettiler. Makineli tüfek namlulan mağaranın ağzına çevrilmişti. İlk dışarı çıkacak olana ateş açmaya hazırlanıyorlardı. Subay büyük bir memnuniyetle bağırdı:

«Amma da bol duman çıkartıyor ha! Bu duman şimdi bütün fareleri dışarı çıkartır... Çıkanı hemen kurşunlayım anlıyor musunuz?»

Makineli tüfek başında bekleyen adamlar heyecanla dişlerini sıkışlar, parmakları tetikte bekliyorlardı. Fakat hiçbir şey olduğu yoktu.

Birdenbire mağaranın en yakınındaki askerler küfrederek kaçışmaya başladılar. «Ne oluyor?» diye bağırdı subay.

Askerler cevap verecek halde değildiler. Boğulur gibi öksürüyorlardı.. Duman bir türlü mağaraya girmek istemiyordu. İçeriden gelen bir hava cereyanı gri dumanları mağara ağzının iki yanına dağıtmış ve askerler bundan hatırı sayılır derecede paylarını almışlardı... İçerdekileri dumana boğma planı, öksürerek, tıksırarak ve ağlayarak tam bir geri çekilmeye dönüşmüştü... Keskin dumandan fazlaca payına düşen

birkaç asker yere yıkıldılar. Gözleri şişmiş olan kimileri ise, ellerini kör gibi ileri uzatmışlar, oradan uzaklaşmaya çalışıyorlardı.

Ba, durumu yerinde incelemek üzere öfkeyle ayağa kalktı. Fakat o da okkalı bir duman yutunca, vahşice öksürerek geri kaçmaya başladı. Bir duman bulutu peşinden geliyordu. Sanki mağaranın içinden birisi ateşi dışarı üflüyordu. Aslında bütün mesele, kukla birliklerin aptallığından ibaretti. Mağaranın içinde hava basıncı daha kuvvetli olduğundan, dumanların içeri girmesi olanaksızdı.

Köy halkı, sabahleyin birliklerin niyetini öğrenince kurnaz kurnaz gülmüşlerdi. Tu Don, samanına el koymaya gelen askerlere, «İstedığınız kadar alın, götürün. Nasıl olsa bana ucuza geldi. Yalnız korkanm, pek bir işinize yaramayacak,» demişti.

«Ne demek istiyorsun, ihtiyar?»

«Mağarayı dumana boğmak olanaksızdır.»

Başka bir asker araya girerek bu konuşmayı kesmişti: «Haydi, işinize bakın! Kör bir adamla tartışmanın ne anlamı var?»

Ama Tu Don haklıydı ve söylediğini çok iyi biliyordu. Duman mağaranın iki ağzına doğru yayılmaya devam ediyordu... Asteğmen gözlerini sımsıkı yumararak: «Olmuyor, olmuyor!» diye bağırdı. «Samanlar mağaranın içine itin!»

Dört kişi, bir sürü güvenlik önlemi alarak emri yerine getirmeye giriştiler. Uzun bambu kamışlarla öne doğru yürüdüler. Dumanlardan kaçınarak saman balyalarını ileri itmek için ileri sıçradılar ve yine aynı telaşla geri çekildiler. Bu kez de teğmenin umutları dumanlar içinde boğuldu. Çünkü duman yine dışarıya esiyordu. Bir asker küfrederek: «Kör ihtiyar haklıymış. Bu yolla bunları dumana boğmak olanaksız,» dedi.

«Teğmenim, en iyisi geri çekilelim de başka bir akıl düşünelim. Burası pek sıhhatli değil.»

«Doğru söylüyor teğmenim. Burada onlara çok yakınız. Eğer şimdi bir de çıkış yapacak olurlarsa, siper yatacak zaman bulamayacağız.»

Teğmen öfkeyle bağırdı: «Ne aptal, pırsınk herif-

lersiniz siz! Keşke dışarı çıksalar! İstedığımız o değil mi zaten? Hayır, geri çekilmeyi aklınızdan silin bir kere!»

Yakışksız bir küfür daha savurdu. O, sağa sola çalım satarak küfrederken, Zam'ı çağırması için gönderdiği adam, hindistancevizleri koruluğundan koşarak çıktı geldi. Yüzünün bütün kanı çekilmiş, soluğu kesilmişti. Nefes nefese konuştu:

«Teğmen... ölmüş!»

Asteğmen öylece ağzı açık kalakaldı.

«Hay No da ölmüş,» diye devam etti asker. «Kılıç ya da ona benzer bir şeyle öldürmüşler. Teğmenin kafası kopmuş. Allahım, yattığı sıra kan deryası halindeydi!»

«Nerede öldürmüşler? Kim öldürmüş? Suçlular yakalandı mı?»

«Teğmenin anasının evinde. Kimin yaptığını bilmiyorum. İçeri girince ikisini de cansız uzanmış gördüm. Boyunlarına sineklerin biri kalkıp biri iniyordu. Evde hiç kimse yoktu.»

«Domuz köpekler! Şimdi de cinayetlere başladılar!»

«öyle sanıyorum ki...»

Asteğmenin yüzü kireç gibi bembeyaz kesilmişti.

«Komutana haber verdin mi?»

«Evet teğmenim.»

«Ne dedi?»

«İçki içiyordu. Elinden bardağı düşürdü.»

Asteğmen başka hiçbir soru sormaksızın bütün harekate son verdi... Askerler ellerindeki bambu kamışlarını atarak açık araziye doğru yürüdüler. Duman yutmamış olanlar da dahil olmak üzere, hepsi sendeliyorlardı. Bu korkunç haber onları yıldırım gibi çarpmıştı. Ranger'ler ilk kez korkunun ne olduğunu öğreniyorlardı. Zam onları, kendisine körü körüne inanan katı yobazlar haline getirmişti. Onunla birlikte oldukları sürece, her çarpışmayı kazanacaklarına, istedikleri kadar insan öldüreceklerine ve kimse'nin onlara bir şey yapamayacağına inanmışlardı... Zam, onları cinayete iten hücum borusuydu. Bir devrimciyi görünce, kilometrelerce uzakta bile olsa, ça-

mur demez, bayır demez, av köpeği gibi ardına düşerdi... Adamlarını yağmurlu gecelerde yola çıkartır, bunun Vietkong'u baskına uğratmak için tek yol olduğuna inanırdı. Adamlar başlangıçta insan eti yemeğe tiksiniyorlardı. Ama sonra, onlar da Zam'a uymuşlardı. Zam, insan etini zevkle yutar ve en lezzetli etin bu olduğuna yemin ederdi. Anası ve bacası dışında, her kadının ırzına geçebilirdi. Hayvani duygularını bahtsız; kadında doyurduktan sonra, memelerini ısırarak kapını emerdi. Kadın kanının erkek kanından daha iyi bir kuvvet ilacı olduğunu söylerdi. İşte böyle bir adamdı Zam. Böyle olduğu için de, Ngo Din Diye'm onu aynı cinsten diğer beş vahşi hayvanla birlikte, Nam Ro'da üslenmiş bulunan «4. Kolordunun kahramanları» olarak ödüllendirmişti... Zam'ın bölüğü bir zehirli yılanı ve o, bu yılanın başıydı. Şimdi kafa kesilince, vücut ancak çırpınarak kıvranılabiliyordu.

Asteğmen Ra'nın savaşçı tavrı, yerini gitgide daha açıkça ortaya çıkan bir korkuya bıraktı. Hindistan-cevizleri koruluğuna varıncaya kadar birkaç kez tökezlendi. Bazı Ranger'ler koşarlarken başlarını geri çevirerek mağaraya korkulu bakışlar fırlatıyorlardı. Hepsı bitkindi. Yeni saldırılarının da yenilgiye uğramasıyla aynı anda aldıkları Zam'ın ölüm haberi, içlerindeki bütün enerjiyi bir anda tüketivermişti. Arkalarında, saman balyaları kül haline geldi. Beyaz bir kül yığını ansızın çöktü ve mağara ağzının üst bölümü yine ortaya çıktı.

Askerler ırmak kıyısındaki kamplarına vardıklarında, komutan oradaydı. «Dumana boğma hareketi»nin başarısızlığını öğrenince, yüzü karardı. Dün gecedan beri beladan kurtulamıyordu. İlk günlerde Hon Dat sakin kalmıştı. Fakat bir tek kızın öldürülmesi, buranın bir cehenneme dönmesine yetmişti. Gece mitingleri, kesilen bambular için tazminat talebi, sonra Teğmen Zam'ın korkunç bir biçimde öldürülüşü ve son olarak gerillaları mağaradan çıkartmak için dumana boğma tasarısının başarısızlığa uğraması.. Bir küfür savurarak Ba'ya döndü:

«Öyleyse, mağaranın ağzına duvar örüp onları

diri diri gömeceğiz! Zam ve Hay No'nun öldürülüşünde o Kmer kadınından kuşulanıyorum. Zaten deliye benziyordu.»

*

«Ben de öyle sanıyorum, komutanım. Odur mutlaka, başkası olamaz. Korkunç ve vahşi bir bakışı vardı. Onu tutuklamalıyız komutanım!»

«Elimizden kurtuldu. Adamlarımız bütün köyü aradılar, ama hiçbir sonuç elde edemediler. Zam'ın yarı Vietnamlı kızkardeşinin de tutuklanmasını emrettim. Fakat halk öfkeyle araya girerek kızı yine kurtardı.»

«Komutanım, burada bir yığın dikkafalı insan var. Bence, bunların birkaçının karnını deşersek, ötekilere ders olur.»

Komutan sesini çıkarmadı. Güneş yanığı kolunu kaldırarak saatine baktı.

«Saat neredeyse iki oluyor,» dedi; «gidin ve Zam'la adamını gömün. Ben okula gidip yaralılara bir bakacağım. Bağırıp şikayet ediyorlarmış galiba. Allah belasını versin, istediğim helikopterleri hâlâ göndermediler. Seksen defa da telefon ettim. Vietkong hepsini düşürdü mü ne?»

Topuklarının üstünde dönerek yanındakilerle birlikte köye doğru yürüdü. Hon Dat'a geldikleri ilk gün okuldaki bütün eşyaları dışarı attırmıştı. Şimdi ise iğrenç bir sahneye tanık oluyordu. Yaralılar, konserve kutusunda sardalya balıklan gibi çadır kumaşları üzerine yan yana sıralanmışlardı. Her yanları sargılar içinde, balmumu gibi sapsan vücutları durmadan kıvranıyordu... Ortalık kan ve pislik içindeki sargı bezleri ve pamuk parçalarıyla doluydu... Pislik tiksinti uyandırıyordu... Yaralı askerler küfrediyorlar, durmadan sızlanıyorlar ve yaralının ağırlık derecesine göre inliyorlardı. Bir çocuk ağlaması gibi uzun hıçkmalar, sıkılmış dişlerin arasından çıkan inilti, hırıltılar, boğulurcasına öksürenler, karabasan görüyormuşçasına boğuk feryatlar... Burada yalnız ağır yaralılar kalmıştı. İyileşebilecek durumda sayılan ve çoğunluğu subay olan ötekiler, ölü yanke'nin cesedini götüren helikopterle gitmişlerdi. Komutan kaşlarını çatarak; kıvranan, küfreden ve inleyen adam-

ra baktı. Kasıtlı ya da kasıtsız, bu hareketler komutanın ciddi şekilde onuruna dokunmuştu. Öfkeyle emir subayına döndü:

«Söyle şunlara, çenelerini kapatsınlar. Yoksa hepsini gebertirim.»

Emir subaylarından biri avazı çıktığı kadar bağırdı: «Susun -lan! Ne bağırıp duruyorsunuz? Çenenizi tutun, yoksa komutan sizi şimdi tam böğürtecek:»

«Vay orospu çocuğu vay!.. Nerede o komutan, nerede?»

Yaralılar daha ağır küfürlere giriştiler ve buraya kendilerini tehdit etmeye gelen adamın üzerine doğru sürünmeye başladılar. Onlar var güçleriyle bağırırken, komutan korkuyla geri çekildi. Adamlar kاپya karşı sürünüyorlar, yüzüne karşı beddualar ediyorlar, onları ölüme sürüklediği için lanet okuyorlardı. Subay, bir an onları izledikten sonra bağırdı:

«Susun! Susun diyorum size!»

Ama yaralılar küfretmeye ve lanet okumaya devam ediyorlardı. Hatta, eğer ölürlerse, dünyaya yine geri dönüp onun canını almakla tehdit ediyorlardı... Öne doğru uzanan bir kol komutanın tozlu, siyah çizmesine dokunmayı başarmıştı. Komutan, omuzunda tomson taşıyan koruyucusuna bir işaret vererek, «öldür şunu!» dedi. Asker omuzundan silahını indirmiş, ama ağzı açık öyle taş gibi kalakalmıştı. Tetikteki parmağı, titriyor, tetiği bir türlü çekemiyordu. Ama komutan beklemedi. 12'lik kolt'unu çıkartarak kanlı bezlerle sarılmış kafaya nişan aldı ve ateş etti. Yaralı geri düştü. Eli yavaşça komutanın çizmesinden çözüldü. Komutan dişlerini gıcırdatarak tabancasını koruyucusuna çevirdi:

«Ya sen? Niye emrime uymadın?»

Adam bir şey söylemedi. Ama gözleri kömür gibi parlıyordu... Silahını öyle sıkı kavramıştı ki, sol eli bembeyaz kesilmişti. Elindeki tomson yavaş yavaş komutana doğruldu. Komutanın rengi attı. Gözünü askerden ayırmayarak yavaşça tabancasını indirdi ve kılıfına soktu. Muhafızı silahını daha bir süre komutana çevrili tuttukten sonra, ani bir hareketle omuzuna attı.

Komutan, bu korkulu sahne geçtikten sonra, 'bunu temizlemeliyim, yoksa o beni öldürür' diye düşündü... Asker de sık sık komutanına bir göz atıyor ve aynı şeyi düşünüyordu: 'Mutlaka öc almak isteyecektir. Ben ondan önce davranmalıyım.' Her ikisi de öbürünün ne düşündüğünü biliyorlardı.

Dalgaların sesini bastıran bir gürültüyle, bir grup helikopter Hon Dat semalarında gözüktüğünde, saat dörde geliyordu. Adamlar başlarını havaya kaldırdılar ve denizden bu yana doğru altı helikopterin geldiğini gördüler; halkın «tırtıl böceği» adını verdiği dört tane çift motorlu ve «mala sapı» dediği iki tane tek motorlu... Uçan canavarlara benzeyen mak'neler, fın cesur köylülerde bile cehennem zebanileri izlenimi uyandırıyor. Öylesine gaddar ve kötü bir görünüşleri vardı. Tıpkı, düşmanın nitelikleriydi bunlar. Acayip görüntüler, berrak mavi gökyüzünde öne doğru eğilmiş burunlarıyla, herkese gözdağı verircesine ilerliyorlardı. Altısı da sahili geçtikten sonra, gürültüyle dönen pervaneleriyle inmek istemiş gibi yere yaklaştılar, fakat ağaçların üzerinde uçmaya devam ettiler. Hindistancevizi palmyeleri sallanmaya öaşladı. Meyve ağaçları titreşti. Güneşli yapraklar yukarı doğru havalandırarak denizin maviliğini yeşil renklerle bezedi. Helikopterler, hâlâ mağaranın üzerinde ince bir duman şeridinin uzandığı, ağır bir sessizlik yüklü Hon Dat'ı geçtiler. Sonra açık bir alanda yere inmek üzere geri döndüler. Bu kez gerçekten inişe geçmişlerdi... Kulaklar sağır edici bir gürültü çıkarıyorlardı... Uzun yüzgeçli balıklar andırıyorlardı... Kapılan tamamen açıldı. Birkaçından aşağıya merdivenler sarkıtılmıştı. Kapı boşluğunda Amerikalılar du ruyor, yere bakıyorlardı. Koyu renkli gözlükleri ve pancar gibi kırmızı yüzleri vardı. Altı makine, ekin anızlarını biçmek ister gibi dalgalandırarak yere indiler. Pervaneler yavaşlayınca askerler koruluktan koşarak geldiler. İki Amerikalı aşağı inerek onlara doğru yürüdü. Karşılıklı birkaç söz söylendi ve askerlerin bir kısmı yine geri koşular. Ötekiler makinele re tırmanarak çimento torbalan, gri madeni sandık

lar, bir film 'göstericisi, bir sehpa ve birkaç hoparlörü aşağı indirmeye başladılar.

«Psikolojik Bölüm»den asteğmen, önemiyle şişine rek film göstericisini taşıyan askerlerin ardına takıldı. Aleti sevgiyle okşayarak konuştu:

«Önerim yukarıdan kabul edildi. Şimdi bir film göstereceğiz.»

«Sahi mi teğmenim?»

«Evet.»

Birisi yüksek sesle içini çekti.-

«Ne kıyak şey, değil mi? Bu koşullar altında bir de sinema seyredeceğiz!»

Asteğmen kızdı:

«Bu bizim için değil. Vietkong ve halk için. Hâlâ anlayamadınız mı?»

«Ama neden teğmenim?»

«Siz gerçekten koyun kafalısınız! Vietkong'a karşı yalnız silah yetmiyor, görüyorsunuz. Psikolojik yöntemler de uygulamalıyız. Dinleyin şimdi: Bu film Amerika'dan daha yeni geldi ve gerçekten harika bir şey. Çin ve Kore birlikleri ile ABD birlikleri arasında dağlarda geçen bir çarpışmayı gösteriyor... Amerikalılar rakiplerini tek adam kalmamacasına temizliyorlar.»

Asteğmen durdu ve elini göğsüne götürerek, «bu benim fikrimdi!» dedi; «içerdekilerin moralini bozmak için bu filmi mağaranın önünde oynatmayı önerdim. Halkı da zorla getirip seyrettireceğiz ve onların da cesareti kırılacak.»

Askerler subayı işletmeye başladılar:

«Ah, siz bir dâhisiniz!»

«Vietkong artık hapı yuttu demektir! Filmi görür görmez teslim olacaklar. Vallahi aşkolsun teğmenim. Siz tam ordunun Psikolojik Bölümüne yaraşır bir adamsınız!»

Asteğmen askerlerin dalga geçtiğini farketmemiş, tavus kuşu gibi kabarıp duruyordu. Sonra çok ciddi bir sesle ekledi:

«Vietkong'a karşı savaşmanın yöntemi budur. Ama bunları sakın kimseye anlatmayın, oldu mu?»

«Tabii teğmenim, askeri sır!» dedi birisi.

Bütün donatımı koruluğa taşıdılar. Yolda, okul

dan helikopterlere taşınan, vücutları kat kat sargılardan tabaktaki karideslere dönmüş yaralıları rastladılar. İnleyerek ve arkalarında pis'bir koku bırakarak götürülüyorlardı. Taşıyıcılar hızlı hızlı yürüyorlar, hamaklar sallanıyor ve yaralıları-acımasızca sarıyordu. Bazı taşıyıcılar, bir yandan yürürken, bir yandan da yolda meyve bahçelerinden koparttıkları tarçın elmalarını ve avokado meyvelerini ısılıyorlardı. Arkadaşlarının çektiği acılara aldırmaaksızın tıkmaktaydılar. Sanki bir defa paralı asker olmaya karar vermek, bütün insanca duyguları söküp almıştı içlerinden. Amerikalıların çoğu helikopterlerden inmemişlerdi. Aşağı inen ikisi kollarını göğüslerine kavuşturmuş, bacaklarını gererek pirinç tarlasında dikiliyor, rahatça sigaralarını içiyordu. Hamaklar yanlarından geçerken, daha iyi görebilmek için üşengeç bir tavırla gözlüklerini çıkarttılar. Ama sonra hemen geri çekilerek elleriyle burunlarını tuttular. Hamaklar, arkalarında inilti ve çürüyen et kokusu bırakarak birbiri ardına önlerinden geçti. Kan mıydı?.. Yoksa açık bir yaradan sızan diğer isimsiz bir sıvı mıydı bu? İki Amerikalı sırtlarını çevirerek yere tükürdü ve sinirli bir tavırla sigaralarından birer nefes çekti. Taşıyıcılar yüklerini helikopterin tabanına boşattıktan sonra, peşlerinden sürükledikleri hamaklarıyla, ayaklarını sürüyerek geri döndüler.

Helikopterlerin motorları homurdanıp sarsılarak gürültüyle çalışmaya başladı. Gürültü giderek arttı ve pervane kanatları yükselerek gitgide daha hızlı dönmeye başladı. Bu sırada komutan geldi. Amerikalıların elini sıktıktan sonra, kısa bir süre onlarla konuştu. Konuşma sırasında alnında kırıksıklar belirdiyordu... Amerikalılar hâlâ küçümseyici bir tavır içindeydiler. İçlerinden genzinden konuşan bir teğmen, sigarasından derin bir nefes çektikten sonra, izmaritin ateşinden hemen bir yenisini yaktı. Sonunda helikopterdeki Amerikalılardan biri koluyla bir işaret vererek bağırdı:

«Haydi, acele edin!»

İki Amerikalı arkalarında komutan olduğu halde helikopterlerine doğru koştular. Teğmen merdiven-

leri tırmanarak kapıdan kukla subayını selamladı. Komutan helikopterin altında dimdik duruyordu. Pervanelerin rüzgârından saçları karmakarışık olmuştu. Sonunda kollarını açarak bağırdı:

«Nasıl isterseniz, Sör! Nasıl isterseniz!»

Amerikalı teğmen sırttı, başını salladı ve komu tana makinenin yanından çekilmesini işaret etti. Motorlar tam süratle çalışmaya başladılar ve hemen az sonra helikopterler ikişer ikişer havalandılar... Komutanın çevresinde fırtına gibi bir rüzgâr esiyordu. Ayaklarının altındaki ekin anızları, sanki yerden sökülüp havalanacakmış gibi oluyorlardı. Fırtına geçip gittikten sonra da üzerlerinden silindir geçmiş gibi yatık kaldılar. Helikopterler Hon Dat üzerinden denize doğru uçarlarken, komutan geri döndü.

Amerikalı teğmen yan camdan aşağı bakıyordu. Güneş gözlüklerinin arasından, sahile doğru koşan ve beyaz köpükler bırakarak yine geri akan dalgaların seyrediyordu. Denizin gelgit hareketinin sahilde bıraktığı çizgiyi, dalgaların çarptığı dalyan sıırıklanını, etrafı ağlar ve küçük kayıklarla çevrilmiş, direklerin üzerinde bir dam gördü. Bu görünüm ona nedense, denizin ve gökyüzünün sonsuzluğu başlamadan önce, karaya ait en son şey olarak görülen bir fener kulesini anımsatıyordu. Helikopterler daha hızlı uçmaya başladılar. Gökyüzünü ansızın yığın'yığın yağmur bulutları kaplamıştı. Altlarında dalgalar beyaz tepecikler oluşturuyorlardı. Deniz suyu derin maviliğini yitirmiş ve kurşuni bir renge bürünmüştü. Teğmen camı aşağı indirerek mırıldandı:

«Fırtına geliyor!»

«Evet teğmenim,» dedi yanında oturan assubay. Sonra ayağa kalkarak altlarında kaynaşan denize bir göz attı ve fısıldadı:

«Şimdi, teğmenim!»

«Hayır, henüz sahile çok yakınız!» Saatine baktıktan sonra ekledi: «Beş dakika sonra.»

I Elini camın kıyısına koydu. Rüzgârda titreşen san tüylerle örtülü, huzursuz ve sabırsız parmaklı, şişman bir el. Havalandıklarından beri pilot mahalli durmadan uğulduyordu. Yerde yatan yaralılar kıvrı-

nip duruyorlardı. Motorun gürültüsü iniltileri bastırıyordu. Sarsıntıdan yaraları yine kanamaya başlamıştı. Aynı cehennem azabı: Şiddetli darbeler yerine, küçük küçük, sürekli, acımasız vuruşlar. Kan, sarı-gılları kızıla boyadıktan sonra, muşamba tabana yayılarak küçük gölcükler oluştuyordu. Gölcükler de ince şeritler halinde tabanın açık yerlerinden damla damla dışarı sızarak, köpüklerle örtülü denize bardaktan boşanırcasına yanlamasına yağın yağmura karışıyordu. Teğmen yaralıların arasından geçerek telsiz kabinine girdi. Az sonra geri dönerek, «şimdi!» dedi assubaya.

Assubay gömleğini çıkartarak yana çekildi. Bir kabloya bağlı olan demir kola sarıldı ve yaralı adamlara son bir kez göz attıktan sonra, dişlerini gıcırdatarak bütün gücüyle kolu çevirmeye başladı. Kablo boşaldı. Zemin ansızın aşağıya doğru kayarak iki metre genişliğinde kare şeklinde bir delik açıldı. Yedi-sekiz yaralı hemen yok oldu. Öbür ikisi kapaklara sıkı sıkıya sarılmış, bırakmıyorlardı. Kabaralı ayakkabılar, tutunmaya çalışan ellere vurarak dışarı tekmeledi. Adam vahşi bir çığlık kopartarak kayboldu. Bir diğeri parmaklarının olanca gücüyle sarılmış, hâlâ düşmemek için direniyordu. Assubay önce onu da tek melemek istedi, sonra vazgeçti. Merakla eğilerek, kapağı sımsıkı kavrayan parmakların nasıl birer birer çözüldüğünü ve sonunda kayarak boşlukta kaybolduğunu seyretti.

Vücutlar dalgalara çarpınca, yaralıların bir kısmı hemen ölmüş ya da bayılmışlardı. Ötekiler ise soğuk suyun etkisiyle yaşamak için son güçlerini seferber ettiler. Ama durumlarının ne kadar umutsuz olduğunu hemen anladılar. Öleceklerini anlayınca, çaresizliğin verdiği delice bir çabayla dalgalarla boğuşmaya başladılar. Kanları suya karışıyor, tuz yaralarını yakıyordu. Ama en fazla mücadele edenler de sonunda yenildiler. Güçleri çabucak tükendi ve kurşun rengi dalgalar, onları birer birer yutmaya başladı. 46 adam dibe çöktü ve geriye yalnızca yağın yağmurla daha korkunç bir görünüme bürünen karanlık deniz kaldı.

Çavuş Ko bardağını bir dikişte boşalttı. Onunla birlikte gelen aynı yaşlardaki üç asker de onun gibi yaptılar. Bardaklarını sıranın üstüne koyarak bir kâsenin içindeki kızarmış mürekkep balığından birer parça aldılar.

Yağmur, Bayan Ba U'nun küçük dükkanının üstüne gittikçe daha şiddetli yağıyordu. Az önce gökyüzüne bakıp bir yağmur bulutunun yaklaştığını görünce sevincini gizleyememişti. Rüzgâr soğuyup, lambanın dumanı kıvrılmaya başlayınca, içinden dua etmişti: «N'olur bir yağmur gönder de, mağaradaki adamlarımızın susuzluğu dinsin.» «Sempatizan» askerler için mürekkep balığını hazırladıktan sonra, kapidâ kalmış, bir elini beline dayayarak gözleriyle siyah bulutu izlemişti. Yağmuru hiçbir zaman bu kadar sabırsızlıkla beklediği olmamıştı. İlk damlalar damın üzerine düşmeye başlayınca, daha hızlı yağmasını arzu etti.

«Sevgili dostlarım,» dedi dükkana girerek; «havalı; bugün bizden yana.»

«Mağaradakiler yağmur suyunu toplayabildiler mi?» diye sordu çavuş Ko.

«Elbette,» dedi Bayan U, alçak sesle.

«Öyleyse susuzluk bitti artık.»

«Evet, kayalar arasındaki çatlaklardan bir hayli su girer içeriye.»

«Normal olarak bu mevsimde pek yağmur yağmaz.»

Bayan Ba U gülümsedi ve yarı ciddi, yarı şaka fısıldadı:

«Ama bu yıl başka bir yıl. Tanrılar Vietkong'a yardım ediyorlar. Ne dersiniz bu işe?»

Askerlerden biri, gözlerini küçük seller halinde damdan aşağı akan, hava kabarcıklanıyla karışık yağmura dikerek mırıldandı.-

«Yağmur bana hüznün veriyor. Beni askere aldıklarında damım akıyordu. Bildiğiniz gibi. Kan-Dop yapraklarını her yıl değiştirmek ister. Ama biz iki yıl idare edelim demiştik. Nasıl çürüdüğünü düşünün artık. Geceleyin yağmur yağdığında, karımla çocuklarımın nasıl ağladıklarını bir görecektiniz! Şiltelerini

nereye sererlerse sersinler, sanki dışarıda yatıyorlarmış gibi, bütün yağmur üstlerine boşanıyordu. Benim için yağmur uğursuzluktur. Ben şimdi sıcak yerdeyim. Ama karım ve çocuklarım belki şu anda fareler gibi boğuluyorlar.»

Bir an susarak bir parça mürekkep balığı kopardı ve düşünceli bir tavırla çiğnemeye başladı.

«Tabii latanya palmyeleri kullanmak çok daha iyidir... Ama bizim için çok pahalı. Barış zamanında satıcılar Tu'ya geldikleri zaman, yapabiliyorduk bunu. Ama bu savaşta düzenli olarak gelmiyorlar. Geldikleri zaman da, getirdikleri her şey Köy Meclisi üyelerine ait olan dükkanda satılıyor ve bu sayın baylar da latanya yapraklarının yüz tanesini iki bin piaster'e satın alıp iki bin sekiz yüz ile üç bin arasında satıyorlar. Bu kadar parayı nereden bulalım?»

«Affedersiniz, nerelisiniz siz?» diye sordu Bayan Ba U.

«Çak Ka Dao'luyum. Bizim oralara «zengin bölge derler.» (*)

Bayan Ba U ona seri bir bakış fırlattı. «Çak Ka Dao'yu tanıyorum,» dedi. Sonra sesini yalnız onun işitebileceği kadar alçaltarak, «ama, buradan gidince yine o zengin bölgeye mi döneceksiniz?» diye sordu.

«Tabii. 'Zengin bölge' falan kalmadı artık. Eylül ayında cehenneme kadar yolcu ettiler.»

«Ah, evet.»

Yağmur hâlâ bardaktan boşanırcasına yağıyordu. Bayan Ba U konuklarına cömertçe ikramda bulunuyor, bardaklarına içki koyuyor, sirke koymayı da unutmaksızın yeni mürekkep balıkları kızartıyordu.

(*) «Zengin bölgeler» ya da «refah bölgeleri» diye, Diyam hükümeti zamanında ABD ve kukla hükümet tarafından «pasifikasyon stratejisi» çerçevesinde kurulan köylere deniliyordu. Bu köyler içinde halk, tıpkı hapisanelerdeki gibi disiplin altına alınmakta, oradan oraya gönderilmekte ya da sürülmekteydi. «Zincirleme ayaklanmalar» sırasında ve daha sonra Kurtuluş Ordusunun eylemleriyle, bu bölgeler yine orada oturan halkın denetimi altına girdi.

Hepsini alışkın ellerle çabucak yapıveriyordu. Askerler çok hoşnuttular. Fakat aynı zamanda biraz da mahcup oluyorlardı. Zevkle içkilerini çekerek, ellerini birbirine kavuşturarak ya da avuçlarını dizlerine vurarak hoşnutluklarını belirtiyorlardı. Paralı askerler, sefil yaşantılarında, hele böyle yağmurlu bir gecede, kızartılmış mürekkep balığı ile içkiyi nerede bulabilirlerdi ki? Üstelik, dükkan sahibi Bayan Ba U gibi konuşkan, cana yakın bir kadın nerede bulunurdu? Hoşnutluklarına saygı ve belli bir duygulanma da karışıyordu. Aşağı yukan bir haftadır Bayan Ba U'nun dükkanına gidip geliyorlardı. Dükkanı Çavuş Ko keşfetmiş ve arkadaşlarını da getirmişti. İki gün önce Çavuş Ko, Bayan Ba U'ya askerden kaçmak istediklerini itiraf etmiş ve kendilerine An Rang Irmağını geçmede yardımcı olmasını rica etmişti. Ondan sonra yollarını Mak Kan Dung, Ba Dau, Vin Han ve Çak Ka Dao'ya kendi başlarına da bulabilirlerdi. Bu akşam buraya bu yüzden gelmişlerdi. İçkilerini içmeye devam ettiler. Bayan Ba U, bocaladığını göstermek için parmağını bir süre kâsenin kenarında gezdirdikten sonra konuştu:

«Memleketinizi özlediğiniz ve böyle sefil bir hayat sürdüğünüz için, size yardım edeceğime söz verdim. Ama her şey size bağlı. Y yapmak istediğiniz şeyin farkında mısınız? Ben pek emin değilim bundan.»

«Kaygılanmayın madam,» diye sözünü kesti Ko; «Biz kesin karanınızı verdik. Ne kadar önce olursa, o kadar iyi. Yaralılan helikopterlere nasıl yüklediklerini görmediniz mi? Bizim de sonumuzun böyle olmasını gerçekten istiyorsanız, bize yardım etmelisiniz.»

«Elbette, yardım etmek istiyorum size... Ama siz de gerçekten kararlı olmalısınız.»

«Kararlıyız elbet. Bizim sözümüze güveniniz yok mu?»

Bayan Ba U keyifli keyifli gülümsedikten sonra, parmağını kâsenin kenarından çekti. Çavuş Ko'ya eğilerek fısıldadı:

«Pekala. Yann hava karanır kararmaz dört yol ağzında olun. Ben orada bekleyeceğim.»

«Olur... Olur.»

«Ama tam zamanrhdada gelin. Sonra başka fırsat olmayacaktır. Ben şimdiden...»

«Siz hiç merak etmeyin,» diye sözünü kesti Ko ve yeniden başını salladı.

«Arkadaşlarınıza da söyleyin, tamamen gizli kalmalı bu. Bakın, size güveniyorum.»

«Tabii madam, kabul.»

Çavuş Ko, bir bardak daha boşalttı ve ayağa kalkarak kapıya doğru yırüdü. Yağmurun azaldığını görünce arkadaşlarına döndü:

«Haydi, içkilerinizi için de gidelim.»

Üç adam bardaklarını boşaltarak acele etmeksizin ayağa kalktılar. Şişman kadın. Hay Tep'in karısının söylediklerini anımsayarak çavuşu ceketinden tuttu:

«Silahlar. Eğer başkalarının silahlarını da alabilerseniz çok iyi olur. Ama zor olacaksa, çok oyalanmayın. O zaman herkese birer silah yeter. Haydi öyleyse, yann karanlık basar basmaz dört yol ağzında buluşalım. Biz sizin için yol parası topladık. O bakımdan merak etmeyin.»

Ko başım eğdi. Gözleri yaşarmıştı... Boğuk bir sesle:

«Peki öyleyse, hoşça kalın, Bayan Ba U.»

Islak yolda arkadaşlarına yetişerek onlara Bayan Ba U'nun söylediklerini anlattı. Bir ara diner gibi olan yağmur, şimdi ansızın yine hızlanmıştı... Dört adam, kaygan yolda dengelerini yitirmemeye çabalayarak koştular. Şimdi gerçekten sel gibi yağmur yağıyordu. Çavuş Ko, yolun kenarındaki keçiboynuzu ağacını gösterdi ve «Oraya, oraya! Kör ihtiyarın evine!» diye bağırdı.

Keçiboynuzu ağacına koştular. Ağacın altında bir an durarak üstlerindeki yağmur damlacıklarını silkelediler ve Tu Don'un evine daldılar. İhtiyar çalgıcı, o sırada bir sepeti bitirmek üzereydi. İçeri giren adamların gürültüsünden gelenlerin askerler olduğunu anladı. Sıradan erlerdi bunlar, çünkü ayaklarında kumaş ayakkabılar vardı. Tu Don'un 12 yaşındaki torunu çabucak mutfaktan çıktı, ellerini pantolonuna silerek sordu:

«Ne istiyorsunuz?»

«Hiç! Hiçbir şey! Yağmurdan kaçtık da,» dedi askerlerden biri ve kızın büyükbabasına döndü:

«Burada kalabilir miyiz acaba?»

Tu Don işine eğilerek ilgisiz bir sesle, «kalabilirsiniz,» dedi.

Kız onlara yan gözle bakarak yine mutfağa döndü. Dört adam, halka oluşturarak yere oturdular, ellerini dizlerine koyarak kör adamın bir sepetin kenarını tamamlayışına baktılar.

«Çok ustasın amca,» içlerinden biri.

«Yalan söylüyorsun tabii, ben iyi öremem.»

Bu söz soğuk bir düş etkisi yaptı. Asker afalladı ve yeni bir giriş yapmayı denedi:

«Bir günde kaç tane yapabiliyorsun?»

«Elimde her malzeme olursa, iki tane.»

İhtiyar, yalnızca sorulduğu zaman asık suratla karşılık veriyordu.

«Bununla geçinebiliyor musun?»

Tu Don, artık siyahlığını yitirmiş ve gri-mavi karışımı soluk bir renge bürünmüş kör gözlerini kaldırdı:

«Benim gibi sakat bir adam, bulduyuyla memnun olmalı. Başkaları gibi yapmak olanaksız.»

«Bashkaları mı? Bizim durumumuz da aynı, amca. Biz para içinde mi yüzüyoruz sanıyorsun?»

İhtiyar adam elinde tuttuğu saz parçasını yere düşürdü:

«Anlamıyorum sizi. Ben körüm. Sizinse iki gözünüz var, kuvvetlisiniz, silahlısınız. Her ay sonu ücretinizi alıyorsunuz. Arada sırada yolunuzun üstünden bir tavuk ya da ördek de geçiyor kuşkusuz. Nasıl oluyor da, biz de aynı durumdayız, diyebiliyorsunuz?.. Çok tuhaf doğrusu!..»

4 «Ama doğru söylüyoruz amca, bizim durumumuz gerçekten iyi değil!»

«İyi değilmiş! Oradan manda eti, buradan bir tavuk...»

Çavuş Ko dilini dudaklarının üzerinde gezdirerek, «bu garibanlara bari bir de sen vurma, amca,» dedi; «biz halkın mandalarını, tavuklarını kurşunlayanlardan değiliz.»

Tu Don, demin yere düşürdüğü saz parçasını el yordamıyla aradı ve işine devam etti.

«Size vurmak bana mı kalmış? Tavukları, ördekleri kimin tutup, kimin tutmadığını bilemem elbet... Bildiğim tek şey, başkalarının mandalarını ve tavuklarını çalmanın sizin ordunuzda âdet olduğudur... Dün sizin ordunuzdan birisi gelip, yumurtlayan bir tavuğumuzu zorla götürdü. Torunumun karşı koyması hiçbir işe yaramadı.»

«Biz onlar gibi değiliz amca. Biz de eskiden hep köylüydük. Bir şey çalmaktansa açlıktan ölmeyi yeğleriz.»

«Tersini kanıtlayamayacağıma göre, sözünüze inanmam gerek, öyle mi?»

«Ama doğru söylüyoruz.»

«Olabilir. Ama eninde sonunda siz de ötekiler gibi yapacaksınız. Hem de 'ulusal' denilen hükümetin askeri olacaksınız, hem de hırsız olmayacaksınız ha? Bu benim kafama sığmaz!»

Dört adam birbirlerine utanarak baktılar. Bu arada dışarıda yağmur iki misli kuvvetlenmişti. Dışarısı kapkaranlıktı, ihtiyar adam sesini yükseltti. Sesinin dostça tonu adamları şaşırttı-

«Çok yağmur yağıyor. Gece oldu mu, baylar?»

«Evet amca.»

İhtiyar adam seslendi: «Tim! Bir lamba yak, çocuğum.»

Kız, üfleyerek ateş yakmaktaydı. Az sonra, elinde dar bir bambu yatağın içinde, balık yağında yanan bir fitille odaya girdi. Sonra yemek kaplarını getirmek üzere yeniden mutfığa döndü. İhtiyar çalgıcı yemek çubuklarının sesini işitince, sepetini bir kenara koyarak dört adama nezaketle sordu:

«Bu akşam yemek yediniz mi?»

«Evet amca.»

«Eğer yemediyseniz, paylaşın bizimle yemeğimizi. Torunuma söylerim, sizin için de pirinç pişirir.»

«Sağol amca, ama biz gerçekten yedik.»

İhtiyar ayağa kalktı. Yorgun, kamburlaşmış sırtını biraz ovuşturduktan sonra, aranarak küçük tahta sırayı buldu ve oturdu. Tim ona bir çift çubuk ve

bir kâse dolusu pirinç verdi. Çubuklarıyla pirincini karıştırırken, askerlere dönerek sordu:

«Demek sizler asker olmadan önce çiftçiydiniz?»

«Evet amca,» diye cevap verdi Çavuş Ko.

«Öyleyse, neden köyünüzde kalıp toprağınızı işlemediniz?»

Bu soruyu sorduktan sonra pirincini çubuklarıyla yemeye başladı. Tim, çorbanın içinden bir balık parçası alarak büyükbabasının tabağına koydu. Çorbayı sırf büyükbabası için pişirmişti. Kendisi sadece salça içinde pişirilmiş balık yiyordu.

Tim ve Tu Don yemeklerini yerlerken, askerlerden biri duvarda asılı duran lavtaya yaklaştı. Tellerine dokundu ve hoş bir ses çıktı. «Ne güzel bir ses!» dedi.

İhtiyar çalgıcı, ses çıkarmadan yemeğini yiyordu. Sonunda, boş gözlerini, hâlâ ses veren çalgıya dikerek sert bir sesle konuştu:

«Çalmasını biliyorsan çal!.. Ama bilmiyorsan, öğrenmek için oynayıp durma!»

Asker bu sözü iki ettirmedi. Hemen duvardan lavtayı alarak kapının eşiğine oturdu. Beceriksizce, kimi fazla uzun, kimi fazla kısa birkaç nota çaldı.

Dışarıda fırtına sürüyordu. İhtiyar yemeğini bitirdikten sonra, bir kürdan aranarak yere serilmiş şiltenin üzerine çöktü. Boş gözleri gecenin gölgelerine dikilmişti. Yalnızca yağmurun sesini dinliyor, askerin çaldığı müziğe kulak bile vermiyordu. Hep aynı notaları yineleyen asker, sonunda çaldığını kendi de beğenmemişti. «Senin çok güzel çaldığını duyduk, amca,» dedi; «bize biraz çalar mısın?»

İhtiyar çalgıcı bir rüyadan uyanır gibi irkildi. Görmeyen gözlerini askerin bulunduğu yana çevirdi.

«Ne dedin? Bir türkü mü çalayım?»

«Evet amca, n'olur?» diye üstledi Çavuş Ko.

Tu Don bir süre suskun kaldı. «Biliyor musunuz, benim çalış biçimim pek neşeli değildir,» dedi.

«Haydi canım! Biz senin şahane çaldığını biliyoruz, amca. Hem bu şirin kız da bir türkü söyler bize. Görüyorsunuz, dışarda hâlâ yağmur yağıyor ve bizim de zamanımız bol.»

«Size yalan söylemedim. Yoksulluk içinde bir ömür sürdüm ben ve bu benim çalış biçimimi etkiledi; anlıyor musunuz? Kimileri benim çalgımı çok kasvetli ve hüzünlü bulurlar.»

Bu itiraza karşın, Çavuş Ko lavtayı askerin elinden alarak ihtiyar çalgıcıya uzattı. İhtiyar, adamın çalgıyı düşürmesinden korkarak çabucak ve dikkatle elinden aldı. Bir süre parmaklarını sevecenlikle üzerinde dolaştırdıktan sonra, dudakları arasından tuhaf bir ses çıkartarak, «birkaç gün önce, bazı askerler gelerek kendilerine çalgı çalmam için ricada bulundular,» dedi. «Sizin gibi dostça üsteledikleri için onları kırmadım. Sonunda evim öyle kalabalık oldu ki, iğne atsan yere düşmeyecekti! Öyle sanıyorum ki, nöbetçiler bile beni dinlemek için nöbet yerlerinden ayrılmışlardı. Ama ansızın bir subay sövüp sayarak içeri daldı. Askerleri kovararak bana küfretmeye başladı. 'Hey moruk! Çalgını dinletmek için adamlarımı öbek öbek buraya çekerek ahlaklarını bozuyorsun. Şu andan itibaren yasaklıyorum bunu sana, anladın mı?' dedi. Ben de şöyle dedim: 'Bayım, onlan ben çağırmıyorum... Buraya gelmeleri benim suçum değil. Önce-leri çalmak istemedim, ama onlar üsteleyip zorladılar beni çalmam için.' Bunun üzerine subay beni tehdit etti. 'Bundan sonra çalmana izin yok. Eğer çalacak olursan, parçalanm çalgını' dedi. Ben de ona artık askerleri için çalmayacağıma söz verdim.»

İhtiyar çalgıcı bu olayı anlatırken, bir yandan da sanki sağlam kalması bir mucizeymiş gibi durmadan lavtasını okşuyordu.

«Ama şimdi korkacak bir şey kalmadı, amca. İki gün önce eşek cennetini boyladı o subay.»

«Ben de işittim... Tam mağaranın önünde kurşunlamışlar, doğru mu?»

«Doğru, mağaranın hemen önünde.»

«Peki, onun yerine geçen nasıl? O da lavta parçalamasını seviyor mu?»

Askerler sorudaki alayı fark etmişlerdi:

«Yok amca, yok. Onun yerine geçen teğmen hiç ilgilenmez böyle şeylerle.»

«Bak sen! Madem öyle, bir türkü çalayım size.»

Telleri ayarlamak için bir vidayı gıcırdatarak çevirmeye başladı. Sonra tellerin arasına sıkıştırılmış küçük bambu mızrabı alarak torununa seslendi:

«Tim, bulaşıkları bitirdin mi?»

«Şimdi bitiyor, büyükbaba.»

«İyi; ellerini yıka da buraya gel, olur mu?»

Küçük bambu mızrabı parmaklarının arasına tutarak bekledi. Dört adam öne doğru yaklaştılar... Birkaç dakika sonra Tim mutfaktan döndü... Büyük-baba onun ayak seslerini işitince, yanındaki yeri gösterdi:

«Otur şuraya çocuğum... Bu adamlara Nam-Ay türküsünü söyleyeceksin. Ben de sana eşlik edeceğim.»

Kızın isteksiz olduğu yüzünden belliydi. Göğsündeki kısa saç örgülerini çekiştirerek yüzünü çevirdi:

«Hayır, söylemek istemiyorum.»

İhtiyar adam gülerек konuklarına döndü: «Görüyor musunuz? Tavuk yüzünden hâlâ dargın,» dedi.

Sonra daha yumuşak bir sesle torununu yatıştır-maya çalıştı:

«Söyle kızım. Bu adamlar dünküler gibi değil... Bunlar da bizim gibi yoksul insanlar.»

Tim, artık karşı çıkmadı. Büyükbabasının omuzundaki havluyu alarak ellerini kuruladı. Küçük lambanın dalgalanan ışığında gözlerini iri iri açarak şilteye dikti. Arada sırada çevresindeki askerlere yan bir bakış fırlatıyordu. Gözlerinin havası giderek yumuşadı. Suratı çiçek bozuğuydu, ama yine de çok hoş yüz çizgiler^ vardı.

İhtiyar çalgıcı, torununun söyleyeceğinden artık emindi. Lavtanın hareketli kolunu sol eline alarak sağ elindeki mızrapla tellere dokundu. İnce ve kuru parmakları gerildiler. Pirinç teller titreşerek bir dizi uzun şikayetçi ses çınladı. Notalar keskin ve sürekliydi. Tim büyülenmiş gibiydi. Parlak-gözlerini kaldırarak yağmura ve gölgelere baktı. Küçük eli ansızın büyükbabasının rengi atmış ceketini kavradı. Peşrev kesildi. İhtiyar adam lavtanın kolunu oynattı, sağ eli yavaşça aşağı düştü ve son ses titreşerek havada asılı gibi kaldı. Hava sanki eriyor gibiydi. Tim okumaya

başladı. «Kralın fermanı sancak altına çağırdı seni..»
İhtiyar adam hemen lavtasıyla eşlik etmeye başladı.

Ve ben boşu boşuna haber bekledim
Han Irmağında yürekleri parçalayarak ağıt okuyan
Yalnız bir kırlangıç gibi kimsesiz:
Sevgimin ateşi gitgide yitiyor
Pembe yanaklarımın beklemekten solduğu gibi.
Ve sevgimizin yuvası
Tozlanıyor, tozlanıyor.

Kızın yumuşak ve berrak sesi, ihtiyar adamın altmış sefalet yılı içinde kazandığı büyük ustalığıyla lavtasından çıkarttığı seslerin tonuyla garip bir karşılık oluşturuyordu.

Çok uzaklarda dalgalanır bayraklar,
Uzaklarda gümbürdüyor davullar,
Kralın fermanı mıdır bu
Kocamı geri çağıran?
Ah, uzak sınırlardaki sen!
Bilir misin, ben ne acı çekerim?

Tim giderek daha dokunaklı bir sesle okuyordu:
Bir haber bekledim
Sen savaşa gittin gideli
Balıkların yıldızlan beklediği gibi.

Artık tellerden tek tek sesler çıkmıyordu. Sesler kaynaşıyor, sonsuza doğru çoğalıyordu. Çalgıcının iyi mi, kötü mü çaldığını, seslerin hüznü mü yoksa neşeli mi olduğunu kimse söyleyemezdi. Bu sesler insanı içinden kavnyor, sürüklüyor ve adamları kanlanı, babalarını, çocuklarını düşünmeye zorluyordu. Doğdukları yerlere, kalplerinde taşıdıkları görünüm- lere, atalarının uyuduğu topraklara olan sevgilerini canlandırıyordu.

Askerler başlarını eğmişlerdi. Lavta umutsuzluk- la hıçkırır, aynılık özlemiyle ve yokluğun acısıyla ağ- larken, yağmur aralıksız yağıyordu. Titreşen ışık, ge- cenin karanlığı içinde akan yağmur damlalarında gerçek değilmiş gibi panlıyordu.

ALTINCI BÖLÜM

«Yağmur! Yağmur! Su akıyor içeri!»

Bu elektrikleendirici haber, mağaranın bir başından öbür başına çabucak yayılıverdi. Tam ve Be yerlerinde doğrularak yanan mumlara doğru baktılar. Adamların seslenişlerini, değerli suyun duvarın yarıklarından içeri sızışını duydular. Nam No, suyu damla damla testilerde toplamaya çalışan Kuyen'e ışık tutuyordu. Dışarda yağmurun eşsiz gürültüsü giderek çoğaldı. Sonra şiddetli bir trampet sesine dö-nüştü. Sular kaya duvarların çatlaklarından derecikler halinde akarak gittikçe berraklaştı. Kuyen testi-yi dikkatle tutuyor, fışkıran sulardan gözlerini ayıramıyordu... Çevresindeki bütün kayalardan sular sızıyordu. Testi gittikçe ağırlaştı. Testinin içine bir göz atan Kuyen, yan yana dolduğunu gördü.

«Artık susuzluk bitti,» dedi.

«Testiyi yere koy. Niye elinde tutuyorsun?» diye akıl verdi Nam No.

Kuyen testi-yi yere bırakarak, şimdi birçok yerlerden birden akmaya başlayan sulan parlayan gözlemlerle seyre daldı.

«Bugün zahmetsiz iki zafer kazandık. Demin, bizi dumana boğma taşanları boşa çıktı ve şimdi de yağmur. Dışarda ortalık sel içinde kalmış olmalı.»

«Elbette.»

«Gökyüzü bizden yana. Artık kaygılanmaya gerek kalmadı. Pirincimiz de var, suyumuz da. Şimdi görelim bakalım, bizi buradan nasıl dışarı çıkartacaklarmış!..»

«Erkekler, düşmanın dinamit kullanacağından korkuyorlar.»

«Bunun da onlara bir yararı olmayacak. Mağaranın daha içlerine çekileceğiz ve bin elbombasından sonra yaptığımız gibi, patlamalar biter bitmez yine yerimize döneceğiz.»

Testi taşmaya başlamıştı. Nam No, elindeki mumu bir kayaya yapıştırarak kolunun altında taşıdığı dört köşeli plastik örtüyü açtı. İki kız uçlanndan tutarak örtünün içine sığdırabildikleri kadar su topladılar.

dılar. Kaşla göz arasında dolmuştu "bile. Kuyen uçları birbirine bağladıktan sonra, «Nam No, gidip bütün tencere ve tavaları da getir,» dedi.

Ama Nam No birkaç dakika "sonra elleri boş olarak geri döndü ve erkeklerin, hepsini doldurmuş olduklarını söyledi. Kuyen oracığa çökerek, gözlerini, akıp giden onca suya üzüntüyle dikti. Sonra ellerini ve dizlerini yere dayayarak ağzını açtı ve dereciklerden birinden içmeye başladı. İyice kandıktan sonra dudaklarını sildi ve gülerek Nam No'ya döndü: «Hay di sen de!» dedi. Nam No bu sözü iki ettirmedi.

«Sen burada kal, ben ötekileri çağırayım,» dedi Kuyen.

Nam No yalnız kalınca, fışkıran suyun altına girerek yıkanmaya başladı. Su, saçlarından ve yüzünden vücuduna dökülüyor, giysilerini dolgun vücuduna yapıştırıyordu... Kuyen geri döndü. «Yıkandın mı?» diye sordu. «İyi fikir. Ben de yapayım. Su koyacak başka hiçbir şey kalmadı. Her şey dolmuş...»

Nam No doğrudu. Başını yeniden suyun altına soktuktan sonra kıyıya çekildi. Kuyen yere oturdu, saçlarının arasındaki tokaları çıkartarak dişlerinin arasına aldı. Su parlak saçlarından akarak şimdi mum ışığında daha da güzel görünen temiz yuvarlak yüzüne dökülüyordu. Ensesinden süzülerek omuzlarına, göğüslerine akıyordu. Islak siyah entari ince vücuduna yapışmıştı. Saçlarının bütün tellerini ıslatabilmek için azıcık geri çekildi. Ayaklarını yıkamayı bitirdiği zaman suyun akışı azalmıştı.

«Yağmur diniyor,» dedi Nam No. «Haydi içeriye gidip üstümüzü değişelim.»

Nam No gitti. Ama Kuyen son damlacıklar da boş akmasın diye suyun altında kaldı. Sonra doğrularak mumu aldı ve yattıkları yere gitti. Orada Nan'ın kayanın üstüne uzanmış, Tuy'un başını da koluna yattırılmış olduğunu gördü.

«Nan, bana ipek giysimi ver.»

«Yıkandın ha? Soğuk muydu?»

«Soğuk ve güzeldi.»

Nan giysiyi çıkartarak nişanlısına uzattı. «Üstünü çabuk deş de, üşütme bari,» dedi.

Kuyen bir kayanın arkasına geçerek sessizce üstünü değışti. Islak giysilerini sıktıktan sonra kayanın üstüne serdi. Sonra Nan'ın yanına çıktı. Bacaklarını uzattı ve saçlarını kurulamaya girişti. Nan kolunu Tuy'un başının altından kurtararak oturdu. Kızın elinden tarağı alarak omuzunu hafifçe çevirdi ve saçlarını taramaya başladı. Kuyen gözlerini gölgelere dikmiş, hiç sesini çıkarmadan oturuyordu. Başka koşullar altında olsaydı, şimdi gülerdi mutlaka. Ama şu anda dudakları sımsıkı kapalıydı. Nan, kızın saçlarını, bir zamanlar kendi küçük kızkardeşinin saçlarını taradığı gibi taradı. O da suskundu. Su'nun ölümünden bu yana, nişanlısıyla daha çok ilgileniyor, elinden gelen bütün yakınlığı göstererek onu avutmaya çalışıyordu. Su artık yaşamadığından, Kuyen'in acısını hafifletmek şimdi onun göreviydi. Geceleyn nöbetten döndükten sonra yanına uzanmış, o uyu-yuncaya kadar omuzlarını okşamıştı; sonra yine arkadaşlarının yanına dönmüştü. Şimdi de saçlarını tarıyordu. Islak, fakat soğuk olmayan, sevecenlikle ısınmış saçlarını.

«Saç tokaların nerede, Kuyen?»

Genç kız sakince tokaları uzattı. Nan henüz işini bitirmişti ki, Kuyen ona dönerek başını göğsüne sımsıkı yasladı ve omuzları sarsılarak ağlamaya başladı. Genç adam onun bir süre ağlamasına göz yumduktan sonra, «ağlama artık sevgilim,» dedi; «Sana söylemiştim...»

«Ama Su'yu düşündükçe yüreğim parçalanıyor. Bıkmadan, yorulmadan yıllarca kocasını bekledi. Şimdi ikisi için de her şey bitti artık. Bu sabah cebimde taşıdığı kâğıtları buldum. San'dan aldığı mektup ve kendi cevabının başlangıcı. Düşünebiliyor musun, sadece şu kadarcık yazmaya zaman bulabilmiş: 'Sevgilim, mektubunu demin aldım...' Hepsi bu kadar.»

«Buna rağmen sakladın mı onu?»

Nan, San'ı düşündü. Bu felâketi öğrenince sakin kalabilmesine olanak var mıydı? Ülkenin böyle zalimce ikiye bölünmesi, birçok genç kadının hayatını cehenneme çevirmişti. Genç ömürleri, her yıl bekleyiş ve mücadeleyle, kötü tecrübelerle geçiyordu. Baş-

langıçta henüz kolaydı. Ama üçüncü yılda durum zorlaşmıştı. Fakat Nan, sayısız kadının bu zorluklara karşı yiğitçe göğüs gerdiklerini görmüştü. Çekilen çileler ve geçen zaman onları yaşlandırıyordu. Ama yine de yılmadan tuttıkları yolda yürüyorlar ve böylece yeni güç kazanıyorlardı. Tabii, zayıflık gösteren birkaçına da rastlamıştı Nan. Ama Su, en güçlülerinden biriydi. Ömrünün son yılı olan yedinci ayrılık yılına kadar yılmadan dayanmıştı.

«O kahramanca öldü, Kuyen,» dedi.

«Evet, ama yine de ona acıyorum.»

• Ben de... herkes. Senin ötekilerden daha çok üzülmen olağan elbet. Şimdi ağla sevgilim, ama yann...»

• iyi. Bize saldırmaya hazırlanan düşmanın önünde gözyaşlanmızı kurutmalı, kafamızı sağlam tutmalı ve ona yeniden vurabilmeliyiz.»

• Korkanm Tuy, Su'nun öldüğünü yakında fark edecek.»

«Er ya da geç nasıl olsa öğrenecek. Ama, bu düşman saldırısını geçtikten sonra öğrenirse çok daha iyi olur.»

Kuyen bir süre sustu. Dalgın bir tavırla Nan'ı omuzundan öptü. Sonra ansızın konuşmanın akışını değiştirdi:

«Peki sen beni niye hep azarlıyorsun?»

«Doğru değil bu!»

«Doğru, doğru! Demin, az önce yine azarladın.»

Nan gülmeye başladı:

«Sen evin küçüğü olduğun için anan seni fazla şımartmış. Ben sana azar sayılabilecek hiçbir şey söylemedim.»

«Öyle diyorsun ama, ben senin nasıl olduğunu biliyorum.»

«Peki öyle olsun. Haydi şimdi uyu. Yann düşman yine saldıracaktır. Mağarada bir haftayı tamamladık.»

«Bana daha uzun zamandır buradaymışız gibi geliyor.»

«Bitmesini beklediğimizden öyle oluyor.»

«Yalnız ondan değil. Bu bir hafta içinde öyle çok şey oldu ki!»

«Haklısın. Ama yine de hepsi hepsi yedi gündü. Bir de yedi yıl içinde bütün Güney Vietnam'da ne faciaların yaşadığını düşün. Kin, kahramanlık, verilen kurbanlar...»

«Geceleri hiç doğru dürüst uyuyamadım.» •

«Öyleyse şimdi uyu. Benim ötekilerin yanına gitmem gerek. Yağmur dindi galiba.»

Kuyen dışarıya kulak verdi. Kayaların arasına düşen yağmur damlacıklarının tıptırtısını işitemiyordu artık. Mum son bir kez daha parlayarak sönerken, Nan genç kızı öptü ve gitti. Hemen arkasından Ut, Kuyen'in yanına geldi.

«Uyuyor musun abla?»

«Hayır Ut.»

Doğrularak oturdu ve oğlanın yukarı çıkmasına yardım etti. Elleri soğuk, giysisi ve saçları ıslaktı.

«Sen de mi yıkandın?» diye sordu Ut.

«Evet.»

«Duydun mu? Köyde birisi Zam'ın kafasını uçurmuş.»

Kuyen'in soluğu kesildi. «Nereden biliyorsun?» diye sordu heyecanla.

«Ca May demin bize biraz pirinç getirdi. Haberin yok mu?»

«Ca May mı? Nerde o?»

«Geri döndü. Geldiği zaman bardaktan boşanırcasma yağmur yağıyordu. Adamlarımızın Zam'ı ve yanındaki hizmet erini öldürdüklerini söyledi. Anası kaçmış. Sonra Ca May birdenbire hüngür hüngür ağlamaya başladı. Neden, bilmiyorum. Sanırım, askerler ona bir şey yaptılar.»

«Sen Ca Mayı gördün mü?»

«Elbette. O geldiğinde ben de oradaydım. 'Kardeşler, benim, Ca May!' diye sesleniyordu birisi yağmurun ortasında. Ben de ötekilerle birlikte dışarı çıktım. Ca May bize biraz yiyecek getirdi. Sonra olanları anlattı ve ağlamaya başladı. Giderken bir şimşek çaktı ve giysilerinin parça parça olduğunu gördüm.»

Ut çabuk çabuk konuşuyor ve doğru söylediğine yemin ediyordu. Sonra Kuyen'in elini tutarak, «bana inanmıyorsan, gel de öbürlerine sor!» dedi.

Kuyen kayadan inerek çocuğu izledi. Yolda kar •
şlarına Hay Tep çıktı.

«Ca May demin buraya geldi mi?»

«Evet, bize yiyecek ve tütün getirdi. Zam'ın sonunda temizlenmesi iyi bir başarı.»

«Demek doğru. Ut'a inanmamıştım.»

«Evet doğru. Bayan Ca Zoy da ortadan yok olmuş.»

«Bizim balıkçı kulübesindedir,» diye söze karıştı Ut.

«Sen nereden biliyorsun?»

«Saklanmak için iyi bir yer orası, bildiğim bu... Orada emniyettedir ve kimse onu bulamaz.»

Ut yanlarından ayrıldı. Hay Tep, Kuyen'e döndü:

«Zavallı Ca May. Altından bir yüreği var onun, Kuyen! Ağlamaya başlayınca, nedenini söylemesi için üsteledim. Ama o yalnızca, 'şimdi olmaz amca, mağadan çıktığın zaman söylerim sana' dedi... Sonra ayaklarının var gücüyle koşup gitti. Giysileri parça parçaydı.»

«Aman Yarabbim!»

Kuyen, Ca May'ın başına gelen felâketi yavaş yavaş kavramaya başlıyordu. Orada parmaklarını ısırarak öylece kaldı. Ca May'ın parlak ve esmer yüzünü, az önce yaşlarla sırlıslam olan açık ve duru gözlerini gözlerinin önüne getirdi... Birlikte pınara gittikleri zamanki aydınlık gülüşünü, alnına düşen ağır saçlarını, çuval örerken o kadar severek söylediği «prens ve canavar» türküsünü anımsadı... Her akşam pınara gittiklerinde, toprak kabını yere koyar, parmaklarını birleştirir ve kendi kendine uydurduğu yeni bir dansa başlardı. Kuyen bu anda sıcaklığıyla, atılkanlığıyla, bağlılığı ve fedakârlığıyla bütün Ca May'ı karşısında gördü. Kuyen'i nasıl sınıksı ve içtenlikle yanağından öpmüştü! Kuyen, askerlerin kirlettiği Ca May'a karşı yüreğinde derin bir acıma duydu. Ama buna bir türlü tamamen inanmak da istemiyordu. «Hayır,» dedi Hay Tep'e; «belli değil, belli de gü.»

Ama kuşkudan da içi içini yiyordu.

Ertesi gün gökyüzü yine masmaviydi. Ağaçların

yağmurdan yıkanan yapraklar parlak bir yeşillığe bürünmüştü.

Görünürde hiçbir saldırın hazırlığı yoktu. Kendi lerine kamp hizmeti gören eski ahırda oturan Çavuş Ko ve arkadaşları, büyüyen bir heyecanla saatleri sayıyorlardı. Bayan Ba U'yla buluşacakları saate kadar başlarına bir şey gelmemesi için bütün kalpleriyle dua ediyorlardı. Kör talih eseri, öğleden sonra Çavuş Ko'yu teğmene çağırdılar.

«Bir takım al ve bölüğe katılın.» dedi teğmen.

Ko titrememeyi başardı. Nefesini tutarak teğmenin emrini dinledi:

«Bugün Vietkong ve halk için bir film gösterilecek. Hazırlıklara yardım edin.»

«Başüstüne teğmenim!» dedi çavuş ve rahat bir soluk aldı. «Hemen şimdi mi teğmenim?»

«Evet.»

'Hay aksi hay! Nasıl ayrılacağız buradan?' diye düşündü. Ahıra giderek emri ötekilere bildirdi. Sonra üç kişiden birini bir kıyıya çekti:

«Bayan Ba U'ya git ve ona bizim çıktığını söyle. Buluşmamızı saat yediye ya da sekize erteleyip erteleyemeyeceğini sor. Sonra hemen geri dönüp ne söylediğini bana bildir.»

Nöbetçi bölüğün komutan yardımcısı, takımıyla birlikte gelen Ko'yu görünce sordu:

«Perdeyi kuracak olanlar siz misiniz?»

«Evet, komutanım.»

«İyi, arkamdan gelin.»

Kadınların ve ihtiyarların askerlerin gözetimi altında bir araya toplanmış olduğu tarçın elması koruluğuna doğru yürüdüler. Talihsizlerin arasında Ut'un babası Tu Rau da vardı. Balığını satmak için köye gelirken yolda yakalanmıştı. Keyfi hiç yerinde değildi. Durmadan sövüp homurdanıyordu.

«Bunların beni bu şekilde buraya getirmeye hiç hakları yok! Benim ağlarıma kim bakacak? Niçin buraya getirdiklerini bile bilmiyorum.»

«Ne yapacağın söyleyeceğiz şimdi sana. Bir gün balık tutamayacağın için homurdanıp durma. O kadar çabuk zengin olmaya heveslenme. Hay Allah kah-

retsin! Bizim Vietkong'la çarpışmamız senin çıkarına mı, değil mi?»

«Aç kalmak benim için daha kötü,» diye kayıtsızca karşılık verdi Tu Rau.

Asteğmen öfkelen-di. Bu dikkafaliyi tepeden tırnağa süzdükten sonra seslendi:

«Hey sen! Adın ne senin?»

«Tu.»

«Tu, sonra?»

«Yalnız Tu.»

Subay bir yumruk vurmak istedi, ama Tu Rau çabucak başını eğerek sıyrıldı. Kadınlar hemen teğmenin çevresini sardılar.

«Bu da ne demek? Bu vahşilik de niye? Size adını söyledi. Niçin vuruyorsunuz ona?»

• İhtiyar bir adam araya girdi: «Haksızlık ediyorsunuz, bayım. Onun adı gerçekten Tu'dur. Ama bir sakalı olduğu için Tu Rau da derler.» (*) *

Subay küfretmeye başladı:

«Piç kurusu! Sakal mısın nesin? Haydi iş başına! Ama çabuk!»

«Biz bu işi yapmıyoruz. İstedığınızı yapın bize!»

Bu kez ortalığı yatıştırmak için Tu Rau araya girdi:

«Onların dediği olsun, bacılar! Haydi, gelin de bir an önce bitirip kurtulalım şu işten.»

Sonra asteğmenin yanına yaklaşarak dişlerinin arasından fısıldadı:

«Dua et ki Vietnamlısın. Amerikalı olsaydın boynunu kırardım senin!»

Subay afallayarak sakallı adamın kalın pazularına baktı. Sonra çenesini tutarak çalımli adımlarla oradan uzaklaştı. Kadınlar Tu Rau'nun öğüdüne uyarak karşı çıkmayı bıraktılar. Onlara bir bambu sırık, testereler ve baltaları mağaranın önüne taşımalarını emrettiler. Askerler, mağara ağzından görülebilecek bir yere perde için bir bambu çerçeve kurmak istiyorlardı. Çavuş Ko, çukur kazıp direkleri yerleştirmek için adamlara yardım ederken, ikide bir mağaraya

(*) Rau Vietnamca sakal demektir.

bakıyor ve kendi kendine söyleniyordu: 'Birkaç saatimiz kaldı. Ondan sonra, yaşasın özgürlük! Şimdi su-bayla çatışacak zaman değil.' İyi yürekli Bayan Ba U, çok geç de kalsalar, onlan ne olursa olsun bekleyeceğini bildirmişti... Çünkü bu işi başka bir güne bırakmak olanaksızdı.

Birtakım zorluklardan sonra, sonunda çerçeveyi kurduklarında, hava kararmaya başlamıştı bile. Karanlık basınca', Çavuş Ko ve takımı ahıra döndüler. Çabucak bir şeyler yedikten sonra, silahlarını aldılar ve yavaşça oradan uzaklaştılar. Fakat Si Lay'a giden dört yol ağzında kimsecikler yoktu.

«Hani nerde bu kadın?»

«Sana ne söylediğini doğru anladığına emin misin?»

Ama o sırada tanıdık bir ses yolun karşı kıyısından seslendi:

Bayan Ba U'ydu bu. Daha birkaç saniye saklandığı çalılığın arkasında görünmez kaldı. Sonra ortaya çıktı.

«İşte buradayım. Hepiniz tamam mısınız?»

«Evet.»

«Silahlarınızı ve cephanenizi verin bana.»

Dört adam hemen boyun eğdiler. Bayan Ba U, her eline ikişer silah alarak yeniden çalılığa gitti. Silahları orada bırakarak geri döndü ve hepsine palmiye yapraklarına sanılmış hâlâ dumanlan tüten birer kova pirinç verdi.

«Sizin için yemek,» dedi; «tavuk da var içinde.»

Adamlar son derece duygulanmıştı. Bayan Ba U önlerine düşerek hızlı adımlarla yürümeye başladı. Dört yol ağzını 200 metre kadar geçince bir pirinç tarlasına saptılar. Açık araziye geldikleri zaman köyde bir megafon sesi işittiler.

«Bu da nesi?» diyerek durdu kadın.

«Halka bir film gösterecekler. Onun için çağıyorlar.»

Bayan Ba U rahatlayarak yoluna devam etti. Az sonra önlerinde, hızlı ve sessizce denize akan Vam Rang Irmağı belirdi.

Bayan Ba U onlan ırmağın kıyısına götürdü. Üç

kez ellerini çırpı. Karşı kıyıda birkaç gövde kımıldı. Adamlar, topuzlarından bunların kadın olduklarını anladılar.

«Siz misiniz Bayan Ba U?» diye bir ses geldi karşıdan.

«Evet.»

«Bu yana geçebilirsiniz... Irmak şimdi derin değil.»

Bayan Ba U adamlara döndü:

«Ben burada sizinle vedalaşacağım. Benim görevim bitti.»

Çavuş Ko'ya bir şey uzattı.

«Sizin için biraz para topladık. Burada yol parası olarak 300 piaster var.»

Ko almak istemedi. Ama Bayan Ba U üsteledi:

«Yolda gerekecek size. Biz seve seve veriyoruz.»

Ko elinde para, olduğu yere çakılmış gibi kalmıştı. Mırıldanarak teşekkür etti. öbür adamlar da bu iyi kadınla vedalaşarak ayakkabılarını çıkardılar ve çamurlara basa basa suya girdiler. Karşıdan birisi seslendi:

«Üniformalarınızı çıkartıp iyice çamurun içine bastırın. Biz sizin için başka giysiler getirdik.»

Adamlar soyunarak üniformalarını katladılar ve bütün ağırlıklarıyla bastırarak çamurun içine soktular. Sonra suların içinden karşıya yürüdüler. Bayan Ba U, yarı karanlıkta adamların karşı kıyıdaki bayırı tırmandıklarını gördü... Görevini başarıyla bitirmişti. Keyfi yerine geldi... 'Dört adam daha kazandık saflarımıza' diye düşündü. Ancak, adamlar kılavuzlarıyla birlikte kaybolduktan sonra, geri döndü. Köye yaklaştığı zaman, içine çomak sokulmuş bir arı kovanındaki gibi bir karışıklık ve çığlıklar işitti. Askerler bağıyorlardı. Yoluna devam etmeden önce biraz bekledi. Dörtöl ağzında askerin biri bir zafer çığlığı atarak onu yakaladı:

«Bir tane daha! Tuttum!»

Ödü kopan Bayan Ba U askeri iterek kaçmak istedi... Ama ikinci bir asker gelerek sövüp saymaya başladı:

«Allanın belası kanlar! Gelip bir film seyretsin-

ler diye tavuk kovalar gibi arkalarından koşuyoruz!»

Bayan Ba U rahat bir soluk aldı. Sonra adamın kolunun altında kıvranarak:

«Bırak beni! Ne biçim davranış bu? Ben kendiliğimden giderim.»

Asker kolunu bıraktı ve söylendi:

«Bana ne, gitsen de, gitmesen de ne yazar? Bunun için para mı veriyorlar bize? Komutanın emri böyle, anlamıyor musun?»

«Gidelim öyleyse. Nasıl bir film bu? Nerede?»

«Ne, haberin yok mu? Akşamdan beri uyuyor musun, be kadın? Belki on, on iki kez megafonla duyurduk. Bir Amerikan filmi, mağaranın önünde. Şimdi anladın mı?»

Bayan Ba U orada bulunmanın iyi olacağını düşündü ve ses çıkarmaksızın yola koyuldu. Yolda, son olarak yakalanan başka bir gruba rastladılar... Mağaranın önühe geldiklerinde, açık meydana tıklım tıklım dolmuştu. Direkler üzerine konulmuş hoparlörler, seyircilere yerlerine oturmalarını emrediyordu. Ama kimsenin aldıracağı yoktu. Sağa sola gidip geliyorlar ve anlatılması olanaksız bir gürültüyle gevezelik ediyorlardı. Bu gecenin yıldızı olan 'Psikolojik Bölüm'den asteğmen San, gururla kabarak ortalıkta dolaşıyordu. Hoparlördeki sesi heyecandan titriyordu. Kendi fikrinin uygulanmasından duyduğu gururla, zevkten dört köşe olmuştu.

Jeneratör çalışıyordu. Perde kurulmuştu. Büyük bir seyirci kitlesi hazırıldı.

Gürültü bir türlü dinmek bilmiyordu. Buna rağmen başlamaya karar verdi. En merasimlik sesini takınarak halka seslendi:

«Sevgili yurttaşlar! Bugün sizlere, Başkomutanlığımızca gönderilen son derece heyecanlı bir film göstermek onuruna kavuşmuş bulunuyprum. Filmin konusu Kore'deki Sangkumriyung çarpışmasıdır. (*)

(*) Sangkumriyung çarpışması, 1950-51'de Amerikan istilâsına karşı Kuzey Kore'de olmuştur. Bu çarpışmada bir tepeye mevzilenen bir partizan grubu, dört Amerikan tümenini geri püskürtmüştür.

Bu çarpışmada yiğit Amerikan birlikleri büyük bir zafer kazanmışlardır.»

Işıklar söndü ve film başladı. Seyirciler perdede sayısız uçak ve sonra piyade askerleri gördüler. Çelik miğferli Amerikan askerleri, uzun toplu tankların arkasından koşuyorlardı. Seyircilerin konuşmaları yavaş yavaş kesildi.

Mağaradaki nöbetçi grup her şeyi seyredebiliyordu. «Psikolojik savaş» dedi Hay Tep; «direnişimizi kıramıyorlar, onun için şimdi filmlerle moralimizi bozmak istiyorlar. Bakalım, göreceğiz.»

Silahını ateşe hazır tutan* Nan, gözlerini dört açmıştı. Uzaklığa karşın, perdede top güllerinin patlayışını, duman bulutlarını, parlak miğferleri ve derin bir mağaraya dolan Çin-Kore birliklerinin bacaklarına sardıkları bezden dolaklarını görebiliyordu. 'Herhalde rolleri Singman Riy (*) ve Çan Kay-Şek'in askerleri oynuyorlar' diye düşündü. ABD uçakları, tank ve toplan, Çin-Kore savaşı birliğini önlerine katmışlar ve mağaraya doğru kovalıyorlardı.

«Yuh!» diye patladı Nan; «Her şeyi tersine çevirmişler. Ben bu filmi gördüm. Çinli yoldaşlarımız bans antlaşmasından hemen sonra göstermişlerdi.»

«Ben de gördüm,» dedi Trong.

«Bana megafonu getir!»

«Olur.»

Perdede savaş gittikçe kızışıyordu. ABD askerleri mağaraya saldırmak üzere, durmadan yukarıya atılıyorlar, ama geri püskürtülüyorlardı. Fakat sonunda bütün direniş mevzileri birbiri ardından ele geçirildi. Kuşatılan savunucular aç ve susuz kalmışlar, cesaretleri kınlanmıştı. Amerikalılar büyük bir kalabalıkla saldırıyorlardı. Çinli ve Koreli askerler mağaranın önünde yıkılıyorlar, otomatik silahlarını ellerinden düşüyorlardı.

Hoparlör yorumu devam ediyordu; San'm sesi son derece heyecanlıydı:

(*) Singman Riy: Kore savaşı sırasında Güney Kore'deki Amerikalı kukla hükümetin başkanı (Ç.N.)

«Çinliler ve Kuzey Koreliler inatçı... Kuşatılmış oldukları halde teslim olmayı reddediyorlar. Amerikan silahlı güçleri mağarayı havaya uçurmak zorundalar. İşte Amerikalılar patlayıcı maddeleri getiriyorlar...»

Perdede, Amerikalılar, sıkı bir destek ateşi altında, sırtlarında dinamit paketleriyle ileri atılmışlardı. Sonunda dağ, ardında büyük bir toz bulutu bırakarak havaya-üçtu. Hemen arkasından San, kıssadan hisse çıkartarak fikrini bildirdi.

«Sevgili yurttaşlar! Koskoca bir dağın nasıl havaya uçtuğunu gördünüz. Hon Dat gibi ufak bir tepeyi uçurmak çok daha basit bir iştir.»

Hoparlör mağaraya çevrildi ve asteğmenin heyecanlı sesi çınladı:

«Dikkat! Dikkat! Dört bir yanınız kuşatılmıştır. Size teslim olmanızı salık verimiz. Yoksa Cumhuriyetçi Ordu, bu tepeyi, tıpkı filmde gördüğünüz gibi yerle bir etmek zorunda kalacaktır.»

Nan megafonu öfkeyle kaldırarak bağırdı:

«Dinleyin yurttaşlar!.. Demin düşmanın perdede ne gösterdiğini biliyor musunuz? Koskoca bir kuyruklu yalan! Tek kelimesine inanmayın! Bu çarpışmayı biz biliyoruz. Dağda, Çin gönüllüleri ve Kore birlikleri dört Yanke tümenini darmadağın ettiler!»

Dışarıda kulakları sağır edici bir tezahürat başladı. Nan devam etti:

«Yurttaşlar! Biz mağaradakiler, s9n adamımıza, son nefesimize kadar çarpışmaya kararlıyız. Hepimiz yaşıyoruz ve ellerimizde silahlarımız ateşe hazır. Ve siz, Amerikalıların ve Ngo Din Diye'm'in parayla tuttuğu hainler! Eğer cesaretiniz varsa, gelin! Bekliyoruz! Gelin de alnınızın ortasına yapıştıralım kurşunu! Şimdi gözlerinizi dört açın ve iyi bakın!»

Nan megafonu yere atarak perdeye tomsonla bir salvo ateş etti. Perde kurşunlarla delik deşik oldu. Aşağıda yine coşkun bir tezahürat koptu:

«Yeter,» dedi Hay Tep; «cephane harcama Nan.»

Bir düşman makineli ateşe karşılık verdiğinde, düşmanlar siperlerine kaçmaya başlamışlardı. Karşılıklı birkaç atıştan sonra, Nan megafonu yeniden aldı:

-Dinleyin, nefer kardeşler!.. Eğer subayla¹¹¹²¹ dinleyip de mağaraya yeniden saldırırsanız, boşu boşuna öldürüleceksiniz. Yapabileceğiniz en iyi şey .evinize dönme isteminde bulunmak ya da kaçıp gitmektir. Saldırırsanız, size ateş etmek zorundayız. Ve eğer ateş edersek, kurtulamazsınız, bana inanın. Mevzüendiğimiz yer çok iyidir ve boş kurşun harcamayacağımıza da söz veriyoruz.»

Nan'ın konuşması, düşman askerleri şarjörünü değiştirtinceye kadar sürmüştü. Makineli tüfek yeneden ateşe başladı.

Böylece film tam bir fiyaskoyla sonuçlandı- Köylüler meşalelerini yakarak kahkahalar ve nükteler arasında evlerinin yolunu tuttular. Asteğmen öfkeden deliye dönmüştü. Komutanına kızıyordu şimdi.

«Halkı çağırmayalım, daha iyi olur, dedim- • Arna yok, o, ille de bir taşla iki kuş vurmak istedi. Eğer halk olmasaydı, Vietkong'un moralini bozamasak bile, zararımız sınırlı olurdu. Ama şimdi ayıkla pirincin taşını!»

Bu sırada Komutan Sang da içkisini yudumluyordu. E'r asker olanları anlatınca, kadehini yere atarak katıla katıla gülmeye başladı.

«Ters gitti, değil mi? Bu sümüklü oğlandan, başka ne beklenebilirdi ki zaten? Daha bana fikrini anlatır anlatmaz, bunun aptalca bir şey olduğunu anlamıştım. Ama üsteyice, bıraktım, yapsın... Vietkong'un ne olduğunu siz bana sorun. Ben Zao-Reo bölgesi komutanıyken, bunların kafalarını çekiçle ezerdim de, kılları bile kıpırdamazdı, kendilerini sakınmazlardı bile. Birinin kafası ezilirken, ikincisi orada sakın sakın sırasını beklerdi. Hatta kadınlar bile. Bir defasında, kadınların tırnaklarının arasına çekiçle iğneler çakıyordum. İçlerinden biri iğneyi elimden aldı ve 'bak' dedi. Sonra parmağını iğneyle birlikte duvara dayayıp bir hamlede iğneyi sonuna kadar etine batırdı. İşte böyledir Vietkong. Hay Allah belasını versin!.. Geçen günkü kız da, öldürücü kılıç yarasını aldıktan sonra bile bize sövüp saymaktan geri kalmadı. Bir filmle onları teslim olmaya ikna edecekmiş! Man-yak bu herif!»

Komutan küfretmeye devam ederek bir bardak daha içki doldurdu. Küçük şişeyi öyle hızlı masanın üstüne bıraktı ki, dolu bardağı âz kalsın devriliyordu. Sonra eliyle tembelce bir hareket yaparak:

«Bir de başka şey deneyelim,» dedi ve yarım dönerek seslendi:

«Teğmen Tu!»

«Buyrun komutanım!» Duvara yaslanmış kırk yaşlarında bir teğmen öne çıktı.

«Çimentoyu hazırlatın... Tuğlaları planladığımız gibi mağaraya taşıtın.»

«Hemen şimdi mi, komutanım?»

«Evet hemen, çok çabuk Yann sabah mağarayı kapattıracağım ve bu iş bitecek!..»

Ca May, ay ışığıyla aydınlanan sahilde Tu Rau'nun ardısıra yürüyordu.

«Beni yakalayıp bu filmi seyrettirdikleri için gerçekten çok kafam bozuluyor. Ama adamlarımız çok esaslı konuştular, helâl olsun,» dedi Tu Rau.

Ut haklıydı. Ca Zoy, Tu Rau'nun balıkçı kulübesine gizlenmişti. Halk, kadını önce köyde saklamış, ama aramalar sıklaştınca, Tu Rau onu kendi yanına almaya karar vermişti.

«Anam nasıl, amca?»

«Her zamanki gibi.»

«Üzgün mü? Sık sık bayılıyor mu?»

«Hayır. Ama bana biraz tuhaf geliyor.»

«Ne gibi?»

«Ona ne olduğunu bilmiyorum. Ama şimdi her işi şaşılacak bir hızla yapıyor. Yine öyle atik tetik bir kadın olup çıktı.

«Ne iş yapıyor?»

«Yemek pişiriyor, ağları örüyor. Ama hâlâ ciddi ve üzgün. Zavallı kadın!»

Ca May başka soru sormadı. Elinin biriyle kalbini tutarak ağır adımlarla yürüyordu. Önünde, ay ışığının aydınlattığı dalgalar, kumların üstünde yuvarlanıyordu. Denizin uğultusu ve ay ışığının yumuşaklığına karşın, yüreği isyanla doluydu... Dün evlerini

yakmışlardı... Şimdi hindistancevizi koruluğundaki palmiyelerin hışırtısından nefret ediyordu... Çünkü dün birçok asker, mağara yolundayken onu orada çevirmişler, yere yıkmışlar ve ırzına geçmişlerdi. Savunuculara ikmal yetiştirmek için ödediği fiyattı bu.

Tu Fiau'nun kayığı hâlâ sahildeydi. Dalgalar üstüne üstüne atılıyorlar, ama erişemiyorlardı. Ca May, Tu Raulya kayığı suya çekmesi için yardım etti. Kayığın pruvası dalgalara gömüldü ve arkalarında uzun bir iz bırakarak ilerlemeye başladılar. Kayığın kış tarafında ayakta duran Tu Rau, uzun kürekle cebelleşiyordu. Deniz rüzgârı sürekli olarak sahile doğru estiğindsn, bütün çabalarına karşın çok ağır yol alıyorlardı. Kayığın yönünü uzakta belli belirsiz farke edilen dalyan sırtıklarına doğru çevirdi. Az önlerinde, balıkçı kulübesinin kırmızı ışığı dalgalarda yansıyordu.

«Bak!» dedi Tu Rau sevinçle ve ışığı gösterdi... «Ananın tamamen aklı başına gelmiş olmalı. Benim için ışığı bile yaktı.»

Ca May gözlerini kısarak ışığa doğru baktı. Soluk ay ışığı altında bir güvercin yuvasını andıran yalnız kuiübenin damı, yavaş yavaş dalgalar üstünde belirirdi.

Ansızın, sahil yönünden, gelgit zamanını bildiren ve boru sesini andıran kahverengi tüylü bim-bip kusunun uzun çılgılığını işittiler.

«Sular yükseliyor,» dedi Tu Rau.

«Eğer dalyanlara bakmaya gideceksen, ben de gelmek istiyorum.»

«Hayır, şimdi zamanımız yok. Yann sabah sular alçalınca bakarız.»

Kayık son dalyan sırtıklarını da arkasında bıraktı ve kayarak sınıklar üzerine kurulmuş kulübeye yanaştı. Ca May merdivenleri tırmanarak bağırды:

«Ana, ana!» .

Ca Zoy ayağa kalkarak kızına doğru koştu. Odaanın ortasında karşılaştılar. Ca May bir tahta parçasına takılarak sendeledi ve anasının boynuna sarıldı. Anasına bakarken, ay ışığı gözyaşlarıyla perdelenmiş gözlerinde ışıldıyordu... Aşağıda Tu Rau kayığı

bağlamakla meşguldü Çapa zinciri kayığın dalgalar-
da inip kalkışıyla durmadan sakırdıyordu. Balıkçı
elinde bir şilteyle içeri girdi ve şilteyi odanın ortası-
na yaydı.

«Siz ikiniz burada uyuyabilirsiniz,» dedi.

Sonra küllenmiş ateşe doğru yürüyerek üfledi ve
bir sigara sardı. «Askerler buraya geleli bir hafta ol-
du. Şimdiden halkın sabrını tükettiler,» dedi... Sonra
Ca Zoy'e dönerek:

«Ca May ile birlikte burada kalabilirsiniz. Hiçbir
şeyden korkmanıza gerek yok. Bunlar gittikten son-
ra size yeni bir ev yaparız. Gelecek yıl ekin için ne-
ye ihtiyacınız olursa, hepsini sağlarız.»

«Benim korktuğum yok... Kollarım hâlâ sağlam,
sizler de varsınız. Yalnız...» Sözüne devam etmeden
önce bir süre duraksadı. «Yalnız... o yaşarken acı çe-
kiyordum, şimdi öldü, ama ben hâlâ acı çekiyorum.»

Tu Rau, Ca Zoy'e baktı ve kadının acısını anladı.
«Artık bunun üzerinde durma, Ca Zoy,» dedi; «Tut ki,
hiçbir zaman bir oğlun olmadı. Zaten ona hayat ve-
ren ve büyüten Muu'ydu. Onu bir katil ve canı ya-
panlar da Amerikalılardı. O senin oğlun değildi. Bak
sana yemin ediyorum, eğer böyle bir oğlum olsaydı,
çoktan kafasını kopartmıştım.»

Ca Zoy sesini çıkartmıyordu.

Tu Rau sözüne devam etti: «Buraya bir askeri üs
kurup toprakları ve denizi yeniden elimizden almayı
planlıyorlarmış, haberiniz var mı?»

«Evet, biliyorum.»

«Bu büyük bir felâket olur.»

«Zam öldüğü gün söyledi bunu bana.»

«Nasıl?!»

«Size bunu söylememiş miydim?.. Buraya yerle-
şip topraklarımızı almak ve bizi yine yarıcılığa zorla-
mak istiyorlar. Kapkacak yapmak için kili de yine es-
kisi gibi metreküp hesabı satın alacağız.»

Tu Rau daha çok öfkelen-di ve denizi göstererek
konuştu:

«Bunlar hayal kuruyorlar. Buna artık asla göz
yummayacağız. Büyük oğlum bir kolunu yitirdi, ama
ben bir şey demiyorum. Size söz veririm ki, buraya

bir askeri üs kurdukları gün, gerillaya katılacağım. Mağaradakilerin hepsi ölse bile, Hon Dat direnişini sürdürecektir. Ama bu en kötü olasılık. Adamlarımız ölmeyecek, Ca Zoy.»

Ca May onayladı: «Yedi gündür buradalar ve hâlâ mağarayı ele geçiremediler. Köydeki hamaklar, ölülerini ve yaralılarını taşımaya yetmedi.»

«Eğer böyle sürerse, onlara, taşı-tarağı toplayıp defolup gitmekten başka yapacak şey kalmayacak. Askerlerde moral diye bir şey kalmadı. Nereye giderlerse halkın tehdidiyle karşılaşılıyorlar... Korkudan tir tir titriyorlar. Ben yann...» ...

«Eğer mağaradaki adamlarımıza ikmal taşıyacak kimse ararsan, beni unutma sakın!» diye Tu Rau'nun kulağına fısıldadı Ca May.

Balıkçı, Ca May'ın başına gelen korkunç olayı anımsadıkça öfkeden titriyordu. Sao Ana ona olanları anlatmıştı. Genç kız, başına gelenleri ihtiyar kadına anlatırken, ağlayarak şöyle demişti: «Buna razı olmak zorundaydım, Sao Ana. Askerler beni yakaladıktan sonra, mağaraya yiyecek götürebilmek için başka çarem kalmamıştı.» Tu Rau öyle sarsılmıştı ki, Ca May'ın önerisini kabul etmesi olanaksızdı.

«Yok, yok! Sen olmaz!» dedi.

Sigara izmaritini öfkeyle yere attıktan sonra, kollarını dizlerine kavuşturarak düşünceye daldı. Sonunda ayağa kalktı.

«Anan uyuyor. Haydi sen de uyu.»

Odanın bir köşesine giderek sazlardan örülmüş bir çuvalın içine girdi.

«Amca,» diye fısıldadı Ca May-, «dalyana bakma ya giderken beni de çağır, olmaz mı?»

«Peki.»

Bir dakika sonra horlamaya başlamıştı. Ama Ca May daha uzun süre uyanık kaldı.

Bim-bip kuşunun ötüşü suların alçaldığını bildirirken uyandı Tu Rau. Ateşi üfleyerek bir sigara yak ti. Bir süre sessizce sigarasını içti ve sonra karanlıkta küçük ağını bir hareketle duvardan çekti aldı. Ca May derin bir uykudaydı. . Kızın uykusunu bozmak istemedi. Aşağı inerek kayığını çözdü. Henüz her yer

kapkaranlıktı. Dalgalar bir sis tabakasının altında oynuyorlardı. Tu Rau kürek çekerken düşündü. 'Suların yükselmesini bekledim, şimdi çok balık olmalı.' Dalyana varınca, ağını alarak kayığın pruvasına gitti... Dalyanda fazla su kalmamıştı, ama yığınla balık vardı. Ok gibi fırlayıp birbirlerine çarpıyorlar, suyun üstünde sıçrayıp duruyorlardı... Tu Rau tutunarak ağını dalyanın içine saldı. Kolları yorulmaya başladığı sırada, umutsuzluk içinde kaçışan birkaç büyük balık gördü. Ağı daha derine itti. Tam bu anda, ağır bir şey dışardan dalyana çarparak kazıklar boyunca kayd. Tu Rau bunun ender rastlanan bir balık olduğunu düşünerek, dalyana girmesi için ağını dışarı çekti. Ama hayır, acayip şey bir kazığa takılmış, çevresinde dönüp duruyordu. Balık değildi bu. Tu Rau ağını rasgele o yana uzattı, ama yakalayamadı. Kaygan ve ağır bir şeydi. Çömelerek cismi kendine doğru çekti. Karanlıkta ister istemez hafif bir çığlık kopardı. Ağın içinde bir tutam saç yüzüyordu. Bir cesetti bu!

Tu Rau, korkusu geçtikten sonra, cesedi sırlıklara doğru çekti. Ceset kokmuyordu. 'Kayığa çekmeliyim' diye düşündü, ama bulunduğu durumda olanaksızdı bu. Ağını kayığın içine atarak çarçabuk öbür yana doğru kürek çekti... Birkaç dakikalık bir arayıştan sonra cesedi yeniden buldu... Eli kumaş ayakkabılara dokununca, karşısındakinin bir düşman askeri olduğunu anladı. 'Seni dışarı çekmeye gerek yok. Balıklara yem ol, daha iyi' diye düşündü. Ama sonra fikrini değiştirdi. Kimbilir, belki de yanında bir tabanca veya elbombası olabilirdi. Bütün gücünü kullanarak cesedi kayığa çekti. Doğru, bu bir askerdi. Ayakkabılarını ve üniformasını gördü. Hiç kuşkusu kalmamıştı şimdi. Kazık gibi olmuş ceset, sabahın alacakaranlığının donuk ve sisli ışığında ölü gözlerini gökyüzüne dikmişti. Tu Rau'nun demin yakaladığı balık, kayığın içinde oraya buraya sıçrayıp duruyordu. Balıkçı ellerini yıkadı ve Cesede eğildi. Hâlâ bir koku yoktu. Ama yüz morarmış, hemen hemen siyahlaşmıştı. Deri çözölmeye başlamıştı. Kollar yukarı doğru kalkmış, parmaklar bir şeyi kavramak ister gibi kıvrılmıştı. Tu Rau ölünün yüzüne bakmaya cesaret

edemiyordu. Çünkü onunla bir yerde karşılaşmış olduğu duygusuna kapılmıştı. En ağır ve en pis işleri yapmaya alışkın bir adamın dürüst yüzüydü bu. Bir çiftçi ya da balıkçı, belki de fırtınalara ve çetin zorluklara karşı koyarak işgücünü satan bir kayıkçı. Yarı açık, üzerine kül serpilmiş gibi gri gözbebekli, öfke ve esefle çılgına dönmüş iki garip göz.

Tu Rau, yalvarırcasına havaya açılmış kolların görünümüne daha fazla dayanamayarak, kollan aşağı indirmeye çalıştı. Ama kollar bir türlü aşağıda kalmak istemiyorlar, bırakır bırakmaz, sanki bir şeyi kucaklamış gibi açık duran eski durumuna dönüyorlardı. Ama sis, buhar ve giderek aydınlanan sabahın alacakaranlığından başka kucaklanacak bir şey yoktu. Tu Rau yeniden kollan indirmeyi denedi... Bu arada eli rastlantıyla cesedin eline değdi. Elini sanki ateşe değmiş gibi hemen geri çekti. Sonra ölü adamın elini kaldırarak dikkatle inceledi.

«Aman Yarabbi!» dedi alçak sesle. Elin ayası hariç, her yanı kalın nasırlarla kaplıydı. Şimdi beyazlaşmışlar ve uzun süre suda kaldıkları için çözülmeğe başlamışlardı. Tu Rau eli dikkatle bıraktı. Sanki vücudundan bütün gücü kuvveti çekilir gibi olmuştu.

«Aynı dediğim gibi...» diye mınıldandı. «Bu adam en azından on yıl saban peşinde yürümüş. Bütün bu nasırlar...»

Ancak uzun bir süre sonra vücudu incelemeye cesaret edebildi. Silah yoktu. Sadece birçok yerlerden yırtılmış, yapma deriden bir cüzdan ve içinde sınıksızlık olmuş bir kâğıt parçası ve üzerinde Ngo Din Diyem'in resmi olan kâğıt paralar. Ceplerde bir hindistancevizi parçasından başka hiçbir şey yoktu. Tu Rau cesedin karşısında taşlaşmış gibi kalmıştı. Birkaç büyük balık dalyana yakalanmış olduğu halde, balıkları falan düşündüğü yoktu. Kayığı sallayan dalgalara da aldırmiyordu. Yüreğine sanki binlerce iğne batırılıyor gibiydi. Kafasından birçok soru geçiyordu. Nereden gelmişti bu ceset? Hangi çarpışmada ölmüştü? Ne zaman? Çok kuşkulu bir durumdu bu. Adam en çok iki gün önce ölmüş olmalıydı. Herhalde tuzlu suyun etkisiyle olacak, ceset hâlâ fazla bozulmamış-

ti. Tu Rau tahminlerinden bir sonuç çıkartamıyor ve adamı karaya mı götürmesi, yoksa yeniden denize mi atması gerektiğine bir türlü karar veremiyordu. Sonra ansızın, köyde, kamp kurmuş askerler aklına düştü. 'Hayır, onu denize atmamalıyım' dedi kendi kendine; 'en iyisi Ca May ile Hay Tep'in karısına haber göndereyim.'

Tam Çan, kararlaştırdıkları gibi topukla üç kez vurulunca kapıyı açtı. Hay Tep'in karısı onun yanına oturarak alçak sesle konuştu:

«Garip bir şey oldu.»

«Ne oldu?»

«Ca May, Tu Rau'nun kulübesinden gelerek, onun denizden, boğulmuş bir asker cesedi çıkardığını söyledi.»

«Düzenli ordudan mı, yoksa silahlı polis birliklerinden mi?»

«Düzenli ordudan, üniformalı ve karnından yaralı. Biz, onun helikopterin götürdüğü düşman yaralılarından olduğundan kuşkuluyoruz. Helikopterler yaralıları denize atmış olabilirler.»

Bu sözler üzerine Tam Çan, heyecandan kafasını kapıya çarptı:

«Ceset hâlâ Tu Rau'nun evinde mi?»

«Evet.»

Tam Çan biraz düşündü.

«Doğru, helikopterler yaralıları iki gün önce götürmüşlerdi. Onlardan biri olmalı. Ama, emin olmak için birliklerden soruşturmalıyız. En iyisi, düzenli ordunun askerlerine sormalı. Eğer doğrulayacak olurlarsa cesedi elden geldiğince gösterişli bir biçimde köye getirin ki, askerler çarpılsınlar ve öfkelen-sinler. Onları halkın müttefiki yapmak ve Amerikalılarla Diyem ajanlarını teşhir etmek için bu olaydan yararlanın! Onları harekâtın komutanlığına karşı çıkmaya kışkırtın! Askerlerin çökmüş morali karşısında, bu işten caymak zorunda kalacaklardır.»

«Doğru.»

«Elinden geleni yap... Ama dikkat et, insiyatifi elimizden kapmasınlar.»

«Hepsini yapacağım. Ayrıca, yolda, mağaraya duvar örmeye giden askerlere rastladım. Öyle görünüyor ki, şimdi komutan hareketi bizzat yönetiyor.»

«Siz bütün çadalarınızı öbür sorunlarda yoğunlaştırın. Mağarayı duvarla kapatmak o kadar kolay değil. Ayrıca mücadeleniz eğer tam zamanında başlarsa, başlarında komutan bile olsa, geri çağrılacaktır.»

Hay Tep'in karısı mutfığa giderek Tam Çan'a bir tencere pirinç getirdi:

«Al pirincini. Tencere sende kalsın. Bütün bu işler arasında bugün geri dönüp dönmeyeceğimi bile mem.»

«Sen bir şey yedin mi?»

«Şimdi bunu düşünecek zaman değil. Hoşça kal. Dikkatli ol ve yalnız işaret üzerine kapıyı aç.»

Hay Tep'in karısı haklıydı. Komutan Sang, sa tahin erken saatlerinden beri mağara ağzının tuğlayla örülmesi işini yönetiyordu... Mağaradakilerin ateş hattına girmemeye dikkat ediyor ve elbombalarıyla saldırıya geçen adamlarını, on metre kadar uzakta yere kapanmış olduğu halde seyrediyordu. İlk ikisi daha bombalarını atmaya zaman bulamadan, mağarayı savunanlarca vuruldular. Bombalar ellerinde patladı ve çevrelerindeki dört kişiyi daha öldürdü. Bir bomba parçası komutanın kafasının hemen üstünden geçerek, «üç perdeli» kasketini yırttı. Askerler kendilerini çimento torbalarının arkasına yere atmışlar, mağaradan gelen ateşe karşı durmaya cesaret edemiyorlardı. Komutan kafasını kaşıdı. Kafasında miğfer yoktu. Kendisini toparlayarak, adamlarına yeniden mağaraya saldırmalarını emretti ve hemen kendini yere attı. Bu kez mağaraya beş ya da altı tane elbombası atılabilmişti. Kesif bir duman ve toz bulutu çıkartan patlamaların yardımıyla saldırı yoğunlaştırıldı. Gerillaların silahları sustu. Dakikalar boyunca yalnızca elbombaların patlamaları işitildi.

Komutan, «hücum!» diye bağırarak, yattığı yer de yarı yarıya doğruldu ve değneğini ileriye uzattı. Askerler kayıplara bakmadan mağaraya doğru atıl-

dılar ve içeri girdiler. Bundan sonra komutan, sürekli tomson salvolarından başka bir şey işitemedi.

Gerillalar yine daha önceki gibi mağaranın içerlerine çekilmişlerdi. Böylece mağaraya girebilen ilk altı asker, gerillaların bıraktıkları, gözetleme mevzilerini alabilmişlerdi... Orada kalarak içeriyi sürekli ateşe tutuyorlar, ama ne ileri ne geri gidebiliyorlardı. Önlerinde gerillalar, arkalarında ise geri çekilmeye kalkışan herkesi vurmaya hazır ajanlar vardı. Sang, şimdi öbür askerlere, temel kazmalarını ve tuğlaları mağara ağzına taşımalarını emretti. Çarçabuk üç sıra tuğlayı üst üste yığdılar. Ama içerdekilerin ansızın dışarı fırlamasıyla duvar devrildi... Komutan, değneğiyle öfke içinde askerlere vurarak duvarı yeni baştan örmelerini ve gerillaları elbombalarıyla geri püskürtmelerini emretti.

Tam bu sırada, 'Psikolojik Bölüm'den Asteğmen San, bacaklarının var gücüyle koşarak geldi.

«Komutanım, komutanım!» diye soludu; «askerler isyan ediyorlar. Durum nazik!»

«Yine büyük laflar! Neden söz ediyorsun sen alahaşkına?»

«Komutanım...»

«Söyle çabuk!»

«Halk denizde bir asker cesedi bulmuş.»

1 «Ceset mi?»

1 «Evet komutanım, düzenli birliklerden. Onu bütün köy boyunca dolaştırdılar. Adamlarımız bakmak için oraya gittiler ve Üçüncü Bölükten askerler cesedi tanıdılar. Sau Hon adlı bir erin cesedi. Onun denizde boğulduğunu öğrenince dehşete kapıldılar. Sau Hon önceki gün helikopterle götürülenlerden biriydi. Ondan sonra tufan koptu. Yaralıların kasıtlı olarak denize atıldığını ileri sürüyorlar.»

Komutanın rengi sararmıştı: «Sen cesedi gördün mü? Gerçekten Üçüncü Bölükten Hon muydu?»

«Kendi gözlerimle gördüm. Hiç kuşuk yok, oydu.-

Sang gözlerinin ucuyla çevresine bakındı.

«Peki, sonra ne oldu?»

«Protesto hareketi öteki bölüklere de yayıldı...

Herkes Amerikalılara küfrediyor ve onları yaralıları denize atmakla suçluyorlar. Başka türlü Hon'un cesedinin dalyanlarda işi ne, diyorlar.»

«Dalyanlara mı takılmış?»

«Evet komutanım. Bir balıkçı dalyanları boşaltırken bulmuş. Ayrıca size söylemeyi unuttum; dört milis askeri de dün gece kaçtı.»

«Ne anlatıyorsun bunları şimdi bana?»

«Ama doğru söylüyorum. Adamlar kayıp.»

«Köpekler! Şimdi bu boğulan asker hikâyesi ne olacak?»

«Bu bir felâket. Birkaç adam çadırlarını yaktı... Ötekiler silâhlarını ırmağa attı ve miting yapan köy halkına katıldı.»

Asteğmen sivilceli yüzünü çevirerek bir an elini kulağına koyup dinledi:

«Gürültüyü işitiyor musunuz? Onların sesi, komutanım!»

Komutan, istihkâmcıların teğmeni Tu'ya dönerek emretti: «Duvarı sağlamlaştırm!» Sonra San'a dönerek, «gidip bakalım, ne oluyor?» dedi.

Asteğmen önden yürüdü. Komutan sordu:

«Cesedi köye balıkçı mı getirdi?»

«Evet, ama tek başına değil. Başkaları da vardı.»

«Peki, siz neredeydiniz? Niçin engel olmadınız?»

«Komutanım, ben durumu çok geç öğrendim.»

«Bu Vietkong'un işi gibi geliyor bana.»

«Evet, ama ceset bir gerçek.»

•Vücut ve yüz hâlâ bozulmamış mı?»

«Birazcık bozulmuş elbet. Ama Hon olduğu ilk bakışta tanınıyor. Deniz suyu cesedi iyi korumuş.»

Sang sessizce yürümeye devam etti. Sonra ansızın değneğini yol kenarındaki otlara öfkeyle vurarak böğürdü:

«Tuh, Allah belasını versin! Başkan Ngo Din Di-yem bile bu boku temizleyemez! Vietkong cepheden, bizimkiler de sırtımızdan vuruyorlar. Gel savaş, savaşabilirsen! Buraya geldiğim zaman, halkı kızdıracak bir şey yapılmasın diye apaçık söyledim. Ama dinleyen kim?»

«Evet, ama isyan edenler bizim kendi birliklerimiz.»

• «Şimdi göreceğiz bakalım!..» diye bağırdı Sang; «Silahını atan ilk askerin beynini dağıtacağım!»

Bunun üzerine asteğmenin çenesi kapandı. Su'yu ölürken astıkları ipin hâlâ sallanmakta olduğu hinstancevizi ağacının yanından geçtiler. Asteğmen ansızın konuştu:

«Komutanım, her şey bu uzun saçlı karıyla başladı. En iyisi şey etmemeliydik...»

, «Ne etmemeliydik?» diye onun sesini taklit ederek sordu komutan.

«Onu öldürmekte acele etmemeliydik. Çünkü burada çok sevilirdi. Belki o zaman Teğmen Zam öldürülmezdi.»

«Saçma. Onu deli karının birinin öldürdüğünü biliyoruz.»

«Kusura bakmayın komutanım, ama kadın sizin ve benim kadar akıllı. Komşularına ve hatta Vietkong'a bile bir zarar gelmesin diye çok dikkat gösterdi.»

«Tamam işte. Kendi öz oğlunu öldürmekten büyük çılgınlık olur mu?»

Kendinden emin tavrına karşın, aslında bu işin içinden çıkamıyordu Sang. Zam'ı anasının öldürdüğüne emin olmak istiyordu... Bunun sıradan bir çılgınlık nöbeti sonucu olduğuna inanmak istiyor, başka bir şey olmaması için dua ediyordu. Aslında bunun bir idam cezası olduğunu bir türlü kendi kendine itiraf etmek istemiyordu. Ama içinden bunun böyle olduğuna emindi. Eğer her suç cezasını bulacak olsa, acaba kendisinin durumu ne olurdu? Eskiden kana buladığı bölgelerdeki cinayetleri için pek fazla tasalandığı yoktu. Çünkü durmadan yer değiştirmişti. Ama, burada okulda bir yaralıyı öldürmüş, Yanke'lerin yaralıları denize atmasına razı olmuştu. Değneğini peşinden sürükleyerek durumu kafasında tarttı. 'Hastane hikâyesini herkes öğrenmiş olsa bile, helikopter hikâyesi tamamen gizli' diye düşündü. 'Her şeyi inkar etmeliyim. Yok, hayır, daha iyisi olaya ne kadar kızdığımı göstermeliyim. Ben de sizlere birlik-

te var gücümle protesto edeceğim dostlarım, demeliyim onlara.'

Komutan ve subay ırmağı geçtiler. Ranger'lerin çadırları hâlâ doluydu... Ama düzenli birliklerinkiler tümüyle boşalmıştı... Ranger'ler onlara bir yığın garand gösterdiler:

«Bunları şimdi ırmaktan topladık, komutanım.»

Sang, silahlara bakıp, köyden gelen bağırtıları işitince, oraya yalnız gitmenin akıl kârı olmayacağına karar verdi.

«Benimle gelin!» diye emretti Ranger'lere. «Makineli tüfeklerinizi de alın!»

Dört adam hemen ardına takıldılar. Ana yola vardıklarında, güneş iyice yükselmişti. Öfkeyle kıyame-ti koparan kitle, Si Lay'a giden dört yol ağzına varmıştı.

«Kahrolsun Yanke'ler.»

«Kahrolsun Ngo Din Diyem!»

Dört bir yandan öfkeli haykırışlar yağıyordu. Sayısız ayak, caddeyi büyük bir toz bulutuna boğmuştu. Sang hemen yine geri çekildi. «Ben... Ben yine komuta yerine gidiyorum...» diye kekeleydi adamlarına; «gidin ve onlara hemen kampa dönmelerini söyleyin. Bara dilekçelerini göndersinler. Hemen yukan iletirim ve onlar bir karar verirler. Ranger'ler burada kalsınlar. Mitingcilerin yürüyüşünü durdurun. Eğer gerekirse onları dağıtmak için makineli silahla birkaç salvo atın. Anladınız mı?»

Yanında bir adamıyla birlikte gerisin geri tarlalara doğru koşmaya başladı.

Kitle yanlarına vardığında, Ranger'ler ancak caddeyi tutabilecek zaman bulabilmişlerdi. Psikolojik Böl'imden asteğmen, kollannı kaldırarak bağırdı:

«Durun! Sizinle konuşmak istiyorum!»

«Seni dinlemek istemiyoruz, çekil yoldan!» diye seslendi bir asker.

«Komutanın emri...»

«Neymiş o?»

İlk sıralardaki mitingciler durmuşlardı.

«Komutan miting ve kargaşalığa izin vermiyor. Kargaşalık ancak Vietkong'un işine yarar. Eğer halk

ve birliklerin istekleri varsa, komutan bunları kabul edip yukarıya ileteceğine söz veriyor. Askerler hemen kamplarına dönmelidir. Yoksa komutan bu eylemler için hiçbir sorumluluk üstlenemeyeceğini bildirdi.»

-Bizim seninle işimiz yok. Komutan nerede?»

Birçok adam tehditkâr tavırlarla öne doğru yürüdüler. Asteğmen geri çekilerek kekeleydi:

«Şey... Komutan yerinde... Tuğla binada.»

«Haydi yürüyün, arkadaşlar!»

Kitle, en önde yüz isyancı olduğu halde ileri atıldı. Ranger'ler makinelilerini mitingcilere çevirmişlerdi. Ranger'lerden son derece nefret eden askerler haykırdılar:

«Domuz köpekler! Eğer yüreğiniz varsa, ateş edin!»

Kitlenin içinde silahlarını atmamış olan bazı askerler, silahlarını gürültüyle doldurarak elleri tetikte olduğu halde Ranger'lere çevirdiler. İki taraf da nefesini tutmuş, birbirini kolluyordu. Bayan Ba U kendine bir yol açarak öne doğru yürüdü. Ranger'lerin yanma gelince yatıştırıcı bir el hareketi ve en dostça sesiyle:

«Aman baylar, ne gerek var böyle şeylere? Kim sizi birbirinize silah çekmeye zorluyor? Niçin boş-boşuna birbirimizi öldürelim? Haydi, sözümü dinleyin de, indirin silahlarınızı!»

Kimsenin ona kulak verdiği yoktu. Bunun üzerine yanındaki iki askerin silahlarının namlularını yere çevirerek Ranger'lere döndü:

«Dinleyin, Ranger beyler. Burada kimse size karşı değil. Biz yaralı askerleri denize atan Yanke'lere karşı yürüyoruz. Onları, yaralarını tedavi edecekleri yerde, köpek balıklarına yem olsun diye denize atıyorlar. Onların yerinde siz olsaydınız, ne yapardınız?»

Bir sessizlik oldu. Bayan Ba U konuşmasına devam etti:

«Hayvanlar bile birbirlerine yardım ederler. Ama Yanke'ler vahşi hayvanlardan bile kötü. Yaralı arkadaşlarınıza nasıl baktıklarını görün işte! Cumburlop denize! Hem sonra düşünün ki, şimdiye kadar yalnız

bir tanesini bulabildik. Ötekilerin nerede olduğunu Allah bilir.»

Konuşurken düzenli askerlerin silahlarını aşağıda tutmaya devam ediyordu. Bazen yalvararak alçalan, bazen öfkeyle yükselen sesi mucizeler yaratıyordu. Ranger'lerin komutanı ona karanlık bir bakış fırlatarak homurdandı:

«Anladık, anladık. Salak yerine koyup durmayın bizi. Sizin dırdırınızdan önce de, ne olduğundan haberimiz var bizim.»

İyi kadının yüzüne geniş bir gülümseme yayıldı:

«Ben cahil bir kadını. Hiç kuşkusuz, siz gerçekleri benden çok daha iyi görürsünüz!»

Bir yandan böyle konuşurken, bir yandan da cesaretle ileri doğru yürüdü. Düzenli askerler ve kitle hemen onu takip ettiler. Beyaz saçları ve omuzlarında atkıyla Sao Ana da aralarındaydı. San ve adamları ürkerek yol kıyısına çekildiler. Bayan Ba U birisinin söylendiğini duydu:

«Ne çene yarabbim! Ne çene var bu cadıda!»

Bayan Ba U buna cevap vermekten sakındı. Ranger'ler ağaçların altına çöküp oturdular ve mitingciler yollarına devam ettiler. Boğulan askerin cesedi, bir hamak içinde, iki asker ve iki köylü tarafından taşınıyordu. Tu Rau da taşıyıcılar arasındaydı. Şimdi birisi onu değiştirdiğinden, soluk soluğa arka sıralara doğru yürüyordu. Ceset hâlâ Tu Rau'nun onu bulduğu durumdaydı. Kollar havaya doğru açılmış ve gözleri yarı açık. Ama deri daha da kararmış ve kuru tozlu saçlar tüyler ürpertici bir biçimde kafadan çözülmüştü. Kadınlar yeniden bağırmaya başladılar:

«Kahrolsun Amerikalılar!.. Kahrolsun Ngo Din Diyim! Kahrolsun asker katilleri! öldürülen askerlerle istiyoruz!»

Askerler de araya karıştılar:

«Temizleme harekâtına paydos!.. Kendimizi öldürtmek istemiyoruz!»

Kitle, Sang'ın kumanda merkezi yaptığı tuğla binanın önüne varmıştı. İsyancılar nöbetçilere seslendiler:

«Komutanı dışarı çağırın!»

«Ama o burada değil, mağarada!»

«Salak domuz! Bizi aptal yerine mi koyuyorsun? Onun burada olduğunu çok iyi biliyoruz!»

Birkaç isyancı silahını doğrultarak nöbetçilerin üzerine yürüdüler.

«Hey, yavaş olun!» diye bağırdı nöbetçilerden biri. «Biz sizin arkadaşınız değil miyiz?»

«Komutanı dışarı çıkarmazsanız, arkadaşlık burada biter.»

Nöbetçi eve doğru bakarak göz kırptı... Sonra sesini alçaltarak:

«Demin geri geldi... Yalnız bize hiçbir şey söylemememizi emretti.»

«Çağırın onu!»

«Birkaç el ateş edin ki, biz söylemiş olmayalım,» diye fısıldadı öbür nöbetçi.

İsyancılar havaya iki el ateş ettiler. Bunun üzerine nöbetçiler gülerek çabucak komutanın evine girdiler. Kitle uzun süre dışarıda bekledi... Fakat kimse dışarı çıkmıyordu... Askerler beş-altı el daha ateş ettiler. Sonunda, komutan merdivenlerde gözüktü ve değneğini sallayarak kapıya geldi. İsyancıların önüne dikilerek onlara korkunç bir bakış fırlattı.

Hay Tep'in kansı hemen sloganları haykırdı. Kitlenin güçlü sesi ortalığı sarstı. Komutan huzursuzlanarak gözlerini yere indirdi. Boğulan adamın cesedini onun yanına taşıdılar. Sang ellerini kaldırarak itiraz etti:

«Gereği yok! Gereği yok! Ben her şeyi biliyorum.»

Bayan Ba U ellerini beline dayayarak alaycı bir kahkaha attı:

«Elbette biliyorsunuz! Sizin nzanız olmadan böyle bir şey yapamazlar Yanke'ler!»

Korkuya kapılan komutan ateşli ateşli kendini savunmaya girişti:

«Öyle değil! öyle değil! Ben daha bir dakika önce öğrendim. Yanke'ler bana hiçbir şey söylemediler. Ben... ben... ben de sizin kadar kızdım bu işe... Bütün gücümle sizin protestonuza katılacağım... Onlar benim adamlarımdı, evet... Bilmeniz, yüreğim nasıl parçalanıyor?»

İsyancıların saflarında bir homurdanma başladı.

«Yalan söylüyorsun!» diye bağırdı birisi.

«Sen Yanke'lerle birlikte çalışıyorsun!.. Yüreğinin parçalandığından dem vuruyorsun, ama Yanke'ler onları denize atmadan önce yaralı bir askeri sen kendi elinle öldürdün. Biz artık bu işte yokuz! Başka ceset görmek istemiyoruz! Çekip gidiyoruz biz!»

«Hayır, hayır! Ben de sizinle birlikte bir dilekçe imzalayacağım.»

«İster imzala, ister imzalama. Ne olursa olsun biz gidiyoruz.»

«Hay Allah! Bu kadınların oyuncağı olmayın! Neredeyse Vietkong'un kökünü kurutmak üzereyiz.»

«Bize ne bundan! Kendin kökünü kurut onların. Biz bu işte yokuz!»

Komutan onların gitmesini önlemek ister gibi kollarını kaldırarak kendinden geçmişcesine bağırdı:

«Vietkong boğuluyor, diyorum size!.. Mağaranın ağzına duvar ördük!»

Patlamalar bittikten sonra, gerillalar mağara ağzındaki mevzilerine doğru yürüdüler. Dışarıdan hiç ışık sızmadığından, yollarını bulmak için elleriyle duvarları yoklamak zorunda kalıyorlardı.

«Niye ansızın böyle karanlık oldu?» diye sordu Dat.

«Garip şey,» dediler Nan ve Kuyen aynı anda.

«Bekleyin burada,» dedi Dat; «Ben gidip bir bakayım.»

Dat çömelerek yürüdü. Bir elinde dolu silahı olduğu halde, öbür eliyle duvarı yoklayarak karanlıkta ağır ağır ilerlemeye başladı. Sonunda mağara ağzını kapatan yeni duvarın önüne geldi. Eliyle tuğlalara ve henüz kurumamış çimentoya dokundu. Bütün gücüyle yaslandı, ama duvar yerinden oynamadı. Korkuyla mırıldandı: «Vay canına, duvar örmüşler üstümüze!»

Sonra geri sürünerek seslendi:

«Hey, gelin bakın, neler olmuş?»

«Ne olmuş?»

«Mağaranm ağzını kapatmışlar!»

«Ne?»

«Mağara ağzına tuğla duvar örmüşler!»

Hay Tep ötekilerin yanına gelerek önden yürüdü.

«Gerçekten de öyle,» dedi. «Duvar örülünceye kadar bizi geride tutmak için elbombalarını kullandılar. Çimento henüz kurumamış, hepsini kolayca sökebiliriz... Bir deneyelim hele.»

«Sen burada kal,» dedi Nan; «biz nöbetteyiz, bu bizim işimiz.»

Nan, Kuyen ve Ba Ren, Dat'la birlikte öne yürüdüler. «Çimento kurumadan hemen sökelim,» dedi Ba Ren.

«Doğru, ama bütün duvarı yıkmamız gerekmez. Ateş etmek için birkaç delik açsak yeter.»

«İyi fikir.»

«Bırakın, ben yapayım,» dedi Dat.

Çimentoyu tırnağıyla kazıyarak, fazla çaba harcamaksızın bir tuğlayı dışarı çıkardı. Nan da kendi tarafından aynı şeyi yapıyordu. Çabuk çalışan Dat, sonuncu tuğlayı da sokmuştu... Mağaraya yine ışık girdi.

«Nihayet!» diye seslendi Dat.

Kuvvetli bir patlama sesi. Dat bağırarak Nan'ın ayaklarının dibine yıkıldı. Nan çabucak onu kollarına aldı. Elini Dat'ın kanlı yüzünde gedzirerek haykırdı:

«Dat! Dat! Beni işitiyor musun?»

Ses yoktu. Nan elini Dat'ın yüreğine götürdü. Çarpılmıyordu... Duyduğu acının altında ezilerek, şaşkın bir sessizlik içinde oracığa çöktü. Düşman, Dat'ın duvarda açtığı delikten ateşe devam ediyordu. Bu gürültünün içinde Nan, genç ölünün sesini işitiyor gibiydi. «En çok karidesli papayı severim. Büyükanamı her ziyarete gidişimde, patlayıncaya kadar yedim.»

Kuyen, korkudan dili tutulmuş gibi duruyordu. Ansızın, Dat'ın yere düşmüş silahını kaparak şarjörünü bir gözden geçirdi. Soluğunu tutarak dışarıda silah sesleri kesilinceye kadar bekledi ve sonra delikten dışarıya çabucak bir göz attı. Dışarda tomsonuna yeni bir şarjör yerleştirmeye çalışan bir asker gördü.

Kuyen silahını omuzuna dayadı ve ateş etti. Dışarda bir çığlık koptu. Kuyen hemen deliğin önünden çekildi. Başka ses gelmeyince mırıldandı:

«Onun işi tamam, şimdi yenisi gelecek.» Az sonra bir garand ateş etmeye başladı. Ortalıkta tuğla parçaları uçuşuyordu... 'Senin şarjörün boşalınca, sıra bende' dedi içinden Kuyen... Sekizinci atıştan sonra, çabucak delikten nişan alarak ateş etti. Dışarıda çığlıklar ve vahşi çırpınışlar. Sonra sessizlik.

«Aferin Kuyen,» dedi Ba Ren. «Herifin hesabını gördün.»

Kuyen ses çıkarmaksızın sessizce silahı omuzuna attı ve Dat'ın hâlâ sıcak olan vücuduna eğildi. Saçlarını düzelterek kanlarını sildi. Sonra onu kollarına alarak içeriye taşıdı.

Ba Ren hayret içindeydi. «Kuyen'in bu iki atışı şaşılacak şey!» dedi Nan'a. «Böyle nişancı olduğunu bilmezdim...»

«Onları öldürdü mü, dersin?»

«Elbette. Bu atışlardan kurtulmaları olanaksız.»

Nan içini çekti: «Onların dışarda bekleyeceklerini düşünemeyecek kadar kördük.»

«Evet, bağışlanamaz bir yanılığı.»

«Şimdi ne yapıyoruz?»

«Hiçbir şey. Bir delik yeter. Yeteri kadar hava geliyor içeri.»

«Ama, nasıl çıkış yapacağız?»

«Onlar tarlalara çekilince bir çaresine bakarız. Deliği bir adamın geçebileceği kadar genişletiriz. Bir zorluğu yok bunun.»

«İyi öyleyse... İçeri gidelim.»

Hepsi, yere serilmiş bir naylonun üzerine uzatılmış olan Dat'ın vücudunun etrafına oturmuşlardı... Nam No, elinde yanan bir mumla ölünün yanma çömelmişti. Yanında Ut, kollarını Tuy'un omuzuna dolamıştı. Tuy iri iri gözlerle bakıyordu. Hay Tep bağdaş kurarak oturmuş, Dat'ın kanı temizlenmiş yüzünü seyrediyordu. Tomson kurşunlan alnında üç delik açmıştı. Deliklerden ağır ağır kan sızıyordu. Kuyen yere oturmuş, yas içinde ölü genci okşuyordu. Hay Tep dudaklarını ısırды. «Savaşta kayıplan göze

almalıyız,» dedi; «ama büyükanasını düşünüyorum... Ne diyeceğiz şimdi zavallı kadıncağıza? Başka hiç kimsesi yoktu.»

«Korkunç bir kayıp,» dedi Tu Niyep, hafifçe öksürerek. «Şimdiye kadar tanıdığım en iyi gençti. Tam saydım, en azından altı düşmanı kendi başına öldürdü, içecek bir şeyimiz kalmadığı zaman da, şakalaşmaya devam ediyordu. Tek bir kez bile yakınmadı.»

Hay Tep sesini alçalttı: «Babasının kemikleri de burada. Baba-oğul, ikisi de öldüler.»

«Bu gece bir dua okuyacağım,» dedi Tu Niyep, büyük bir ağırbaşlılıkla. «Ruhu da, sağ olduğu zaman ki neşesini korusun.»

«Gereği yok,» diye sözünü kesti Ba Ren. «Ona en iyi elbiselerini giydirip bir naylon sarsak yeter.»

Kuyen hıçkırıklardan boğulan bir sesle: «Ben yaparım,» dedi.

«Evet,» dedi Hay Tep. «Çantası burada... İçinden giydireceklerini seç.»

Nam No ayağa kalkarak adamlara döndü:

«Siz nöbet yerlerinize dönün. Kuyen'le ben bu işi yaparız.»

İki kız, Dat'ın çantasını açtılar. Kahverengi, saf ipekten örülmüş, küçük çanta, bir okul çantasından büyük değildi. Kaba kumaşın Dat'm büyükanası tarafından dokunduğunu düşünen Kuyen'in yüreği sızıdı. içinde özenle naylona sarılmış küçük bir paket buldu. Bir gri giysi, siyah örgü bir pijama giysi ve ilk sayfasında Başkan Ho Şi Minh'in resmi yapııştırılmış bir küçük not defteri. Fotoğrafın altında özenle yazılmış iki sözcük okunuyordu: «Ho Amca.»

Kuyen gri giysileri alarak ötekileri yeniden çantaya yerleştirdi. Çantanın dibinde sert bir şey değdi eline. Bir sapan. Çıkartıp baktıktan sonra, içini çekerek yine yerine koydu. Kuyen ve Nam No, yeniden Dat'ın yanına döndüklerinde, ölünün başında yalnızca Ut'la Tüy vardı. Kuyen onlara dönerek: «Haydi, gidip Tam'la Be'yi ziyaret edin, çocuklar,» dedi.

«Peki abla.»

Tuy yalvardı: «Ut beni sırtına alsın.»

Ut uysalca razı oldu. Küçük siyah köpek de ar-

kalanna takıldı. Nam No mumu Kuyen'e uzattı. «Bekle,» dedi; «onu yıkamak için ıslak bir bez getireyim.»

Kuyen, Dat'ın alnındaki üç kurşun deliğinden büyülenmiş gibi gözlerini ayırmıyordu... Parmaklarını tereddütle bunların üzerinde gezdirdi. Deminki iki atışı aklına gelince, kendini daha az mutsuz hissediyordu. Dat'ı öldüren adamın, «yandım!» diye bağırdığını açıkça işitmişti. Ötekini de. Az kalsın, kendisi de zavallı Dat'ın akibetine uğrayacaktı. Ama o anda bunu düşünmemiştir. Gözlerinin önünde, yalnızca yıkılıp kalan Dal hindistancevizi ağacına asılan ablası ve mağaradaki içinde kemiklerin olduğu küp vardı...

Nam No geri dönünce, iki genç kız, ölünün giysilerini çıkarttılar, Karcleşlerini son kez yıkayarak bütün kan izlerini, ıozları ve bir haftadır durmadan boşalıp duran terleri sildiler. Sonra ona çok sevdiği gri giysisini giydirdiler. Kuyen giysisinin yakasını ve

Nar geldiğinde, onu naylon örtüye sarıyorlardı. Genç adan diz çöküp ölüyü kollarına alarak kaldırdı... Bir an seyrettikten sonra, vücudu dikkatle pembe naylon parçasının üstüne koydu. Sınırsız bir özenle, olabildiğince uzun zaman korunacak biçimde sardılar. Sonunda, Nan, Dat'ı alçak bir kayanın üstüne yatırarak bir dakika sessizce kaldı... Sonra çevresi kıpkırmızı olmuş gözlerini kaldırarak kızlara baktı:

«Öbürkülerin yanma gidelim.»

Adamlar, duvardaki deliği bir adamın geçebileceği kadar büyötmeye uğraşıyorlardı. İş kolaydı. Bu arada daha fazla tecrübe kazanmışlardı. Son tuğlayı da çıkardıktan sonra, durarak dışarıya kulak verdiler. Ba Ren ceketini çıkardı. «Biraz kenara çekilin,» dedi. «Daha fazla kazımaya gerek yok. Şimdi bir tekmede açılır.»

«Dikkatli ol, Ba Ren!»

«Merak etmeyin.»

Ba Ren deliğin içine girdi. Bir an onun deliğe sığmak için nasıl zorlandığını duydular. Bütün duvar, Ba Ren'in bir tekmesiyle içeri doğru yıkılınca, geri kaçmak zorunda kaldılar. Düşman kudurmuş gibi

ateş ediyordu. Ama kimseye isabet ettiremedi. Ba-Ben kahkahalarla gülmeye başladı. Dışarda ateş ke-sildi.

«Görüyorsunuz,» dedi Ba Ren; «duvar da boşa çık-tı. Yine biz kendi mevzimizi tutuyoruz, onlar da ken-dilerininkini! Ne bir fazla, ne bir eksik!»

«Doğru söylüyorsun,» dedi Hay Tep. «Deminki dik-katsizliğimiz yüzünden Dat'ı yitirdik. Ama bu duvar hikâyesi de onların aleyhine döndü.»

«Şimdi baraj ateşi açmak zorunda değiliz. Burada oturup bekleriz. Ve kafasını göstereni armut gibi al-aşağı ederiz.»

«Bu çok iyi. Çünkü cephanemiz de azaldı.»

Tu Niyep'in boğuk sesi duyuldu:

«Ben hurafeye inanmıyorum. Ama öyle sanıyo-rum ki. Tanrılar bizi gerçekten koruyor. Önce tam susuzluktan kırılacağımız sırada, en beklenmedik bir zamanda yağın yağmur ve şimdi de tam cephane-mizin tükemeye yüz tuttuğu sırada, düşmanın gelip bize istihkâm kurması! Tanrılara teşekkür etmeliyiz!»

Hepsi güldüler. Hay Tep herkesin orada toplan-mış olduğunu görünce, ciddiyetle uyardı:

«Daha dikkatli olmalıyız. Yedi gündür her şeyi denediler; elbombaları, ırmağı zehirleme, dumana boğ-ma, şu propaganda filmi ve duvar örme. Yeni ve da-ha kurnazca şeytanlıklara karşı uyanık olmalıyız. Zehirli kimyasal maddeler, havaya uçurma ve kimbilir başka neler? Evet, uyanık olmalıyız. Fakat bizi yene-meyeceklerdir? Zehirli gazlarla gelirlerse, mağaranın içerlerine çekiliriz. Dinamit de elbombalanndan daha tehlikeli olamaz. Bir haftadan beri saldırıyorlar ve bi-zim yalnız iki ölü ve iki yaralımız var. Buna karşılık onların kayıpları yüz kadar olmalı. Gerçi biz vücut-ça çok yorulduk. Ama moralimiz sağlam. Onlarda ise, eminim ki, moral diye bir şey kalmamıştır. Direnme gücümüzü ya şimdi kanıtlayacağız, ya da hiçbir za-man. Burada daha, en fazla beş gün kalabilirler. Çün-kü vilâyetteki durumları, onlara bir hareketi iki haf-tadan fazla sürdürmeye elvermez. Hele bin beş yüz adamı bir yerde bundan fazla tutamazlar. Dün gece radyo, bizimkilerin Tu bölgesinde saldırıya geçtikle-rinden söz etti.»

«Yaşasın!» diye bağırdı Tu Niyep. «Onlara hiçbir yerde rahat vermeyeceğiz!»

Kuyen onun sözünü kesti:

«Ama yedeklerimiz çok azaldı. Yalnızca Ca May' m birkaç gün önce getirdiği 20 litre pirinç kaldı. Payımızı yine günde adam başına bir avuç indirmeyi öneriyorum.»

«20 litre 17 kişiye,» diye hesaplamaya başladı Hay Tep. «Eğer günde birer avuç alırsak üç gün yeter. Biraz az, ne yapalım? Yine hindistancevizi ve maymun ekmeği meyvesi getirmek için çıkışlar örgütleyebiliriz.»

«Hindistancevizi olur, ama ekmek meyvesi getiremeyiz. Biz de düşünmüştük, ama tarlalara gitmek olanaksız. Oralarda karınca gibi asker kaynıyor,» dedi Nan.

«Bakalım, deneriz. Eğer burada uzun süre kalacak olursak, onları toplamak için de bir yol bulmalıyız ki, açlıktan ölmeyelim.»

Hay Tep havayı koklayarak güldü:

«Havadaki bu olgun ekmek meyvesi kokusu beni acıktırıyor.»

Ba Ren onun kaburgalarına vurarak: «Abartıyorsun,» dedi. «Biz burada hiçbir koku almıyoruz.»

Hay Tep bıyık altında gülerek sordu:

«Başka meseleleriniz var mı? Yaralıların durumu nasıl?»

«Yaraları iyileşiyor,» dedi Nam Nö. «Ama Tam bana zorluk çıkartıyor.»

«Ne gibi?»

«Boyuna yakınıp duruyor... Savaşa hiçbir katkısı olmadığını ve bize yük olduğunu söylüyor. Her düşman saldırısında yerinde duramaz oluyor ve onu savuşturmak üzere dışarı çıkarmam için yalvarıyor. Tabii buna izin vermiyorum ve bu yüzden bana bozuluyor.»

«Bu konuda üzölmene gerek yok,» diye güldü Nan. «Bakarsın ona da silahını ateşleyecek fırsat düşer. Ama, biz henüz yaralıları da savaşa süreceğ duruma düşmedik. Ben onunla konuşurum. Ha, Ba Fi ve kansı ne alemdeler?»

«Onlara da su ve kavrulmuş pirinç paylarını her

kese olduğu gibi sektirmeden verdim. Kadın sızlan maktan bir türlü vazgeçmiyor... Dün yine ulumaya başladı... Ayaklarıma kapanarak, 'n'olur bizi öldür meyin, bundan sonra düzeleceğime yemin ederim' diye inledi. Ben de ona, yalan söylemekten ve bana nu mara yapmaktan vazgeçmesini söyledim. Sonra bütün tanrılar adına yemin etmeye başladı: 'Her şeyi düzelteceğiz, yalan söylüyorsam, tanrılar bizi parça parça etsinler, dedi ve onu çözmem için yalvardı... Ama ben çözmedim.»

«Doğru yapmışsın,» diye onayladı Hay Tép; «peki öyleyse, toplantıyı burada bitiriyorum... Gerisini baş ka zaman konuşuruz. Şimdi nöbetçiler dışında, herkes dinlenmeye gitsin.»

Ba Ren kesin bir sesle bildirdi:

«Nöbete Ba Ren'in grubu kalacak!»

Nan gitmeye hazırlanırken, Ba Ren yanına yanaştı:

«Buna bak, güzel değil mi? Buraya giren ilk adamın kafasını bununla parçalayacağım!»

Nan sopayı elinde tartarak başını salladı:

«Evet, çok iyi. Nerede buldun bunu?»

Ba Ren sessizce gülümsedi.

«Bugün on ikinci ayın yirminci günü. Tet'e yalnız on gün kaldı!» diye homurdandı komutan Sang... Naylon paraşüt bezinden yapılmış hamağına uzanmış yatıyordu.

Gece olmuştu. Ama tüm Hon Dat, hâlâ gündüz kü savaş gürültülerini yankılandırıyor gibiydi. Toz henüz yere inmemişti. Sağda solda yalnız kalmış bir manda, yakmırcasına bir sesle böğürüyordu. Arada sırada tek tük silah sesleri dalgaların uğultusunu bastırıyordu.

Sang, kendisini bitmiş tükenmiş hissediyordu. İyi ce yıkılmıştı. 50 yaralının ölümünün soruşturulmasını isteyen bir dilekçeye imza atmak zorunda kalmıştı. Şimdi cesareti büsbütün kırılmış ve artık herhangi bir şeyin başarıya ulaşacağına inancı kalmamıştı. Yalnızca 19 kişinin sığınmış bulunduğu bu mağara

ele geçirilemezdi. Kubbe biçimindeki tepe, sanki çaresizliğini gözüne sokmak istermiş gibi inatla karşısında duruyordu. Öğleye doğru, hâlâ imza atmaktan sıyrılmaya çalıştığı bir sırada, Teğmen Tu gelerek duvarın yıkıldığını bildirmişti. Bir an için kendini tutamadı, imzasını dilekçenin tam altına bastırırverdi. Eğer bu olay olmasaydı, imzayı kuşkusuz daha sallayabilirdi. Çünkü umutlan önceki günden az olduğu halde, bugünkünden çoktu. Bu mağara işini bir sonuca bağlayabileceğine inancı sürekli azalıyordu. Bu akşam, artık nah burasına kadar gelmişti. Yeni bir saldırıya geçmeye hiç hevesi kalmamıştı! Verimli Hon Dat bölgesinin şimdi onun için hiçbir anlamı yoktu. Geldiği zaman olağanüstü güzellikte bulduğu ve günde en az bir kez yıkanmaya karar verdiği bambu sahili bile, artık ilgisini çekmez olmuştu. Mağara hakkındaki düş kırıcı düşüncelerine dalıp gittiği bir anda santralcinin sesini işitti:

«Evet, burası Cesaret Harekâtı. Komutanı mı istiyorsunuz? Bir saniye lütfen!»

Sang çabucak doğruldu. Kapıda gözükken santralcıya, «kim istiyor beni?» diye sordu.

«Glory, komutanım.»

Sang ayağa kalkarak santral odasına girdi ve kulaklıklar kulaklarına takti:

«Alo! Glory mi? Glory'yi anyorum... Ah, evet, Glory! Evet, evet, ben komutan Sang...» Sesi ansızın değişmiş, yumuşak ve dalkavukça bir ton almıştı. «Evet, anlıyorum... Bu konuda rapor gönderdim... Henüz sona ermedi, biraz zor...» Yüzünden önce bir korku bulutu geçti, sonra ansızın yine gözleri parladı: «Evet, evet, şafak sökmeden önce... Başüstüne, hemen saldıracağım!» Kulaklığı çıkartarak dipdiri ayağa kalktı.

«Komutanım,» diye sordu santralcisi. «Yine mi saldırıya geçeceğiz?»

«Onu sen söylüyorsun,» diye cevap verdi Sang, kibirli bir tavırla. Sonra işaret parmağını dudağına götürerek santralcinin kulağına fısıldadı:

«Yalnız sen işitmiş ol, oğlum. Buradan toz olmak emrini aldık!»

Santralci başını salladı... Çok rahatlamış olduğu belliydi. Komutan asteğmeni çağırdı:

«Bütün tabur ve bölük komutanlarını toplayın!»

Genç subay telefona giderek emri ilettiler... Sonra iki lüks lambasını yakarak odanın ortasına koydu... Komutan yeniden hamağına uzanarak bir sigara yak-tı. Gece şimdi karanlık olmuştu. Ama tepe, yavaş ya-vavaş gözden silineceği yerde, karanlık gökyüzüne karşı daha da belirginleşiyor, koca kütlesi adeta gururla gösteriş yapar gibi göz alıyordu. Subaylar gelince, Sang doğrularak oturdu.

«Birlikleri yatıştırdınız' mı?»

«Benim bölükte her şey yolunda.»

«Benimki pek iyi değil. Askerler homurdanıyor-lar.»

«Şimdi benim bölüğe de bulaştı. Askerler küstah-laşıyorlar.»

Komutan ayağa kalktı. «Yeter!» diyerek subay-ların sözünü kesti. Masanın başındaki yerini aldık-tan sonra, parmaklarını masanın üstünde tıklatarak onlara iyi haberleri ahlattı. Subaylar ne kadar ferah-ladıklarını göstermemek için büyük çaba harcıyor-lardı.

Sang sesini alçalttı:

«En geç yarın öğlene kadar Tri Ton'da bulunma emrini aldık. Bu yüzden saat altıdan önce bütün bir-likler burada yürüyüşe geçecekler. Ama bu konuda tek, söz etmek yok! Hiç kimse bunu öğrenmemeli. Hiç fazla gürültü etmeden buradan tüyeceğiz, anlıyor musunuz?...» Sigarasının külünü silkti: «Bu birinci madde çok önemli: Bu gece mağarayı yok edeceğiz!»

Subaylar kaşlarını kaldırarak şaşkın şaşkın ba-kıştılar. Sang onların afalladığını görünce, dutumu açıkladı:

«Hiç merak etmeyin, mağarayı havaya uçurma-ya falan kalkışacak değiliz. Bunun için bir atom bom-bası gerek! Ama elimizde daha bir miktar dinamiti-miz olduğundan, birkaç paket mağaraya götüreceğiz. Teğmen Tu!»

«Buyrun komutanım?»

«Dinamitleri yukarıya, mağaraya taşıtın. Siz de

San, hoparlörleri kurdurun. Patlamalardan sonra halka, mağarayı havaya uçurduğumuzu bildireceğiz.»

«Sonuç ne olursa olsun, öyle mi komutanım?»

«O kadar dinamitin hiçbir sonuç vermemesi olanaksız, tümüyle olanaksız!»

«Komutanım,» diye sözünü kesti Tu, «belki mağara ağzı biraz hasara uğrayacaktır. Ama Vietkong azıcık içeriye çekilecek ve yine beklenen sonucu alamayacaksınız.»

Sang eliyle masaya vurdu:

«Ne olursa olsun, gitmeden önce gürültü çıkarmalıyız, anlıyor musunuz?»

• Haklısınız, onlara zayıf olmadığımızı göstermeliyiz.»

Hepsi onayladılar. Kısa bir görüşmeden sonra çıkıp gittiler. Tu orada kaldı. «Komutanım, ne zaman başlıyoruz?» diye sordu.

«Ne zaman isterseniz. Biraz geç olsa daha iyi olur. O zaman uykulu olurlar ve gafil avlanmaları daha kolay olur.»

«Ben de o fikirdeyim. Ama dinamitleri daha önce yukarı taşımalıyız.»

«Hemen taşıtın. Saldınaya ne erken, ne de geç başlayalım... Sabahleyin saat beşte kamp terkedilecek, buna göre saldırın saatini saptayın. Mümkünse gece yansına doğru olsun. O saatte nöbetçiler ayakta uyuyor olabilirler.»

«Başüstüne komutanım, gece yansı.» •

Sang başını sallayarak Asteğmen San'a döndü:

«Sen de bu arada uyumaya çalış.»

«Olur komutanım. Benim hoparlörler belirlediğimiz saatte hazır olacak. Haber, halkın moralini çok sarsacak. Halka dün gece o filmi göstermemizin pek de yararsız olmadığına şimdi daha çok inanıyorum.»

Sang yüzünü buruşturdu;

«Benim yanımda bir daha bu fiyaskoyu anma, dostum.»

«Ama komutanım, dün geceki film ve bu geceki müthiş patlama birbirini tamamlayacak.»

Sang açıkça alay ederek güldü:

«Ne acemi çaylaksın sen! Benim şu kır saçlarıma

bak, değinnende ağartmadım bunlan... Vietkong'un ve halkın ne düşündüğünü senden iyi bilirim. Onlan kandırmak kolay değildir, aslanım. Onlann sizin her söyleyeceğinize inanacaklarını mı sanıyorsun? O kadar kolay değil bu iş! Ben, gitmeden önce gürültü yapmamız gerektiğini söyledim, hepsi bu.»

«Sonuçsuz bir kuru gürültü mü komutanım?»

«Sonuç demekle ne demek istiyorsun? Salak mısın sen nesin?»

Komutan şimdi üstlerine bu hikâye üzerine ne iyi bir rapor yazacağını düşünüyordu. Ama bunu San'a söylemedi elbet.

Teğmen Tu, kendi bölüğündeki adamlar isyana katılmadıklarından dinamitleri mağaraya taşıtmakta hiçbir zorlukla karşılaşmadı. Yalnız askerlerden biri tökezleyip boylu boyunca yere yuvarlanınca işler çatallaştı. Bu düşüş mağarada nöbet bekleyen grubu, yani Trong, Len ve Hay Ka Tren'i kuşkulandırmıştı. Üçü birden yerlerinden fırladılar.

«Bir şey yuvarlandı!» dedi Trong.

«Dikkatli olun!»

Trong cep fenerini yaktı. Dışanda mağaranın önünde her şey yolunda gözüküyordu. Yerleri baştan başa örten bomba parçalanndan başka bir şey yoktu..

«Az önce hiçbir şey yoktu.» dedi Len, alçak sesle.

«Durum her dakika değişebilir. Ben bir şeyin düştüğünü işittim. Yüzde yüz eminim.» diye cevap verdi Trong. Tomsonuyla birlikte yeniden mağara ağzına gitti.

«Dinleyin, eğer bir saldırı olursa, bende topu topu on kurşun kaldı. Ben ateşi keser kesmez, hemen kılıçlarınızı kaparsınız, oldu mu? içeri kim girerse gözünüzü kırpmadan çalın kılıcı!»

iki gerilla kılıçlarına sanıldılar:

«Oldu. Yalnız bize yer açılması için sen geri çekilmelisin.»

Beklemeye başladılar. 10 dakika, 20 dakika geçti. Hiçbir şey olduğu yoktu.

«Bir tilki olsa gerek,» dedi Hay Ka Tren.

«Burada tilki olmaz,» diye cevap verdi Trong.

Hay Ka Tren üstün bir tavırla güldü:

«Çok var. Sen buralı değilsin, onun için bilemezsin. Burada her şey var; tilki, maymun, yılan... sürüsüne bereket. Hatta öyle kaplumbağalar var ki, kimileri ekmek sepetinden ve hatta pirinç küfesinden bile büyük.»

¹ «Eğer bu badireyi atlatırsak, gerçekten bir defa yılan eti yemeyi denemek isterdim.»

«Bu mevsimde çok bulunmaz. Ama boa bulunur. Boa eti sever misin? Yalnız biraz yavandır, ola ki derisiyle pişiresin.»

Hay Ka Tren çenesini tutamıyordu:

«Dev kaplumbağaların nasıl yumurtladıklarını bilir misin? Şaşılacak şey! Kuru mevsim gelince denizde kaybolurlar. İlk fırtınalarla birlikte yumurtlamak üzere Hon Dat'a dönerler ve bağalarını şahmerdan gibi kullanarak iyice gömerler. Sonra yine denize dönerler. Yağmurlar başlayınca, küçük kaplumbağalar yumurtalardan çıkarak yiyecek aramak için hemen denize dalarlar.»

«Fevkalâde!» diye bağırdı Trong.

Hay Ka Tren başını salladı ve kendini beğenmiş bir tavırla devam etti:

«Ah, burada daha çok fevkalâde şeyler vardır... Sözgelimi, kirpiler... Bir sürü kirpi bulunur burada. Onların hem erkek, hem de dişi olduklarını bilir miydin?»

«Şaka ediyorsun.»

«Ciddi söylüyorum.»

«Olanak var mı buna?»

«Bizim burada daha çok nadir hayvanlar vardır. Bütün Güney Vietnam'ı kurtardıktan sonra, birkaç arkadaşla birlikte arada sırada ava çıkarak zahmetsiz zengin olacağız.»

Len söze karıştı:

«Ben de katılabilir miyim?»

«Hayır, sen çok dalgacısın. Bir avcı çok duyarlı ve soğukkanlı olmalıdır.»

Len bıyık altından güldü:

«Dinlemeye devam et, Trong! Sen Hay Ka Tren'in namını tanıımıyorsun daha. Seni işletiyor sadece. Ben dünyaya geldim geleli bu adamcağızın, haydi tilkile-

ri, kaplumbağaları, yılanları, maymunları bir yana bırak, bir sincap bile tuttuğunu görmedim.»

Hay Ka Tren bir an vereceği karşılığı tasarladı. «Bak sen hele,» dedi sonunda. «Yedinci ayın on beşinci günü benim evime gelip de, tıkabasa yılan çorbanı içen sen değil misin?»

«Elbette, yalnız yılanı Ut yakalamıştı. Sen karma yalan kıvrıp kendin yakaladığını söyledin. Ben de kibar olduğumdan bunu senin yüzüne vurmadım. Şimdi beni bununla mı mat etmek istiyorsun?»

«Ne? Ut mu yakalamış? Hangi Ut?»

«Tu Rau'nun çocuğu. Kendisi burada, istersen sorabiliriz.»

Hay Ka Tren çenesini kapatmayı yeğledi. Trong, onu içine düştüğü kısıkaçtan kurtarmak için bir şeyler söylemek zorunluluğunu duydu.

«Ama burada birçok vahşi hayvan olduğu gerçek.»

«Kim aksini iddia etti ki?» diye güldü Len.

Bu sırada mağaranın içinden bu yana yaklaşan ayak sesleri işittiler. Hay Ka Tren ayağa kalkarak konuyu değiştirdi:

«Bu, bizi değiştirmeye gelen Nan'ın grubu. Gidip biraz yatalım. Ben neredeyse ayakta uyuyacağım.»

Nan, Kuyen ve Tu Niyep'le birlikte geldi:

«Haydi uyumaya gidin arkadaşlar, vaktiniz tamam.»

«Saat on mu oldu?» diye haykırdı Len. «Hay Ka Tren'in masallarıyla zamanın nasıl geçtiğini anlamadık.»

Trong, Nan'a durumu bildirdi:

«Olağanüstü bir durum yok. Yalnızca bir saat kadar önce dışarda bir şeyin düştüğünü işittik.»

«Öyle mi?»

«Ama o zamandan beri hiçbir şey olmadı.»

«Düşen bir adamın gürültüsü müydü?»

«Bir tilki de olabilirdi.»

«Peki, elfenerini ver bana.»

Nan yere çömelerek elfenerini yaktı. Görünürde hiçbir şey yoktu. Nan mağara ağzına bir metre uzaklıkta duruyordu. Arkasında Kuyen ve Tu Niyep vardı.

Nan bir tomsonla silahlanmıştı. Kuyen'de Dat'ın karabinası vardı. Ba Ren'in ağaç dipçikli ağır silahını taşıyan Tu Niyep, bir sigara sardı.

«Hâlâ birkaç kıymık tütünümüz var,» dedi. «Ben şimdi kayalardaki kuru yosunlara göz koydum. Belki onlan tütün yerine içebiliriz.»

«Adamlanmıza dua et ki, bize yiyecek getirdiler,» diye söylendi Nan; «Onlar olmasaydı, bugüne kadar dayanamazdık. Tütünü bir yana bırak, pirincimiz bile olmayacaktı. Hele Ca May'ın başına gelenleri düşündükçe...»

Genç adam konuşmasını kesti. Kimse bu sessizliği bozmak istemiyordu. Temiz bir hava akımı mağarayı doldurdu. Dışarda bir meltem esiyor olmalıydı. Kuyen'e, sanki deniz yaklaşıyormuş gibi geldi. Dalgaların çağıltısı yavaş yavaş şiddetli bir gümür-tüye dönüştü.

«Hava yine bozuyor,» diye sızlandı Kuyen; «anamı çok merak ediyorum. Su öldürüldükten sonra, onun hali ne oldu acaba?»

«Evet, garip ana...» dedi Nan; «ama ben buna da katlanacağına eminim, ikinizi de sever o. Yalnız Su'ya acıdığından onu biraz daha fazla severdi. Bir gün, 'Su on yıl ve daha uzun zaman kocasını bekleyebilir; ama korkanm, yeniden birleşinceye kadar ikisi de ihtiyarlayacaklar' dediğini işitmiştim.»

Kuyen bir an düşündü: «Doğru, Su'nun yanında ben çocuk sayılırım.»

Tu Niyep güldü ve dolambaçsız sordu: «Söyle bakayım bana Kuyen, ama açık cevap ver.»

«Neye amca?»

Tu Niyep biraz ağırdan alarak sigarasından son bir nefes çekti ve yere bastırarak söndürdü:

«Su'nun bekleyebileceğinden ben de anan kadar eminim. Ama diyelim ki, Nan'ı 10 yıl, 20 yıl için başka yere gönderdiler. Ne yaparsın o zaman?»

«Ama böyle bir şey olmayacak ki, amca!»

«Tut ki oldu.»

Kuyen suskunlaşmıştı. Tu Niyep sıkıştınıp duruyordu. «Haydi cevap bekliyoruz, çabuk!»

Karanlıkta Kuyen korkmuştu. 'Doğru, bunu hiç

düşünmemiştim,' diye düşündü. Sonra canlanarak yüksek sesle, «beklemezdim elbet!» dedi ve gülmeye başladı.

«Bak sen hele!» dedi Tu Niyep. «İşittin mi Nan?»

«Kulaklarımı dört açtım. Amca.» Nan'ın sesi ıgneleyici bir ton aidi: «Niye birisinin beni beklemesini istiyorsun ki? Benim beklenecek nem var?»

Kuyen onu susturmak için çimdikledi. Sonra çenesini omuzuna dayayarak öptü. Karanlıkta Tu Niyep'in onları göremeyeceğinden emindi. Nan ilgisiz davrandı, ama çok mutluydu. Çarpışma sırasında böyle anlar enderdi. Kuyen ve o, hiçbir zaman öbür çiftler gibi açıkça bir arada olmak fırsatını bulamamışlardı. Hep böyle sığmaklarda, ormanlarda ve bugünkü gibi mağarada ve hep havanın en gerilimli olduğu anlarda. Şimdi çok mutluydu. Parti yoldaşı, savaş arkadaşı ve nişanlısı, sevgilisiyle içini ısıtmıştı. Ansızın Kuyen'in başını itti. Hafif bir ses işitmişti. Rüzgârın mağaranın tabanına uçurduğu yaprakların hışırtısı gibi bir şey. Cep fenerini yaktı. Bir değneğin ucuna bağlanmış çadır bezinden gri bir torba, ağır ağır mağara ağzından içeri giriyordu. Yanan bir fitil gördüler. Kuyen ve iki adam, bir saniye kadar bir an, üzerlerine doğru gelen pakete korkuyla baktılar. Sonra canlandılar. Kuyen, Nan'ın ellerinin birinde otomatik silahı ve ötekilerin cep feneriyle dolu olduğunu görünce hemen ileri atıldı. Dinamit paketini kucakladığı gibi dışarı attı. Sonra ona sarılan Nan'la birlikte içeri yuvarlandılar. Dışarda korkunç bir patlama oldu ve birden parlayan alevler yükseldi. Kuyen ve arkadaşları, yere savruldular. Üzerlerine toprak ve kaya parçaları yağıyordu. Nan genç kıza sımsıkı sarılmış olduğundan yaralanmamışlardı. Kuyen silahını doğrulttu.

«Geri!» diye bağırdı Nan.

Tu Niyep ve Kuyen için yolu aydınlattı. İlk döne-meçte durakladılar. Tu Niyep yere çökerek solumaya başladı:

«Az bir şey daha üzerimize gelseydi, üçümüz de havaya uçmuştuk. Hay allah, bu fitil gerçekten de çok korkunçtu.»

Hay Tep ve adamları koşarak geldiler.

«Narı nerdesin? Ötekiler neredeler?»

«Buradayız. Hepimiz sapasağlamız. Bir paket dinamit attılar.»

Koridoru elfeneriyle aydınlattı. Dikkati çeken bir şey yoktu.

«Burada kalın. Ama başka saldırılara karşı hazırlıklı olmalıyız. Ba Ren, sen misin?»

«Evet.»

«Sen ve adamların nöbet yerini takviye edin.»

«Oldu.»

Ba Ren, Tu Niyep'in yanına giderek vücudunu yokladı:

«Çok şükür, sapasağlam! Haydi git, dinlen. Ver bana bizim delikli demiri.»

Yeni bir patlama daha. Basınç dalgası onları geriye attı. Kaya ve toprak parçaları duvarlara çarptılar. Mağara şiddetle sarsıldı ve sanki kayalar çatlayacakmış gibi oldu. Ağır, siyah bir duman yükseldi.

«Ben elfenerini tutuyorum,» dedi Hay Tep. «Silahları hazır tutun, arkadaşlar! Girişte birisi gözükmüyor gözükmez ateş edin!»

Nan tomsonuyla bir kayaya yaslanarak, Kuyen'e yanında yer gösterdi. Genç kız karabinasını omuzuna dayadı. Duman yavaş yavaş yükseldi. Mağara ağzındaki duvar yıkılmıştı. Orada yalnız bir yıkıntı yığını duruyordu. Elfeneri ansızın söndü. Bir saniye sonra tekrar yandığında, girişin önündeki yıkıntının üzerinden kucagında bir paket dinamitle bir düşman askerinin sıçradığını gördü. Aynı anda dört el birden ateş edildi. Asker duraklayarak dinamiti düşürdü. Fıtlı cızırdayarak yanmaya devam ederken, adam olduğu yere yıkıldı. Patlama havayı sarstığından, Kuyen ancak bir korku çığlığıyla kendini bir kayanın arkasına atabilmişti. Aynı müthiş sarsıntı ve havada uçan kaya parçaları, aynı siyah duman. Askerden hiçbir iz kalmamıştı. Üzerlerindeki tavandan bir kaya parçası koparak yere düşüp parçalandı. Elfeneri hâlâ yanıyor ve onlar silahlarını mağara ağzına çevirmişler, sahnenin tekrarlanacağı umuduyla bekliyorlardı. Bir dakika, beş dakika geçti. Hiçbir hareket

yok. Boşa pil harcamamak için, Hay Tep elfenerini söndürdü. Fakat az sonra yine yaktı. Ama yine bir şey yok. Bunu birçok kez tekrarladı. Ama hiçbir şey göremediler.

«Geri çekildiler,» dedi Ba Ren.

«Acele etmeyin,» dedi Tu Niyep. «Elfenerini açık bırakın. Birazdan ay yükselir.»

Şimdi dışarda rüzgârın uğultusunu açıkça duya-biliyorlardı. Dalgalar sürekli bir gümbürtü çıkartıyorlardı. Silahlan hâlâ hiç titremiyordu. En ufak bir harekete dikkat ediyorlardı. Kuyen'in sabn tükendi. Durmadan yanıp sönen elfeneri sinirini bozuyordu. İkide bir elini tetikten çekip yeniden koyuyordu. Ama gözleri bir an bile mağara ağzından ayrılmıyordu. Az sonra giriş, ışık olmadan da açık seçik görülmeye başladı. Ay yükselmişti. Önlerinde artık koyu karanlık değil, giderek ağaran mavi bir alacakaranlık vardı. Kuyen şimdi ay ışığında yıkıntılan görebiliyordu. Hay Tep feneri kullanmanın bir anlamı kalmadığına karar vererek nöbeti Ba Ren'e teslim etti ve ötekileri uyumaya gönderdi. Gecenin geri kalan bölümü sakın geçti. Hatta daha önceki gecelerden daha sakın. Ne yeni bir patlama, ne de uzaklardan silah sesleri işitildi.

Gün ağardığında, yine her zamanki gibi mağara ağzındaki savunma mevzilerine yerleştiler... Nöbeti Hay Tep almıştı. Sabahın ilk ışınlarının mağaraya sızdığını ve karanlığın giderek solduğunu görerek, «Ni-hayet gündüz oldu,» dedi. Deniz de durgunlaşmıştı. Kuşlar ötüyorlardı. Hay Tep otlann üzerinde çiğ damlacıklarını gördü. Yumuşak bir ışık, doğayı yıkı-yordu. Çayır birçok yerinden çiğnenmişti. Ansızın kalın bir bacak görerek ürktü.

«Bakin,» dedi adamlanna; «dün dinamit taşıyan askerlerden kalan hepsi bu.»

Arkasında birisi soludu. Başını çevirince, uyku-lu gözlerini ovuşturan Ut'u gördü. Çocuk, bacağı incelemek için ellerini dizlerine koyarak çömeldi, sonra yüzünü buruşturdu:

«Ne korkunç bir patlamaydı, değil mi amca?»

«Koca bir paket dinamit. Bu bacağın kalması bi-

le bir mucize. Peki sen patlama sırasında uyandın mı. Ut?»

Ut ses çıkarmaksızın gözlerini dışarıya dikmiş bakıyordu. Daha iyi görebilmek için mağara ağzına gitti.

«Yoksa horul horul uyudun mu?» diye bir daha sordu Hay Tep.

Ama çocuğun gözleri iri iri açılmıştı. «İşte, işte geliyorlar!» diye bağırarak hindistancevizi koruluğunu gösterdi.

«Nerde?»

Hay Tep Ut'un parmağıyla gösterdiği yöne bakarak koruluğun kıyısında bir insan kalabalığı gördü. «Yerlerinize!» diye bağırды. «Ateşe hazır olun!»

Gerillalar ve Ut, kayaların arkasında siper aldılar. Hay Tep, garand'ına bir mermi sürerek gözleriyle düşmanı izledi. Çayıra yayılıyorlardı. Ut'un gözleri parladı ve ansızın bağırды:

«Ama... ama bunlar askerler değil!»

Şimdi iki gerilla da gelenleri görmüşlerdi.

«Evet... bunlar bizim adamlarımız! En öndeki beyaz saçlı kadın Sao Ana olmalı. Evet, ta kendisi!»

Gözlerine inanamayarak şaşkınca bakmaya devam ettiler. Ut parmağıyla göstererek yeniden bağırды:

«Babam da geliyor, işte orada!»

«Garip şey,» diye mırıldandı Hay Tep. «Ateş etmemizi önlemek için, bizim adamlarımızı mı öne sürüyorlar?»

«Ama arkalarında askerler yok.»

«Ne olursa olsun, siperde kalın.»

Halk kitlesi yaklaşıyordu. Arkalarında askerlerin olmadığı giderek daha iyi görülmeye başladı. Hay Tep gelenleri şimdi tek tek tanıyabiliyordu. Sao Ana, Ba Ren'in karısı, Tu Rau, Tam Çan, Bayan Ba U... Hay allah, hepsi! Kendi karısı, Tu Niyep'in karısı ve Len'in karısı da aralanndaydı. Tüm Hon Dat halkı geliyordu. Yetişkinler, çocuklar, hepsi bacaklarının var gücüyle koşuyorlardı. Birkaçı tökezlenip düşüyor, sonra yine doğrularak koşmaya devam ediyorlardı. Mağaraya yirmi adım kala durakladılar. Bir an sessizlik oldu. Sonra ellerini ağızlarına götürerek bağırдыlar:

«Heeey! Gittiler!»

Mağaradan hemen cevap gelmedi. Birkaç kadın ağlamaya başladı. Tu Rau öne fırlayarak, ciğerlerinin var gücüyle haykırdı:

«Heeey! Yaşıyor musunuz?»

Hay Tep, arkasında Ut ve iki gerilla olduğu halde, mağara ağzındaki yıkıntıların arasından dışarı fırladı. Elinde garand'ıyla Tu Rau'ya koşarak onu kucakladı. Tam Çan, Hay Tep'in omuzunu tuttu, göz yaşları arasında gülerek:

«Hay allah, karın dul kaldı diye ödüm koptu...»

Ut ve üç adamın etrafı hemen bir sevinç ve göz yaşları deniziyle çevrildi. Sağa sola itiliyorlar, havaya kaldırılıyorlardı. Hay Tep'in kansı gülümsemedi. Kocasına bakan gözlerinden yaşlar süzülüyordu. O nun soluk benzine, kederli yüzüne bakıyordu.

Hay Tep kitleye, bir gün önce öldürülen Dat dışında, hepsinin sağ olduğunu bildirdi.

«Çocuklar neredeler?» diye alçak sesle sordu kansına.

«Emniyetler. Onlan bir komşuya bıraktım.»

Ut, kendisini saran sayısız kollardan kurtularak, ötekileri çağırarak için mağaranın dönemeçli dehlizlerine doğru Koştı. Hay Tep gözleriyle Sao Ana'yı aradı. Bir şey görmüyormuş gibi bakan kuru gözlerle oracıkta durduğunu gördü. Ona doğru yürüdü. Ama Sao Ana korkulu adımlarla mağaraya doğru yönelmişti. Sımsıkı kavradığı atkısıyla dudaklarını siliyordu.

Ut'un çağırmasıyla içerdekilerin hepsi mağaranın ağzına üşüştiler. Çığlıklar gülüşler hıçkıklar. Ut'un küçük köpeği sevinçten deliye dönmüştü, birini bırakıp öbürüne sıçırıyordu. Kurşunlarla delik deşik olmuş çayırdaki insanlar birbirlerini kucaklıyorlar, birbirlerinin gözlerinin içine bakıyorlardı. Hay Ka-Tren omuzunda Be'yi taşıyarak dışarı çıktı. Yükün ağırlığı altında sendeliyordu. Kuyen, sırtında Tuy ve omuzunda karabinasıyla yıkıntıları aşmaya çalışıyordu. Onlan görünce, Sao Ana koşmaya başladı. Gözyaşları yanaklarından süzülüyordu, özlemle ikisini de kucakladı. Sevinçten ağlayan Tuy, sonra çevresine ba-

kındı. Bütün gözler ona çevrilince bir sessizlik oldu. Sonra bir çığlık:

«Anam nerde? Büyükana, anam nerde?»

Büyükanası sesini çıkarmayınca, Tuy yere atlayarak çağırmaya başladı:

«Ana! Ana!»

Kitlenin arasında, umutsuzluk içinde bir gruptan diğerine koşarak aranıyordu. İnsanlar, keder ve çaresizlik içinde, acı dolu bakışlarıyla onu izliyorlardı.

Tuy'un yürekler acısı çığlıkları arasında, gerillalar yavaş yavaş birbiri ardından dışarı çıkmaya başladılar. Nam No'nun destek olduğu Tam topallayarak çıktı. Mağarayı terkeden on yedinci ve sonuncu insan, kollarında Dat'ın cesedini taşıyan Nan'dı. Şeffaf naylonun altında, genç ölünün çizgileri belli oluyordu. Tam Çan, Nan'a koşarak bir an bir şey söylemeksiz önünde durdu. Sessizce Dat'ın cesedini kollarına alarak naylonun arasından baktı. Yüzünde hiçbir şey kımıldamıyordu. Gözleri donuktu. Ama, sonra yavaş yavaş kızarak gözyaşlarıyla dolmaya başladı. Nan'ın yüzü karanlık bitkin ve toz toprak içindeydi.

Hepsi aynı durumdaydılar. Ceketler parçalanmış; yenleri, omuzları, sırtları didik didik olmuştu. Boşalmış, aç ve susuzdular. Ve bitkinlik, ancak şu anda bir çekiç darbesi gibi üzerlerine çöküvermişti. Sarsak adımlarla savundukları köye doğru yürüdüler... Bir haftadan beri ilk kez sabah güneşinin ışınlarının sıcaklığını duydular. Sabah güneşi otların üzerinde asılı duran çiğ damlalarından panldıyor, karmakanşık yapraklar arasından sızarak tarlaları aydınlatmaya başlıyordu. Sabah meltemi yapraklar arasında hışırdıyordu.

Ve ilerde .dalgalanan bambu kamışlanm arkasında, güneşte pınl pınl yanan dalgalalar, sahile doğru koşuyordu.

S O N

